

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Лариса Ляхоцька

**ДИСТАНЦІЙНА
ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ
В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ
ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ**

Навчальний посібник

Київ
Видаництво «Міленіум»
2018 р.

Схвалено і рекомендовано до друку вченою радою
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України
(протокол №7 від 18 жовтня 2017р.)

Рецензенти:

В. І. Бондар, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, декан факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

О. М. Трофимчук, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, директор Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України;

І. Я. Жорова, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки й менеджменту освіти, перший проректор, проректор з наукової роботи Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти».

Л98 Ляхоцька Лариса. Дистанційна технологія навчання в післядипломній педагогічній освіті: навч. посібник / Л. Л. Ляхоцька; НАПН України, ДВНЗ «Ун-тет менедж. освіти», АНВО України. – К., 2018. – 288 с.

ISBN 978-966-8063-77-0

У навчальному посібнику «Дистанційна технологія навчання в післядипломній педагогічній освіті, підготовленого в рамках НДР «Теоретичні та методичні основи застосування технологій навчання в системі відкритої післядипломної освіти» (держ. реєстрац. №0116U004868), (2016–2018 рр.), розкрито місію сучасної післядипломної педагогічної освіти перед викликами глобалізації, вимогами концепції Нової української школи, визначено організаційно-методичні умови та описано технологію методичного та дидактичного забезпечення дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівників закладів освіти та педагогічних працівників.

Видання розраховане для використання в практичній та науковій діяльності керівниками та викладачами закладів післядипломної педагогічної освіти, працівниками органів управління освітою, методичних служб з питань інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційного навчання, слухачами курсів підвищення кваліфікації, аспірантами, докторантами, тими, кому небайдужа проблема, порушена авторкою.

ЗМІСТ

Передмова	7
Синопис	13

Розділ 1

Сучасна післядипломна педагогічна освіта перед викликами глобалізації та завданнями концепції Нової української школи (1991-2017 рр.)

1.1. Освіта та інформаційне суспільство	17
1.2. Статус педагога у контексті сучасних суспільних змін	31
1.3. Організаційно-педагогічні основи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти	36
Висновки до першого розділу	57
Питання і завдання для самоперевірки	58
Література основна та допоміжна	58

Розділ 2

Організаційно-методичні умови дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти

2.1. Формування та обґрунтування змісту дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти	61
2.2. Реалізація особистісно-зорієнтованого підходу при підвищенні кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти	74
2.3. Психологічні особливості взаємодії учасників дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації.....	79

2.4. Організація контролю та визначення ефективності підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за дистанційною формою навчання	94
2.5. Інформаційні технології для організації дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти	115
Висновки до другого розділу	125
Питання і завдання для самоперевірки	126
Література основна та допоміжна.....	127

Розділ 3

Основи дидактики дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівників освіти і педагогічних працівників

3.1. Організаційні форми дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.....	129
3.2. Методи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.....	145
3.3. Програмні засоби в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.....	160
Висновки до третього розділу	176
Питання і завдання для самоперевірки	178
Література основна і допоміжна	178
Післямова	179
Додатки	181
Глосарій	267
Бібліографічний список	274
Умовні скорочення	283
Про автора	285

*Одним із сучасних пріоритетів,
всього світу є побудова орієнтованого
на інтереси людей, відкрите для всіх
і спрямоване на розвиток інформаційне
суспільство, в якому кожний може
створювати інформацію і знання, мати
до них доступ, користуватися й
обмінюватися ними, даючи змогу окремим
особам, громадам і народам повною
мірою реалізувати свій потенціал,
сприяючи своєму сталому розвитку і
підвищуючи якість свого життя на
основі цілей і принципів Статуту
Організації Об'єднаних Націй
і поважаючи в повному обсязі та
підтримуючи Загальну декларацію
прав людини.*

*Женевська Декларація принципів
(2003 рік)*

ПЕРЕДМОВА

З часу проголошення незалежності, Україна перебуває у стані тривалої трансформації, мета якої – розв'язати чотириєдине завдання: розбудова власної державності й формування політичної нації; створення демократичної системи управління; перехід до цивілізованих форм ринкової економіки, від індустріальної енерго- та ресурсо – витратної до економіки знань; формування нових суспільних цінностей.

Відтак, сучасному поколінню українців випала нелегка місія відповісти на всі виклики, які ставить новітня епоха, віднайти шляхи та засоби, щоб забезпечити кожному членові суспільства гідний рівень життя: житла, харчування, збереження та розширення рамок екологічного середовища, системи охорони здоров'я, освіти, праці, дозвілля.

Чи не найскладніший з них – реформування освіти, сфери, що має досить точні показники діяльності й численні відмінності щодо її ефективності, використання та оцінки. Ми можемо визначити рівень освіченості, середню тривалість навчання та набір до шкіл дітей різних вікових груп. Значно складніше оцінити якість і користь навчання. Чи великий розрив між необхідними знаннями, одержаним вихованням, набутою кваліфікацією і можливістю застосування їх у ефективних галузях, різнобічній творчій діяльності та подальшому духовному розвитку? Чи великі розбіжності між прагненнями, як неминучим результатом освіти, й неминучим побічним результатом освіти й досягненнями та їх реалізацією? Чи слугують ці розбіжності стимулом для подальшого соціального прогресу, чи виступають причиною неспокою, особистих розчарувань, соціального розриву?

Чи сприяє система освіти спроможності всієї нації успішно інтегруватися у європейський та світовий простір. За нашої доби швидких змін така спроможність стала вирішальним «мірилом» суспільної ефективності. Тобто, коли швидкість оволодіння новими знаннями перевищує темпи змін, результатом є прогрес, а в іншому разі – хаос.

Таким чином, учитель у сучасному суспільстві, без перебільшення, виступає ключовою фігурою, запорукою успішного поступу української держави до формування громадянського суспільства з високим рівнем цивілізаційних стандартів.

Значним кроком до утвердження моделі освіти, здатної на вирішення поставлених перед нею сьогоденням викликів, стане реалізація концепції реформування освіти Нова українська школа, важливою складовою якої є створення системи інституцій для підвищення кваліфікації учительських кадрів, стимулів вчитися впродовж життя, подолання психологічних бар'єрів, відповідно вимог шквалозмінюючих обставин, соціальної адаптації, створення нового умотивованого вчителя, який готовий сприйняти принципи партнерства у педагогіці, до співпраці із батьками, громадою та учнями. Системи, яка гарантуватиме йому можливість вільного вибору курсів підвищення кваліфікації, за змістом, технологічним наповненням (спрямуванням), формою проведення, режимом функціонування.

Відображаючи сучасні тенденції розвитку освіти, упродовж останнього десятиріччя дистанційна освіта стала невід'ємним явищем освітньої та інформаційної культури багатьох країн світу, в тому числі й України. Практика її впровадження відкрила нові перспективи широкого розповсюдження знань, розвою спромож і можливостей освіти, виступила дієвим інструментом модернізації освітніх систем. Результативним компонентом, провідником, виступає вона і в реалізації засад концепції Нової української школи в післядипломній педагогічній освіті. Системі, яка покликана виконати вирішальну функцію її програми - переформатувати парадигму всієї праці вчителя, змінити його світоглядні засади, відтак, забезпечити освіту носіями нових форм та методик викладання й виховання, нової культури, манер, стилю поведінки, усвідомленням особистої ролі у суспільстві, відповідальності за долю реформи, майбутнє країни. Роль учителя має докорінно змінитися. Високий професіоналізм, володіння освітньо-методичним інструментарієм завтрашнього дня – неодмінна риса нової генерації українського вчителя. Вислів Ентоні Стаффорда Біра «Все, що працює, застаріло», повинен стати його ідеологією, гаслом та дороговказом діяльності. Адже сучасний учитель – професія, що вимагає не тільки всебічної обізнаності, широкого кругозору, а й володіння передовими освітніми технологіями, особливим мистецтвом – не тільки ділитися знаннями, досвідом, набутими навичками зі школярем, в й допомагати йому здобувати знання, мати демократичну ментальність, згідно якої, будувати власне спілкування з учнем, його батьками, бути носієм та взірцем нових соціальних відносин. Усвідомлювати - кінцеве завдання освітнього процесу в сучасному світі – не навчити, виявити, розкрити, закладений у дитини природою потенціал, сформувати у неї інформаційно-цифрові компетентності: інформаційну й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, праці з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеки – ось складові інформаційно-цифрової компетентності, яка за концепцією Нової української школи співмірна зі спілкуванням державною мовою, математичною освіченістю та вмінням навчатися впродовж усього життя [46]. Хочемо ми цього чи ні, все зараз направлено на це поєднання, діти ж особливо потребують його, надзвичайно зацікавлені в цьому процесі – вони відкриті,

об'єднуються в групи, діляться інформацією, знаннями (інформацією), досягненнями. Діти, на заняттях, конче потребують діалогозації, обміну думок, поглядів на задану тему. І функція вчителя, спільно, на певному етапі, із ІТ-фахівцями – допомогти їм у цьому.

Що ж потрібно знати сучасному вчителю та які нестандартні інструменти використовувати у XXI столітті, щоб перетворити процес навчання у цікаву і продуктивну подорож в країну знань?

Учителі на сьогоднішній день відмовляються від дисків, флешок, роздрукованих матеріалів, приймають реферати у хмарному сховищі SkyDrive, розглядають й вирішують спільно зі школярами, їхніми батьками, нагальні питання та завдання в електронному записничку, так званому блокноті, OneNote, соціальних мережах Facebook, Yammer, проводять навчальні заняття в хмарно-орієнтованому навчальному середовищі Microsoft Office 365, пишуть конспекти в Word і створюють мультфільми в PowerPoint, навчальні фільми, використовуючи різноманітні програмні забезпечення відеозапису (Camtesia Studio, VirtualDub, Willing Webcam та ін.) – так виглядають сучасні, технічно оснащені українські школи. Технології з кожним роком перетворюються на невід'ємну частину життя наставників, учнів та їх родин, поступово скасовуючи межі між домівкою і школою, дозвіллям та навчанням.

Учні та вчителі опановують нові операційні системи на кшталт Windows 7, Windows 8, Windows 10 Linux (від корпорації «Samsung»), які надають широкі можливості і для навчання, і для розваг, що у рівній мірі підходять як для стаціонарних комп'ютерів, так і мобільних пристроїв – планшетів, смартфонів, мобільних телефонів. Нові пристрої на Windows 8 дають можливість проводити уроки нестандартно. Зокрема, планшети допомагають бути більш мобільними і не прив'язуватися до приміщення, а проводити урок поза межами аудиторії, в тому числі, і на вулиці. Крім цього, навчальні заклади можуть отримати базовий пакет сервісу з «офісними» програмами Microsoft Office 365 безкоштовно, що дозволяє кожній школі створити власне освітнє середовище.

Інтерфейс Windows 8 зручний і зрозумілий вчителям. Оскільки всі продукти Microsoft інтуїтивно зрозумілі, це дає широкі можливості і для навчання, і для творчості. Без офісних програм у навчанні тепер не обійтися. Хоча учні в школах і продовжують використовувати конспекти, але є вчителі, які йому на допомогу активно використовують опорні конспекти - деякі схеми, таблиці, щоб дитина, у разі, якщо щось забула, могла ними скористатися. При цьому вчитель має конспект в електронному вигляді в Word. На думку вчителів, Excel просто незамінний для прорахунку або обробки даних.

Програму PowerPoint, яка входить до пакету Microsoft Office, активно використовують не тільки для складання презентацій, а й для створення нестандартних рефератів. Таким чином учень краще заглиблюється в тему, а вчитель виключає можливість завантажити реферат з Інтернету. Крім того, програма дає можливість дитині проявити творчі здібності. На сьогодні вчителі залюбки створюють із учнями навіть анімаційні фільми в PowerPoint.

Ще один досить новий інструмент для шкіл – електронний блокнот OneNote, що також є частиною Microsoft Office, який надає можливість швидко записувати або замальовувати будь-яку інформацію або навіть записувати звук і відео, а також вирішувати одне завдання за кількома комп'ютерами, об'єднуючись у групи.

Зазначимо, вчителі поступово починають опановувати і хмарне сховище SkyDrive, яке дозволяє відмовитися від флешок і дисків, і працювати над інформацією спільно. Так, у школі вчитель вносить зміни до документів, а коли він приходить додому, то вся інформація автоматично оновлюється. Значна перевага роботи в «хмарі» і в тому, що відпадає необхідність роздруковувати реферат – досить завантажити документ у хмарне сховище. А, отже, учні економлять час та свої фінансові ресурси, і навіть певною мірою вирішують екологічне питання.

Учителі все частіше і частіше використовують проектор та інтерактивну дошку. Наприклад, у ліцеї № 100 у м. Дніпро комп'ютер і електронна дошка з проектором знаходяться в кожному навчальному кабінеті, документ-камера – в кабінетах природничих наук, набір графічних планшетів, загальний простір в Інтернеті, на якому зберігаються файли і папки вчителів та праці школярів. І це далеко не повний перелік, який характеризує уявлення про технічне оснащення сучасної української школи. Тим не менше, поки цьому обладнанню не приділяють належну увагу – тому бракує програмних продуктів, необхідних курсів.

Із цією метою вчителі згаданої вище школи опрацювали курс «Інформаційний працівник», який демонструє взаємозв'язок досліджуваних предметів, оскільки в ньому об'єднані всі шкільні предмети. Курс складається з уроків, шести проектів: розробки макету книги, ультракороткометражного фільму, інтерактивної книги, комп'ютерної моделі, статистичного дослідження. У кожному проекті використано цілу низку технологій, знання яких допоможе і в навчанні, і, надалі, в праці. На сьогодні вчителі використовують PowerPoint і Publisher для створення інтерактивної книги, Excel і Visual Studio – для створення комп'ютерних моделей, SkyDrive і OneNote використовують для обговорення питань із учителем і всередині команди. Курс «Інформаційний працівник» вже затверджено Міністерством освіти і науки України. Цей спецкурс увійшов у загальну програму шкільної інформатики.

Наведемо приклади з досвіду роботи київських освітян [122]. Методисти Олександр і Олексій Тебенки викладають у Методичному центрі інформаційних технологій в освіті Оболонського району м. Києва. Педагоги-методисти, розробивши додаток MindSticks для пристроїв на Windows 8, стали переможцями Європейського конкурсу Microsoft Apathon. Раз на місяць, подвижники освіти збирають учителів району в методичному центрі, знайомлять їх із новими технологіями.

Ми вчимо, але не зобов'язуємо використовувати нові інструменти, проте вчителі тяжіють до нових знань, адже оволодіння ними дозволяє їм бути нарівні з учнями, на крок попереду, допомагають у навчальному процесі, – зазначають пе-

дагоги [123]. Серед останніх уроків педагогів-новаторів Тебенків – комунікації з учнями та колегами за допомогою Outlook, програми для обміну повідомленнями і конференц-дзвінків Lync і SkyDrive. Якщо в учня виникає будь-яке питання, він може написати на електронну пошту своєму вчителю. Може піти далі і написати миттєве повідомлення в Lync. На думку вчителів, значний потенціал закладено і у поки ще маловідомому для шкіл інструменті TouchDevelop, який дозволить учням по-іншому поглянути на предмет інформатики. Зараз у школі з початкових класів закладають основи мов програмування, але для дитячого розуміння і особливо для тих, хто не «сильний» в математиці, ці мови складні. А якщо учень не зможе освоїти предмет, то, як ми знаємо, у нього виникає розчарування і відчуження до нього. TouchDevelop допомагає програмувати і отримувати результат легко, просто в браузері. І учні, і вчителі можуть створювати нові програми і навіть завантажувати продукти в Магазин Windows. Таким чином на платформі TouchDevelop педагоги-новатори розробили гру MindSticks, аналог популярної «Сірники», за допомогою якої можна вирішувати інтелектуальні завдання і розвивати логіку. Програма набуває все більшої популярності, її активно використовують і в Європі, і в Америці, і в Азії.

Крім MindSticks в магазині Windows можна знайти велику кількість програм для розвитку інтелекту, загальних знань, отримати додаткову інформацію з шкільних предметів. Наприклад, FreshPaint – програма, яка допомагає школярам практикуватися в малюванні і освоювати фарби. Програма MicroPlant допомагає розглянути під мікроскопом рослини, бактерії, мікроби. Величезна кількість розвиваючих програм з математики, хімії, фізики, рідної та іноземних мов допоможуть дітям засвоїти інформацію швидше, а головне, по-новому.

На думку Ольги Свириденко, керівника відділу роботи з закладами освіти і науки компанії «Майкрософт Україна», «Нові можливості, які з'являються в результаті стрімкого розвитку інформаційних технологій, дозволяють школам надавати більш якісну освіту. Ті вчителі, які вже зараз засвоюють технології і застосовують їх у своїй роботі, роблять внесок не тільки у власний розвиток, але також краще готують своїх учнів до вимог і викликів сучасного суспільства» [122].

Саме такі вчителі та їхні керівники на сьогодні приїжджають на курси підвищення кваліфікації в навчальні заклади післядипломної педагогічної освіти. В умовах прискороного процесу оновлення знань в усіх предметних галузях побудова ефективної системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти є одним з пріоритетних завдань закладів післядипломної педагогічної освіти (далі – ЗППО). Це завдання ускладнює для тих із них, які впроваджують дистанційну технологію навчання на базі сучасних інформаційно-комунікативних засобів.

Слід акцентувати увагу на тому, що проблеми дистанційного навчання досліджує широке коло вітчизняних і зарубіжних науковців.

Так, питання відкритої освіти та дистанційного навчання висвітлено у працях О. Андрєєва, В. Бикова, А. Калмикова, В. Кухаренка, О. Орчакова, Є. Полат,

А. Хуторського та ін. Організаційно-педагогічним основам дистанційної освіти в Україні і за кордоном присвячено науковий доробок Р. Гуревича, В. Олійника, С. Синенко, Б. Шуневича та ін. Проблеми упровадження інформаційних і комунікаційних технологій в освітній процес досліджують В. Биков, М. Жалдак, М. Кадемія, Ю. Триус, В. Кухаренко та ін. Проблемам дистанційного навчання в неперервній професійній освіті присвячено наукові доробки С. Калашнікової, Н. Морзе, В. Осадчого, С. Сисоевої, М. Солдатенко та ін. Проблеми підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою висвітлено у дослідженнях С. Антошук, В. Гравіта, Н. Клокар, В. Олійника та ін.

Демократизація та гуманітаризація всіх сфер життя нашого суспільства передбачає зростання вимог до професіоналізму та компетентності кадрів. У таких умовах забезпечення необхідного рівня професійної та особистісної компетентності керівних і педагогічних кадрів освіти стає одним із основних завдань системи професійної освіти, підвищення кваліфікації в тому числі.

У цьому навчальному посібнику прагнула всебічно розкрити місію сучасної післядипломної педагогічної освіти перед викликами глобалізації та вимогами концепції Нової української школи, визначити організаційно-методичні умови та описати технології методичного та дидактичного забезпечення дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Сподіваємося, що навчальний посібник стане в нагоді у практичній й науковій діяльності керівникам та викладачам закладів післядипломної педагогічної освіти, працівникам органів управління освітою, методичних служб із питань інформаційно-комунікаційних технологій й дистанційного навчання, слухачам курсів підвищення кваліфікації, аспірантам, докторантам, усім, кому небайдужа проблема, порушена авторкою.

Світовий експрес під назвою «Технології», значно випередив нас. Чи не пора його наздогнати..?

СИНОПСИС

У ПЕРЕДМОВІ визначено актуальність побудови ефективної системи підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти як одного з пріоритетних завдань навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти відповідно до вимог доктрини Нової української школи.

У РОЗДІЛІ I – СУЧАСНА ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯМИ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (1991-2017) – розглянуто новітню місію української освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства та реалізації концепції Нової української школи, визначено статус педагога у контексті сучасних суспільних змін, організаційно-педагогічні основи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

У РОЗДІЛІ II – ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ – сформовано та обґрунтовано зміст сучасного дистанційного навчання, висвітлено шляхи реалізації особистісно-зорієнтованого підходу при підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, визначено психологічні особливості взаємодії учасників дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації, розкрито технологію організації контролю та визначення ефективності підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за дистанційною формою навчання.

У РОЗДІЛІ III – ОСНОВИ ДИДАКТИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ – презентовано організаційні форми, методи та програмні засоби в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

*Двадцять перше століття принесе з собою
абсолютно нову економіку та інше суспільство,
що буде мати глибокі наслідки...*

*Сучасні інформаційні технології
відкривають абсолютно нові можливості в
організації процесу навчання, заснованого
на використанні цих технологій.*

*Абдул Вахід Хан,
заступник Генерального директора
ЮНЕСКО з питань комунікації та інформації*

*Ми вчимося все життя, не рахуючи
десять років, проведених у школі.
Комп'ютер має ті переваги перед мозком,
що ним користується.*

*Габріель Лаубе,
письменник, журналіст*

Розділ

1

**СУЧАСНА ПІСЛЯДИПЛОМНА
ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ПЕРЕД
ВИКЛИКАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА
ЗАВДАННЯМИ КОНЦЕПЦІЇ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
(1991-2017 рр.)**

1.1. ОСВІТА ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО

Новітні виклики потужних глобалізаційних процесів початку третього тисячоліття вимагають адекватної модернізації освітньої системи як провідного чинника соціально-культурного відтворення, успішної життєдіяльності людини, її подальшого вдосконалення. На цьому тлі характерними рисами сучасного педагога стають: компетентність, відповідальність, здатність здійснювати професійну діяльність на рівні світових стандартів, бути готовим до несподіваного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема визначення ролі та соціального статусу освіти, яка характеризується неперервністю, навчанням упродовж усього життя, та місце в ній педагога.

Саме період першої третини ХХІ ст. характерний виявленням новітніх тенденцій у цивілізаційному розвитку людства, загальною рисою якого є інтенсивно зростаючі масштаб та швидкість розповсюдження в суспільній практиці знань. Її ознаки – глобальний поділ праці, поява транснаціональних корпорацій, міжнародна координація та інтеграція у військовій галузі, утворення наднаціональних військово-політичних блоків, формування світової гуманістичної свідомості, вестернізація тощо [37]. Усі ці ознаки не оминають жодної країни. Сценаріїв, прогнозів щодо моделей глобалізації є чимало. Проте, домінуючий – полягає в тому, що людство у своєму розвитку уже пройшло два періоди розвитку: аграрний (найдовший), індустріальний (з ознаками високого злету науки й технічного переобладнання виробництва) та вступило і продовжує заглиблюватися у третій – інформаційний. Останній – називають, інколи, інформаційною революцією. Адже інформація – це провідна ознака глобалізації, яка, проте, як свідчить досвід, не може себе захистити ні від надмірності як самої інформації, так і дезінформації, антигуманістичних побічних проявів використання їх соціумом.

Із переходом від поліграфічних засобів міжкультурних зв'язків і комунікацій до аудіовізуальних (це основа інформаційного суспільства) глобалізація постає ще реальнішою, збільшуються її темпи, бо візуальна перцепція набагато сильніше впливає на психіку людини, розширює поле сприйняття, прискорює його.

Вплив сучасних тенденцій глобалізації на освіту проявляється в:

- посиленні її ролі як джерела ідей, нового знання, технології, інформації;

- усвідомленні імперативу виживання та глобальної відповідальності за свої дії, що визначається мірою духовного в кожній людині;
- урізноманітненні соціальних укладів суспільства, що зумовлює потребу в гнучкості мислення, сприйняття світу та діалозі культур.

Означений соціокультурний контекст зумовлює процес кардинальних змін в освіті і, відповідно, перегляду основних принципів освітньої політики. Вони, як кінцеві орієнтири освітньої діяльності, неминуче повинні співпадати із стратегічними орієнтирами суспільства [77].

Сфера освіти, виконуючи роль трансляції соціокультурного досвіду людства і забезпечення можливостей входження нових поколінь в активне соціальне життя, має своєю безпосередньою функцією відтворення суспільного організму, а саме: його базових цінностей, духовних орієнтирів, стратегічних інтересів. Це призводить до формування нового філософсько-світоглядного підґрунтя педагогічних інновацій.

В основі інновацій лежать знання. Знання є джерелом зростання економіки і знаходяться в основі відповідного модернізаційного проекту економіки та суспільства, тобто в суспільстві є стимули, що позитивно впливають на процеси отримання знань. Таким стимулом є наука через інтерес до знань, що і є результатом реакції на розвиток, у тому числі й духовний, шляхом нагромадження знань. А це можливо, коли паралельно відбувається не тільки інституціоналізація особистості, але й підвищення її соціального статусу в системі виробничих та соціокультурних відносин завдяки новим знанням.

Наша цивілізація стоїть на порозі малопередбачуваного інформаційного майбутнього. «Віртуальна реальність» разом із засобами масової інформації, електронної пошти, глобальними комп'ютерними мережами кожен хвилину істотно змінює світ. Моделювання, імітація, комп'ютерні ігри, електронні та мультимедійні підручники виходять на передній план.

Дивовижно, але уже на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України 17 серпня 2006 року наголошувалося, на тому, що «... людство постало перед фактом, що знання оновлюються навіть швидше, ніж відбувається зміна поколінь. Тому перед освітою виникає складне двоєдине завдання: вона повинна осучаснюватися на основі новітніх технологій через широке впровадження в освітній процес ІКТ, а також – формувати у молоді риси, необхідні для успішної самореалізації в інформаційному суспільстві після завершення навчання в школі чи університеті» [75].

Поняття «інформаційне суспільство» (ІС) виникло на початку 90-х років ХХ ст. Основними об'єктивними факторами його появи стало стрімке зростання ролі знань та інформаційних ресурсів, які стають важливим стратегічним ресурсом суспільства, що забезпечує адекватний сьогоднішньому розвиток особистості, прискорений розвиток високотехнологічних галузей економіки. ІС забезпечує широкий доступ громадян до інформаційних ресурсів, освіти, культурних надбань, створюють нові можливості роботи й спілкування завдяки бурхливому розвитку і широкомасштабному впровадженню ІКТ.

Група експертів Колегії Європейських співавторів, яку було створено у травні 1995 року з метою аналізу соціальних аспектів ІС, характеризувала таке суспільство як глобальне суспільство, в якому обмін повідомленнями не має ні часових, ні просторових, ні політичних кордонів; яке, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а з іншого – відкриває кожному співтовариству нові можливості для самоідентифікації та розвитку власної унікальної культури.

Рейдар Рол, генеральний секретар Міжнародної ради з дистанційної освіти (Осло, Норвегія), у передмові до книги Дж.Тиффина і Л. Раджасингам (університет Вікторія у Новій Зеландії) [112] також зазначає, що революційний переворот спостерігається і у комунікаційній та технологічних сферах. Розвиток цифрових та оптико-волоконних технологій стрімко просувають нас по шляху до ІС майбутнього, де практично будь-які інформаційні ресурси і послуги будуть доступні кожному і повсякденно, що створить необмежені можливості дійсно транспланетного спілкування. Однак, більшості з людей ще складно повністю усвідомити ті зміни, які виникають у звичному на сьогодні суспільстві: по-новому будуть будувати життя, роботу і дозвілля, по-іншому почнуть вчитися, виробляти і продавати послуги, змінять методи ведення війн – і все це буде впливати на відносини між імущими та неімущими класами, певним чином змінювати мову і культуру.

У «Декларації принципів», ухваленій 2003 року в Женеві на Всесвітній зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства, проголошено, що ІС – це таке суспільство, в якому кожний матиме можливість створювати нові знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними, що надасть окремим особам, громадянам і народам змогу повною мірою реалізувати власний потенціал.

Інформаційне суспільство (*informationsociety, digitalsociety, electronicsociety, e-society*) розглядають як етап переходу до нового якісного стану свого соціально-економічного і науково-технічного розвитку – до суспільства знань (*knowledgesociety, k-society*), в якому головним джерелом існування і розвитку, основним ресурсом функціонування і рушійною силою прогресивних перетворень стануть знання, які накопичило і продовжуватиме здобувати і нарощувати людство і які будуть ефективно використовувати практично усі підсистеми суспільства переважною більшістю його членів для розв'язування своїх повсякденних і перспективних завдань.

Розглянемо основні світові тенденції розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації.

Загальносвітова тенденція – трансформація індустріального суспільства до постіндустріального, що відбувається в умовах посилення всепланетарних процесів, зростання сфери послуг і нематеріального виробництва на основі розвитку науково-технічного прогресу, у тому числі масштабного, глибокого та динамічного проникнення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі сфери життєдіяльності особи, суспільства суб'єктів господарювання та держави.

Раціональне врахування впливу комплексу цих та інших багатовекторних факторів, а також особливостей стану та розвитку країни потребує окремої державної політики з розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань, що вимагає об'єднання зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Тому для більшості країн розвиток інформаційного суспільства є одним із національних пріоритетів і розглядають як загальнонаціональне завдання. ІКТ відводять роль необхідного інструменту соціально-економічного прогресу, одного з основних чинників інноваційного розвитку економіки.

Міжнародний досвід, зокрема європейська політика «Цифровий порядок денний для Європи до 2020 року», демонструє, що цифрові технології стали рушійною силою соціально-економічного розвитку, відновлення економік багатьох країн світу і закладають засади для сталого розвитку у майбутньому.

Найбільш розвинені країни світу ще на межі ХХ–ХХІ ст. поставили собі за мету прискорений перехід до нового етапу розвитку людства – інформаційного суспільства. Інформаційне суспільство дозволяє найбільш ефективно і в стислі терміни:

- підвищити національну конкурентоспроможність за рахунок розвитку людського потенціалу, насамперед у високоінтелектуальних сферах праці;
- підвищити якість життя громадян за рахунок економічного зростання, надання однакового якісного доступу до інформації, освіти, послуг закладів охорони здоров'я та адміністративних послуг органів державної влади і місцевого самоврядування, створення нових робочих місць і розширення можливостей щодо працевлаштування населення, підвищення соціального захисту вразливих верств населення (зокрема, людей, які потребують соціальної допомоги та реабілітації) завдяки широкому використанню ІКТ;
- сприяти становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі у суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Таким чином, основна ідея інформаційного суспільства у соціогуманітарному вимірі (в якому і розглядають освіту) полягає у досягненні нової фази розвитку – «суспільства знань» і забезпечення рівноправного доступу до них усіх громадян.

Проведений нами аналіз сучасного стану розвитку інформаційного суспільства в Україні свідчить, що законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», Законом України «Про освіту» (2017 р.), концепцією Нової української школи (2017 р.) іншими нормативно-правовими актами визначено одним із головних пріоритетів подальшого поступу України – розвиток інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх, в якому кожен би мав можливість створювати і накопичувати інформацію та знання, вільний до них доступ, користування, обмін ними, забезпечення умов кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяти суспільному і особистісному розвитку та підвищувати якість життя.

Важливо сьогодні наголосити і усвідомити, підкреслити, що Україна має власну історію розвитку базових засад інформаційного суспільства, про свідчать, зокрема:

- діяльність всесвітньо відомої школи кібернетики;
- формування на початку 90-х років минулого століття концепції та програми інформатизації;
- створення і функціонування різноманітних ІКТ і загальнодержавних інформаційно-аналітичних систем різного рівня та призначення;
- сформовано основні правові засади побудови інформаційного суспільства: розроблено та ухвалено низку нормативно-правових актів, які, регулюють суспільні відносини, створення інформаційних електронних ресурсів, розвиток системи захисту прав інтелектуальної власності на ці ресурси, гарантій та механізмів доступу до публічної інформації, розвитку електронного урядування та відкритого уряду, електронного документообігу, інформаційної безпеки, умов сприяння розвитку громадянського суспільства, тощо.

Однак значні досягнення держави, які водночас викликають найбільші хвилювання з боку громадськості, пов'язані зі сферою освіти [37; 66, с. 3–27].

Упродовж останніх десяти років в Україні вдалося створити нормативно-правовий фундамент для розвитку сектору е-освіти.

Уже станом на початок 2010 року було ухвалено ряд документів, які тією чи іншою мірою регламентують розвиток і застосування ІКТ в освіті:

- 4 Укази Президента України;
- 14 Законів України;
- 2 Постанови Верховної Ради України;
- 16 Постанов Кабінету Міністрів України;
- 12 наказів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

У новому ж 2017 року Законі України «Про освіту», ст. 1, чітко визначено термін «спеціальні закони» – Закони України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» [33].

Серед країн близького зарубіжжя, із Україною включно, середній приріст обсягу ринків е-освіти упродовж останніх років дорівнює 20–23 % на рік. Після Азійсько-Тихоокеанського регіону – це найвищі темпи у світі.

Водночас такі відомості можна вважати лише частково достовірними. Навіть побіжний огляд сайтів вищих навчальних закладів (які зазвичай є ключовим елементом систем е-освіти) свідчить про те, що більшість із них відіграють рекламно-репрезентативну функцію і мало відрізняються від анімованих рекламних буклетів. У реальному ж освітньому процесі у вищих навчальних закладах сучасні інформаційні технології (ІТ) якщо і використовують, то вкрай безсистемно та епізодично. У кращому випадку йдеться про презентаційні системи, або у найбільш інформаційно «просунутих» вишах – телемости з відомими особистостями.

Інформаційним проривом останніх років саме на рівні ВНЗ є початок вико-

ристання інформаційно-пошукової системи «Конкурс», що призначена для оперативного інформування абітурієнтів про надходження заяв на вступ до вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціаліста, магістра медичного та ветеринарно-медичного спрямувань за напрямками підготовки (спеціальностями) [117, 118, 119].

Доступ до системи «Конкурс» здійснюють за адресою (<http://vstup.info>). Система функціонує у складі глобальної інформаційної підсистеми та локальних підсистем ведення обліку надходження заяв на вступ до вищих навчальних закладів. Водночас як сама ідея експерименту, так і його перебіг отримали низку критичних зауважень із боку експертів, політиків, представників громадських організацій.

Значно активніше впроваджують ІТ у вітчизняних школах, причому здійснюють таке впровадження дедалі системніше та інтенсивніше. Прикладами співпраці МОН України з ІТ-корпораціями можуть слугувати, наприклад:

- 2010 р. – спільний проект «Щоденник.ua», метою якого є створення єдиної освітньої мережі для всіх учасників освітнього процесу;

- спільний план дій Microsoft Education Transformation Framework і концепція програми «Школа майбутнього» – карта впровадження інформаційних технологій та створення хмаро-орієнтованого навчального середовища на основі сервісів Microsoft Office 365 (2017), проект «ІТ-школа Samsung» (2017).

У 2011 році освітня платформа, на якій працює «Щоденник.ua», стала лауреатом премії World Summit Award 25 у категорії «Електронне навчання і освіта» (E-Learning & Education). Упродовж року до проекту було підключено понад 3 000 шкіл (з 20 000 від загальної кількості середніх навчальних закладів) або близько 100 000 користувачів.

Водночас докладні статистичні дані з системи відсутні, відтак важко встановити рівень її проникнення (зокрема – у сільській місцевості). Наразі можна констатувати трансформуючу роль такої системи, яка дозволяє батькам у динамічнішому режимі контролювати навчання дітей, їхню присутність у класі, отримувати на мобільні телефони важливу інформацію щодо відвідуваності уроків, успіхів у навчанні тощо.

Відповідно до проведених нами досліджень, завадою на шляху втілення в повсякденне життя згаданих вище проектів стає низький рівень проникнення сучасних ІТ у сільські райони, що пов'язано передусім із нерозвиненістю інфраструктури та якості Інтернет-мережі.

Усі ці проекти є відображенням реального стану домінуючої форми культури в соціумі нового типу: не культури книжково-текстової, а культури комп'ютерно-екранної. Молодь мало читає й навіть перестає писати «від руки» або рахувати «в умі». Натомість вона переглядає чимало «картинок», набирає на клавіатурі чимало текстів, швидко рахує на калькуляторі, що належним чином не оцінено і не враховано в українській освітній системі.

Українському вчителю не треба, звичайно, відмовлятися від традиційних явлень про грамотність школярів. Але сучасний вчитель має звернути

увагу й на нову грамотність, породжену епохою інформаційно-комунікативної революції, грамотність інформаційно-технологічну, розвивати в учнях уміння працювати з інформаційними пристроями (гаджетами) не з метою безплідного розтринькування власного часу, а з метою духовного й фахового самовдосконалення. Те саме стосується засвоєння школярами основ екранної культури.

Те, що українська молодь вельми інтенсивно використовує сучасні ІКТ та Інтернет – мережу, зокрема доводять соціологічні дослідження. За результатами останніх опитувань, здійснених Інститутом Горшеніна, до 80 % студентів щоденно (постійно) користуються Інтернетом (чати, форуми, соціальні мережі). Понад те – саме «гра в комп'ютерні ігри та проведення часу в Інтернеті – це друга за популярністю (після зустрічі з друзями: 79,9 % проти 51 %) форма проведення вільного часу.

Подібну інформацію певною мірою корелюють із даними Інституту соціології НАН України, за якими близько 20% українських громадян своє дозвілля пов'язують саме із комп'ютером (у 1994 році таких було лише 4,7 %).

XXI століття в Україні стало часом шквальної комп'ютеризації та розвитку Інтернету. У 2002 році 80 % не вміли й ніколи не користувалися комп'ютером, постійно використовували його на роботі лише 4 %. У 2010-му таких залишилося 55 %, решта або постійно працює з комп'ютером (15 %), або іноді його використовує (30 %). При цьому варто зазначити, що кількість тих, хто взагалі не планує купувати комп'ютер, оскільки не відчуває в ньому потреби, залишається практично сталим – на рівні 29,9 % [29].

Соціологічним центром «Gallup Organisation» упродовж 2011 року було проведено дослідження в 148 країнах світу шляхом телефонного опитування респондентів старше 15 років. За даними проведеного дослідження, в Україні 40% населення мають доступ до Інтернет – мережі вдома. Такими є результати дослідження. Водночас 58% опитаних негативно відповіли на питання, чи мають вони вдома доступ до всепланетарної інформаційної бази. Загалом по світу 32% дорослого населення мають із дому доступ до неї. Найбільше людей, які мають Інтернет вдома, мешкають у Швеції і Сінгапурі – 93%, Данії – 92%, Нідерландах – 91%, Новій Зеландії і Австралії – 89%. У США 80% людей користуються Інтернетом вдома. У Бахреїні – 84% опитаних мають Інтернет вдома. Більш ніж в Україні, Інтернетом також користуються у Росії – 51%, Косово – 64%, Білорусі – 50%, Молдові – 42% та на Ямайці – 41% [39].

Таким чином, можна дійти висновку, що як кількість, так і загальну сформованість використання Інтернет – мережі зумовлено винятково появою нових «молодих» користувачів, тоді як люди старшого віку, так і залишаються. В більшості своїй, поза межами глобальної інформатизації. Такій ситуації сприяє і матеріальний стан різних верств населення.

За результатами опитувань Інституту Горшеніна, вітчизняна молодь, в матеріальному плані, не почуває себе надто обмеженою – лише 2,7 % зазначили, що їм критично не вистачає коштів (у т. ч. – на харчування), тоді як до 70 % зазначають, що не відчувають значних матеріальних негараздів. Цілком очевидно,

що такі цифри суттєво вирізняють молодь від старших поколінь, приналежних до певних соціальних груп, створює між цими групами «цифрове провалля».

Усе зазначене зумовлює пріоритет використання студентами онлайн-ресурсів для навчання чи пошуку інформації і лише до половини користувачів використовують їх для спілкування (56,6 %) [39].

Згідно з даними Інтернет-Асоціації України (опубліковано на їхньому офіційному сайті у квітні 2017 року), які представляють результати опитування, проведеного упродовж лютого 2017 року, на початку року 64,7% дорослого населення України користуються Інтернетом. Частка користувачів Інтернету серед людей 15 – 29 років в Україні сягнула 97%. Старші громадяни та ті, що проживають у сільській місцевості, значно зменшують вірогідність користування всесвітньою мережею. Опитування проводили в усіх регіонах України, крім окупованого Криму та тимчасово непідконтрольних Україні територій Донбасу. Кількість користувачів Інтернету продовжує зростати. Найчастіше входять до нього за допомогою стаціонарного ПК – 51%, стільникових телефонів – 50%, ноутбуків – 42%, планшетних комп'ютерів – 21%, стаціонарних ПК на місці праці – 8%, там само ноутбуків – 5%. В Україні користуються Інтернетом близько 21,6 млн користувачів. Жінки складають 51% від усіх користувачів, чоловіки – 49%. Мешканці сіл складають 27% у загальній кількості, притому що серед усіх мешканців сіл уже 53% із них користуються Інтернетом.

При цьому рівень проникнення тих самих соціальних мереж в Україні (наприклад, Facebook) залишається вельми незначним як у відсотках, так і у відношенні до загальної кількості користувачів мережі: за загальної кількості їх у 15 млн лише 1,4 млн – користувачі Facebook, що є одним із найнижчих показників у Європі.

Аудиторія Instagram за 2 місяці зростає на 400 тис. і складає зараз 6 млн користувачів. Про це свідчать дані внутрішньої статистики Facebook для рекламодавців (див. нижче).

При цьому кількість українських користувачів Facebook 2 місяці залишалася незмінною – 8,9 млн.

Нагадаємо, що рекорд за кількістю українських користувачів Facebook було зафіксовано 19 червня 2017 р., цього дня показник сягнув 9 млн.

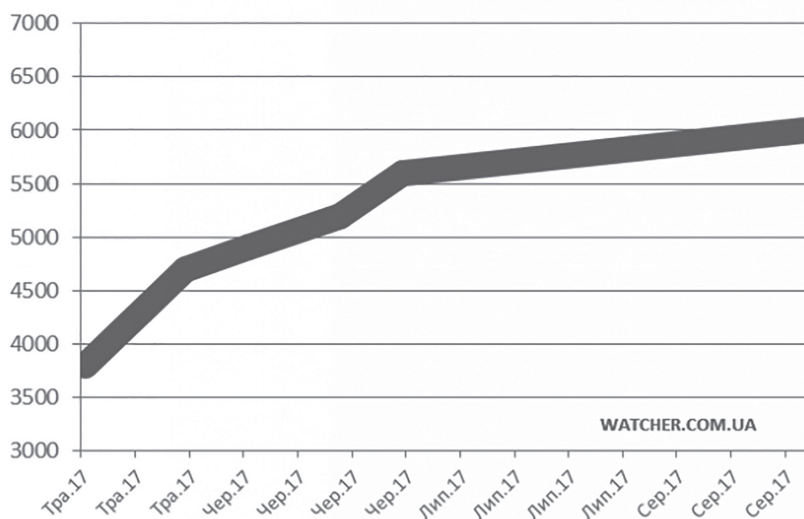
Внутрішня статистика Facebook зараховує до користувачів цієї соціальної мережі та Instagram лише тих, хто хоча б раз упродовж останніх 30 днів був зареєстрований в сервісі.

Такий рівень «занурення» молоді в Інтернет та віртуальний простір у цілому вже зараз дозволяє говорити про формування нових тенденцій у поведінці користувачів, які не були характерні для України ще 4–6 років тому. Так, уже зазначена цифра стрімкого зростання кількості користувачів Інтернет – мережі (за різними оцінками, від 6 до 17 млн осіб), призвела не лише до позитивів, але й до негативного тренду стрімкого формування груп людей, для яких характерна залежність від нього.

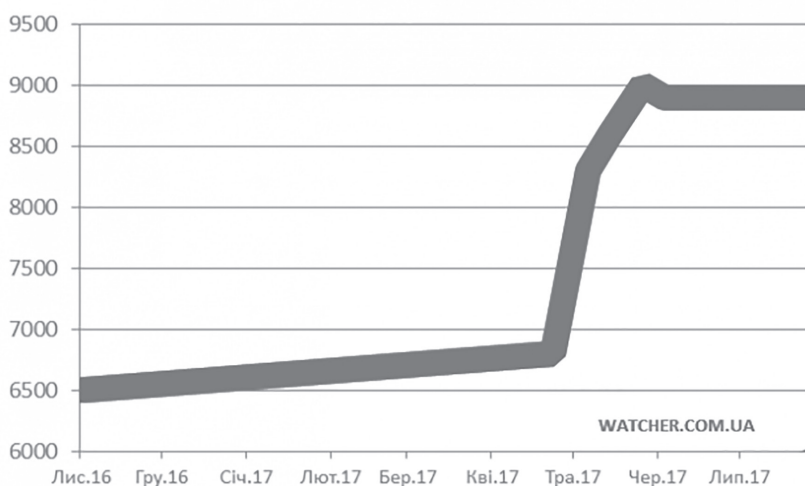
Відповідно до даних Інституту соціальної та політичної психології Національ-

ної академії педагогічних наук України, серед українських користувачів Інтернету залежними вважають від 2 % до 6 %, абсолютна більшість серед яких – студенти [114]. У групі ризику і підлітки. Троє з п'яти п'ятнадцятирічних школярів (59,4 %) проводять у світовій віртуальній мережі більше часу, ніж спочатку планують. Двоє з п'яти (42,3 %) зізнаються, що постійно думають про Інтернет, один із трьох (30,8 %) використовує його як спосіб відходу від своїх проблем і як викид для негативних емоцій, таких як безнадія, почуття провини, стрес, депресія та

Кількість українських користувачів Instagram, тис.

Кількість українських користувачів на Facebook, тис.

інше. Крім того, один із чотирьох (25,4%) підлітків відчуває, що повинен перебувати за комп'ютером все більше часу, щоб відчути себе задоволеним. Аналогічний відсоток підлітків говорить неправду у своїй сім'ї чи будь-кому іншому, щоб приховати кількість часу, проведеного за комп'ютером. Один із п'яти підлітків (19,7 %) зізнається, що має невдалі спроби контролювати, обмежити або припинити використання Інтернету, водночас як один із шести (16,8 %) піддав небезпеці важливу складову свого життя (стосунки з близькими, роботу, навчання) через надмірне використання віртуального середовища.

Серед інтернет-залежних частка представників чоловічої статі майже на третину перевищує частку жіночої статі. Майже такі ж показники було виявлено фахівцями ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», які встановили, що кожна п'ятнадцята особа (6,54 %), яка має досвід роботи в Інтернеті, набуває залежності від нього вже в підлітковому віці (за цим показником він, як об'єкт зловживання наближається до наркотиків-каннабіноїдів – гашишу, марихуани тощо).

Щодо наслідків інтернет-залежності слід зазначити, що хоча порівняно з алкогольною і наркотичною залежностями ця адикція меншою мірою шкодить здоров'ю людини, проте її наслідки мають негативне соціально-психологічне забарвлення. У цьому сенсі найістотнішим є вплив цієї недуги на стосунки людини з оточенням: ускладнює відносини між батьками і дітьми, членами подружжя, друзями. Відтак дедалі частіше ця хвороба фігурує під час судових процесів із розлучення, з трудових конфліктів і навіть щодо карних злочинів (в Україні вже не поодинокими є випадки тяжких карних злочинів на кшталт убивств, що здійснені саме в контексті інтернет-залежності).

Зазначені та інші передумови дають підстави вважати, що вітчизняна інформаційна сфера перебуває у стані активного становлення, гармонійного включення у глобальний світовий інформаційний простір та є підґрунтям, фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Разом із цим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки:

1) є недосконалою загальнодержавна політика:

- відсутні національна стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні та національний план дій щодо її реалізації;
- чинна нормативно-правова база не в повному обсязі забезпечує розвиток інформаційної сфери, уповільнено впроваджують відповідні європейські правові норми та інформаційні стандарти тощо;
- запровадження інструментів *e*-демократії, *e*-правосуддя, *e*- парламентаризму та представництва здійснюють за відсутності належної координації дій усіх зацікавлених суб'єктів зазначених відносин;
- інституціональний механізм формування, координації та контролю за виконанням завдань розбудови інформаційного суспільства, незважаючи на адміністративну реформу, є недосконалим;

- рівень інформаційної представленості України в інтернет-просторі залишається низьким, а присутність україномовних інформаційних ресурсів – недостатньою;
- відсутні системні державні рішення, спрямовані на створення національних інноваційних структур (центрів, наукових парків і технопарків) з розробки конкурентоспроможних вітчизняних ІКТ;
- галузь ІКТ як найбільш інновативна галузь економіки, змушена розвиватися у несприятливих умовах зі збільшення регуляторного впливу у розвиток сфери ІКТ;
- сегмент Інтернету держава не розглядає як один з найважливіших інструментів розвитку інформаційного суспільства та її конкурентоспроможності;
- місцеві органи влади обмежують доступ суб'єктів ринку телекомунікацій для будівництва телекомунікаційної інфраструктури;
- на національному та місцевому рівнях не сформовано механізми ефективної громадської участі та громадського контролю за реалізацією пріоритету розбудови інформаційного суспільства;

2) уповільнено та недостатньо координовано впровадження електронного урядування:

- результати розробки і впровадження ІКТ, які проводять на замовлення органів державної влади, не завжди мають системний характер, зокрема: впровадження цих засобів має переважно локальний, відомчий характер;
- недостатніми темпами розвиваються інфраструктура доступу населення до веб-сайтів органів державної влади та інші засоби інформаційно-довідкової підтримки і обслуговування населення;
- отримання громадянами та організаціями адміністративних послуг, а також інформації, пов'язаної з діяльністю органів державної влади, в більшості випадків вимагає їхнього особистого звернення до цих органів, а також надання запитів і документів на паперовому носії, що призводить до значних втрат часу і створює значні незручності для населення;
- органи регіональної влади суттєво відстають від центральних органів державної влади за рівнем інформаційно-технологічного забезпечення адміністративно-управлінських процесів, а також розвитку інформаційно-технологічної інфраструктури та державних інформаційних систем;
- відсутній системний підхід до впровадження електронного документообігу, який мав би взаємодіяти у інтегрованій інформаційно-аналітичній системі органів державної влади, призначеної насамперед для забезпечення міжвідомчої інформаційної взаємодії;
- не забезпечено завдання розбудови інформаційної інфраструктури, рішень та стандартів в галузі електронного обміну даними на міжвідомчому рівні, а також між державними органами і населенням та організаціями, що стає особливо актуальним у подальшого розвитку державних інформаційних систем;

- неврегульовані на правовому та організаційно-методичному рівнях питання щодо майнових прав, які виникли в державних органах при побудові інформаційних, інформаційно-аналітичних систем та систем електронного документообігу, що призводить до додаткових затрат на їхнє супроводження та технічну підтримку;
- не забезпечено процеси надходження та постійного архівного зберігання електронних документів з електронним цифровим підписом;
- залишається низьким рівень комп'ютерної грамотності державних службовців, що актуалізує питання організації безперервного навчання державних службовців та оцінки навичок використання ІКТ;

3) зберігається значний «цифровий розрив» у використанні ІКТ:

- регіонами, різними верствами суспільства, зокрема, рівень відмінності регіонів у використанні ІКТ у домашніх господарствах є високим;
- існують суттєві відмінності між органами державної влади щодо використання ІКТ у своїй діяльності;
- зберігаються проблеми організації широкосмугового доступу для кінцевих користувачів і низькі показники якості доступу до Інтернет – мережі.

4) збільшуються ризики, пов'язані з інформаційною безпекою:

- спостерігають неконтрольоване зростання обсягів інформації про громадян, про юридичні особи, яка міститься в державних інформаційних системах, що в умовах відсутності ефективних механізмів контролю її використання створює також загрозу порушення прав громадян;
 - ІКТ все частіше використовують для вчинення традиційних злочинів, зокрема крадіжок, вимагань, шахрайства тощо;
 - зберігаються загрози національній безпеці, пов'язані з активним використанням Інтернет і мобільної телефонії з метою пропаганди протиправної діяльності;
 - актуалізуються питання захисту державних інформаційних ресурсів тощо.
- За результатами міжнародних досліджень світу, рейтинги України за окремими індексами, що стосуються впровадження ІКТ, становлять [49]:
- глобальний індекс конкурентоспроможності 2011–2012 (WEF Global Competitiveness Index) – 82 місце (**89 – у 2014 р.**) з 142 країн;
 - індекс технологічної готовності 2011–2012 (WEF Technological Readiness Index) – 82 місце з 142 країн;
 - індекс мережевої готовності 2011–2012 (WEF Networked Readiness Index) – 75 місце (**90 – у 2014 р.**) з 142 країн;
 - е-готовність уряду (Government readiness) – 122 місце з 138 країн;
 - використанням урядом ІКТ (Government usage) – 75 місце з 138 країн;
 - рейтинг за електронною готовністю 2010 (EIU eReadiness Ranking) 64 місце з 70 країн;
 - індекс електронного уряду ООН 2012 (UN e-Government Index) – 68 місце (**54 – у 2014 р.**) з 193 країн.

Проблеми, що перешкоджають підвищенню ефективності використання ІКТ з метою підвищення якості життя громадян, забезпечення конкурентоспроможності України, розвитку економічної, соціально-політичної, культурної та духовної сфер суспільства, вдосконалення системи прийняття державних управлінських рішень, мають комплексний міжвідомчий характер і не можуть бути вирішені на рівні окремих органів державної влади та регіонів. Їхнє усунення потребує значних ресурсів, скоординованого проведення організаційних змін і забезпечення узгодженості дій всіх органів державної влади.

Умовами розвитку інформаційного суспільства є:

- координуюча роль держави в реалізації національної інформаційної політики на принципах державно-приватного партнерства; організації наукових досліджень, створенні та розвитку людського капіталу;

- державні гарантії прав і свобод людини в інформаційному суспільстві; вільний доступ до інформації і знань;

- підтримка вітчизняних виробників продукції та послуг у сфері ІКТ;

- сприяння розвитку міжнародного співробітництва в сфері ІКТ;

- постійне вдосконалення бізнес-клімату і розвиток конкуренції в сфері ІКТ;

- становлення національної інформаційної індустрії, що забезпечує виробництво ІКТ, інформаційних ресурсів та електронних послуг;

- впровадження новітніх технологій у систему виробництва і споживання та розвиток високотехнологічного машинобудування.

Основними завданнями розвитку інформаційного суспільства в Україні є:

- сприяння можливості кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги;

- створення гарантій для волевиявлення і самореалізації людини в інформаційному суспільстві, забезпечення вільного доступу до інформації та знань;

- повномасштабне входження України до глобального інформаційного простору;

- прискорений розвиток інформаційного сектору економіки, який активно взаємодіє з іншими секторами економіки з метою підвищення темпів економічного зростання і гармонізації структури національного господарства;

- впровадження новітніх ІКТ у всі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у тому числі в процесі реалізації ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд» та електронного урядування;

- гармонізація національного законодавства з європейським, дотримання цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, Декларацією принципів та Плану дій, напрацьованих на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства.

Однією з головних умов успішної реалізації державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства є забезпечення навчання, виховання,

професійної підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві. Основними засадами розвитку інформаційного суспільства та Національною доктриною розвитку освіти визначено пріоритетні заходи, що спрямовані на реалізацію державної політики в цій сфері, які зокрема забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, створюють умови для приведення рівня і якості освітнього потенціалу до вимог кадрового забезпечення інноваційного розвитку України, тобто:

- забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників освітньо-виховного процесу;
- формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти;
- застосування у освітньо-виховному процесі та бібліотечній справі ІКТ поряд із традиційними засобами;
- розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, а також випуск електронних підручників та енциклопедій;
- створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу, системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління навчальними закладами, інформаційно-технологічного забезпечення моніторингу освіти;
- стовідсоткове забезпечення навчальними комп'ютерними комплексами навчальних закладів, а також мультимедійним обладнанням;
- розвиток мережі електронних бібліотек на всіх рівнях освіти;
- створення системи дистанційного навчання, у тому числі для осіб з обмеженими можливостями та дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні, та забезпечити на їхній основі ефективне впровадження і використання ІКТ на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання;
- забезпечення навчально-виховного процесу засобами ІКТ; доступу закладів освіти до світових інформаційних ресурсів;
- створення відкритої мережі освітніх ресурсів;
- створення національного науково-освітнього простору, який ґрунтуватиметься на об'єднанні різних національних багатоцільових інформаційно-комунікаційних систем;
- розроблення методологічного забезпечення щодо використання комп'ютерних мультимедійних технологій при викладанні предметів та дисциплін;
- вдосконалення навчальних планів, відкриття нових спеціальностей з новітніх ІКТ, втілення принципу «Освіта упродовж життя»;
- забезпечення вільного доступу до засобів ІКТ та інформаційних ресурсів, особливо у сільській місцевості та важкодоступних населених пунктах;
- підвищення на засадах співпраці приватного сектора економіки та органів місцевого самоврядування комп'ютерної грамотності населення, зокрема

пенсіонерів, малозабезпечених, людей, що потребують соціальної допомоги та реабілітації;

- забезпечення умов для оволодіння комп'ютерною грамотністю в найближчі п'ять років всіма випускниками шкіл;
- забезпечити всі навчальні заклади широкосмуговим доступом до міжнародних науково-освітніх мереж та Інтернету.

1.2. СТАТУС ПЕДАГОГА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

Стратегічна мета інформаційного суспільства полягає в глобальній раціоналізації інтелектуальної діяльності, радикальному підвищенні ефективності та якості підготовки кадрів із новим типом мислення. У результаті досягнення цієї мети в суспільстві має бути забезпечена комп'ютерна грамотність та формування нової інформаційної культури мислення шляхом індивідуалізації освіти. Сучасний навчальний заклад покликаний підготувати випускників до повноцінної й ефективної участі у суспільній, соціальній і професійній галузях життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства. Для цього необхідно забезпечити: підвищення якості освіти та рівня доступу до неї; підвищення економічного потенціалу в Україні за рахунок освіти населення; інтеграцію національної системи освіти в наукову, виробничу, соціальну і культурну інформаційну структуру світового загалу.

У всесвітній педагогічній спільноті на підставі постійних глобальних змін у культурному, суспільному, соціальному та політичному житті світового та європейського суспільства розпочався процес критичного переосмислення своїх систем освіти.

Як зазначалося у доповіді Міжнародної комісії з освіти для XXI століття, найбільш пріоритетним завданням всесвітньої спільноти є забезпечення функціонування такої системи освіти, яка, базуючись на накопиченому за сотні років багатстві навичок, знань, ціннісних уявлень і досвіду, дає людям можливість брати участь у житті інформаційно-технологічного суспільства, яке стрімко змінюється.

Враховуючи, що якість і ефективність системи освіти в кінцевому підсумку залежить від якості й ефективності роботи вчителів, на перший план у всіх країнах виходить проблема адаптації сучасного педагога до нових вимог і потреб суспільства XXI століття. Актуальність проблеми педагога в сучасному суспільстві стала предметом спеціальної уваги провідних міжнародних організацій – ЮНЕСКО (Міжнародне бюро освіти), Міжнародної організації праці, Ради Європи (Комітет із питань освіти), Організації міжнародного співробітництва та розвитку (OECD), Всесвітньої профспілки педагогічних працівників

«Міжнародна освіта» та інших. У документах цих організацій сформульовано спільні ідеї та стратегії щодо вчителя, його освіти і діяльності в умовах постіндустріального суспільства.

На підставі вивчення матеріалів ЮНЕСКО, матеріалів міжнародних конференцій, проведених у різні роки, є можливість відокремити спільні для всіх країн і регіонів чинники сучасного суспільного розвитку, які безпосередньо впливають на розвиток післядипломної освіти педагогів.

Віддзеркалюючи загальну тенденцію до зміцнення ролі вчителя в сучасних умовах, ЮНЕСКО в ухвалених документах пов'язує це зі стратегією формування «нового професійного образу вчителя». Йдеться про певну зміну професійних функцій вчителя в освітньому процесі та в суспільному житті в цілому. До найбільш загальних чинників цих змін належать такі масштабні явища, як технологічна революція та демократизація суспільного життя.

Технологічна, наукова та інформаційна революція значною мірою змінює очікування різних суспільних угруповань та інституцій – школи, громади, батьків, учні тощо – щодо діяльності педагога і його професіоналізму. Серед змін цього спрямування найбільші наслідки для педагога несуть у собі стратегії відкритості до міжнародних культур та участь усього населення в глобальному обміні інформацією і політичних змінах.

Демократизація суспільного життя з її наголосом на громадських свободах, правах людини, соціальній справедливості, а також розширення участі населення у прийнятті рішень на всіх рівнях суспільства прямо відбивається на тих вимогах, які на сьогодні висувають перед учителем у зв'язку з розвитком глобальної освіти, посиленням громадянських почуттів, турботою про навколишнє середовище, прагненням забезпечити мир і міжнародне взаєморозуміння.

Такому загальному чиннику підпорядковано низку нових явищ, факторів та ідей, що є підґрунтям для зміни ролі і професійних функцій вчителя в сучасному суспільстві:

- необхідність пристосування для життєвих циклів, що змінюються: навчання, робота, довілля більш не відокремлені, а перемешані між собою: навчання упродовж усього життя є прийнятною формою для всіх;

- явище глобалізації: за сучасною методикою аналізу наголоси переносяться із проблем, що стоять перед національними, або місцевими спільнотами, на проблеми світової спільноти; виникнення «глобального помешкання», де більшість явищ залежать одне від одного; широка демократична участь кожної людини у справах суспільства;

- опора на фундамент (чотири стовпи) освіти – вчитися бути, вчитися знати, вчитися працювати і вчитися жити разом – у пошуках ефективних шляхів забезпечення індивідуальних свобод, інтелектуального творчого розвитку кожної людини задля життя в соціальній єдності, гармонії і миру;

- важливість забезпечення того, щоб благами від розвитку могли користуватися всі суспільні групи і прошарки;

- важливість морального і ціннісного виховання разом із інтелектуальним

розвитком («виховання душі спільно з освітою голови») в час, коли всі народи затопила хвиля насильства і люди шукають шляхи вирішення своїх конфліктів, коли окремі особи мають приймати відповідальні рішення в умовах багатоваріантного вибору та лавинної інформації [3].

Для вітчизняної теорії і практики педагогічної освіти важливе значення має порівняльне вивчення ідей та практичного досвіду формування нового професійного контуру вчителів у різних національних контекстах. Як зазначено у документах ЮНЕСКО, незважаючи на значні відмінності, які існують між різними країнами Європейського континенту, існує широка спільність щодо змін вимог до вчителів з боку суспільства і, насамперед, школи. Мова йде про перехід до цілої низки нових концепцій, пов'язаних із діяльністю вчителя: від концепції вчителя як носія знань до концепції вчителя як стимулятора пізнання і розвитку учнів у процесі розширення їхнього досвіду навчання; від ролі виконавця рекомендованих навчальних методик до створення або адаптації вчителем власних методик; від ізольованої індивідуальної педагогічної діяльності у своїх шкільних класах до погодженої співпраці з іншими педагогами з метою вдосконалення викладання і навчання [119, с. 8].

Розвиток ролі і професійних функцій вчителя в сучасному суспільстві зумовлює певну спільність щодо низки стрижневих проблем у стратегії розвитку освіти:

- визначення кола знань, умінь і цінностей, які мають поширюватися освітою за допомогою вчителя;
- формування компетентності вчителя в галузі інформаційних технологій, що виступають у двоякій ролі: як інструмент процесу пізнання та як компонент викладання;
- проблема професійної автономії вчителів і школи в цілому, що стосується, передусім, прийняття рішень щодо змісту і методів викладання, організації навчальних програм тощо;
- проблеми налагодження нових видів стосунків між учителями та їхніми партнерами в системі освіти: сім'ями, громадами, вищими навчальними закладами, засобами інформації, підприємствами, урядовими і неурядовими організаціями тощо;
- поширення стратегії морального та матеріального стимулювання вчителів.

Окреслюючи новий професійний контур вчителя, експерти ЮНЕСКО відзначають, що для вирішення нових завдань освіти в умовах стрімко змінного суспільства вчителям необхідно:

- забезпечувати свій постійний розвиток, включаючи вдосконалення знань і викладацьких навичок;
- усвідомлювати, які цінності і світоглядні настанови ведуть до створення здорового людського суспільства;
- брати активну участь у справах місцевої громади і всього суспільства;
- забезпечувати ефективне управління навчальним середовищем і ресурсами;

- уміти пов'язувати навчальні програми школи з потребами суспільства;
- уміти давати поради окремим дітям і управляти групами дітей;
- уміти вибрати і використовувати різні педагогічні методи;
- розумітися в різних науково-дослідницьких методологіях [119, с.14].

У підсумку в своїй глобальній місії ЮНЕСКО охоплює загалом такі моменти діяльності [8]:

1) забезпечення платформи для діалогу і дій як на державному рівні, так і в приватному секторі щодо всесвітнього інтелектуального надбання;

2) сприяння як глобального «брокера знань» вільного потоку інформації та знання й обміну ними;

3) сприяння укріпленню гуманітарної безпеки, справедливому й інклюзивному управлінню соціальними змінами й перетвореннями, а також природними ресурсами;

4) сприяння й координація діяльності щодо глобального руху за освіту для всіх;

5) сприяння забезпеченню нової прихильності до науки;

6) забезпечення форуму для дискусій з приводу етичних питань, особливо питань щодо науки й технологій;

7) виконання функцій, що відкривають шлях до більш глибокого розуміння культурної різноманітності.

UNESCO: Medium-Term Strategy 2002 – 2007. Contributing to peace and human development in an era of globalization through education, the sciences, culture and communication (document 31 C/4).

Фунціонування стратегічного документу передбачалося на термін шести років.

Сучасні високі технології та їхнє наукове забезпечення формують нове ставлення до наукового знання. На сьогодні ми можемо констатувати: в умовах інформаційного суспільства, що настає, формується нова освітньо-виховна парадигма знання, що проростає всередині техногенної культурної традиції, перебудовуючи і розвиваючи її [85, с.167].

Освіта в сучасному розумінні – це певна інтерпретація продукту високої науки, деяка герменевтична процедура з прочитання та адекватного розуміння її змісту майбутніми фахівцями, це ситуація пробудження власних сил і здібностей того, хто навчається, ініціювання його до свідомого вибору власного шляху розвитку. «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою та держави [31].

Сучасна наука вступила в стадію постнекласичних трансформацій. Система освіти відстає від цих процесів, що може негативно вплинути і на подальший розвиток науки, адже прорив до постнекласичної культури як масштабної соціально-історичної події може бути здійснено лише і винятково засобами освіти.

Сучасна система як шкільної, так і вищої освіти в усіх країнах світу залишається на рівні XIX століття в тому сенсі, що навчальні плани, програми, методи навчання мало змінилися з точки зору способу передачі знань і майже не реагують на зміни в науці. Зокрема їм притаманна певна репресивність, переважає монологічність у передаванні знань. Але розвиток суспільства вимагає розробки інших принципів навчання та виховання, у яких важливу роль відводять інноваційним: засвоєнню нових інформаційних методологій та технологій, модифікації методів та методик викладання, впливу на мотивацію усвідомленого засвоєння знань того, хто навчається.

У теорії педагогіки з'явилися ідеї, що встановлюють кореляції певних педагогічних парадигм і технологій з етапами розвитку науки – класичним, неklasичним, постнеklasичним. Класичній науці певною мірою відповідає індивідуально-контактний спосіб навчання. Некласичний тип раціональності породив педагогічну модель масового навчання з новою, книжково-фронтальною технологією, за якої заняття в аудиторіях проводять за підручниками, а вчитель навчає групу учнів. Основними дидактичними засобами тут є лекції, семінари, колоквіуми. Класно-урочна система з її жорсткою регламентацією освітнього процесу різко збільшила продуктивність праці педагогів, але призвела до ігнорування індивідуальних здібностей, духовного потенціалу й особистісних інтересів учнів. Постнеklasична раціональність та інформатизація освіти відкривають можливості формування нової педагогічної парадигми, яка дасть змогу поєднати масовість освіти з підвищенням її рівня, що необхідно для постіндустріального суспільства, дозволить перейти до індивідуально-контактної системи навчання, побудованої на нових інформаційних можливостях [32].

Останню парадигму можна кваліфікувати як гуманістично-рефлексивний підхід до організації навчання. Основними характеристиками цього підходу є: комплексність методичних процедур (пояснення, осмислення, проектування, рефлексія тощо); індивідуалізація і інтелектуалізація прийомів і способів навчання; надання їм відповідного людського виміру – співвіднесення з інтересами та ідеалами особистості й суспільства; творче сприйняття й репродукція навчального матеріалу; діалогічність; комунікативність та активність дидактичних засобів; формування високого рівня пізнавальних здібностей (оволодіння навичками пізнання) [47].

В організаційному плані нова парадигма освіти передбачає створення різноманітних варіантів навчальних програм за рівнями засвоєння знань і навичок із забезпеченням можливого їх вибору, використання гнучких засобів програмного навчання, поєднання індивідуальних і групових норм занять, впровадження методів проблемного вивчення матеріалу тощо.

Найважливішою умовою переходу до нового типу освітнього процесу, що відповідає постнеklasичному типу раціональності, є інформатизація освітнього процесу. Прорив у комунікаційних технологіях дає змогу перейти до індивідуальних методів навчання на варіативній основі. Сучасні засоби інформатики та телекомунікацій дають можливість тим, хто навчається, обирати певні пред-

мети/дисципліни/ модулі, а також комплектувати їх згідно зі своїми життєвими інтересами, планами й професійними перспективами.

Йдеться про сучасні віртуально-тренінгові технології навчання, які дають змогу трансформувати діючу класно-урочну систему, зберігаючи її переваги у вигляді продуктивності навчання та контролю за ходом освітнього процесу, і перейти від групового до індивідуального варіативного навчання.

Особливість сучасного етапу взаємозв'язку науки й освіти полягає в тому, що нині епоха письмової культури (книги) занепадає і розпочинається епоха комп'ютера, який став часткою побуту людини. У масовій культурі емоційне переважає над раціональним, ситуативне знання – над логічним, навички – над інтелектуальним осмисленням поведінки. В результаті школа з її раціональністю, логічною самодисципліною, орієнтацією на знання, збагачення пам'яті виявляється вже недостатньою, перестає бути основною формою культурної наступності [30].

Із поглибленням науково-інформаційної революції дуже швидко зростає кількість комунікативних зв'язків як між людьми, так і між різноманітними, інтерсуб'єктивно опосередкованими галузями знань. При цьому кількість інформації, яка впливає на людину, зростає набагато швидше. В результаті необхідна (а не тільки корисна) інформація тоне в хаосі «шумів». За сучасних методів відбору методів інформації у сучасній системі освіти важко знайти, а тим більше відповідно інтерпретувати, потрібний «сигнал» впливу на суб'єктів комунікації. На нашу думку, реформи, що пов'язані з інформаційними технологіями, мають бути зваженими і поступовими. Особливо це стосується освіти та культури, в основі яких – вікові традиції.

1.3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

Професійна діяльність – найбільш значущий і тривалий період у житті людини. Вона визначає соціальний статус кожного, умови його життя (матеріальні, духовні та ін.), коло інтересів, рівень соціального захисту тощо і певною мірою формує особистість, накладає відбиток на всі сфери життя людини, впливає на її фізичне і психічне здоров'я.

Із позицій системної методології професійна (трудова) діяльність людини є системним об'єктом, що являє собою цілісну, складно організовану, багаторівневу, динамічну структуру, в яку входить два компоненти: суб'єкт праці (людина) і об'єкт праці (трудова посада), нормативно взаємопов'язані загальними соціально-технічними та економічними завданнями. При цьому, дані компонентів не можна визначати як рівнозначні, пріоритет належить суб'єкту праці, оскільки саме від людини залежить ефективність функціонування всієї системи [104].

Професійна діяльність є визначеною полімодальною системою, з тієї причини, що об'єднує в собі дві абсолютно різні структури: динамічну, живу, індивідуальну – людину (суб'єкта праці) і статичну, нормативно задану структуру – професію (трудоий пост). Причому кожна з цих підсистем має складну визначену структуру, всередині якої також існують взаємозв'язки. Так, Є. Іванова в структурі суб'єкта праці пропонує виділяти такі характеристики:

- особистісна спрямованість (інтереси, мотиви, ціннісні орієнтації, переконання, ідеали та ін.);
- психологічні (когнітивні, комунікативні, сенсомоторні);
- психофізіологічні (працездатність, емоційно-вольову регуляцію, індивідуально-типологічні особливості та ін.);
- психологічні одиниці діяльності (дії та операції) [40].

Професійна діяльність є соціально зумовленою, що відбиває потребу суспільства у різноманітних кваліфікованих кадрах.

Особистість готують до професійної діяльності (відповідна освіта, виховання, професійна орієнтація та ін.) в основному в періоди її загальної і професійної підготовки. За умови відносно стабільних параметрів середовища припускали достатність такої підготовки для забезпечення професійної діяльності особистості («освіта упродовж життя»). Природно, що навіть така постановка питання не виключала професійного зростання особистості в період її діяльності. Але, як правило, підвищення рівня і якості професійних знань, умінь та навичок здійснювали на основі самонавчання методом «спроб та помилок» поза рамками спеціально організованих освітніх систем. У міру подальшого розвитку суспільства, змін характеристик і параметрів середовища виявила себе об'єктивна потреба у всебічному забезпеченні професійного зростання особистості (науковому, організаційному, фінансовому, матеріально-технічному тощо). Так виникли та сформувалися такі поняття, як «підвищення кваліфікації», «система підвищення кваліфікації», а потім – і «післядипломна освіта».

Із самого початку підвищення кваліфікації мало яскраво виражену галузеву спрямованість, що було зумовлено громадським розподілом праці, структурою громадського виробництва. Міжгалузеві підходи до підвищення кваліфікації виявляють себе, зокрема, під час інтеграції галузей, формуванні нових, узагальнених сфер діяльності.

Таким чином, ми можемо констатувати, що на сучасному етапі підвищення кваліфікації має міцний науковий фундамент, свою теорію, принципи, форми і методи. Однак це не означає, що подальші дослідження в галузі підвищення кваліфікації є недоцільними.

Післядипломна освіта – новий вид освіти. Її виділення в окреме поняття стало наслідком усвідомлення того, що за сучасних умов потреба суспільства в кваліфікованих кадрах із високим рівнем професіоналізму та культури може бути задоволена лише на основі нової філософії освіти – «Освіта упродовж усе життя».

Післядипломну освіту, яка отримала офіційний статус у Законі України «Про

Рис. 1.1. Післядипломна педагогічна освіта як система

освіту» від 23 травня 1991 р., на сьогодні вже сформовано як систему зі своєю структурою та ієрархією.

Слід зауважити, що існує сфера людської діяльності, яка не має відомчих меж і не може бути віднесена до окремої галузі. До таких сфер належить, насамперед, діяльність із навчання людей – педагогічна діяльність [47].

Педагогічна діяльність є особливим видом соціальної діяльності, яка спрямована на передавання новим поколінням накопичених людством досвіду і культури, створення умов для їхнього особистісного розвитку.

У Законі України «Про освіту» 2017 р. визначено: «Викладацька діяльність – це діяльність, яку спрямовано на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яку провадить педагогічний (науково-педагогічний) працівник, самозайнята особа (крім осіб, яким таку форму викладацької діяльності заборонено законом) або інша фізична особа на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору» [33].

Педагогічна (грец. *paídos* – дитина і *ago* – веду) діяльність – вид діяльності, змістом якого є навчання, виховання, освіта і розвиток підростаючого покоління.

Основним змістом педагогічної професії є взаємини з людьми. Завдання педагога – якнайглибше зрозуміти того, хто навчається, задовольнити його запити, допомогти у становленні особистості. Це посилює роль особистісних взаємин у педагогічному процесі і акцентує на важливості моральних аспектів. Такий вид діяльності може бути професійним і непрофесійним. *Непрофесійною* є педагогіч-

на діяльність батьків із виховання дітей у сім'ї. *Професійна педагогічна діяльність* передбачає спеціальну освіту, тобто оволодіння системою спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання функцій, пов'язаних із певною професією. Людину, яка професійно займається педагогічною діяльністю, називають вихователем, учителем, викладачем, педагогом. Часто це залежить від закладу, в якому вона працює (вихователь – у дитячому садку; учитель – у школі; викладач – у технікумі, училищі, вищому навчальному закладі). *Педагог* (родове поняття щодо всіх вище названих) – фахівець, який має спеціальну підготовку і професійно здійснює навчально-виховну роботу в різних освітньо-виховних системах.

У педагогіці слід розмежовувати терміни «педагогічна професія», «педагогічна спеціальність» і «педагогічна кваліфікація». Професія – це вид трудової діяльності, що характеризується сукупністю вимог до особистості. *Спеціальність* є видом занять у межах цієї професії. *Кваліфікація* – це рівень і вид професійної підготовленості, що характеризує можливість спеціаліста у розв'язанні певного виду завдань.

Випускники педагогічних навчальних закладів здобувають різні рівні педагогічної кваліфікації: молодші спеціалісти – випускники педучилищ та інших навчальних закладів еквівалентного рівня акредитації; бакалаври – випускники коледжів, інститутів педагогічного профілю; спеціалісти – випускники інститутів, інших навчальних закладів еквівалентного рівня акредитації; магістри – фахівці, що закінчили інститут, університет, академію чи інший навчальний заклад, який має відповідні сертифікат і рівень акредитації.

Поняття «педагогічний працівник» має збірний характер. Воно неоднорідне за багатьма показниками: напрямками діяльності; професіями; спеціальностями тощо. Найбільш численна градація – це педагогічні та науково-педагогічні працівники. До перших належать педагогічні працівники дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та ВНЗ I–II рівнів акредитації, до інших – педагогічні кадри ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Водночас, незважаючи на низку істотних відмінностей, спільним у педагогічних працівників є їхня безпосередня участь у спеціально організованих процесах навчання та виховання.

Педагогічна діяльність, згідно Закону України «Про освіту» 2017 р. – це «інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей» [33]. Зазначимо, що діяльність педагогічного працівника є неперервним процесом розв'язання різноманітних завдань і реалізується в таких видах:

- а) викладання (управління переважно пізнавальною діяльністю школярів);
- б) виховна робота (організація виховного середовища та управління різноманітними видами діяльності, зокрема пізнавальною, вихованців із метою їхнього гармонійного розвитку);
- в) класне керівництво, кураторство (організація навчання і виховання учнівського/студентського колективу);
- г) діяльність із самоосвіти і професійного самовиховання;

г) управлінська діяльність (діяльність керівників освітніх закладів та їхніх заступників);

д) організаторська діяльність (діяльність організаторів дитячого та юнацького руху в школі і поза нею);

е) методична діяльність (діяльність методистів із вивчення досягнень психолого-педагогічних наук і передового педагогічного досвіду);

є) позашкільна діяльність (робота у позашкільних закладах, дитячих кімнатах міліції);

ж) науково-дослідницька діяльність (діяльність педагогів-експериментаторів).

Завдання і зміст навчання та виховання людини інформаційного суспільства зумовлюють такі функції педагогічного працівника щодо здобувача освіти (ЗО):

- інформативну (транслює певну інформацію);
- розвивальну (розвиває мислення, уяву, мову);
- виховну (формує переконання, систему ставлень, готовність до налагодження стосунків з оточенням);
- орієнтувальну (орієнтує в різноманітній інформації, моральних цінностях);
- культурологічну (сприяє засвоєнню культурних надбань суспільства, загальнолюдських ідеалів, системи цінностей, формуванню базової культури особистості);
- мобілізаційну (мобілізує на виконання вправ, завдань, справ);
- стимулювальну (шукає шляхи переведення на позицію суб'єкта власної життєдіяльності, формування бажання вчитися, розвиватися, виховуватися);
- конструктивну (конструює компоненти освітнього процесу та виховання, різнорівневу самостійну роботу і спілкування тощо);
- комунікативну (спілкування із ЗО, колегами по роботі, відвідувачами соціальних мереж);
- організаційну (організовує ЗО, колег, батьків, самого себе на проведення освітнього процесу);
- соціалізуючу (готує до встановлення взаємних стосунків із реальним соціальним середовищем, яке не завжди ідеально організоване);
- управлінську (керує діяльністю ЗО, спрямовує в необхідному напрямі, привчає до самоврядування);
- діагностичну (володіє інформацією про загальний стан ЗО, визначає рівень, недоліки та прогалини в знаннях, вихованості, готовності до взаємодії з соціальним оточенням);
- дослідницьку (досліджує особистість, колектив, навченість і вихованість);
- прогностичну (передбачає зміни, що відбуваються зі ЗО, його колективом, прогнозує їхню динаміку на основі виявлення і аналізу певних тенденцій);
- психотерапевтичну (надає вчасну психологічну допомогу, спрощує, а не ускладнює життя ЗО, запобігає виникненню в його житті конфліктів, пом'якшує або компенсує негативні впливи, допомагає жити у злагоді з оточенням та у згоді з самим собою);
- рекреаційну (створює умови для ефективного навчання, вчасного відновлення фізичних та психічних сил ЗО);

– здоров'язберігаючу (сприяє збереженню і зміцненню фізичного, психічного, духовного здоров'я ЗО);

– коригувальну (вносить зміни в діяльність ЗО, загалом у педагогічний процес та його результати, виправляє недоліки);

– методичну (аналізує рівень власної роботи, використаних методик, визначає їхню ефективність, виявляє та усуває недоліки, накреслює перспективні зміни, розробляє нові методичні підходи та прийоми власної діяльності і діяльності ЗО).

Усі функції, за В. Семиченко, які виконує педагогічний працівник у процесі професійної діяльності, можна розглядати у кількох проєкціях і на різних рівнях: термінальні, або *функції-цілі* (навчальна, виховна, розвивальна, соціалізуюча та ін.); інструментальні, або *функції-засоби* (інформативна, діагностична, стимулювальна, прогностична, психотерапевтична, рекреаційна та ін.), *операційні*, або *функції-прийоми* (управлінська, коригувальна, методична та ін.) [98].

У суспільстві сфера педагогічної діяльності є однією з наймасштабніших та значущих. Тому насущним завданням сьогодення є модернізація освітньої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Система підвищення кваліфікації педагогічних працівників входить до структури післядипломної педагогічної освіти і відносно неї є системою нижчого порядку.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснюють як у межах спеціально організованих систем, так і через самостійну роботу. Системи (підсистеми) відрізняються одна від одної рівнями (порядком), просторово-часовими характеристиками, складом учасників, технологіями навчання тощо. У табл. 1.1 наведено умовну градацію систем підвищення кваліфікації за рівнями та їхніми показниками.

Таблиця 1.1

Рівні і показники систем (підсистем) підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Рівні	Періодичність заходів	Організаційні форми
Навчальні заклади (школа, ПТНЗ, інститут та ін.)	За планом, але не менше, як 1 раз на місяць	Методологічні семінари, робота в методичних комісіях, обмін досвідом тощо
Район, місто тощо	За планами відділів освіти, але не менш ніж 2–3 рази на квартал	Те саме (інший склад учасників). Науково-практичні конференції тощо
Область	За планами управлінь освіти і науки, 1 раз на 5 років*	Довгострокові (від 72 до 216 год.). Короткострокові (до 72 год.). Курсова підготовка за окремими планами
Галузевий (міжгалузевий)	За планами Міністерства освіти і науки України, 1 раз на 5 років	Те саме (інші категорії педагогічних працівників)

Примітка: *Періодичність курсового підвищення кваліфікації педагогічних працівників може бути змінено залежно від ситуації в системі освіти.

Системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників обласного і галузевого рівнів входять до складу післядипломної педагогічної освіти і функціонують на базі її структурних елементів (закладів післядипломної педагогічної освіти, факультетів ВНЗ тощо). Розподіл педагогічних працівників за об'єктами системи здійснюють як за територіальною ознакою, так і за категоріями. В останньому випадку визначальними умовами є можливості закладу післядипломної педагогічної освіти (матеріально-технічне оснащення, кадровий склад тощо) та наявність відповідних ліцензій.

Галузевий (міжгалузевий) рівень охоплює всю систему освіти України. На цьому рівні підвищують кваліфікацію керівники ВНЗ III–IV рівнів акредитації; а також керівники і спеціалісти державних органів управління освіти, керівники установ та ін.

Планування підвищення кваліфікації на галузевому (міжгалузевому) рівні здійснюється Міністерством освіти і науки України, а на обласному – відповідними управліннями освіти і науки. Склад слухачів (за категоріями і територіями), їхню чисельність щорічно визначають за планами-графіками підвищення кваліфікації відповідних закладів післядипломної педагогічної освіти (ЗППО). Плани-графіки підвищення кваліфікації на галузевому (міжгалузевому) рівні затверджують наказом Міністерства освіти і науки України, на територіальному – наказами начальників обласних управлінь освіти і науки.

Отже, підвищення кваліфікації працівників здійснюють у межах спеціально організованих систем – систем підвищення кваліфікації.

Системи підвищення кваліфікації є соціальними, отже, мають специфічні особливості, а саме:

- розвиток обмежений цілями та завданнями, заданими зовнішнім середовищем;
- характерним високим рівнем вірогідності, що зумовлює можливість вибору методу практичної дії;
- авторегуляційні, оскільки вони трансформують зовнішню керовану дію через самоуправління;
- адаптивні: вони реагують на зовнішнє середовище за допомогою способу, що забезпечує сприятливі умови їхнього функціонування;
- відкриті, оскільки взаємодіють із середовищем, пристосовуючись до нього, або змінюючи середовище у своїх інтересах;
- динамічні, оскільки вони функціонують, змінюють свої параметри у допустимих межах із збереженням основних суттєвих характеристик.

Системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, за своєю суттю, підпорядковані загальним закономірностям педагогічного процесу, а саме:

- динаміці: усі подальші зміни залежать від змін на попередніх етапах;
- розвитку особистості: темпи та рівень розвитку особистості залежить від спадковості, виховного та навчального середовища; залучення особистості до освітньої діяльності; застосованих засобів та способів педагогічного впливу;
- залежності ефективності управління освітнім процесом від інтенсивності зворотних зв'язків; величини, характеру та обґрунтованості коригуючого впливу;
- стимулювання: продуктивність залежить від мотивів освітньої діяльності та

своєчасності, інтенсивності, характеру зовнішніх стимулів (соціальних, педагогічних, моральних, матеріальних тощо);

- єднання почуттєвого, логічного та практики в педагогічному процесі залежить від інтенсивності та якості почуттєвого сприймання, логічного осмислення сприйнятого і практичного застосування осмисленого;

- поєднання педагогічної та пізнавальної діяльності: ефективність освітнього процесу зумовлена якісною педагогічною діяльністю та якісною освітньою діяльністю ЗО;

- зумовленості педагогічного процесу, тобто проходження та результати освітнього процесу зумовлені потребами суспільства та особистості, можливостями суспільства (фінансовими, матеріально-технічними та ін.), умовами перебігу процесу (морально-психологічними, санітарно-гігієнічними, естетичними тощо) [75].

Підвищення кваліфікації працівників здійснюється загалом у спеціально організованих системах, стійке функціонування та розвиток яких залежить від багатьох факторів та умов і, на нашу думку, до них належать:

- наукова обґрунтованість державної стратегії в галузі підвищення кваліфікації працівників (концепція, цільові програми тощо);

- наявність та якість нормативно-правової бази;

- упорядкованість та оптимальність складу галузевих (міжгалузевих), регіональних систем підвищення кваліфікації працівників;

- статуси навчальних закладів системи, їхня престижність, науковий та кадровий потенціали;

- умотивованість підвищення кваліфікації працівників на основі системи реальних стимулів;

- оптимальність механізмів фінансування підвищення кваліфікації працівників, стан та якість основних видів забезпечення (матеріально-технічного, інформаційного, комп'ютерного, телекомунікаційного та ін.);

- результативність маркетингу кон'юнктури ринку освітніх послуг та активність впливу на нього в інтересах системи (реклама, пропаганда тощо);

- сформованість портфелю замовлень на підвищення кваліфікації працівників та якість організаторської роботи з постійними та потенційними клієнтами;

- наявність державних професійних та освітніх стандартів;

- наукова обґрунтованість змісту підвищення кваліфікації працівників, періодичність та тривалість їхньої курсової підготовки залежно від професії, спеціальності, стажу роботи і т. ін.;

- чіткість регламентації основних організаційних процедур курсової підготовки (діагностики, навчання, поточного контролю, атестації та ін.) та обґрунтованість їхнього змісту.

Таким чином, системи підвищення кваліфікації – це складні соціальні утворення, педагогічні за своєю суттю. Результативність їхнього функціонування та розвиток визначають низкою різнопланових факторів та умов (соціально-економічних, політичних, суб'єктивних та об'єктивних тощо), у тому числі й організаційного характеру. Проектування та конструювання систем підвищення кваліфі-

кації має випереджати теоретичний аналіз ситуації, укрупнений алгоритм якого, на нашу думку, охоплює такі позиції:

- вивчення, а за необхідності і конкретизація цілей, завдань (поточних, перспективних та ін.), а також функцій галузі;
- аналіз ситуації в галузі: стан, тенденції, проблеми, стратегія розвитку тощо;
- аналіз кадрового потенціалу галузі за різними показниками (професіями, спеціальностями, освітнім рівнем, віком, стажем роботи та ін.);
- обґрунтування необхідності систематичного підвищення кваліфікації працівників галузі та створення відповідної системи;
- розробку оптимальних параметрів системи підвищення кваліфікації працівників галузі: складу, рівня, якісних та кількісних показників, видів забезпечення і т. ін.;
- конкретизацію цілей та завдань підвищення кваліфікації працівників галузі, визначення її змісту, періодичності та тривалості, основ організації освітнього процесу, регламентації основних процедур педагогічного процесу (діагностики, навчання, контролю, атестації та ін.).

На сьогодні системи підвищення кваліфікації працівників діють в усіх галузях економіки, в освіті, культурі і функціонують, забезпечуючи (повністю або частково) потреби галузі у підвищенні кваліфікації її працівників. Тому питання про створення принципово нових систем підвищення кваліфікації не порушують. Суть проблеми полягає у необхідності їхнього реформування з метою пристосування систем підвищення кваліфікації до нових соціально-економічних умов, потреб та кон'юнктури ринку праці, необхідності забезпечення соціального захисту працівників відповідно до державної політики у сфері освіти, економіки, культури, медицини та ін. Із цієї точки зору розроблені вище положення можуть, на нашу думку, слугувати орієнтиром щодо тактики та стратегії модернізації систем підвищення кваліфікації.

Статус системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти України як однієї зі складових післядипломної освіти на сучасному етапі визначено законодавством України про освіту [33], а також метою презентації нових знань і формуванням умінь у рамках діючого освітньо-кваліфікаційного рівня, в результаті чого підвищується рівень професійної компетентності.

Підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти в Україні відбувається за напрямками: навчання на курсах вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти, на факультетах підвищення кваліфікації педагогічних університетів, виконання методичної роботи на базі районних (міських) методичних кабінетів (центрів); постійна самоосвіта.

Система підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти України за своєю структурою – багатофункціональна і розгалужена. За період свого існування вона достатньо змінилася і модернізувалася, а саме: відбулися зміни основних функцій вищезазначених освітніх інституцій – від функцій методичних центрів (науково-методична та координаційна) до функцій вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації (освітня, науково-методична, наукова, координаційна, міжнародна).

У процесі становлення та розвитку системи ППО можна умовно виділити три етапи [75].

Перший етап – етап становлення ППО як системи (2000–2005 рр.).

Систему ППО формували на базі інститутів підвищення кваліфікації вчителів «радянського періоду», які не повною мірою відповідали кардинально зміненим соціально-економічним умовам (ринок, конкуренція тощо).

На кінець 2001 року діюча в Україні система післядипломної педагогічної освіти як комплекс закладів та установ складалась з: 24-х обласних інститутів ППО, 2-х – міських (Київський міжрегіональний та Севастопольський), 1-го – республіканського (Кримський республіканський ППО), 2-х інститутів АПН України (Центральний інститут ППО та Донецького інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників) і 19 факультетів підвищення кваліфікації педагогічних університетів та інститутів, а також госпрозрахункових центрів підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів.

Для етапу становлення системи ППО є характерними:

- невисокий науковий потенціал системи;
- відсутність у деяких навчальних закладів Інтернету, достатньої кількості комп'ютерів, сучасної офісної техніки тощо;
- недостатній рівень наукової та методичної роботи, видавничої діяльності та ін.

Другий етап – етап розвитку (2005–2010 рр.).

На етапі розвитку було сформовано на регіональному рівні склад ЗППО, активно розпочався процес ліцензування та акредитації, відбулося зростання кадрового забезпечення навчального закладу, потужним став науковий потенціал системи ППО (табл. 1.2, рис. 1.1, табл. 1.3).

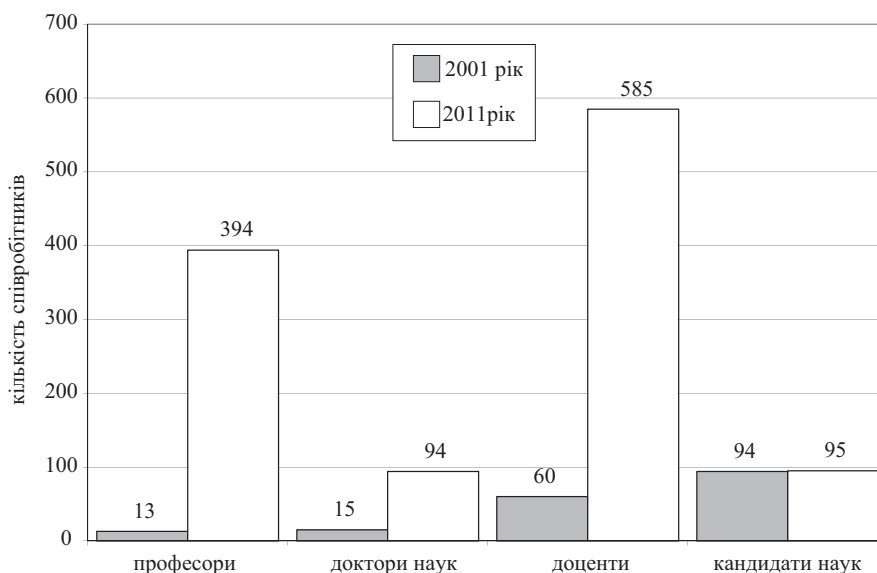

Рис. 1.1. Склад науково-педагогічних кадрів системи ППО

Таблиця 1.2

Загальні дані закладів післядипломної педагогічної освіти

№ s/ n	Повна назва навчального закладу	Скорочена назва	адреса	рік заснування	ліцензія	рівень акредитації
1	2	3	4	5	6	7
1	Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників	Вінницький ОППОП	21050, м. Вінниця, вул. Грушевського, 13 E-mail: bil@mail.vinnica.ua Web-сайт: http://www.voiroprrp.vn.ua	1940	AB №301171 від 22.01.2007 р.	
2	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Волинський ІППО	43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31 e-mail: info@vipro.lutsk.ua Сайт: vipro.lutsk.ua	1940	AB №52827 від 07.12.2010 р.	III-IV
3	Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Дніпропетровський ОППО	49006, м. Дніпропетровськ, вул. Свердлова, 70 E-mail: doiprrp.adm@gmail.com Сайт: www.doiprrp.dp.ua	1939	AB №395105 від 14.12.2007 р.	
4	Донецький обласний інститут педагогічної післядипломної освіти	Донецький ОППО	83001, Донецьк, вул. Артема 129-А E-mail: iprrrim@narod.ru Сайт: iprrp.dn.ua	1937	AB №52239 від 17.08.2010 р.	III
5	Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Житомирський ОППО	10014, м. Житомир, вул. Михайлівська, 15 E-mail: zipro@ukrpost.ua Сайт: www.zipro.net.ua	1939	AB №298658 від 27.01.2006 р.	III-IV
6	Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти	Закарпатський ІППО	88000, м. Ужгород, вул. А. Волошина, 35 E-mail: zakiprrp@ukr.net Сайт: www.zakiprrp.org.ua	1945	AB №04806 від 24.05.2006 р.	III
7	Комуніальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»	КЗ «ЗОП- ПО»	69035, м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 57-А E-mail: zoiprrp@mail.ru Сайт: www.zoiprrp.zp.ua	1939	AB №№ 586018 від 10.08.2011 р.	III-IV
8	Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Івано-Франківський ОППО	76000, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3 E-mail: mail@oiiprrp.if.ua Сайт: www.iprrp.if.ua	1939	AB № 552808 від 02.11.2010 р.	III
9	Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів	Київський ОППОК	09107, м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37 E-mail: koiprrp@ukr.net E-mail: cnpri@kristi.kiev.ua Сайт: www.kristti.com.ua	1999	AB №498234 від 02.07.2009 р.	

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4	5	6	7
10	Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського	Кіровоградський ОПП-ПО	25006, м. Кіровоград, вул. Велика Перспективна (Карла Маркса), 39/63 E-mail: koiprro@ukr.net Сайт: www.koiprro.kr.ua	1939	АГ № 508401 від 29.04.2011 р.	
11	Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти	Кримський республіканський ІППО	95001, АР Крим, м. Сімферополь, вул. Леніна, 15 E-mail: koiprro@ukr.net Сайт: www.koiprro.kr.ua	1939	АВ №048431 від 11.05.2006 р.	III
12	Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Львівський ОППО	79007, м. Львів, вул. Огієнка, 18-А E-mail: loiprro@ukr.net Сайт: loiprro.lviv.ua	1940		III
13	Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Луганський ОППО	91031, м. Луганськ вул. Славянська 1-Б E-mail: ltoiprro.tk@gmail.com Сайт: www.loiprro.lg.ua	1939	серія АГ № 508622 від 20.04.2011 р.	IV
14	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Миколаївський ОПП-ПО	54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А E-mail: moiprro@moiprro.mk.ua Сайт: www.moiprro.mk.ua	1939	АВ №159974 від 24.11.2006 р.	
15	Одеський обласний інститут удосконалення вчителів	Одеський ОІУВ	65014, м. Одеса, пров. Нахімова, 8 E-mail: odessa-inst@ukr.net E-mail (новий): odessa-internet@ukr.net Сайт: www.osvitaodessa.org	1939	АВ №122236 від 16.05.2005 р.	III
16	Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського	Полтавський ОППО	36029, м. Полтава, вул. Жовтнева, 64-Ж E-mail: root@rei.poltava.ua Сайт: http://roiprro.pl.ua/	1940	АВ №443090 від 21.01.2009р.	III
17	Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Рівненський ОППО	33028, м. Рівне, вул. В. Чорновола, 74 E-mail: roiprro@mail.ru Сайт: www.roiprro.rivne.com	1940	серія АГ № 582479 від 14.12.2011 р.	III
18	Інститут післядипломної освіти Севастопольського міського гуманітарного університету	ІПО Севастопольський МГУ	99011, м. Севастополь, наб. Корнілова, 1 E-mail: rector@smuh.edu.ua Сайт: ipo.smuh.edu.ua	1970	АВ №552603 від 22.11.2010 р.	III

Продовження табл. 1. 2

1	2	3	4	5	6	7
19	Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»	КЗ «Сумський ОПП-ПО»	4007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 5 E-mail: sumu-oiprro@rambler.ru Сайт: www.soiiprro.edu.ua	1939	AB №498475 від 30.11.2009 р.	III-IV
20	Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти	Тернопільський ОКПП-ПО	46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 7-А E-mail: admin@iprro.edu.te.ua Сайт: www.iprro.edu.te.ua	1940	AB №159839 від 27.11.2006 р.	III-IV
21	Харківська академія неперервної освіти	Харківська АНО	61057, м. Харків, вул. Пушкінська, 24 E-mail: onmibo@ukrpost.ua Сайт: edu-post-diploma.kharkov.ua	1939	AB №395461 від 22.04.2008 р.	
22	Комунальний вищий навчальний заклад "Херсонська академія неперервної освіти" Херсонської обласної ради	КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»	73034, м. Херсон, вул. Покришева, 41 E-mail: suitti.ks@gmail.com Web-сайт: http://academy.ks.ua	1944	AB №048165 від 27.03.2006р.	III
23	Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Хмельницький ОПППО	29000, м. Хмельницький, майдан Незалежності, 1 E-mail: hmoiprro@i.ua Web-сайт: http://dn.hoiprro.km.ua	1939	AB № 552641 від 18.10.2011 р.	
24	Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників	Черкаський ОПОПП	18003, м. Черкаси, вул. Бидлощська, 38/1 E-mail: oiprro@ukr.net Web-сайт: http://oiprro.ed-sp.net	1954	AB №301160 від 15.12.2006 р.	III
25	Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області»	КЗ «ІППО Чернівецької обл.»	58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20 E-mail: cv_ipo@ukr.net Web-сайт: www.svoiprro.edu.ua	1940	AB №159713 від 31.10.2006 р.	III
26	Чернівецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. К. Д. Ушинського	Чернівецький ОПП-ПО	14021, м. Чернівці, вул. Слобідська, 83 E-mail: oiprro@ukr.net Web-сайт: http://oiprro.ed-sp.net	1940	AB №552915 від 19.11.2010 р.	III
27	Університет менеджменту освіти	УМО	04053, м. Київ, вул. Артема, 52-А E-mail: rector@umo.edu.ua ivo.um@gmail.com Web-сайт: www.um.edu.ua http://ivo.um.edu.ua/ http://ciprro.um.edu.ua	1952	AB №395912 від 25.06.2008 р.	IV

Таблиця 1.2

Кадрове забезпечення закладів ППО (станом на 2011 р.)

Загальна кількість навчальних закладів ППО	усього співробітників	у тому числі				% кадрів вищої кваліфікації
		професорів	докторів наук	доцентів	кандидатів наук	
25	3467	94	95	394	585	33,69

Із даних рис. 1.1 і табл. 1.2 випливає, що за 5 років розвитку системи ППО значно зріс її науковий потенціал, покращилося забезпечення ЗППО кадрами вищої кваліфікації.

Практично вирішені питання з підключення ЗППО до Інтернету, із забезпеченням інститутів комп'ютерами і відповідним програмним забезпеченням.

Усі інститути ППО мають веб-сайти, але їхня якість не повною мірою відповідає сучасним вимогам.

У 2008 році за ініціативи УМО в системі післядипломної педагогічної освіти було проведено конкурс на кращий сайт ЗППО, за результатами якого було визначено переможців. Сам конкурс сприяв активізації роботи над підвищенням якості, повноти, актуальності, різноманітності, педагогічної цінності інформації, як розміщено на веб-сайтах ЗППО.

У процесі розвитку системи ППО відбулися значні зміни в показниках і організації освітнього процесу (табл. 1.3, рис. 1.2, 1.3, 1.4, 1.5).

Таблиця 1.3

Характеристика освітнього процесу у ЗППО, % до загальної кількості груп

середнє значення у % до загальної кількості груп															
система організації навчального процесу		форма навчання			навантаження					тривалість підготовки					
Курсова	кредитно-модульна (ЕКТС)	очна	дистанційна	очно-дистанційна											
					до 3-х кредитів	до 4-х кредитів	до 5-и кредитів	до 6-и кредитів	до 7-и кредитів	до 2-х тижнів	до 3-х тижнів	до 4-х тижнів	до 3-х місяців	до 6-и місяців	до 8 місяців
72,9	23,6	67,3	3,6	16,1	12,0	23,7	21,0	5,2	11,7	28	32	16	11	9	2

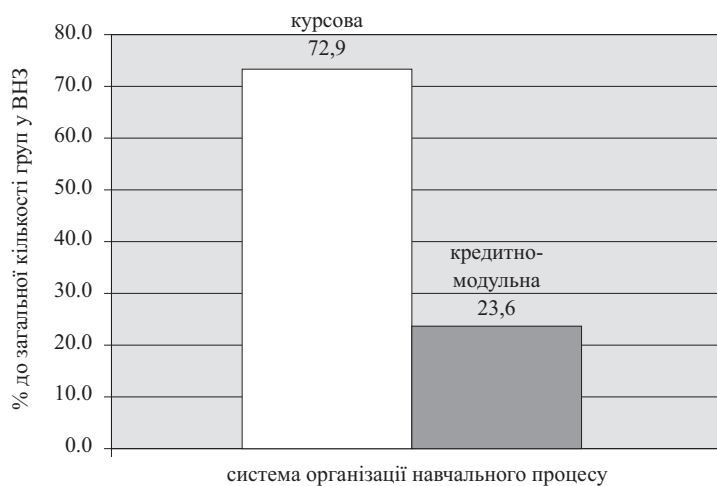

Рис. 1.2.
Система організації
освітнього процесу
у ЗПП

Рис. 1.3.
Форми навчання
у ЗППО

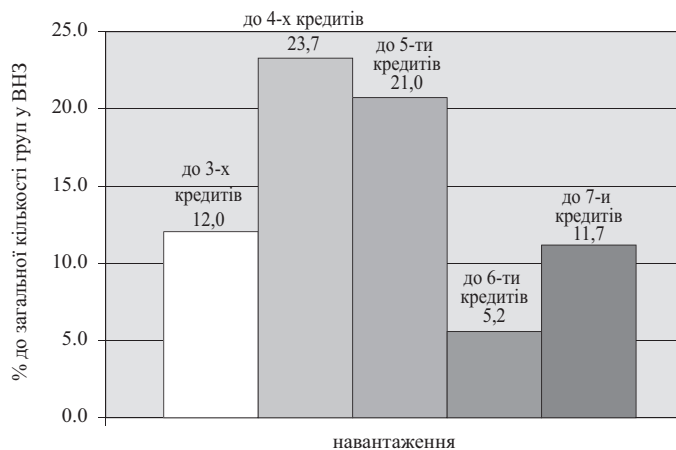
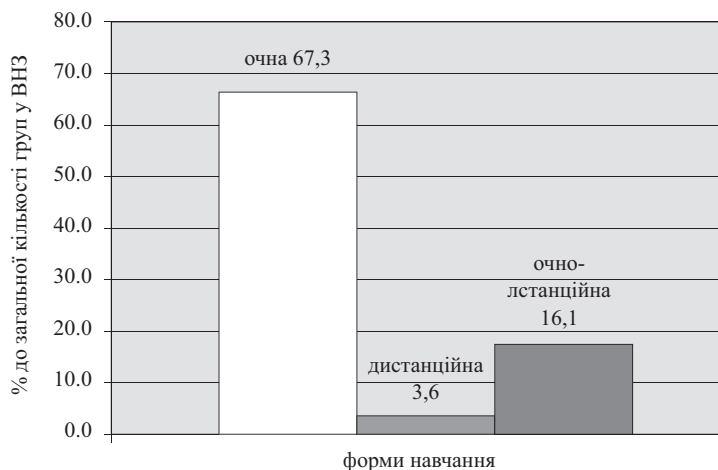
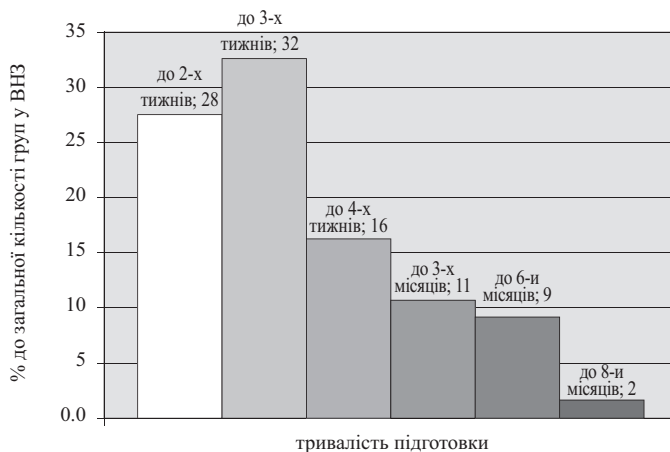

Рис. 1.4.
Середньостатистичні
обсяги навантаження
на одного слухача при
підвищенні кваліфікації
у ЗППО

Рис. 1.5.
Середньостатистична
тривалість
підвищення
кваліфікації
слухача у ЗППО

Аналіз даних таблиць 1.3 і рис. 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 свідчить:

- у більшості закладів системи ППО переважає курсова підготовка ($\approx 72,9\%$), а не застосовують ЄКТС;

- лише окремі заклади системи ППО, або в невеликому обсязі до загальної кількості навчальних груп використовують дистанційну або очно-дистанційну форму навчання ($\approx 19,7\%$);

- незначна кількість навчальних груп має навчальне навантаження до 7-ми кредитів (210 год.) – лише $\approx 11,7\%$. У більшості груп навчальне навантаження становить до 5-ти кредитів (150 год.) $\approx 55,7\%$;

- у більшості закладів підвищення кваліфікації спеціалістів освітньої галузі триває 2–3 тижні ($\approx 60\%$), лише у невеликій частини навчальних груп в окремих навчальних закладах тривалість підвищення кваліфікації триває до 6-ти місяців ($\approx 9\%$).

Окремою мало вирішеною проблемою для закладів системи післядипломної педагогічної освіти, як і раніше, залишається система педагогічного контролю та оцінювання.

У більшості закладів ППО застосовують такі види контролю, як: вхідний (93%), модульний (професійний) (88,9%), модульний (фаховий) (81,5%) та вихідний (93%); а також залік (74%) та захист випускних робіт (96,3%). Доволі нечасто використовують такий вид контролю, як диференційований залік (44,4%).

Майже в усіх закладах використовують водночас різноманітні методи контролю: усні (89%), письмові (96%) і тестування (100%).

Більшість ЗППО застосовують лише національну шкалу оцінювання (67%). Менш ніж половина навчальних закладів використовують дві шкали оцінювання: ЄКТС та національну (44%).

Показниками оцінювання у 89% навчальних закладів є успішність підвищення кваліфікації. Але її підрахунок ведуть без попереднього визначення навчальних досягнень кожного слухача, а вираховують лише методом порівняння результатів вхідного та вихідного тестування. Що для вищих навчальних закладів є недопустимим.

У процесі розвитку системи ППО значно покращився стан у ЗППО наукової та методичної роботи. У цьому є чимала заслуга ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (УМО), який є головним науково-методичним центром післядипломної педагогічної освіти.

УМО відповідно до свого статуту:

- координує наукову і науково-методичну роботу ЗППО;
- проводить експертну оцінку наукових та науково-методичних матеріалів із менеджменту освіти та освіти дорослих, педагогічних інновацій тощо;
- здійснює атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів та ін.

На засіданнях ученої та методичної рад УМО регулярно заслуховують керівників навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти за заздалегідь узгодженими питаннями.

Отже, на етапі розвитку створено та історично функціонує система післядипломної педагогічної освіти.

У «Білій книзі національної освіти України», видрукувану Національною академією педагогічних наук України за редакцією її президента В. Кременя 2009 року, як недоліки та актуальні проблеми розвитку післядипломної педагогічної освіти, зокрема, зазначено [18]:

1) відсутність самостійної законодавчої та вичерпної нормативно-правової бази, яка б конкретизувала мету, завдання, функції післядипломної освіти, визначення ролі і функцій системи;

2) рівень ефективності системи підвищення кваліфікації щодо підготовки науково-педагогічних кадрів та їхньої психологічної готовності до сприйняття освітніх інновацій і перспективного педагогічного досвіду залишається доволі низьким;

3) невизначеність системи управління закладами і установами підвищення кваліфікації педагогічних працівників на різних рівнях;

4) відсутність Концепції та державної цільової програми розвитку післядипломної педагогічної освіти;

5) використання ЗППО не за основним призначенням як вищого навчального закладу, у якому навчаються фахівці з вищою освітою різних рівнів професійної підготовки;

6) недостатність кадрового забезпечення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників високопрофесійними педагогічними і науково-педагогічними кадрами;

7) недосконалість стандартизованих (типових) професійних програм і навчальних планів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

8) нестача науково-методичних матеріалів (підручників і посібників для підвищення кваліфікації).

Недоліки і проблеми, що зазначені вище, на нашу думку, є наслідками, насамперед, недостатньої уваги з боку Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України до питань післядипломної освіти загалом та до післядипломної педагогічної освіти зокрема.

Адже до сьогодні післядипломна освіта – єдина складова освіти, яка не має

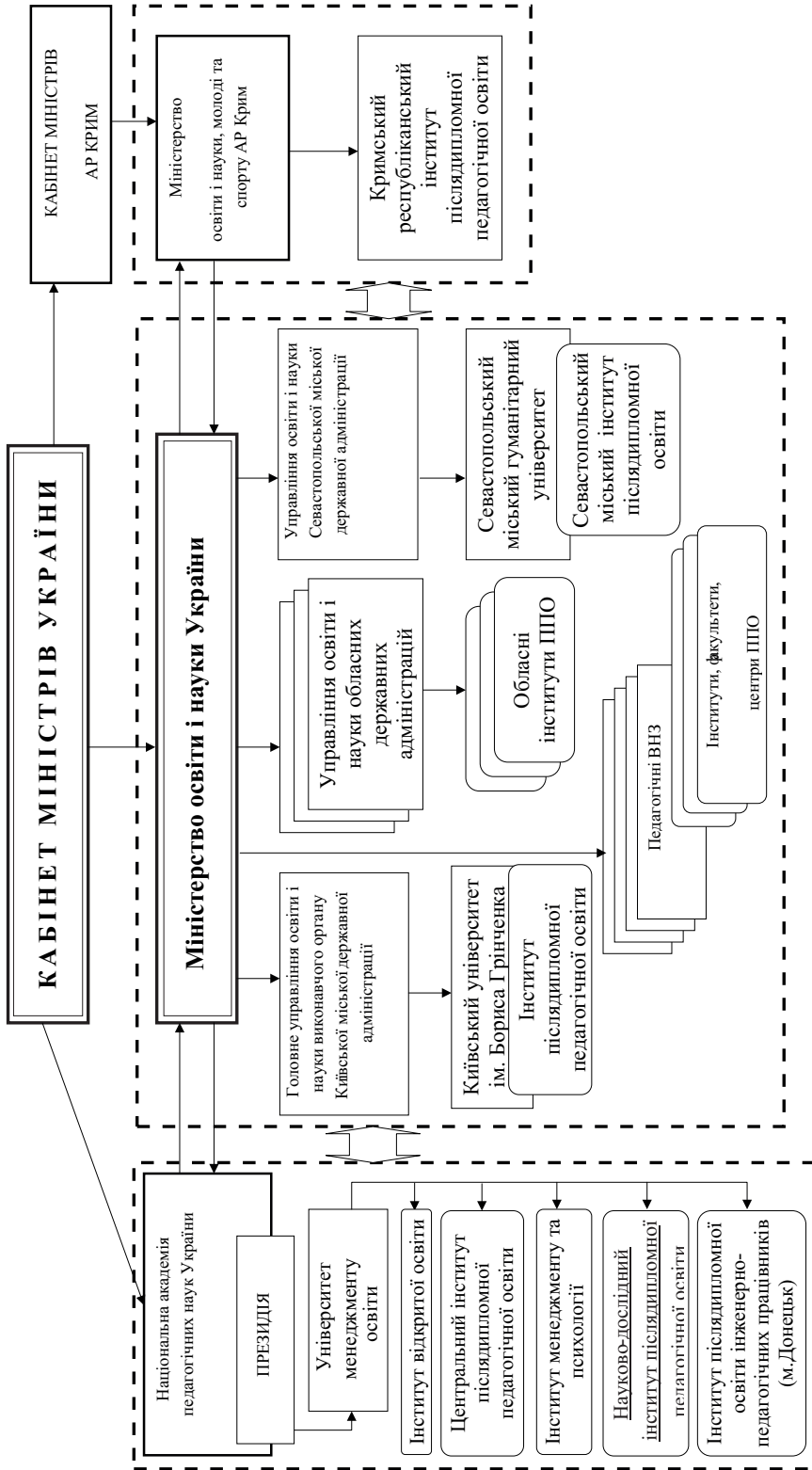

Рис. 1.6. Структура системи післядипломної педагогічної освіти України станом на кінець 2013 р.

власного закону. Неодноразові спроби, які здійснювалися щодо розробки положення про післядипломну освіту, на жаль, виявились невдалими.

Третій етап – це етап модернізації освітньої діяльності ЗППО (2011–2017 рр.).

Стан системи післядипломної педагогічної освіти на момент вступу в етап модернізації можна характеризувати даними викладеними в рис. 1.6 і табл. 1.4.

До початку третього етапу у вищій освіті України склалася непроста ситуація. На неї мали вплив наступні обставини.

По-перше, це масовий перехід вищих навчальних закладів на європейську кредитно-трансферну систему (ЄКТС) відповідно до наказу МОН України «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи» від 16 жовтня 2009 р. № 943 та на основі «Методичних рекомендацій щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових компонентів у вищих навчальних закладах» від 26 лютого 2010 р. №1/9-119 МОН України.

По-друге, це завдання на комплексну модернізацію системи вищої освіти України відповідно до вимог Болонського процесу, Указу Президента України від 30 вересня 2010 р. № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» та розпорядження Кабінету Міністрів України 28 серпня 2010 р. № 1728-р «Про затвердження Плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року», яке дало змогу Україні гідно ввійти до європейського освітнього та наукового простору.

По-третє, це напружена підготовка та прийняття закону України «Про вищу освіту» [35], який має адаптувати її до вимог Болонського процесу.

Ситуація, що склалася у вищій освіті, не могла негативно не впливати на післядипломну педагогічну освіту, цим самим, гальмуючи її подальший успішний розвій.

Розпочався процес реформування післядипломної педагогічної освіти і, відповідно, системи підвищення кваліфікації.

Розглянемо основні шляхи та способи модернізації системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Системне впровадження освітніх інновацій у зміст, форми і методи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів.

Одним із факторів підвищення кваліфікації якості освітніх послуг є широкомасштабне використання інформаційних та комунікаційних технологій в освітньому процесі, які є інноваційними і якісно змінюють рівень самостійної роботи особистості, а саме:

- розширюють обсяг навчальної інформації;
- активізують навчально-пізнавальну діяльність;
- сприяють впровадженню методів об'єктивного контролю.

Істотною відмінністю їхнього використання у професійній діяльності педагогічних (хто навчається) та науково-педагогічних (хто навчає) працівників є принципово нові форми і методи роботи, які забезпечують підвищення ефек-

тивності їхньої діяльності та позитивно впливають на професійне середовище, яке відображається в різноманітності використання безконтактних (дистанційне, мережеве, навчання, медіа-навчання) і практико-орієнтованих («навчання через практику», «навчання через досвід», «навчання за потребами роботодавців») систем навчання.

Такі інноваційні системи вимагають активного використання мультимедійних підручників і посібників, новітніх форм підготовки навчальних занять (через Інтернет, засоби масової інформації), новітньої форми захисту випускних робіт слухачами курсів підвищення кваліфікації – проектів, виконаних на замовлення роботодавців, новітніх способів оцінювання рівня професійної компетентності.

Розвиток очно-дистанційної моделі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

В УМО НАПН України, починаючи з 2000 р., впроваджено інноваційну модель навчання – очно-дистанційну. Її характерними ознаками є те, що вона наближає вітчизняну систему підвищення кваліфікації до світових стандартів, сприяє самореалізації учня, має модульну структуру, об'єднує навчання очне (до 10–12 днів) і дистанційне, тривалістю 4–6 місяців.

У цій моделі якісно змінюється роль слухачів та викладачів. А саме, слухачі мають можливість обміну досвідом, брати участь у дискусіях з актуальних проблем освіти, навчатися на різних спецкурсах за вибором, відвідувати тренінги та семінари на очному етапі навчання, консультуватися, бути учасниками Інтернет-конференцій, електронних форумів, спілкуватися з наставниками та колегами в чатах на дистанційному етапі. А викладачі, виконувати роль не тільки лектора, керівника семінару чи тренінга, а й роль тьютора, який надає різні консультаційні послуги при навчанні через систему Інтернет або систему управління навчальними ресурсами (наприклад, програма «Прометей», «Мудл», «Курсора», «Е-Фронт»).

Впровадження компетентнісного і кредитного підходів. Створення системи кредитно-модульного навчання (на основі Європейської Кредитно-Трансферної Системи) в підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Кредитно-модульна система організації навчання у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти передбачає чітке визначення складових професійної компетентності слухачів, діагностування та моніторинг їхнього розвитку;

ґрунтується на модульній технології навчання та залікових кредитах, є однією з сучасних освітніх інновацій.

На сьогодні в усіх ВНЗ запроваджено ЄКТС [35, 93].

Таким чином, система підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти України за своєю структурою – багатofункціональна і розгалужена. За період своєї дії вона досить змінилася і модернізувалася, а саме: відбули-

ся зміни основних функцій вищезазначених освітніх інституцій – від функцій методичних центрів (науково-методична та координаційна) до функцій вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації (освітня, науково-методична, наукова, координаційна, міжнародна).

На сучасному етапі розвитку цієї системи визначилася тенденція для підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти певного регіону, створення в містах і областях України педагогічних університетів, інститутів, академій. Так, у 2008 р., для підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних і педагогічних кадрів освіти України, на базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти було створено Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України (УМО НАПН України), який став провідним навчальним закладом системи післядипломної педагогічної освіти держави. [120].

Його основними напрямками освітньої діяльності є:

- підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів системи освіти, яке забезпечують два його інститути: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти та Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти;
- підготовка фахівців із вищою освітою (бакалаври та магістри), яку здійснюють на основі заочної форми навчання в Інституті менеджменту та психології.

За ініціативи державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України у 2010 році створено Всеукраїнську громадську організацію «Консорціум закладів післядипломної освіти», який планує та здійснює організаційне, правове, наукове та науково-методичне забезпечення діяльності членів «Консорціуму». Його метою як самостійної, неприбуткової, добровільної всеукраїнського масштабу громадської організації, є розвиток та захист законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних інтересів членів даної спільноти, сприяння підвищенню рівня конкурентоздатності галузі освіти України та розвитку українського суспільства.

У межах створеного інноваційного середовища «Консорціуму» створюють умови для професійного розвитку керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників освіти всіх рівнів системи ППО. Яскравими сторінками діяльності «Консорціуму» стали започатковані форми роботи як Ярмарок педагогічних інновацій в системі післядипломної педагогічної освіти, Всеукраїнська школа новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників, Всеукраїнський конкурс науково-методичних розробок в системі ППО, Всеукраїнський методичний турнір «Моє покликання – методист», Всеукраїнська виставка-презентація «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін» та ін.

Розвиток системи післядипломної педагогічної освіти – це складний багатоаспектний процес, спрямований на вирішення комплексу проблем соціального, правового й функціонального характеру. Його ефективність можлива за наявності системного забезпечення – нормативного, структурного, організаційного, методичного, інформаційного, кадрового, матеріально-технічного та фінансового. На сьогодні «Консорціум» працює над оновленням моделі функціонування системи післядипломної педагогічної освіти в умовах імплемента-

ції Закону України «Про вищу освіту», в ході якої реалізують ідею створення Відкритого університету післядипломної освіти європейського типу.

В умовах модернізації освіти України та пошуку шляхів інтеграції її до єдиного європейського освітнього простору актуалізують необхідність розроблення і впровадження нових підходів до організації діяльності освітніх інституцій різних рівнів, зокрема закладів післядипломної освіти. З метою створення на теренах України європейської інноваційної системи перепідготовки й підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних кадрів Всеукраїнською громадською організацією «Консорціум закладів післядипломної освіти» засновано Український відкритий університет післядипломної освіти (УВУПО), до структури якого увійшли на партнерських засадах 15 закладів післядипломної педагогічної освіти з різних регіонів України на чолі з ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Український відкритий університет післядипломної освіти – перший в Україні самоврядний (автономний) навчальний заклад типу розподіленого університету, який, реалізуючи освітню політику держави щодо оптимізації мережі вищих навчальних закладів, забезпечує координацію діяльності закладів післядипломної освіти і спрямовує її на реалізацію законодавства про освіту, приведення змісту післядипломної освіти і освіти дорослих у відповідність до європейських освітніх стандартів, модернізацію освітньої інфраструктури, розроблення навчально-методичного забезпечення діяльності закладів післядипломної освіти, впровадження інноваційних підходів до неперервного розвитку особистості фахівця на засадах взаємодії формальної, неформальної та інформальної освіти.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Зміни в системі післядипломної педагогічної освіти України сприяють її розвитку, але залишають відкритими існуючі питання.

Невирішеними залишаються проблеми, пов'язані з уточненням ролі і функцій, ефективності системи підвищення кваліфікації, підготовкою науково-педагогічних кадрів та їхньої психологічної готовності до сприйняття освітніх інновацій та перспективного педагогічного досвіду.

Зазначимо, що для системи післядипломної педагогічної освіти в Україні на сьогодні відсутня самостійна законодавча і повна нормативно-правова база, які б конкретизували її мету, завдання, функції, попереджали дублювання вищої освіти.

Залишається проблемою брак кадрового забезпечення системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти високопрофесійними педагогічними та науково-педагогічними кадрами. Ще залишилися невдосконаленими стандартизовані (типові) професійні програми та навчальні плани підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, відсутні електронні підручники і навчальні посібники для слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Для вирішення цих та інших проблем учені Національної академії педагогічних наук України визначили шляхи адекватної модернізації освітньої системи як провідного чинника соціально-культурного становлення, успішної життєдіяльності людини, його подальшого удосконалення. Українське суспільство, як і все людство, перебуває під впливом потужних глобалізаційних процесів, швидкоплинних змін умов життя, посилення конкурентних засад і утвердження дослідницько-інноваційного типу розвитку, переосмислення ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття. У зв'язку з вище зазначеним, поліпшується значення наукового дослідження стану і прогнозування тенденцій, обґрунтування та проектування практичних заходів, досягнення суспільного консенсусу щодо реформування сфери освіти відповідно до вимог Нової української школи.

Таким чином, на сьогодні в Україні в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти для реалізації зазначених змін повстала необхідність розробити:

- Концепцію діяльності в новітніх історичних умовах системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти;

- Державну програму розвитку системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти;

Положення:

а) «Про провідний заклад післядипломної педагогічної освіти»;

б) «Про систему управління підвищенням кваліфікації на державному рівні».

Керівникам регіональних органів управління освітою і наукою звернути увагу, посилити і сприяти експериментальній роботі зі створення та впровадження моделей підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти відповідно до положень нового Закону України «Про освіту» 2017 р.

А перед керівниками регіональних установ післядипломної педагогічної освіти стоїть завдання модернізувати структуру та зміст підвищення кваліфікації педагогічних працівників різних категорій із урахуванням їхньої професійної компетентності на принципах різних інноваційних моделей організації навчання (дистанційної, змішаної, дуальної, індивідуальної), активно впроваджувати освітні інновації у зміст, форми, методи навчання та організацію освітнього процесу [33].

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Визначте основну сутність визначення «інформаційне суспільство».
2. Назвіть нову парадигму освіти ХХІ століття.
3. У чому полягає сутність професійної діяльності вчителя в контексті сучасних суспільних змін?
4. Розкрийте організаційно-педагогічні засади підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА: 41, 81, 116, 70, 3, 37, 33, 50, 104, 102, 68

ДОПОМІЖНА: 126, 43, 87, 47, 122, 21

*Коли учень творить, він навчається.
Учитель же буде в епіцентрі цього всього.
Хто думає інакше, у того ніколи не було
гарного вчителя. Я б продав усі свої
технології за зустріч з Сократом.*

*Стівен Пол Джобс,
підприємець і винахідник*

*Інноваційна діяльність – це гарно
організована, раціональна і
систематична робота.*

*Пітер Фердинанд Друкер,
автор теорії
про глобальний ринок, концепції
«інформаційного робітника»*

Розділ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

2.1. ФОРМУВАННЯ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

Повномасштабне впровадження технологій дистанційного навчання у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти здатне забезпечити новітній, високий рівень післядипломної педагогічної освіти, що зумовлено певними обставинами. Реальну, а не декларовану неперервність. Можливість у міжкурсовий період задовольнити інтереси та запити керівних і педагогічних кадрів освіти у змістовній інформації (блоки, модулі на Web-сайтах), оперативно інформувати їх про нові розробки та передовий педагогічний досвід. Посилити особистісну орієнтацію за рахунок індивідуалізації традиційного навчання на основі широкого застосування індивідуальних планів та графіків підвищення кваліфікації, які враховують рівень підготовки слухача.

Активізація процесу комп'ютеризації та інформатизації традиційного навчання, підвищує рівень та якість наочності лекцій, семінарів, практичних занять, у тому числі, за рахунок уведення в них елементів дистанційного навчання. З метою посилення творчої складової традиційного навчання, для пошуку та добору професійної інформації, її аналізу та зіставлення, можливості розміщення на Web-сайтах власних розробок та ін., відбувається за активного використання слухачами телекомунікаційних мереж, у тому числі й Інтернет, На основі організованої в системі післядипломної педагогічної освіти електронної пошти, телекомунікаційних мереж посилюються телекомунікативні зв'язки між регіональними інститутами та колишніми слухачами курсів підвищення кваліфікації, забезпечується оперативний зворотний зв'язок.

Використання модульних підходів у ДН підвищує якість планування та організації освітнього процесу, результативність засвоєння слухачами навчального матеріалу.

Метою впровадження Європейської Кредитно-Трансферної Системи (далі – ЄКТС) у ЗППО є перехід на якісно новий рівень підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти на основі модернізації освітньої діяльності,

широкого застосування в навчанні сучасних інформаційних, комп'ютерних та інтернет-технологій.

Основними завданнями запровадження ЄКТС є:

- адаптація ідей ЄКТС до ППО для забезпечення високої якості підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних кадрів освіти;
- практична реалізація системи обліку (в кредитах), модульних і структурно-функціональних підходів до вдосконалення змісту вибіркового складових навчальних планів;
- удосконалення системи педагогічного контролю та оцінювання успішності підвищення кваліфікації слухача з використанням вимог ЄКТС;
- розробка нової навчальної, навчально-методичної документації, адаптованої до вимог ЄКТС, зокрема індивідуального плану підвищення кваліфікації слухача;
- розробка вимог до організації та змісту роботи кураторів/кураторів-тьюторів щодо управління реалізацій індивідуальних планів підвищення кваліфікації слухачів;
- стимулювання ЗО з метою досягнення високої якості підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Застосування елементів дистанційного навчання та телекомунікаційних мереж у традиційному навчанні при підвищенні кваліфікації педагогічних працівників викликає зацікавленість науково-педагогічних працівників ЗППО. Вони розширюють світогляд та підвищують рівень професійної кваліфікації викладачів.

Характерними рисами дистанційного навчання, які вигідно відрізняють її від інших форм освіти, є:

- ✓ гнучкість – слухачі, що одержують дистанційну освіту, навчаючись у зручній для себе час та в зручному місці;
- модульність – із набору незалежних курсів-модулів формується навчальна програма, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам;
- ✓ паралельність – навчання здійснюється без відриву від виробництва або іншого виду діяльності; охоплення великої аудиторії –одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості слухачів та їхнього спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку між собою та з викладачами;
- ✓ економічність – ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації;
- ✓ використання і розвиток комп'ютерного моделювання; технологічність – використання в освітньому процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір;
- ✓ соціальна рівність – однакові можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я та соціального статусу;
- ✓ інтернаціональність – можливість одержати освіту в навчальних закладах іноземних держав та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном;

✓ нова роль викладача – він виступає наставником-консультантом, який координує пізнавальний процес, постійно удосконалює курси, які він викладає, підвищує творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій; забезпечує позитивний вплив на слухача – підвищення творчого та інтелектуального потенціалу;

✓ якість – для підготовки дидактичних засобів залучають найфаховіший професорсько-викладацький склад і використовують найсучасніші навчально-методичні матеріали.

На концептуальному рівні обґрунтовано доцільність створення й активізації системи дистанційної освіти (далі – СДО) в Україні на принципах:

безперервності – забезпечення в дистанційній освіті всіх рівнів: початкової, загальної середньої, професійної підготовки, вищої, додаткової, післядипломної освіти;

демократизації – надання рівних можливостей всім закладам освіти, що увійдуть до СДО;

інтеграції – створення віртуальної електронної бібліотеки навчальних дистанційних курсів, банків даних та баз знань із захистом відповідних авторських прав;

глобалізації – відкритість інформаційних ресурсів та організація навчальних процесів для всіх учасників СДО з використанням телекомунікаційних мереж [87].

Попри нормативно визначені принципи функціонування СДО, існують й інші пропозиції щодо їхнього дефініціювання. Наприклад, Л. Боремчук наводить наступний перелік принципів:

гуманітаризацію навчання – спрямованість навчання та освітнього процесу на людину; пріоритетність педагогічного підходу під час проектування освітнього процесу в СДО – проектування СДО розпочинається з розробки теоретичних концепцій, створення дидактичних моделей тих явищ, які планують реалізувати;

педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій – на перший план виходить не впровадження техніки, а відповідне змістовне наповнення навчальних курсів і освітніх послуг;

вибір змісту освіти – дистанційна освіта повинна відповідати нормативним вимогам Державного освітнього стандарту та вимогам ринку;

безпека інформації, що циркулює в СДО, – організаційні й технічні засоби зберігання, передачі і використання потрібних відомостей мають бути безпечними та конфіденційними; стартовий рівень освіти – ефективне навчання в СДО передбачає певний набір знань, умінь, навичок;

відповідність технологій навчання – технології навчання мають бути адекватними моделям дистанційного навчання; мобільність навчання – створення інформаційних мереж, баз і банків знань та даних для дистанційного навчання зі збереженням інформаційної інваріантної освіти; неантагоністичність чинним формам освіти – створювані та впроваджувані інформаційні технології не повинні стати чужорідним елементом у традиційній системі вищої освіти [22].

Як бачимо, закріплення бази функціонування СДО досить широко відображено як у нормативно-правових актах, так і в працях науковців. Разом з цим аналіз останніх джерел та публікацій засвідчив недостатній інтерес дослідників до проблеми визначення принципів дистанційного навчання у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти. Варто зазначити, що загальні принципи дистанційного навчання, на яких базуються інші рівні вітчизняної освіти (за умови застосування дистанційних технологій в навчальному процесі), не можуть бути рівноцінно застосовуваними у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, оскільки інституції останньої суттєво відрізняються від традиційної вищої школи.

Загалом освіта дорослих має свою специфіку, базується на відмінних від традиційної освіти методиках, технологіях та принципах. Ще у 1970 р. видатний американський теоретик і практик освіти дорослих М. Ноулс сформулював основні положення андрагогіки:

- дорослій людині, яка навчається (а не тому, хто навчає), належить провідна роль у процесі навчання;
- той, хто навчається, є сформованою особистістю і ставить перед собою конкретні цілі навчання, прагне до самостійності, самореалізації, самоврядування;
- доросла людина володіє професійним і життєвим досвідом, знаннями, вміннями, навичками, які повинні бути використані в процесі навчання;
- дорослий шукає практичного застосування отриманих під час навчання знань і вмінь;
- процес навчання значною мірою визначається тимчасовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними факторами, які або обмежують, або сприяють ефективності самого процесу;
- процес навчання має бути організований у вигляді спільної діяльності того, хто навчається, і того, хто навчає, на всіх його етапах.

Тому, враховуючи означену специфіку, доцільною є, на нашу думку, розробка окремих принципів дистанційного навчання у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Роль таких принципів можуть виконувати:

- поєднання науки й практики у навчальному процесі – програми дистанційного навчання керівних і педагогічних кадрів освіти повинні давати об'єктивне й цілісне наукове уявлення слухачам про сучасні державотворчі процеси та явища, яке базувалось би на підтверджених наукових фактах і знаннях, оперувало загальноприйнятими науковими термінами, і при цьому тісно поєднувалось із практичною діяльністю учасників освітнього процесу;
- послідовність і систематичність – виклад навчального матеріалу повинен здійснюватися у логічній послідовності. Кожен навчальний блок (модуль) має містити оптимальний для запам'ятовування обсяг інформації та мати

- логічно завершену будову. Заняття повинні відбуватися систематично, через орієнтовно однаковий часовий період, що забезпечить належний рівень засвоєння інформації та здатність до її відтворення у практичних умовах;
- рівність доступу до навчання – ефективне підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти шляхом дистанційного навчання стане можливим лише за умови тотальної комп'ютеризації та підключення до Інтернету органів державної влади та органів місцевого самоврядування на всіх рівнях: центральному, регіональному та локальному. Крім того, залучення слухачів-керівників освіти та педагогічних працівників особливо навчальних закладів дошкільної, середньої та професійно-технічної освіти до процесів дистанційної освіти потребує суттєвого підвищення їхньої комп'ютерної грамотності;
 - наочність – не передбачає традиційної для середньої та вищої освіти демонстрації наочного приладдя чи дидактичного матеріалу в поєднанні з коментарями вчителя. У дистанційному навчанні викладач виконує обов'язки тьютора, тому його завдання – спрямувати слухача на пошук потрібної інформації, в цьому випадку – демонстраційної. У роботі з аудиторією керівних і педагогічних кадрів освіти у дистанційному режимі як наочний матеріал можна бути використовувати офіційні інтернет-сайти Президента України, Кабміну, профільного міністерства тощо, де слухачі можуть відшукати потрібні нормативно-правові акти, певні рекомендації щодо своєї практичної діяльності, зображення перших осіб держави та багато іншої корисної інформації;
 - свідомість і активна самостійність – результативність дистанційного навчання забезпечують, передусім, свідомим підходом слухача до освітнього процесу, розумінням ним невідповідності наявних у нього знань, умінь та навичок сучасним зовнішньому та внутрішньому середовищам, органу освіти або навчальному закладу, де він працює. Усвідомлення цього має стати потужним мотивуючим фактором для слухача щодо поліпшення свого професійного й інтелектуального рівня та стимулювати його до активного самостійного навчання поза межами наданого тьютором матеріалу та поставлених завдань;
 - збереження якості рівня знань та умінь – отримані в процесі дистанційного навчання знання та вміння не повинні відрізнятися від тих, які здобувають керівники і педагогічні кадри освіти під час очного навчання за професійною програмою, програм тематичних короткотермінових семінарів та постійно діючі семінари. Дистанційний курс має економити час та фінансові ресурси слухачів, але в жодному разі не погіршувати якісний показник отриманих знань.

Наш підхід до проблеми повномасштабного впровадження ДН в ППО передбачає поетапне впровадження технологій дистанційного навчання за видами післядипломної педагогічної освіти (підвищення кваліфікації, перепідготовка та ін.) і категоріями користувачів (управлінці, керівники, методисти, виклада-

чі та ін.). Його реалізують через організацію систем (підсистем) дистанційного навчання різних рівнів (галузевого, регіонального, місцевого) та всебічного забезпечення їхнього стійкого функціонування (наукового, науково-методичного, телекомунікаційного, інформаційного, кадрового тощо).

Невисокий статус ЗППО та їхні недостатні можливості (штати, фінанси, видавнича база та ін.) не дають змоги повною мірою та у відносно стислі терміни перетворити післядипломну педагогічну освіту в освітню систему відкритого типу. Необхідна конкретна всебічна допомога з боку держави.

Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить, що впровадження дистанційного навчання в освіту дає позитивний ефект лише в тому випадку, коли цю педагогічну технологію застосовують у межах спеціально організованих систем дистанційного навчання (національної, галузевої тощо).

Науковцями Університету менеджменту освіти НАПН України розроблено організаційно-педагогічні умови формування галузевої системи дистанційної післядипломної педагогічної освіти, Положення про дистанційне навчання в закладах післядипломної педагогічної освіти, запропоновано варіанти її структури, а також показано, що головною метою організації системи дистанційної післядипломної педагогічної освіти є створення оптимальних умов для практичного застосування технологій дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті [73, 76, 79].

Зазначимо, що головною метою дистанційного навчання у ЗППО є надання слухачам можливості вдосконалення їхньої професійної підготовки шляхом поглиблення і розширення професійних знань, умінь і навичок, набуття ними досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності відповідно до обраної навчальної програми (плану) за місцем їхнього проживання або тимчасового перебування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Основними завданнями ЗППО з впровадження ДН є:

- розширення можливостей доступу різних категорій керівних і педагогічних кадрів освіти до якісного навчання за програмами ППО;
- збільшення кількості керівних і педагогічних кадрів освіти, що проходять навчання за програмами ППО, при зменшенні витрат на навчання, проїзд і проживання;
- індивідуалізація процесу навчання у відповідності до потреб, особливостей і можливостей слухачів (груп слухачів);
- підвищення ефективності навчання слухачів шляхом застосування сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- забезпечення контролю якості ППО.

Таким чином, дистанційне навчання – це навчання, в основу якого покладено принцип просторової та часової віддаленості викладачів і слухачів один від одного, а сам процес навчання проходить за допомогою комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. На сьогодні до реального контингенту потенційних слухачів за дистанційною формою навчання можна віднести

керівників навчальних закладів і тих педагогічних працівників, хто хоче підвищити свою кваліфікацію або отримати додаткову освіту, проте не має на це достатньо часу. Використання дистанційної форми навчання забезпечує, передусім, неперевершену швидкість оновлення знань за підтримки інформаційних ресурсів, які обирають слухачі зі світових електронних інформаційних мереж.

Зазначимо, що саме дистанційна форма навчання дозволяє практично без обмежень розширити навчальну аудиторію викладача ЗППО, вирішивши проблеми географічні, адміністративні, фінансові, погодні. Основною перевагою дистанційної форми навчання у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників є суттєва додаткова свобода слухачів, що виникає у них під час вибору і реалізації своєї індивідуальної траєкторії.

Упровадження дистанційної форми навчання у ЗППО потрібне для розширення цільової аудиторії слухачів, для скорочення витрат та отримання додаткового доходу, можливості експорту знань, а також для того, щоб сучасний учитель був не «мандрівником Інтернету, а його аборигеном», та міг володіти більш інтерактивними і мобільними способами поповнення своїх знань.

ДН у ЗППО має свої особливості організації. Передусім ДН можна здійснювати у системі ППО для перепідготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації. Освітній процес із використанням технологій дистанційного навчання, як показує практика, відбувається, коли:

- ✓ всі види навчальних занять, підготовка випускної роботи, контрольні заходи здійснюються за дистанційною формою; при цьому захист випускної роботи і підсумковий контроль (залік, екзамен) можуть здійснювати очно або дистанційно через засоби відео конференц – зв'язку;

- ✓ лише частину навчальної програми вивчають дистанційно.

- ✓ При цьому перелік модулів, тем навчальної програми (плану), обсяги навчального часу та/або види навчальних занять, які здійснюються за технологіями дистанційного навчання, визначає ЗППО.

Навчання слухачів за дистанційною формою може відбуватися індивідуально і в групах. Кількість осіб в групах також визначає ЗППО.

Дистанційне навчання, за Положенням про ДН, можуть здійснювати ЗППО, структурні підрозділи та відповідні підрозділи наукових і навчально-наукових установ, які надають післядипломну освіту відповідно до чинного законодавства та мають необхідне нормативно-правове, організаційне, науково-методичне, кадрове, системотехнічне, програмне та фінансове забезпечення ДН за обов'язкового погодження з МОН України [87].

Забезпечення ДН у ЗППО включає в себе: нормативно-правове; організаційне.

Рішення про впровадження дистанційної форми навчання (ДФН) у НЗ ППО приймають за процедурою, визначеною Статутом (наприклад, вченою радою), і затверджують наказом керівника НЗ ППО. НЗ ППО, що ухвалив рішення щодо впровадження ДФН, розробляє власне Положення про організацію дистанційного навчання у ЗППО, в якому, зокрема, конкретизує організаційну структу-

ру, всі види забезпечення дистанційного навчання, організацію освітнього процесу та система моніторингу його якості.

Окрім того, до обов'язкового нормативно-правового забезпечення впровадження дистанційного навчання у ЗППО відносять:

- Положення про створення, оновлення, використання захисту і зберігання веб-ресурсів навчальної програми;
- Положення про науково-методичну експертизу та сертифікацію веб-ресурсів навчальної програми;
- Положення про затвердження норм часу для обліку методичної та навчальної роботи науково-педагогічних (педагогічних) працівників ЗППО при організації навчального процесу за технологіями дистанційного навчання.

Документи щодо планування навчального процесу (навчальні програми, навчальні плани, навчально-тематичні плани, розклади занять) та визначення нормативних модулів, видів навчальних занять і контрольних заходів, які здійснюються за дистанційною, а які – за іншими формами, затверджує керівник ЗППО, у підпорядкуванні якого знаходиться ЗППО.

Рішення про запровадження ДФН у підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти приймає вчена рада ЗППО на підставі результатів системного аналізу ситуації, наукового обґрунтування доцільності та можливості такого запровадження. Рішення вченої ради вводять у дію наказом ректора (директора) ЗППО.

Наказ ректора (директора) ЗППО визначає стратегію запровадження ДФН (терміни, етапи, організацію, забезпечення і т. ін.), встановлює персональний склад відповідальних осіб, творчого колективу, координаторів ДН; дає завдання структурним підрозділам тощо.

Стратегію запровадження ДФН реалізують відповідно до програми, розробленої творчим колективом. Обговорення програми та її затвердження здійснюють у встановленому порядку. Процедура запровадження ДФН, як правило, складається з трьох етапів: підготовчого, технологічного та етапу перевірки. Кожний етап має свої цілі, завдання та зміст.

Підготовчий етап – початок процедури запровадження ДФН. У нього входять: аналіз ситуації, вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду, наукового обґрунтування доцільності та можливості та ін. Підсумок – рішення вченої ради та наказ ректора (директора).

Технологічний етап – це педагогічна, технологічна, технічна та ін. підготовка до запровадження ДФН. Підсумок – нормативне забезпечення, визначення форми та організації навчання, комплект навчальної документації, система педагогічного контролю та оцінювання і т. ін.

Етап перевірки – це педагогічний експеримент, формування навчальних груп, розробка програми і методики експерименту, експериментальне навчання, моніторинг та ін.

При запровадженні ДН із застосуванням сертифікованих технологій можлива інша структура процедури.

Результати етапу перевірки обговорюють на вченій раді, за підсумками якої ухвалюють рішення про перехід на ДФН у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти. Рішення вченої ради вводять у дію наказом ректора (директора).

Тривалість запровадження ДФН не повинна перевищувати трьох років, а з використанням сертифікованих технологій – одного року.

ДН у ППО – принципово нова форма і водночас педагогічна технологія. Її запровадження пов'язано з необхідністю перегляду поглядів, понятійного апарату, стереотипів тощо, що зумовлює необхідність відповідного психологічного забезпечення.

На сьогодні силами вчених різних наук створено теоретичний базис і практичні розробки для впровадження ДФН у широку практику роботи навчальних закладів [49].

Алгоритм впровадження дистанційної форми в освітню діяльність закладів ППО складається з такої послідовності [23]:

I. Загальні вимоги:

1) наявність Положення про дистанційне навчання у ЗППО, яке затверджене вченою Радою НЗ;

2) створення підрозділу ЗППО, який організаційно і технологічно забезпечує навчання за дистанційною формою, наприклад, лабораторії чи центру дистанційного навчання, а також кафедри зі спеціальної (фахової підготовки) основними завданнями якого повинні бути:

- відбір кадрового складу, що здатен підтримувати дистанційну форму навчання засобами ІКТ;
- створення, налагодження та постійна підтримка у робочому стані технічної інфраструктури ЗППО;
- створення чи встановлення і налагодження платформи системи управління дистанційним навчанням;
- розроблення і супровід баз навчальних матеріалів, забезпечення доступу до них;
- створення навчальних віртуальних лабораторій;
- забезпечення зв'язку між викладачами (методистами, консультантами, тьюторами) та слухачами;
- організація та проведення контрольних заходів
- організація відеоконференцій, вебінарів, консультацій;
- підвищення кваліфікації викладачів і співробітників ЗППО щодо впровадження ДФН.

II. Кадрове забезпечення підготовки фахівців за дистанційною формою навчання

1. Забезпеченість фахівцями (науково-педагогічні і педагогічні працівники, методисти, менеджери та системні адміністратори), які безпосередньо забезпечують та здійснюють дистанційне навчання, мають відповідну кваліфікацію або пройшли перепідготовку/підвищення кваліфікації у сфері дистанційного

навчання у затверджених МОН установах і мають відповідні документи (100%).

2. Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступеннями та вченими званнями, які розробляють дидактичне наповнення, педагогічні стратегії та методичні рекомендації для курсів дистанційного навчання (60–70%)

3. Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступеннями та вченими званнями, які забезпечують навчальний процес за дистанційною (40–50%)

4. Визначення системи мотивації персоналу та оплати праці за такі форми, як робота в он-лайн-режимі, створення навчальних матеріалів, ведення електронного дистанційного курсу, адаптація матеріалів, розробка програмного педагогічного забезпечення.

5. Підготовка до роботи у системі управління дистанційним навчанням (СУДН), слухачів та персоналу, що включає знайомство з новим програмним забезпеченням, принципами створення електронних навчально-методичних комплексів у СУДН та електронних дистанційних курсів, основам ведення освітнього процесу в режимі он-лайн, можливостями використання дистанційних технологій у процесі очного навчання, правилами створення програмованих тестів та контрольних заходів в он-лайн-режимі.

III. Матеріально-технічне, апаратне та програмне забезпечення:

1) наявність приміщень, що відповідають санітарним нормам, правилам і державним будівельним нормам України, для організаційного забезпечення та технологічної підтримки дистанційного навчання;

2) наявність приміщень для навчальних і лабораторних занять, контрольних заходів та захисту проектів (робіт), які проводять в очній формі (можна на умовах оренди);

3) забезпеченість лабораторним обладнанням, необхідним для проведення тієї частини лабораторних робіт, які не можуть бути виконані дистанційно (відповідно до переліку таких лабораторних робіт, затвердженого керівником вищого навчального закладу);

4) наявність у підрозділі дистанційного навчання комп'ютерного та периферійного обладнання, необхідного для організації і проведення освітнього процесу за дистанційною формою, а саме:

- кількість комп'ютерних місць для працівників підрозділу (центру) дистанційного навчання з розрахунку на 1-го працівника;

- кількість комп'ютерних місць для педагогічних і науково-педагогічних працівників, які ведуть навчання за дистанційною формою, з розрахунку на 1-го працівника;

- наявність окремого серверу з цілодобовим режимом роботи для створення, накопичення та обміну інформаційними ресурсами, необхідними для дистанційного навчання.

5) наявність локальної комп'ютерної мережі у ЗППО з доступом до глобальної Інтернет - мережі;

6) наявність надійного каналу зв'язку із пропускнуою здатністю, що забезпечує можливість реалізації освітніх програм за дистанційною формою навчання (не менше 256 кб/с);

7) наявність ліцензованого програмного забезпечення:

– програмне забезпечення загального призначення (операційні системи, сервери баз даних, організації роботи комп'ютерної мережі, захисту інформації, веб-сервер);

– програмне забезпечення спеціального призначення для реалізації дистанційного навчання (розроблення і підтримки навчальних матеріалів і тестових систем, забезпечення інтерактивного спілкування студентів і викладачів, управління освітнім процесом).

IV. Навчально-методичне забезпечення:

– наявність:

1) освітньо-кваліфікаційної характеристики слухачів відповідної категорії (у т. ч. варіативної компоненти);

2) професійної програми підготовки слухачів (у т. ч. варіативної компоненти);

3) навчального плану, затвердженого в установленому порядку;

4) переліку нормативних модулів, за якими має відбуватись дистанційне навчання за заявленим напрямом (спеціальністю);

5) переліку та його обґрунтування видів навчальних занять, які відбуваються в очній формі;

6) графіку освітнього процесу на весь термін навчання, у якому окремо виділені заняття, які відбуваються у дистанційній та очній формах.

7) переліку нормативних модулів заявленого напрямку (спеціальності), за якими не допускається виконання лабораторних робіт у дистанційній формі;

8) дидактичного та методичного наповнення сертифікованих дистанційних курсів для нормативних модулів навчального плану, які забезпечують:

- проведення у дистанційній формі навчальних занять (самостійне вивчення навчального матеріалу, консультації, семінари, дискусії, практичні та лабораторні заняття);

- допомогу щодо виконання атестаційної роботи (проектних завдань);

- контрольні заходи;

9) планів, методичних указівок і завдань для лабораторних робіт, які виконуються в очній формі;

10) методичних указівок щодо виконання атестаційної роботи;

11) інструкцій для тих, хто навчатимуться за дистанційною формою.

До основних видів методичної роботи науково-педагогічних (педагогічних) працівників ЗППО щодо забезпечення освітнього процесу за дистанційною формою навчання відносяться такі напрацювання:

– (оновлення) педагогічних сценаріїв навчальної програми, методичних рекомендацій для слухачів щодо послідовності навчання, використання веб-ре-

сурсів і веб-сервісів, виконання завдань, особливостей тестування, виконання практичних та лабораторних робіт тощо;

- (оновлення) документів планування освітнього процесу;
- (оновлення) змістовного наповнення мультимедійних лекційних матеріалів, побудованих за модульним принципом;
- термінологічного словника, бібліографії;
- (оновлення) практичних завдань із методичними рекомендаціями щодо їхнього виконання;
- (оновлення) сценаріїв віртуальних лабораторних робіт із методичними рекомендаціями щодо їхнього виконання;
- (оновлення) методичних рекомендацій щодо використання віртуальних тренажерів;
- специфікацій тестів;
- тестових завдань;
- сценаріїв ділових ігор із методичними рекомендаціями щодо їхнього використання;
- сценаріїв відео-конференцій, відеозаписів лекцій, семінарів (дискусій);
- (оновлення) презентацій для відеоконференцій.

V. Інформаційне забезпечення:

1) підготовка необхідного технічного забезпечення (апаратно-програмної частини), для чого спочатку необхідно провести ревізію обладнання, комп'ютерів, комп'ютерних та інших мереж зв'язку, аудиторного фонду та ліцензійного програмного забезпечення, а потім за необхідності придбати все необхідне і забезпечити його функціонування;

2) вибір програмної платформи для системи управління дистанційним навчанням ЗППО (програмне забезпечення, призначене для організації освітнього процесу та контролю за навчанням через Інтернет та/або локальну мережу);

3) створення електронних дистанційних курсів із нормативних модулів, що може включати як розробку власних курсів, так і придбання готових курсів сторонніх розробників;

4) підтримка освітнього дистанційного процесу, що включає роботу з користувачами, поточні роботи з дистанційними курсами, моніторинг діяльності слухачів, викладачів і тьюторів, підтримка зв'язку із розробниками курсів чи програмної платформи системи управління дистанційним навчанням;

5) наявність веб-сайта (порталу), який забезпечує персоніфікований доступ до наступних інформаційно-освітніх ресурсів:

- інформація про педагогічні та інформаційні технології навчання за дистанційною формою, навчальні плани, методичні матеріали та демонстраційні версії дистанційних курсів (за вільним доступом);

- сертифіковані дистанційні курси, засоби синхронного та асинхронного зв'язку, емулятори лабораторних робіт та (або) віртуальні лабораторії з віддаленим доступом для виконання лабораторних робіт у дистанційній формі;

- системи тестування з необхідними наборами тестів для кожного курсу:
- для самоконтролю;
- для автоматизованої перевірки результатів тестування (у реальному режимі часу);
- для перевірки результатів тестування викладачем.

Роботу порталу (середовища) мають організувати на основі системи управління навчальними ресурсами, наприклад, Moodle, ATutor, ILIAS, Прометей, E-Front, хмарні обчислювальні технології GoogleAPPS, Microsoft Office 365, технології Вікі, соціальні мережі або системи власної розробки. Функціональні можливості таких систем дозволяють:

– слухачу:

1) отримувати персоніфікований доступ до електронного навчального курсу та інституційного репозиторію (місця збереження рідкоживаних джерел) чи електронної бібліотеки. Логін та пароль доступу слухачі та науково-педагогічні працівники (НПП) – куратор-тьютор, викладач-тьютор – отримують у адміністратора середовища (методист лабораторії або центру дистанційного навчання). Правила отримання доступу надано на сайті навчального порталу. Слухачі та викладачі мають доступ лише до тих електронних навчальних курсів, на яких вони зареєстровані для участі у навчальному процесі. Реєстрацію слухачів в електронному навчальному курсі здійснюють куратори-тьютори цього курсу. По закінченні навчання за програмою курсу куратор-тьютор відраховує слухачів із числа його учасників;

2) відкривати та завантажувати на власний комп'ютер навчально-методичні матеріали курсу, зокрема мультимедійні, надсилати виконані завдання для перевірки, проходити електронне тестування;

взаємодіяти з іншими слухачами курсу індивідуально чи в малих групах, ставити викладачеві запитання, переглядати електронний журнал обліку оцінок тощо;

– куратору-тьютору та викладачу-тьютору:

1) самостійно створювати та редагувати ЕНМК, надсилати слухачам повідомлення, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, вести електронні журнали обліку оцінок та відвідування, налаштовувати різноманітні ресурси курсу, організувати електронне обговорення актуальних проблем між слухачами в групі або малих групах в он-лайн та оф-лайн режимах тощо.

Таким чином, дистанційне навчання може повноцінно розвиватися за наявності принаймні таких його основних складових частин:

- 1) нормативно-правової бази;
- 2) контингенту слухачів;
- 3) закладів, які організують дистанційне навчання;
- 4) кваліфікованих викладачів;
- 5) відповідної матеріально-технічної бази (апаратного і програмного забезпечення, можливості організації аудіо- і відеоконференцій) у слухача, викладача і навчального закладу;

- 6) навчальних матеріалів;
- 7) високошвидкісних ліній зв'язку;
- 8) фінансово-економічної бази ДН.

Однак не менш важливими складовими є також: постійні маркетингові дослідження дистанційного навчання; теоретичні розробки з цієї тематики; популяризація ДН за допомогою друкованих видань (монографій, збірників наукових праць, посібників, журналів), проведення конференцій, засобів масової інформації тощо [133].

2.2. РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ПРИ ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

На межі тисячоліть в Україні почали створювати нову систему вищої освіти, орієнтовану на входження у світовий освітній простір. Цей процес вимагає від педагогічної науки впровадження інноваційних технологій і розробки нових методів навчання, головна функція освіти – це всебічний розвиток людини. Пріоритетні завдання сучасної освіти – навчити навчатися і навчити ефективній взаємодії у процесі навчання, тобто формувати здатність цілеспрямовано оволодівати професійними навичками, знаходити необхідну інформацію, розвивати уміння співпрацювати у колективі, формувати цілісний світогляд і світосприйняття, займати активну життєву позицію, прагнути до духовної і фізичної гармонії.

Проблема пошуку найбільш ефективних освітніх технологій, що здатні забезпечити досягнення поставлених цілей, є нагальною потребою сьогодення.

Організація навчання з урахуванням особливостей роботи в аудиторії дорослих, де слухачі відрізняються не тільки своєю психологічною індивідуальністю, досвідом, віком, посадою, але й освітою, вимагає застосування особистісно-зорієнтованих педагогічних технологій.

М. Сибірська відзначає, що особистісно-зорієнтовані педагогічні технології підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти у своїй основі спираються на три постулати [48], а саме:

- 1) визнання слухачів головною діючою фігурою процесу підвищення кваліфікації;
- 2) орієнтацію на суб'єктивний досвід та психологічні особливості слухачів;

3) визнання двох рівноправних джерел процесу підвищення кваліфікації: навчання та самонавчання.

Особистісно-зорієнтовані педагогічні технології за М. Сибірською, діляться на соціально-педагогічні, предметно-дидактичні, діяльнісно-психологічні.

Соціально-педагогічні технології мають на меті удосконалення рівня професійної діяльності слухачів до вимог соціального замовлення суспільства; їх реалізують у зазначений час за допомогою багаторівневого підвищення кваліфікації.

Предметно-дидактичні технології пов'язані з професійно-предметним змістом. Це своєрідна предметна диференціація, побудована з урахуванням профілю, складності та обсягу навчального матеріалу, що забезпечує індивідуальний підхід у навчанні. Предметна диференціація вимагає виявлення:

- переваг слухачів роботі з матеріалом різного змісту, що відрізняється за ступенем об'єктивних труднощів, новизни, раціональних прийомів засвоєння;
- зацікавлення до його поглибленого вивчення;
- переваг різних організаційних форм, типів занять.

Диференціація необхідна для оптимальної підтримки розвитку особистості слухачів. Вона дає основу для розробки змісту програм, дидактичних засобів.

Діяльнісно-психологічні технології зводять до організації різного роду діяльності залежно від пізнавальних здібностей слухачів. Метою освітнього процесу з позиції діяльнісно-психологічних технологій є розвиток, корекція навченості, оцінка та аналіз. При цьому організацію діяльності навчання і самонавчання здійснюють залежно від індивідуальності слухача: структури особистості, психологічних властивостей, готовності до діяльності і спілкування.

Результати підвищення кваліфікації оцінюють за участі слухачів у ділових іграх, конференціях за якістю виконання контрольних робіт і розробки педагогічних технологій, педагогічних проектів.

Методологічними підходами до розвитку особистості керівних і педагогічних кадрів освіти у системі підвищення їхньої кваліфікації має стати усвідомлення суспільних вимог до нового типу фахівців. Необхідний новий підхід у справі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти – програмно-цільовий підхід, що є важливим засобом підвищення ефективності управління педагогічним потенціалом навчальних закладів освіти.

Слід зауважити, що сучасне виробництво розвивається випереджаючими темпами щодо освіти, тому остання відстає від потреб та вимог реальної економіки. Так, на якісні виклики виробництва освіта, побудована на предметно-знаннєвій основі, реагує суто кількісними відповідями: вона намагається розширити навчальні програми (в основному зберігаючи застарілі методи навчання та прагнучі дати людині якомога більший обсяг знань та вмінь на всі випадки життя), причому знання даються, так би мовити, «про запас», що переважує пам'ять учнів інформацією, часто малозначущою, а то і зовсім непотрібною для їхньої майбутньої професійної діяльності. Адже в сучасному світі існують легко доступні джерела інформації, які мають суто техногенну природу (комп'ютерна техніка, Інтернет-мережі тощо). Тому необхідно лише навчити

людину користуватися цими джерелами і потреба наповнювати її свідомість величезною кількістю інформації автоматично відпаде.

Зауважимо, володіння великим обсягом знань ще зовсім не виступає запорукою формування високого професіоналізму спеціаліста: набагато більше значення має вміння оперувати цією інформацією, використовувати її у процесі виробничої діяльності.

Тому, як ми вважаємо, система навчання, побудована тільки на предметно-знаннєвій основі, в сучасних умовах не є досконалою, не є такою, що відповідає потребам сучасного суспільства. Така навчальна система просто мало придатна для завдань удосконалення професійного зростання спеціалістів взагалі, педагогічних працівників зокрема.

За визнанням багатьох науковців, альтернативою парадигмі предметно-знаннєвого навчання виступає педагогічна концепція компетентнісно орієнтованої освіти.

У розвинутих країнах світу педагогічна ідея компетентнісно орієнтованої освіти набула свого концептуального оформлення та визнання у 80–90-х роках минулого століття, коли якісно новий рівень соціально-економічного розвитку висунув нові імперативні вимоги до якості професійної підготовки працівників. Ще у 1985 р. відомий у всьому світі соціолог О. Тофлер пророчес писав, що для виробництва «завтрашнього дня будуть потрібні працівники, що володіють цілком новими властивостями. При розв'язанні... проблем співробітник корпорації завтрашнього дня буде діяти «не за підручником». Він повинен уміти виносити судження і приймати складні оціночні рішення, а не механічно виконувати... спущені з гори рішення» [113].

Сутність компетентнісно орієнтованої освіти можна викласти на основі програмного документу ЮНЕСКО «Освіта для XXI століття», який пропонує світову філософію освіти на історичну перспективу. У цьому документі підкреслено, що сучасна «освіта повинна будуватися на чотирьох базових принципах:

у процесі освіти людина повинна навчитися:

- 1) пізнавати;
- 2) життєвої компетенції (тобто орієнтуватися у соціальній ситуації та приймати рішення відповідно до її аналізу);
- 3) жити разом (тобто узгоджувати свої дії та побажання із діями та побажаннями людей, що її оточують);
- 4) жити [8].

А за думкою експертів Ради Європи, компетентності передбачають:

- 1) спроможність особи сприймати та відповідати на індивідуальні і соціальні потреби;
- 2) комплекс відносин, ціннісних орієнтацій, знань та навичок [108].

Отже, компетентнісно орієнтована освіта віддає пріоритет не досягненню високого рівня поінформованості людиною у процесі її навчання, а формуванню в неї вміння вирішувати складні проблеми, орієнтуватися у навколишньому соціальному середовищі, приймати самостійні рішення

у конкретних життєвих ситуаціях. Так, російські дослідники В. Болотов і В. Серіков підкреслюють, що у компетентнісному підході до модернізації освіти відображено «такий вид змісту освіти, який не зводиться до знаннево-орієнтованого компонента, а передбачає цілісний досвід розв'язання життєвих проблем, виконання ключових (тобто таких, що мають відношення до багатьох соціальних сфер) функцій, соціальних ролей, компетенцій. Відмінність компетентнісної моделі освіти від знанневої така ж велика, як, скажімо, обізнаності у правилах гри в шахи від самого вміння грати» [19]. Водночас відзначимо, що запровадження компетентнісної моделі навчання зовсім не відкидає предметно-знанневу парадигму освіти: цілком можливим є творче співіснування цих двох систем освіти, що надасть їй більш ефективного характеру.

Звернемо увагу, що системна, цілісна («життєва») компетентність, формування якої розглядають як стратегічну мету сучасної освіти, неодмінно включає у себе й професійну компетентність. Адже більшу частину свого життя людина витрачає саме на професійну діяльність, і саме у цій сфері вона найповніше реалізує свої можливості, внутрішні потенціали та особисті інтереси. Тому для кожної людини професіоналізм, здатність ефективно виконувати свої службові функції виступають найважливішою умовою досягнення життєвого успіху.

Зауважимо, що формування у людини професійної компетентності водночас виступає і як формування її професіоналізму: практично ці два поняття мають синонімічну характеристику. Адже компетентнісна модель фахової освіти як свою головну, стратегічну мету розглядає саме формування у майбутніх спеціалістів високого професіоналізму. Цього вимагає сучасний рівень розвитку виробництва, прискорена зміна технологій та систем управління підприємствами, загострення конкурентної боротьби, зумовленої розвитком світового виробництва, що призводить до перенасичення ринку товарами, а це, в свою чергу, вимагає від спеціалістів вміння адекватно і оперативно реагувати на всі ці виклики сучасності, що можливо здійснити тільки на основі підвищення їхньої професійної компетентності, перетворення її в основний критерій виробничої придатності фахівця. Водночас ці якості працівника визначають і рівень його конкурентоздатності, вміння орієнтуватися та ефективно діяти у ринковому середовищі.

На наш погляд, структура професійної компетентності (і водночас – професіоналізму) керівних і педагогічних кадрів освіти повинна містити, як мінімум, такі базові складові компоненти:

- певний рівень теоретичних знань у галузі обраної ним професії та володіння практичними навичками їхнього застосування, достатній для того, щоб ефективно виконувати особистісні виробничі функції на робочому місці;

- націленість на кінцевий результат власної діяльності, здатність і готовність брати на себе відповідальність за наслідки своєї роботи, високо розвинуте почуття соціальної відповідальності;

- здатність та готовність приймати правильні рішення як у стандартних, так

і у позаштатних виробничих ситуаціях та визначати оптимальні шляхи їхньої реалізації;

– вміння гнучко та оперативно адаптувати свої знання та навички до нових вимог та динаміки організаційних та технологічних змін в освітньому середовищі;

– навички організаторської та управлінської діяльності, знання структури менеджменту освіти, у якому педагогічний працівник здійснює свою діяльність;

– високий ступінь соціально-психологічної адаптивності, здатність швидко та органічно інтегруватися у структури міжособистісних взаємовідносин у педагогічних колективах, сформована комунікативна компетентність;

– вміння орієнтуватися у соціальному середовищі, у якому відбувається діяльність певної людини;

– розвиток персональних якостей та здібностей, внутрішня потреба у постійному оновленні своїх знань та навичок, психологічна націленість на безперервну освіту, що передбачає здатність до навчання, до засвоєння нових знань;

– прагнення певного кар'єрного росту, небажання зупинитися на досягнутому («здоровий кар'єризм»).

Безумовно, що цей перелік базових ознак професійної компетентності керівних і педагогічних кадрів освіти далеко не повний, і він буде доповнюватися у процесі компетентісної модернізації освіти, а також у залежності від конкретних спеціальностей, які набувають слухачі у процесі освітньої діяльності.

Отже, професійну компетентність/професіоналізм керівних і педагогічних кадрів освіти можна визначити як його реальну здатність та прагнення до досягнення певної практичної мети або одержання позитивного результату їхньої виробничої діяльності.

Із цього твердження випливає, що зміст визначення «професійна компетенція», або «професіоналізм» має суто діяльнісний характер, а самі ці дефініції не можна визначати як просту суму знань та практичний навичок, набутих у процесі фахової підготовки. Рівень професійної компетентності керівних і педагогічних кадрів освіти може бути визначено тільки в процесі їхньої реальної освітньо-практичної діяльності, на основі аналізу його дій, набутого ними досвіду. А процес навчальної підготовки спеціаліста здатен тільки закласти певні передумови становлення особистості фахівця-професіонала.

Таким чином, компетентісно орієнтована модель, підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, модернізація на цій основі всієї системи післядипломної педагогічної освіти виступає перспективним шляхом формування особи педагогічного працівника-професіонала; її запровадження сприятиме підвищенню ефективності функціонування всієї освіти.

2.3. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

На сучасному етапі одним із пріоритетів освітньої політики є створення умов, що дозволяють навчатися неперервно, отримувати загальні та професійні знання, реалізовувати індивідуальну освітню стратегію. Концепція неперервної освіти передбачає раціональний розподіл періодів навчання та трудової діяльності людини впродовж життя, поділ навчання на фази первинної (базової) і подальшої (післябазової) освіти, набуття необхідних людині знань, умінь, навичок, якостей [75].

Освіта дорослих стає важливим фактором розвитку особистості на всіх етапах її життєвого і професійного шляху. Адже у дорослих виникає необхідність постійного оновлення знань.

За своїм психологічним значенням освіта дорослих спрямована на збагачення творчого потенціалу та всебічного розвитку особистості. На якому б етапі життєвого і професійного шляху не знаходилася людина, вона ніколи не вважає себе остаточно сформованою особистістю і професіоналом. У цьому полягає важлива особливість індивідуального досвіду, самосвідомості, розвитку мислення особистості. Займаючись тією чи іншою формою навчальної роботи, доросла людина виконує певну соціально-психологічну роль – роль учня.

Специфіку психології навчання дорослих, а саме: психологічні характеристики дорослого як суб'єкта освіти проаналізовано Б. Ананьєвим, С. Вершловським, Ю. Кулюткіним, С. Рубінштейном, Г. Сухобською; можливість успішної реалізації в освіті на різних етапах зрілості доведена Л. Анциферовою, Л. Віготським, Д. Роджерсом, Б. Лук'яною, Н. Нічкало та ін.

Із урахуванням того, що освіта дорослих може ефективно вирішувати завдання поповнення дефіциту психологічної компетентності дорослої людини, актуалізується необхідність наукового осмислення її психологічних засад, розробки теоретико-методологічних основ.

Відправним моментом у цьому процесі є розуміння дорослості як найважливішого етапу життєвого шляху особистості, етапу, на якому відбувається розквіт її творчих сил, соціальних і трудових досягнень, внеску не лише у власний індивідуальний розвиток, але і в розвиток суспільства.

Освіта дорослих за своєю психологічною природою є процесом, за допомогою якого доросла людина сполучає власний індивідуальний досвід, який накопичує в практичній діяльності, з колективним досвідом інших людей, з широким соціальним досвідом, узагальненим в науці та культурі.

Тому метою навчання дорослих є розвиток категоріального апарату мислення, методології рішення проблем, що виникають у громадському, професійному і особистісному житті дорослої людини [26].

Суспільство визнає дорослою таку особистість, яка має високу міру соціальної та професійної компетентності, необхідної для ухвалення життєво важливих рішень, здатна реально і зважено планувати процес власної життєдіяльності в загальній системі соціальних відносин, самостійно та продуктивно реалізовувати намічені плани, передбачати наслідки своїх рішень і нести за них відповідальність на основі засвоєних соціальних норм і цінностей. Маючи усі соціальні права й обов'язки, доросла людина виступає з позиції активного суб'єкта громадського та виробничого життя.

Тією мірою, якою особистість у процесі власного розвитку виконує громадські очікування, вона і набуває статусу дорослості, здатності до самоврядування на основі громадських норм, інтеріоризованих як внутрішні переконання [26]. Доросла людина, яка навчається, відрізняється такими характеристиками:

- 1) усвідомлює себе більш самостійною, самокерованою особистістю;
- 2) накопичує більший запас життєвого (побутового, професійного, соціального) досвіду, який стає важливим джерелом навчання;
- 3) готовність до навчання (мотивація) визначається намаганням за допомогою навчальної діяльності вирішувати свої життєво важливі проблеми і досягати конкретної мети;
- 4) прагне до невідкладної реалізації отриманих знань, умінь, навичок і якостей;
- 5) навчальна діяльність значною мірою зумовлена тимчасовими просторовими, професійними, побутовими, соціальними чинниками (умовами). Ці характеристики є підґрунтям у визначенні підходу до організації процесу навчання дорослих.

Проте дорослі засвоюють нові знання та навички з різною швидкістю. Тому при роботі з ними потрібно приділяти особливу увагу індивідуалізації навчання, підвищенню самооцінки і відчуття власної гідності [17].

Одне з найбільш широких досліджень, присвячених психічному розвитку дорослих, було організовано Б. Ананьєвим. У дослідженні послідовно, рік за роком, починаючи з періоду юності (з 18 років) і закінчуючи досить зрілим віком (до 55 років), простежується динаміка розвитку психічних функцій: уваги, пам'яті, мислення, інтелекту в цілому.

Рівень функціонального розвитку інтелекту залишається досить високим на усіх етапах вікової еволюції дорослої людини. Цей факт свідчить передусім про її високий потенціал [10].

Важливе значення має також криза дорослості, яка несе в собі позитивні вигоди, оскільки сприяє самопізнанню, саморозвитку, самовдосконаленню, якісним новоутворенням у психіці. Проте, чи приведе ця криза до застою або творчості, залежатиме безпосередньо від кожної людини.

Виходячи із зазначеного вище, навчання дорослих сприяє перетворенню внутрішнього світу дорослої людини і проходить у кілька етапів:

– прийняття людиною на себе відповідальності за власні дії, результат яких завчасно невідомий;

– переживання щодо реалізації різних варіантів майбутнього, власної приналежності до побудови образу бажаного результату, здібності реалізувати задумане;

– реалізація можливостей, що відкриваються в певній діяльності;

– прийняття відповідального рішення про припинення дій;

– усвідомлена оцінка результату як особистісного новоутворення, якого досягають завдяки власній активності.

Перетворення внутрішнього світу дорослої людини, відповідно, пов'язане з низкою категорій:

1) категорія потреб, детермінована рівнем духовності, людяності, розумності (знаходиться під впливом соціокультурних умов і внутрішніх норм, а також інтересів активності, мети, потреб);

2) категорія здібностей, зумовлена природними задатками (знаходиться під впливом соціокультурних умов і внутрішніх норм, а також інтересів, активності, мети, потреб);

3) категорія внутрішніх норм, пов'язана з інформованістю, правилами власних дій (залежить від стану потреб, рівня розвитку здібностей) [10, с. 30].

Розвиток цих категорій передбачає: гуманність (турботливе створення умов для зростання потреб і здібностей), цілісність (забезпечення навчання і розвитку), дієвість (активність і тренінговість).

Важливе значення при залученні дорослих в освітні процеси має адаптація. В першу чергу, це психологічна адаптація, заснована на перебудові стереотипу мисленнєвих дій особистості у виборі стратегії та методів роботи. Психологічна адаптація спрямована на досягнення прогнозованого результату навчання. Для того щоб успішно пройшла психологічна адаптація, дорослим слід навчитися керувати своїм емоційним і психологічним станом.

Існує низка факторів, що впливають на відношення дорослих до навчання. Це, зокрема, мотивація навчальної діяльності дорослих, характер позиції дорослих у навчанні, вплив практичного досвіду дорослих на засвоєння знань:

1. *Мотивація навчальної діяльності дорослих.*

Ціннісне ставлення дорослих до освіти залежить від їхньої життєвої

позиції, зокрема від їхньої позиції щодо професійної діяльності. Саме ступінь залучення особистості в діяльності, перш за все професійній, відіграє вирішальну роль у формуванні особистісного сенсу освіти дорослої людини;

2. Характер позиції дорослих у навчанні.

Зацікавленість особистості у самостійному прийнятті рішень, цілеспрямованій організації навчальної роботи надає процесу навчання дорослих значення самоосвітньої діяльності. Самостійність дорослих передбачає свободу вибору змісту, організаційних форм, термінів навчання, активну участь в освітньому процесі [67].

3. Вплив практичного досвіду дорослих на засвоєння знань.

Життєвий досвід дорослих позитивно впливає на якість знань, сприяє глибокому розумінню навчального матеріалу та підвищує його значущість.

Узагальнюючи все зазначене вище, необхідно підкреслити, що на сучасному етапі актуальним є питання компетентної реалізації освіти дорослих. Проте психологічні й методологічні аспекти навчання дорослих розроблені недостатньо.

Комп'ютерні мережі являють собою новий етап у розвитку зовнішніх засобів інтелектуальної діяльності, пізнання та спілкування. Застосування комп'ютерних мереж призводить до значних структурних і функціональних змін у психічній діяльності людини. Ці зміни відбуваються в пізнавальній, комунікативній та особистісній сфері.

У результати досліджень О. Арестова, Л. Бабаніна, А. Войскунського в табл. 2.1 пропонуємо класифікацію мотивів користувача інтернету [90].

При підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за дистанційною формою навчання необхідно враховувати особливості психологічних процесів дорослої особистості, які складають основу її навчально-пізнавальної діяльності.

Зазначимо, що будь-яка нова форма навчання, у тому числі дистанційна, вимагає створення психологічної бази, без якої не можна говорити про якість освітнього процесу. В. Демкін виділяє низку психологічних принципів, які впливають на якість дистанційного навчання. Він звертає особливу увагу на необхідність детального планування освітньої діяльності, її організації, чіткої постановки цілей та завдань навчання. Слухачі мають розуміти призначення запропонованих дистанційних курсів. Автор зазначає, що ефективність освітньої діяльності слухачів значною мірою залежить від змісту матеріалу, який визначає структуру і рівень їхніх пізнавальних інтересів – загальних чи спеціальних [90].

Таблиця 2.1

Класифікація мотивів користувача Інтернету

№ з/п	Мотивація	Характеристика
1	2	3
1.	Ділова мотивація	Цей мотив є складовою частиною професійної діяльності, спрямованої на досягнення конкретної мети: пошук конкретної інформації, контакти і взаємодія з певною людиною, організація роботи будь-якого підрозділу та ін.
2	Пізнавальна мотивація	Цей мотив пов'язаний із здобуттям нових знань. Предметом пізнання можуть бути нові сервісні можливості, гіпертекстова інформація, нові люди, ідеї і думки, візуальні і слухові образи.
3.	Мотивація співробітництва (корпоративний мотив)	Більшість видів діяльності людини має соціальний характер як за своїм змістом, так і за своєю структурою. Це означає, що діяльність припускає розподіл функцій між людьми, співробітництво між ними, обмін результатами діяльності, спільне рішення проблем у ході роботи. Значна частина людей працює в умовах спільної діяльності. Це вид мотивації досить комплексний за своїм психологічним складом. Мотивація співробітництва, що виявляється як прагнення допомогти іншим користувачам, часто є засобом збільшення власного авторитету, досягнення визнання компетентності та майстерності. Це підтверджується поєднанням цього мотиву з мотивом афіліації, що відбивається в почутті причетності до інтелектуальної та інформаційної еліти сучасного суспільства. У цих респондентів присутній також мотив самоствердження. Можна припустити, що мотивація співробітництва пов'язана з особливою формою мотиву самоствердження.
4.	Мотивація самореалізації і розвитку особистості	Користувачі розглядають Інтернет як засіб прояву та розвитку власних інтелектуальних та творчих можливостей, відзначають наявність у своїй роботі мотиву афіліації, мотиву самоствердження і комунікативного мотиву. Мабуть, можна говорити про єдиний комплекс соціальних мотивів, до складу якого входять мотиви, пов'язані з різноманітними аспектами ділового та міжособистісного спілкування. Серед них – мотиви співробітництва, афіліації, самореалізації, самоствердження та комунікативний. Респонденти з мотивом самореалізації вважають, що робота в Інтернеті має елемент гри та імпровізації; сприяє розвитку особистості і життєвому успіху; супроводжується почуттям включення в глобальний інформаційний процес.
5.	Рекреаційний мотив	Основна сфера особистісних інтересів – телеконференції за темами хобі та гумору, а також нетематичні телеконференції. Поряд з рекреацією відзначається наявність мотивів самореалізації, афіліації, самоствердження, а також пізнавальний і комунікативний мотиви.
6.	Мотивація афіліації	Мотивація афіліації виявляється в прагненні користувачів знайти в Інтернеті референтну групу, прийняти її цінності, знайти своє місце в цій групі. Цей вид мотивації має комплексний характер, що підтверджується зв'язком такої мотивації з мотивами співробітництва, самореалізації, самоствердження, пізнавальним, рекреаційним та комунікативним. Цей вид мотивації включає в себе різноманітні аспекти соціальної взаємодії: професійні, глобально-особистісні та ситуативно-емоційні.

Продовж. табл. 2.1

1	2	3
7.	Мотивація самоствердження	Самоствердження є необхідним аспектом активності Я, що реалізує суттєві властивості людської особистості. В залежності від типу особистості, індивідуальних особливостей і соціальної ситуації самоствердження набуває різноманітних форм. Воно може мати характер наукової або художньої творчості, комунікативної активності, соціальної кар'єри, прагнення до лідерства, саморозвитку особистості. Оскільки Інтернет надає нові комунікативні і пізнавальні можливості, можна припустити, що тип самоствердження, який досліджується, є зв'язаним із різноманітними феноменами спілкування (пошуком референтної групи, ідентифікацією з її цінностями і можливістю самовираження в ній). Респонденти цієї групи виявляють особливий інтерес до телеконференцій для вільного обговорення. Вони відзначають також наявність мотивів афіліації, самореалізації, співробітництва, пізнавального і рекреаційного мотивів. Наявність якісних психологічних наслідків показує, що Інтернет дає можливість гри та імпровізації, сприяє розвитку особистості, веде до відчуття причетності до глобального інформаційного процесу. Захопившись Інтернетом, люди забувають про інші справи.
8.	Комунікативна мотивація	Інтернет дозволяє переборювати комунікативний дефіцит, який виникає у повсякденному житті. Мотив комунікації сполучається з усім блоком мотивів соціально-комунікативного характеру, а також з рекреаційним мотивом. Оцінюючи особисті наслідки роботи в Інтернеті, респонденти цієї групи відзначають, що: Інтернет сприяє розвитку особистості; спілкування в Інтернеті призводить до втрати привабливості від звичайного спілкування; при роботі в Інтернеті виникає почуття включення в глобальний інформаційний процес; привабливість Інтернету відволікає від інших справ. Мабуть, можна говорити про особливу групу користувачів, у мотиваційних диспозиціях яких над діловими, професійними, пізнавальними інтересами переважають неформальні, особистісні, власне комунікативні моменти.

Розроблення навчально-методичних матеріалів для дистанційного навчання потребує врахування психологічних закономірностей сприймання, пам'яті, мислення, уваги, а також вікових особливостей слухачів. Це пояснюється тим, що пізнавальні процеси слухачів безпосередньо впливають на засвоєння навчального матеріалу. Існує низка незалежних від особистісних характеристик особливостей, які слід враховувати при розробці навчально-методичних матеріалів, зокрема такі:

- ✓ органи чуття людини обмежені у своїй можливості реагувати на інформаційні сигнали, відтак сприймають лише дозовану кількість повідомлень із навколишнього середовища; і якщо повідомлень багато, то мозок зазнає інформаційного перенасичення (перенавантаження);

- ✓ людина сприймає світ залежно від того, що вона очікує сприйняти, через те її свідомість більшою мірою реагує на нове і несподіване;

- ✓ «ефект технічного перенасичення» полягає в тому, що людина не спроможна без варіювання виконувати одноманітні завдання упродовж навіть не тривалого часу, тому іноді непомітно для себе вона змінює задачу, яку розв'язує.

Урахування окреслених вище особливостей сприяє підвищенню рівня сприйняття інформації і засвоєння навчального матеріалу тими, хто навчається у системі дистанційної освіти.

Зворотний зв'язок між слухачем і викладачем у системі дистанційного навчання є абсолютним її атрибутом. Цей зв'язок повинен забезпечувати слухачу психологічний комфорт у процесі навчання. Суть механізму зворотного зв'язку полягає в тому, що в міжособистісному спілкуванні процес обміну інформацією ніби подвоюється і, окрім змістового навантаження, несе в собі від реципієнта до комунікатора відомості про те, як реципієнт сприймає і оцінює його поведінку. Адекватність сприйняття інформації залежить від багатьох причин, найважливішою з яких є наявність або відсутність у процесі діалогу комунікативних бар'єрів. Комунікативний бар'єр – це психологічна перешкода на шляху адекватної передачі інформації між партнерами зі спілкування. Якщо такий бар'єр виникає, то інформація спотворюється або змінюється її зміст.

Існують різні **психологічні бар'єри спілкування**:

- ✓ семантичний бар'єр пов'язаний із вживанням різних значень того самого поняття учасниками процесу спілкування;
- ✓ стилістичний бар'єр виникає при невідповідності стилів мовлення комунікатора і реципієнта;
- ✓ логічний бар'єр з'являється тоді, коли логіка міркування, запропонована комунікатором, є надто складною.

Комунікативний бар'єр може перерости і в бар'єр відносин. Це суто психологічний феномен, який виникає в процесі спілкування комунікатора і реципієнта, коли почуття недовіри та ворожості до першого поширюється і на пропонувану ним інформацію.

Важливо враховувати те, що будь-яка інформація, яка надходить до реципієнта, справляє певний вплив на його поведінку, мислення, становлення. І в окремих випадках комунікативний бар'єр виступає психологічним захистом від психологічного впливу іншої людини, що виникає в процесі обміну інформацією між учасниками спілкування. Таким чином, особистісні характеристики викладачів у системі дистанційної освіти мають важливе значення для забезпечення відповідного психологічного комфорту тим, хто навчається.

Психологи акцентують увагу на здатності слухача самостійно працювати з інформацією. Відомо, що самостійна робота в системі ДН є основним елементом освітньої діяльності.

Виділяють такі **рівні готовності слухача до самостійної роботи**:

- ✓ високий, коли переважає пізнавальний, професійний мотив;
- ✓ проміжний, коли є різні мотиви, актуалізовані різними проблемами;
- ✓ низький, коли переважає зовнішній мотив: необхідність здати залік або іспит.

Провідними мотивами самостійної діяльності можуть виступати навчально-пізнавальні та професійні мотиви. Конкретними стимулами можуть бути інтереси, відповідальність, страх відрахування тощо. Різні за змістом мотиви по-різному впливають на якість навчальної діяльності.

Здійсненню самостійної діяльності можуть заважати такі психологічні проблеми, як відсутність досвіду самостійної роботи, недостатня воляова саморегуляція, вплив групових настанов тощо [28].

У комплексі психологічних особливостей очно-дистанційного підвищення кваліфікації керівників закладів освіти і педагогічних працівників можна виділити кілька груп, що вимагають особливого розгляду. До першої групи психологічних особливостей належать акмеологічні – визначення вікового діапазону слухачів, здібних до дистанційного навчання, і опис їхніх психологічних характеристик, до другої групи – процес побудови спілкування в системі «викладач-слухач» і «слухач-слухач» в умовах дистанційного навчання, до третьої – особливості протікання когнітивних процесів у дистанційному навчанні і зворотний вплив цього навчання на пізнавальну діяльність слухачів.

Щодо вікових особливостей «аудиторії» в системі підвищення кваліфікації зазначимо, що тільки в останнє десятиліття більшу увагу стали приділяти психологічним особливостям періоду дорослості, хоча ще в 1928 р. М. Рибніков створив такий розділ вікової психології, як «акмеологія», поставивши тим самим завдання з вивчення періоду зрілості. На сьогодні межі цього періоду в умовах нашого суспільства виглядають таким чином: 17–18 років – нижня межа дорослості, 55 – для жінок, 60 років – для чоловіків – верхня. Нижня межа дорослості – це закінчення середньої загальноосвітньої школи і початок самостійного життя, а верхню межу визначають досягненням пенсійного віку [28].

Із огляду підвищення кваліфікації твердження про безперервність психічного розвитку людини в період дорослості видається важливим із двох причин: на сьогодні учасниками підвищення кваліфікації є дорослі, і принцип безперервності процесу розвитку впродовж усього людського життя припускає використання курсів підвищення кваліфікації з урахуванням вікових особливостей. Зазначимо, що саме доросла аудиторія надала перевагу дистанційній формі навчання.

А для керівних і педагогічних кадрів освіти, робочий час яких заповнений до останньої хвилини, дистанційна форма навчання є найбільш придатною, щоб здобути додаткову освіту або підвищити кваліфікацію, пройти перепідготовку.

Відзначимо важливі відмінності в когнітивній сфері керівника закладу освіти і педагогічного працівника, який навчається дистанційно. Структура цілевизначення педагогічного працівника як слухача є більш зрілою, ніж аналогічна структура, скажімо, студента. Керівник закладу освіти і педагогічний працівник є більш цілеспрямованими і більшою мірою здатні контролювати процес навчання, планувати свою самостійну освітню діяльність.

Пізнавальна мотивація керівника закладу освіти і педагогічного працівника тісно пов'язана з його професійними потребами. Він цінує можливість свободи вибору змісту, форм подання і рівня складності навчального матеріалу. Добре уявляючи, які знання можуть знадобитися в професійній діяльності, він вибирає власну навчальну траєкторію. Таким чином, позитивний вплив дистанційного навчання на педагогічного працівника полягає в тому, що він підвищує свій творчий та інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації, праг-

нення до знань, уміння працювати з комп'ютерною технікою та самостійно ухвалювати відповідальні рішення.

Його емоційна сфера більш стійка і відрізняється довільністю. Тому слухач легше переживає обмежений емоційний контакт між викладачем і колегами-слухачами. Але доросла аудиторія ставить підвищені вимоги до особистості викладача, стилю викладання і ставлення викладача до слухачів.

Когнітивна сфера аудиторії керівних і педагогічних кадрів освіти характеризується можливістю абстрагування і використання практичного інтелекту (що сформувався на основі життєво-професійного досвіду). У процесі самоосвіти за допомогою комп'ютерних мереж, як правило, використовують кілька джерел навчальної інформації. Проте дані, наведені в різних джерелах, можуть не збігатися або відображати протилежні точки зору. Керівні і педагогічні кадри освіти здатні проаналізувати і зіставити суперечливі дані про один і той самий предмет.

Виділяючи керівні і педагогічні кадри освіти як дорослих та основну вікову категорію, яка під час самостійної роботи навчається дистанційно, потрібно розглянути психологічні особливості, характерні для цього етапу людського життя.

Психофізіологічний розвиток має складний характер, який визначається дією закону гетерохронності. Різноманітність виявляється в «дозріванні» різних сторін однієї і тієї ж самої функції. Гетерохронність проявляється і при зіставленні вікових кривих різних психічних функцій. Б. Ананьєв виявив, що різко виражене зниження невербальних функцій, яке прогресує до 40 років, супроводжується прогресом вербальних функцій, які, у свою чергу, досягають найвищого рівня до 40–45 років. «Безумовно, що мовно-мисленнєві вторинно-сигнальні функції протистоять загальному процесу старіння і самі зазнають інволюційних зсувів значно пізніше від решти психофізіологічних функцій» [10].

Трудова діяльність, а також практичний досвід і тренуваність виступають як основний сенсibiliзуючий чинник. Б. Ананьєв, розкриваючи умови сенсibiliзації функцій, робить акцент на інструментально-технічному оснащенні діяльності і комунікації. Досягнення нових, вищих рівнів функціонального розвитку в зрілі роки в процесі трудової діяльності є можливим завдяки перебуванню психічних функцій в умовах оптимального навантаження, посиленої мотивації та операційних перетворень.

Вітчизняні психологи провели низку досліджень, які довели, що в період дорослості когнітивна сфера продовжує зазнавати різних структурних змін. Б. Ананьєв, характеризуючи виникнення міжфункціональних зв'язків у структурі інтелекту дорослої людини, розкрив основні тенденції і закономірності цього процесу. У 18–21 рік інтелектуальні функції представлені у вигляді відносно простої структури – ланцюжка зв'язків. Але вже в 22–25 років кореляційні зв'язки утворюють складний комплекс, що групується навколо двох центрів – мнемологічного (пам'ять – мислення) і аттенційного (чинник уваги).

Структура цього комплексу зберігається до 30 років, а кількість позитивних і негативних кореляцій збільшується. У 30–35 років весь комплекс, що склався,

перебудовується у зв'язку з тим, що єдиний мнемологічний центр розпадається і виникають два самостійних ядра: мнемічне і логічне, при цьому аттенційний чинник зберігає своє положення [10].

Становлення цілісності інтелекту – процес багаторічний і суперечливий. Б.Ананьєв зазначає, що провідну роль у цьому процесі відіграють освіта (обсяг засвоєних знань, загальний рівень інформації) і навчання (оволодіння знаннями, вміннями і навичками).

У результаті проведених комплексних досліджень вчений-педагог дійшов важливого висновку: в процесі розвитку дорослої людини спостерігається ускладнення ступеня навчання. Період дорослості є найпродуктивнішим відносно вищих досягнень інтелекту.

У зв'язку з вищим рівнем інтелектуальної і творчої активності слухачів – керівних і педагогічних кадрів освіти, під час самостійної роботи (дистанційно) на курсах підвищення кваліфікації нами було відзначено, що багато хто з них здатний досягнути досить високих результатів у навчанні.

Але інтелектуальна діяльність, особливо її вищі творчі форми, тісно пов'язана з особистістю людини. Як підкреслював Б. Ананьєв, зв'язки інтелекту і особистості мають прояв у мотивації розумової діяльності, яка залежить від установок, потреб, інтересів та ідеалів особистості, рівня її домагань, що багато в чому визначає активність інтелекту. У свою чергу, характерологічні властивості особистості і структура її мотивів залежать від ставлення цієї особистості до дійсності, від досвіду пізнання світу, світогляду і загального розвитку інтелекту. Отже, важливим є і той факт, що дистанційне навчання розширює і оновлює функції викладача, який має координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати навчальний процес, який здійснюється дистанційно, підвищувати творчу активність і кваліфікацію згідно з нововведеннями та інноваціями.

Особливий інтерес складає та обставина, що під час дистанційного навчання інколи знижується мотивація до навчання, трапляється, що слухачі припиняють учитися в прямому і переносному розумінні. Незважаючи на те, що мотивами відмови слухачів від подальшого проходження будь-якого самостійного завдання дистанційно називають в основному побутові причини (брак часу, сімейні проблеми, обставини на роботі, проблеми зі здоров'ям, технічні проблеми неможливості працювати в інтернет-середовищі тощо), ми вважаємо, що це непрямі чинники. Причиною цього скоріше є мотиваційний і емоційний компоненти навчання.

У зарубіжній психології проблема переривання традиційного дистанційного навчання 30 вивчається досить активно. Так, було досліджено, що чинником, який найбільше впливає на рішення студентів продовжити або перервати дистанційне навчання, виявилася задоволеність або незадоволеність спілкуванням із викладачем. Під час дослідження Каськеллі, Денехера і Прунела, проведеного в 1997 р. у Відкритому університеті Великобританії, було виявлено, що контакт із викладачем необхідний не тільки для з'ясування незрозумілих тем, а й для підтримки мотивації до навчання і співпраці з однокурсниками.

Таким чином, не тільки недостатнє спілкування з викладачем-консультантом впливає на появу бажання у слухача кинути дистанційне навчання, істотним є обмежене спілкування з колегами по навчанню. Зниження інтересу та схильність кинути навчання в умовах дистанційного навчання може виникнути від відчуття ізольованості і браку взаємовідносин з колегами по навчанню.

Такі недоліки дистанційного навчання були враховані вченими УМО НАПН України при організації підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти з використанням дистанційної форми навчання. Слухачам була запропонована комбінована очно-дистанційна (blended learning, hybrid courses) форма навчання, яка передбачає підвищення кваліфікації в три етапи.

I етап – організаційно-настановна сесія (очно).

II етап – керована самостійна робота слухачів (дистанційно).

III етап – залікова сесія (очно).

Зазначимо, що системою організації освітнього процесу була обрана кредитно-модульна.

Основні показники очно-дистанційної форми навчання – загальна тривалість навчання; бюджет часу (загальний), зміст етапів. Типовий варіант – тривалість навчання (підвищення кваліфікації) – загальна – 6 місяців, 24 тижні. Бюджет часу – загальний – 6 кредитів/216 год. Зміст етапів (сесій) визначається програмою, навчальним, навчально-тематичним планами.

На сьогодні таку модель підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою активно використовують заклади всієї системи післядипломної педагогічної освіти.

Не останнім фактором у перериванні дистанційного навчання стає досвід «взаємодії» слухача з комп'ютером.

Слухач, який є користувачем-початківцем, за наявності більш ніж скромної текстової комунікації через відсутність звичайних елементів невербальної комунікації (візуальна інформація, вираз обличчя, зоровий контакт, жести та інші засоби невербальної комунікації), елементарних знань персонального комп'ютера відчуває невдоволеність, дискомфорт від власної неспроможності, від чого знижується самооцінка. Це також може спонукати кинути навчання.

Тому першочерговим завданням тьютора є оптимізація освітнього процесу, перетворення його на комунікативно сприятливий, такий, щоб слухачі безпосередньо контактували між собою і, як наслідок, відчували себе причетними до групи, навчального закладу в цілому.

Аудиторія керівних і педагогічних кадрів освіти доросла і здебільшого використовує певний професійний комунікативно-інтерактивний досвід, необхідний у процесі життєдіяльності, але внаслідок темпераментально-характерологічних особливостей особистості такими є не всі слухачі. Враховуючи це, доцільним є проводити на початку підвищення кваліфікації психодіагностичні процедури, орієнтовані на виявлення індивідуально-психологічних особливостей слухачів. Це дає змогу будувати психологічний портрет слухача з тим, щоб тьютор враховував особистісні особливості, створюючи сприятливе комуніка-

тивне середовище і міг вибирати ефективні засоби впливу на слухачів, на їхню емоційно-мотиваційну сферу.

Водночас, як показують результати досліджень учених кафедри психології управління УМО НАПН України [20; 21], до психологічних проблем дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти можна віднести:

1) необхідність розвитку мотивації дистанційного навчання для значної частини слухачів системи ППО особливо старших за віком;

2) недостатній рівень інформаційної готовності (готовності до пошуку, сприйняття, засвоєння, опрацювання інформації за допомогою різноманітних ресурсів);

3) організація моніторингу ефективності та якості навчання з урахуванням психологічних особливостей слухачів та ін.

Як свідчить практика роботи учених-психологів УМО НАПН України, психологічну підготовку слухача до дистанційного навчання в системі ППО доцільно здійснювати в 4 етапи. [20; 21]. У таблиці 2 надано характеристику кожного етапу.

Таблиця 2.2

Психологічна підготовка слухача до дистанційного навчання в системі ППО

Етап	Зміст	Форми роботи
I. Підготовчий	спрямований на актуалізацію установки на професійне вдосконалення	групові дискусії, інтерактивні методи
II. Діагностичний	забезпечує самопізнання та рефлексію рівнів сформованості професійної компетентності та її складових	психологічний практикум
III. Розвитку здатності до вдосконалення професійної компетентності	здійснюється через оцінку слухачами ресурсних можливостей вимогам професії, їхню саморегуляцію та самоконтроль	спецкурси, практичні заняття, тренінги
IV. Закріплення та розвитку особистісних новоутворень як складових психологічної компетентності	забезпечує можливість побудови індивідуальної траєкторії самовдосконалення, саморозвитку управлінців	проектна діяльність, психологічне консультування, психологічна самоосвіта

Бажання у слухача курсів підвищення кваліфікації вчитися дистанційно формується відповідно до принципу педагогічної взаємодії, який дає змогу викладачу під час навчального процесу надавати психологічну підтримку слухачам і формувати їхні мотиваційно-ціннісні установки, у тому числі й на самореалізацію. Тому слід зазначити, що від викладача-консультанта вимагається, крім професійної компетентності в предметній галузі, й психологічна та комунікативна компетентність. В УМО НАПН України запроваджено рейтингові оцінювання кураторів-тьюторів слухачами, що свідчить про їх педагогічну успішність.

Система дистанційного навчання слухачів-керівників освіти дає змогу реалізовувати всі типи спілкування. Зупинимося на спілкуванні он-лайн (синхронному) та оф-лайн (асинхронному). У сучасній практиці дистанційного

навчання найчастіше використовують модель асинхронного спілкування з використанням електронної пошти та синхронного у вигляді чатів та телеконференцій (форумів). Вважаємо, що навіть така проста в технологічному плані модель спілкування під час проведення психологічно компетентних стратегій здатна забезпечити повноцінний емоційний контакт із слухачами.

Дослідження, проведені у Відкритому університеті Великобританії [70], дали змогу визначити вимоги студентів до спілкування з викладачами:

- ввічливе, шанобливе ставлення;
- зрозуміла і об'єктивна система оцінок;
- пояснення й обґрунтування оцінок, які виставляються;
- розуміння студентами значення оцінок і того, чи є прогрес, навіть якщо оцінки залишаються тими ж самими;
- підхід, заснований на симпатії, підтримці, дружелюбності, який показує, що викладач цілком перебуває на боці студентів;
- відсутність навіть натяку на грубість або зарозумілість;
- підтримка і підстрахування із збереженням об'єктивності;
- змістовні та доброзичливі за формою коментарі;
- наявність конструктивних порад (яким чином і що треба було робити, прямі посилання на матеріали курсу і вказівки, де знаходиться те, що вони пропустили або недостатньо розуміли та ін.);
- наявність стимулів до подальшого просування;
- відсутність складних, заплутаних або незрозумілих відповідей з боку викладача;
- можливість у разі потреби зустрічі з викладачем;
- швидкий відгук.

Таким чином, однією з основних психологічних проблем дистанційного навчання на сьогодні є спілкування або емоційна взаємодія між викладачем і слухачами, а також між самими слухачами. У процесі дистанційного навчання виникає величезний дефіцит соціально-емоційного контакту і це незважаючи на те, що нові інформаційні технології претендують на можливість легкого розширення контакту між людьми. У реальності в даний момент нові інформаційні технології сприяють збільшенню кількісного аспекту активності при дистанційному навчанні, але при цьому страждає якісний аспект взаємодії між слухачами і викладачем-консультантом, а також між самими колегами у межах навчальної групи. Реалізація очних консультацій або консультацій у режимі он-лайн у системі «тьютор – слухач» і «слухач – слухач» може істотно підвищити результативність дистанційного навчання.

Звернемо увагу ще й на такий важливий чинник, як самостійна робота слухачів. Успішність дистанційного навчання багато в чому визначається її продуктивністю.

Слухачі з низьким рівнем самоорганізації не здатні самостійно планувати свій час і освітню діяльність, навіть якщо їм і надають таку можливість. Ми вважаємо, що такі слухачі потребують психолого-педагогічної та акмеологіч-

ної підтримки у вигляді консультаційного супроводу і створення спеціальних умов, що враховують їхній темперамент та сприяють позитивній динаміці розвитку їхньої мотиваційної сфери.

Л. Лаптевим розроблено методику моніторингової оцінки та самооцінки сформованості особистісно-професійних якостей слухача, яку запроваджують на початку та в кінці дистанційного навчання [50].

В основу методики покладено акмеологічний підхід до вивчення цілісної моделі суб'єкта професійної діяльності. Зміст моделі визначають цілями та завданнями галузі, яку він представляє. Досягнення результатів діяльності, які вимагають, вирішальною мірою залежить від ефективності виконання слухачем покладених на нього функцій. Кожен із них здатний успішно реалізувати ці функції за досить високого рівня сформованості соціально-ціннісної особистісної позиції та необхідних якостей. Найбільш значущі групи якостей, що визначають індивідуальний стиль діяльності, включають систему сформованості мотиваційно-ціннісних та емоційно-вольових, аналітико-конструктивних та діяльнісно-регулятивних, соціально-перцептивних та інших якостей.

Мотиваційно-ціннісні та емоційно-вольові якості відіграють роль системоутворюючої детермінанти, спонукального регулятора, що визначає індивідуальну позицію, спрямованість та особливості професійної активності.

Аналітико-конструктивні якості визначають здатність аналізувати систему праці, знаходити та приймати продуктивні рішення, конструювати, планувати та прогнозувати оптимальну практичну діяльність щодо досягнення поставлених цілей і завдань.

Діяльнісно-регулятивні якості забезпечують, відповідно до функцій і посадових обов'язків, ефективне їх виконання (професійну діяльність; повсякденні відносини; особистісно-професійний розвиток).

Соціально-перцептивні якості дають змогу будувати оптимальні взаємовідносини та взаємозв'язки, продуктивно спілкуватися та забезпечувати активну участь у комунікативних процесах.

Вибір вказаних груп професійно значущих якостей слухача зроблено відповідно до критеріїв оптимальності його праці, де визначальним компонентом виступає цілісний-професійний розвиток. Оптимальну працю здійснюють у рамках найбільш прийнятної концепції досягнення мети продуктивними технологіями при оптимальному використанні сил та засобів у максимально можливих сприятливих умовах. Цілісний особистісно-професійний розвиток суб'єкта праці передбачає гармонійне формування його як індивіда (природна особа); особистості (соціопродукту); суб'єкта діяльності (мотивована творча самореалізація в обраній професійній діяльності більше, ніж у будь-якій сфері праці); індивідуальності (цілісне продуктивне самовираження).

Така методика дає змогу:

✓ проводити оцінку та самооцінку загального рівня сформованості особистісно-професійних якостей слухача як суб'єкта професійної діяльності;

- ✓ орієнтувати слухача на творчу самореалізацію у найбільш прийнятній сфері діяльності та розвиток недостатньо сформованих якостей;
- ✓ визначати групу якостей, що знижують ефективність професійної діяльності та рівень сформованості кожної з особистісно-професійних якостей;
- ✓ виявляти наявність якостей, які протипоказані для певної професійної діяльності, або тих, що не дають їй змоги бути результативною;
- ✓ виявляти потребу у специфічних професійних знаннях для вивчення чи подальшого вдосконалення;
- ✓ зіставляти результати оцінки та самооцінки сформованості професійно важливих якостей для досягнення їхньої максимальної об'єктивності.

Дослідження спрямоване на вивчення суб'єктивних показників суб'єкта професійної діяльності – слухача курсів підвищення кваліфікації. Ними виступають особистісні позиції та інші якості, які безпосередньо пов'язані з об'єктивними складовими професійної діяльності – цілями та завданнями галузі, яку він представляє, професійними функціями та результатами діяльності.

На нашу думку, моніторингова оцінка дасть можливість скласти соціально-психологічний портрет сучасного керівника закладу освіти та педагогічного працівника з виявленням певних тенденцій і запитів на задоволення його потреб у навчанні з особистісно-професійного розвитку та професійного вдосконалення. У разі врахування цього результати моніторингу сприятимуть змістовності професійних програм підготовки та підвищення кваліфікації керівників закладів освіти та педагогічних працівників.

На підставі проведеного нами дослідження відзначимо:

- ✓ діюча система дистанційного навчання потребує оптимізації;
- ✓ причинами недосконалості процесу дистанційного навчання як психологічних чинників є, по-перше, відсутність повноцінного емоційного контакту під час навчання; по-друге, недостатність психологічної та комунікативної компетентності викладачів-консультантів;
- ✓ для вдосконалення цього процесу потрібно запровадити психодіагностичні процедури на початку навчання, рейтингові оцінювання тьюторів слухачами; активізувати зворотний зв'язок із боку викладача; організувати психолого-акмеологічний супровід освітнього процесу; запровадити навчання тьюторів із питань психолого-педагогічної компетентності.

Перспективними напрямками дослідження проблеми оптимізації системи дистанційного навчання у ЗППО слід вважати: дослідження психолого-педагогічного та акмеологічного компонентів навчання; запровадження психолого-акмеологічного супроводу в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників за дистанційною формою навчання.

2.4. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Зміна соціально-економічної формації потребує радикальних змін навчального процесу і в післядипломній педагогічній освіті (ППО).

Сучасна освітня діяльність закладу ППО є неможливою без педагогічної діагностики, під якою розуміють усі обставини, за яких відбувається дидактичний процес та точне визначення його результатів.

Педагогічна діагностика (ПД) – суттєвий компонент освітньої діяльності, регулятивна основа освітнього процесу, база прогнозування, розвитку й управління.

За структурою до ПД належить низка відносно самостійних процедур, найважливішими з яких є: педагогічний контроль; оцінювання; накопичення статистичних даних; аналіз ситуації, прогнозування; виявлення динаміки змін і тенденцій.

У контексті теми об'єктом нашого дослідження є теоретичні та практичні основи педагогічного контролю та оцінювання навчальних досягнень педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти, предметом – успішність підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі ППО.

Кінцевим результатом проведеного дослідження є запровадження нової системи педагогічного контролю, яку запропоновано закладам ППО при впровадженні ЄКТС за очно-дистанційною формою підвищення кваліфікації.

Контроль (від франц. *controle* – перевірка) – це фундаментальне поняття живої та неживої природи, основний сенс якого полягає в отриманні інформації про стан об'єкта, суб'єкта, явища тощо [11].

Контроль – це процес, зміст якого визначають сферою застосування (медицина, техніка, освіта та ін.), поставленими цілями та завданнями, а також умовами та факторами протікання.

Категорія контролю має кілька значень. У дидактиці його тлумачать як нагляд, спостереження і перевірку успішності здобувача освіти.

Педагогічний контроль – найважливіша форма організації освітнього процесу, складова частина контрольних заходів. Його суть полягає в отриманні інформації щодо результатів освітньої діяльності ЗО.

З одного боку, педагогічний контроль – це єдина дидактична та методична система перевіреної діяльності, з іншого, – система виявлення та оцінки результатів освітньої діяльності.

Педагогічний контроль як дидактична та методологічна система перевіреної діяльності має свою теорію.

У теорії педагогічного контролю розрізняють як змістові, так і організаційні аспекти проблеми.

Основу змістової складової теорії педагогічного контролю складають *принципи, функції, форми та методи* (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Структура змісту теорії педагогічного контролю

Основу організаційної складової теорії педагогічного контролю складають: *рівні, види, умови* тощо (див. рис. 2.2).

Теорію та практику різних аспектів педагогічного контролю розглянуто у працях вітчизняних та зарубіжних учених А. Алексюка, С. Архангельського, І. Булах, В. Гравіта, Г. Дмитренка, К. Корсака, М. Мруги, Л. Одерія, В. Олійника, І. Підласого, С. Полат, І. Філончука та ін.

Зазначимо, що теорію та практику педагогічного контролю в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти розроблено недостатньо. Основними причинами є:

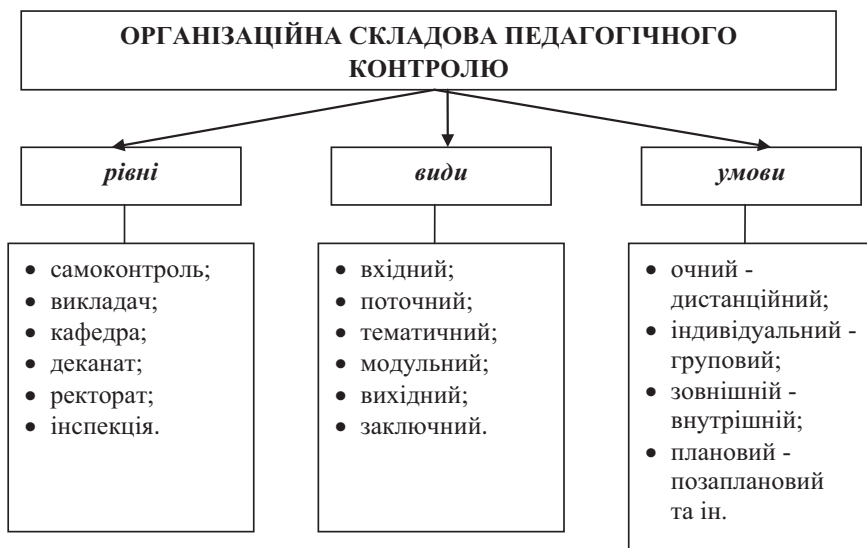

Рис. 2.2. Структура організаційної складової теорії педагогічного контролю

- відсутність державних і галузевих стандартів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- особливості контингенту;
- малий бюджет навчального часу;
- відсутність системного підходу до проблеми.

У результаті, в окремих ЗППО педагогічний контроль зводиться, в основному, до вхідного та вихідного комп'ютерного тестування слухачів, за підсумками якого підбиваються висновки про якість підвищення кваліфікації.

Випускні роботи слухачів оцінюють за двобальною шкалою: «зараховано», «не зараховано».

Дослідження показали, що:

- у системі післядипломної педагогічної освіти відсутня достовірна інформація щодо якості та ефективності підвищення кваліфікації слухачів як в окремих ЗППО, так і в системі в цілому
- системи педагогічного контролю, які використовуються у ЗППО, не відповідають сучасним вимогам, а, отже, і процес підвищення кваліфікації слухачів – слабо керований.
- моніторинг та діагностика успішності підвищення кваліфікації не базується на результатах аналізу якісних показників.

Загалом, така система педагогічного контролю абсолютно не відповідає сучасним вимогам та не забезпечує можливості якісної діагностики процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Виникає необхідність в інноваційних підходах до проектування структури та змісту системи педагогічного контролю. Це можливо досягти при впровадженні ЄКТС в умовах очно-дистанційної форми навчання [73].

При цьому необхідно вирішити два взаємопов'язаних завдання: розробити

сучасну систему педагогічного контролю та встановити порядок оцінювання результатів її функціонування. Нова система педагогічного контролю повинна відповідати сучасним дидактичним вимогам, до найважливіших з яких відносять:

- ясність та конкретність мети контролю;
- об'єктивність результатів контролю, їхня наочність та доступність;
- професійна направленість;
- систематичність;
- всебічність контролю – забезпечення перевірки теоретичних знань, інтелектуальних умінь і навичок;
- різноманітність видів, форм організації і методів контролю;
- доброзичливість, забезпечення позитивної емоційної атмосфери в ході контролю та ін.

Для підвищення достовірності та надійності результатів педагогічного контролю доцільно мати в системі зовнішню та внутрішню складову. Зовнішня складова – контроль здійснює спеціально уповноважена структура, яка не бере безпосередньої участі у навчальному процесі, внутрішня – кафедрами навчального закладу.

Варіант системи педагогічного контролю, що відповідає наведеним вище вимогам, представлено на рис. 2.3. Систему педагогічного контролю розроблено в

Рис. 2.3. Варіант системи педагогічного контролю

Примітка: за ЄКТС до структури внутрішнього контролю може входити поточний контроль

УМО НАПН України для Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти з урахуванням ЄКТС.

Як видно з рис. 2.3, *зовнішній* контроль включає: вхідний, модульний, вихідний, *внутрішній* – диференційований залік і захист випускної (атестаційної) роботи. Основні характеристики видів контролю наведено в табл. 2.3.

Основними методами педагогічного контролю є: зовнішнього – комп'ютерне тестування, в тому числі – дистанційне; внутрішнього – усне опитування, яке може бути за диференційованим заліком замінено на комп'ютерне тестування.

Таблиця 2.3

Характеристики основних видів педагогічного контролю [68, 73]

№ п/п	Вид контролю	Характеристика
1. Зовнішній педагогічний контроль		
1	<i>Вхідний</i>	<i>Вхідний контроль</i> призначено для визначення стартового рівня знань та умінь слухачів. Проводять під час прибуття слухачів на навчання (в період організаційно-настановної сесії) методом комп'ютерного тестування.
2	<i>Модульний</i>	<i>Модульний контроль</i> – обов'язковий компонент ЄКТС. Проводять з метою виявлення результатів засвоєння слухачами змісту кредитних модулів, які вивчають слухачі на організаційно-настановній сесії та під час самостійної роботи на дистанційному етапі навчання.
3	<i>Вихідний</i>	<i>Вихідний контроль</i> призначено для оцінювання результатів підвищення кваліфікації слухачами. Проводять у період залікової сесії методом комп'ютерного тестування за тестами, близькими за змістом до тестів вхідного контролю. Організація та забезпечення такі ж, як під час вхідного контролю.
2. Внутрішній педагогічний контроль		
4	<i>Поточний</i>	<i>Поточний контроль</i> – здійснюють під час освітнього процесу (кожного заняття). Він умотивовує слухачів до роботи з навчальною інформацією, дає можливість виявити прогалини в їхніх знаннях, підвищує їхню відповідальність за систематичну роботу з навчальним матеріалом.
5	<i>Диференційований</i>	<i>Диференційований залік</i> – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння слухачем навчального матеріалу з певних навчальних модулів. Можна проводити усно, письмово, за допомогою комп'ютерних програм у індивідуальній, груповій формах або фронтально.
6	<i>Захист випускної роботи</i>	<i>Захист випускної роботи</i> – форма педагогічного контролю, яка має виявити рівень та якість виконання слухачами індивідуальних завдань на дистанційному етапі навчання. Вид атестаційної роботи (проект, випускна творча робота тощо) визначають рішенням ученої ради факультету для кожної категорії слухачів із урахуванням обґрунтованих рекомендацій кафедр.

Тести зовнішнього педагогічного контролю розробляють кафедри для кожної категорії слухачів, проходять експертизу та апробацію, затверджує проректор з навчальної роботи ЗППО. На їхній основі формують «банк даних», який регулярно поповнюють, коригують.

Результати тестування визначають балами за 100-бальною шкалою.

За внутрішнього педагогічного контролю використовують національну

шкалу оцінок вищих навчальних закладів: «відмінно»; «добре»; «задовільно»; «незадовільно».

Перелік питань, які виносять на диференційований залік, розробляють кафедри та затверджують за встановленою формою. Кількість питань – не менше двох на кожного слухача навчальної групи.

Попереднє оцінювання випускних робіт слухачів проводять їхні наукові керівники за спеціальною методикою.

Остаточне – комісією за результатами захисту слухачами своїх випускних робіт.

Результати педагогічного контролю оцінюють за двома різними шкалами – в балах і в національних оцінках. Для їхнього приведення до єдиної шкали оцінок, в тому числі і до ЄКТС, використовують спеціальну перекладну таблицю 2.

У системі педагогічного контролю за кожним її видом визначають індивідуальні навчальні досягнення слухачів (ІДС), під якими розуміють ступінь засвоєння слухачами зазначеного конкретного навчального матеріалу. ІДС – залежно від необхідності, можуть бути відображені в одній із шкал (балах, національних оцінках, ЄКТС). Усі останні показники – розрахункові.

Таблиця 2.4

Механізм приведення системи оцінювання знань до системи ЄСТS

ОЦІНКА			
За національною шкалою	За шкалою ЄКТС		Цифрова (у балах)
«відмінно»	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90–100
«добре»	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього стандарту, але з деякими поширеними помилками	86–89
	C	ДОБРЕ – хороша робота, але з помітними помилками	76–85
«задовільно»	D	ЗАДОВІЛЬНО – пристойно, але зі значними недоліками	70–75
	E	ДОСТАТНЬО – відповідає мінімальним вимогам	60–69
«незадовільно»	FХ	НЕЗАДОВІЛЬНО – недостатньо: необхідно допрацювати	35–59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідно переробити	1–34

ІДС фіксують в індивідуальних планах підвищення кваліфікації слухачів у спеціальній відомості (табл. 2. 5).

Таблиця 2.5

Зразок відомості

Вид контролю	Оцінка		
	бали	національна шкала	ECTS
Вхідний	40	незадовільно	FX
Модульний 1	78	добре	C
Модульний 2	88	добре	B
Вихідний	90	відмінно	A
Диференційований залік	90	відмінно	A
Захист випускних робіт	88	добре	B

До основних показників, які розглядають за результатами педагогічного контролю, відносять:

- індивідуальну успішність підвищення кваліфікації слухачами (далі – ІУПК), під якою розуміють ступінь досягнення ним навчальних цілей;
- успішність підвищення кваліфікації слухачами навчальної групи (далі – УПКГ) – ступінь досягнення навчальних цілей для навчальної групи в цілому;
- успішність підвищення кваліфікації навчальної категорії (далі – УПКК).
Індивідуальна успішність підвищення кваліфікації слухачем:

$$IУПК_{cp} = \frac{\sum IДC}{n}, \quad (1)$$

де $IУПК_{cp}$ – середнє значення успішності підвищення кваліфікації слухачів, в балах;

$\sum IДC$ – сума індивідуальних досягнень слухача по кожному виду контролю за винятком вхідного, в балах;

n – кількість видів контролю, вхідний не враховують.

Приклад: дані з таблиці 3.

$$IУПК = \frac{78 + 88 + 90 + 90 + 88}{5} = 86,6 \text{ (97) балів.}$$

За таблицею 2 ІУПК:

- за національною шкалою – добре;
- за шкалою ECTS – дуже добре – вище середнього стандарту, але з деякими поширеними помилками, B.

Успішність підвищення кваліфікації слухачами навчальної групи:

$$УПКГ_{cp} = \frac{\sum IУПК}{N}, \quad (2)$$

де $УПКГ_{cp}$ – середнє значення успішності підвищення кваліфікації слухачами навчальної групи, в балах;

$\sum IУПК$ – сума індивідуальної успішності підвищення кваліфікації слухачами навчальної групи, в балах;

N – кількість слухачів у групі, осіб.

Успішність підвищення кваліфікації слухачами навчальної групи $УПКГ_{cp}$ розраховують у балах, а потім, як у попередньому випадку, переводять за таблицею 2 в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Успішність підвищення кваліфікації певної категорії слухачів (УПКК) визначають аналогічним способом та, як правило, за результатами навчального року. Враховують кількість навчальних груп одного профілю та їхню успішність підвищення кваліфікації (УПКГ).

Ця система педагогічного контролю універсальна, оскільки з деякими змінами можна використовувати за різних форм підвищення кваліфікації: очній, заочній, очно-дистанційній та ін.

За очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації види педагогічного контролю розподіляють наступним чином: вхідний контроль – організаційно-настановна сесія (очна); модульний 1, 2 – етап керованої самостійної роботи (дистанційний); вихідний контроль, диференційований залік, захист випускної роботи – залікова сесія (очна) (рис. 2.4).

Принцип діагностичності при ЄКТС передбачає обов'язкове забезпечення об'єктивності оцінювання рівня досягнення цілей підвищення кваліфікації та її успішності.

Отже, перед тим як проектувати впровадження ЄКТС за очно-дистанційною формою підвищення кваліфікації, необхідно створити відповідну систему педагогічного контролю, один із варіантів якої представлено нами.

Як відомо, індивідуальна успішність підвищення кваліфікації, яку виражено в оцінках за національною та ECTS - шкалами, є основним показником його навчальних досягнень. Вона характеризує як особистість слухача, так і різні аспекти процесу навчання. Це стосується, передусім, змісту навчання і його організаційного та методичного забезпечення.

Аналіз середніх значень успішності підвищення кваліфікації конкретних категорій (навчальних груп) слухачів за визначений проміжок часу (1–2 роки) надає цінну інформацію про стан освітнього процесу, його наукове, методичне та матеріально-технічне забезпечення.

Отже, сучасна система педагогічного контролю, якісне нормативне, організаційне та методичне забезпечення її функціонування підвищує керованість процесом підвищення кваліфікації, створює передумови для успішного впровадження ЄКТС за різних форм навчання.

Необхідно мати на увазі, що залежність продуктивності навчання від кіль-

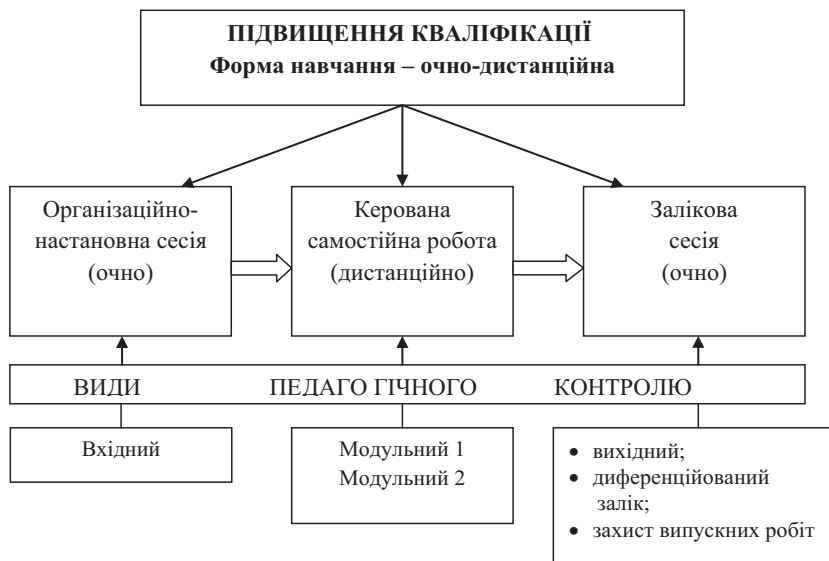

Рис. 2.4. Розподіл видів педагогічного контролю за очно-дистанційною формою підвищення кваліфікації

кості, якості, своєчасності (оперативності), глибини, об'єктивності педагогічного контролю – це загальна закономірність дидактичного процесу.

Сучасну структуру системи педагогічного контролю в УМО НАПН України щодо підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання представлено на рисунку 2.5.

Рис. 2.5. Структура педагогічного контролю при підвищенні кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання та ЄКТС

Система педагогічного контролю включає дві відносно самостійні підсистеми – зовнішню та внутрішню.

Зовнішня підсистема являє собою незалежну систему комп'ютерного тестування, яку проводять співробітники відділу змісту та якості підвищення кваліфікації Університету та містить такі види контролю: вхідний; модульний (професійний), модульний (фаховий); вихідний. Кафедри та викладачі не беруть участь у зовнішньому незалежному тестуванні. Певною мірою зовнішня підсистема є аналогом зовнішнього незалежного тестування абітурієнтів.

Зауважимо, що модульний контроль 1, 2 проводять дистанційно. Куратор-тьютор готує слухачів для проходження дистанційного модульного контролю під час організаційно-настановної сесії (I етап, очно). Під час самостійної роботи слухачі керуються інструкціями куратора-тьютора і проходять модульний контроль через сайт навчального закладу (рис. 2.6, рис 2.7, рис. 2.8).

Внутрішня підсистема включає поточний контроль, диференційований залік і захист слухачами випускних робіт. Організують кафедри, здійснюють викладачі, куратори-тьютори.

Запропонована система педагогічного контролю з розподіленими параметрами та характеристиками (види, методи контролю, виконавці тощо) не має аналогів у ППО. Вона стійка, чітко організована, включає дві відносно самостійні підсистеми, функціонує як єдиний механізм, основою якого є регулярний позитивний зворотній зв'язок (навчальні цілі – результат).

Результати педагогічного контролю фіксують у наступних документах встановлених зразків:

- відомість результатів тестування – складають співробітники відділу змісту та якості підвищення кваліфікації за кожним видом комп'ютерного тестування. Подають на відповідні кафедри, куратору-тьютору навчальної групи;
- залікову відомість – заповнюють та оформлюють куратори-тьютори за підсумками складання слухачами диференційованого заліку;
- протокол засідання комісії з захисту випускних робіт слухачів – заповнює комісія та оформлює куратор-тьютор за результатами захисту слухачами випускних робіт;
- відомість обліку успішності підвищення кваліфікації слухачами – підсумковий документ. Заповнює та оформлює куратор-тьютор навчальної групи за результатами всіх видів контролю (зведена відомість). Ця відомість є офіційним документом, який засвідчує результати підвищення кваліфікації кожним слухачем.

Окрім перерахованих вище документів, куратор-тьютор заповнює таблицю «Успішність підвищення кваліфікації Індивідуального плану підвищення кваліфікації слухача» [73].

Розроблену в УМО НАПН України систему документування результатів педагогічного контролю апробовано в реальному навчальному процесі. Вона цілком себе виправдала й може бути рекомендованою до застосування у ЗППО.

Система педагогічного контролю і методика оцінювання результатів підви-

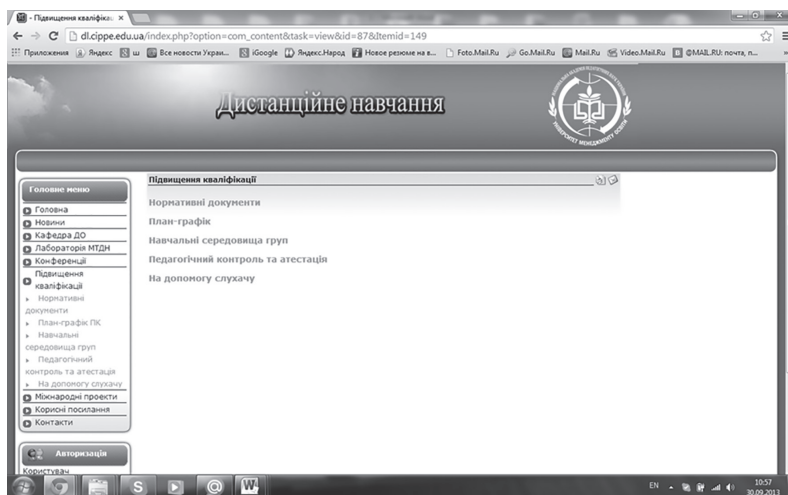
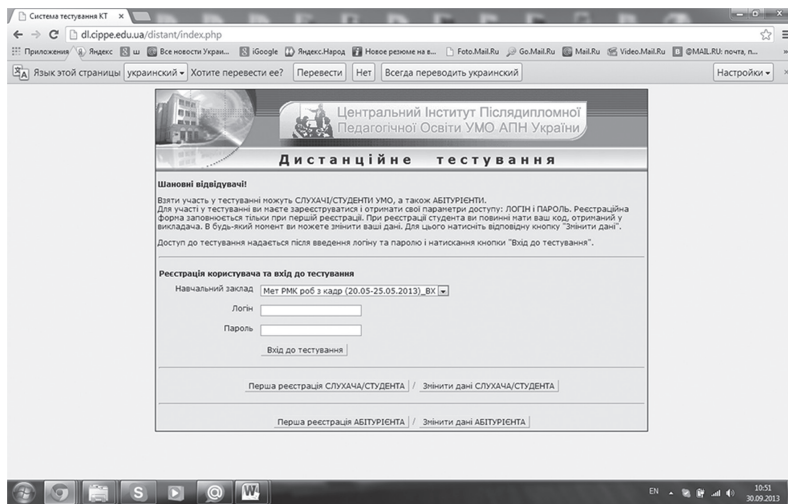

Рис. 2.6.
Сторінка
«Підвищення
кваліфікації»
сайта
«Дистанційне
навчання»
УМО НАПН
України

Рис. 2.7.
Сторінка
«Педагогічний
контроль і
атестація»
сайта
«Дистанційне
навчання»
УМО НАПН
України

Рис. 2.8.
Сторінка
«Дистанційне
тестування» з
інструкцією для
слухачів сайту
«Дистанційне
навчання»
УМО НАПН
України

щення кваліфікації адаптовані до вимог ЄКТС, апробовані в педагогічному експерименті 2009–2010 рр. та прийняті до впровадження (2011 р.).

Результати апробації та впровадження подано у таблицях 2.6 – 2.8 та відображено на рисунках 2.9 – 2.11.

Таблиця 2.6

Середня успішність підвищення кваліфікації слухачами експериментальних навчальних груп за видами контролю (2009 р.)

№ з/п	Категорія/навчальна група	Вхідний	Середня успішність слухачів за видами контролю, бал					Середня успішність групи
			Модульний 1	Модульний 2	Вихідний	Диференц. залік	Захист ВР	
1	Начальники (завідувачі) відділів (управлінь) освіти районних держадміністрацій (міськвиконкомів)	41,3	64,4	43,8	53,9	87,3	91,4	68,1
2	Новопризначені завідувачі (резерв) районних (міських) методичних кабінетів	37,1	48,9	39,1	46,1	90,1	91	63,1
3	Новопризначені директори ПТНЗ	35,5	42,2	38,1	39,7	90,1	91,4	60,3
4	Заступники директорів із виховної роботи ВНЗ I–II рівнів акредитації	31,7	42,2	38,1	39,7	90,1	91,4	60,3

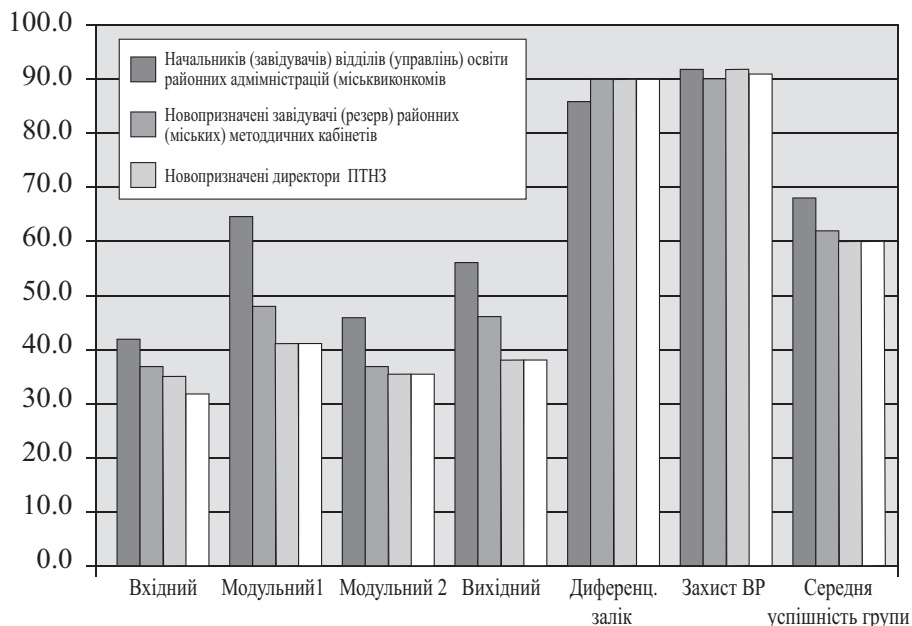

Рис. 2.9. Результати підвищення кваліфікації слухачів експериментальних груп на першому етапі педагогічного експерименту (2009 р.)

Таблиця 2.7

**Середня успішність підвищення кваліфікації слухачами
експериментальних навчальних груп за видами контролю (2010 р.)**

№ з/п	Категорія/навчальна група	Вхідний	Середня успішність слухачів за видами контролю, бал					Середня успішність групи
			Модульний 1	Модульний 2	Вихідний	Диференц. залік	Захист ВР	
1	Директори ПТНЗ	45,2	40,9	38,9	41,7	89,1	90,1	60,2
2	Заступники директорів ПТНЗ з навчально-виховної роботи та соціальних питань	30,5	41,9	37,6	33,7	84,3	84,5	56,4
3	Методисти-тьютори (куратори з дистанційного навчання) / група 1	48,6	42,6	41,8	51,1	82,1	83,5	60,2
4	Методисти-тьютори (куратори з дистанційного навчання) / група 2	49,2	38,0	45,7	47,8	76,2	83,4	58,2
5	Педагоги-викладачі дистанційного навчання (тьютори) / група 1	49,0	40,3	42,8	43,8	77,8	91,8	59,3
6	Педагоги-викладачі дистанційного навчання (тьютори) / група 2	49,6	46,6	41,7	46,7	80,1	88,7	60,8

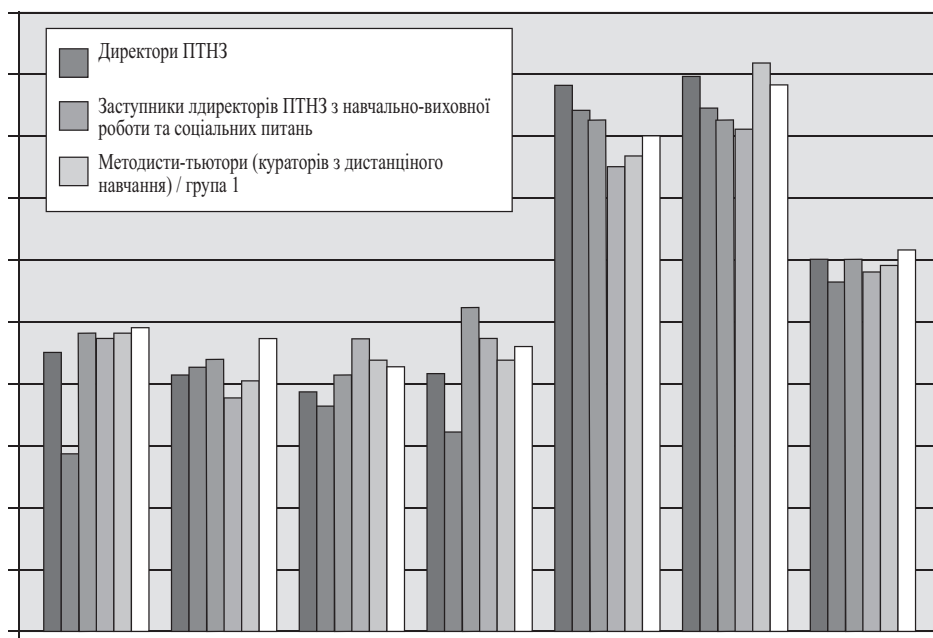

Рис. 2.10. Результати підвищення кваліфікації слухачів експериментальних груп на другому етапі педагогічного експерименту (2010 р.)

Таблиця 2.8

Середня успішність підвищення кваліфікації слухачами навчальних груп за видами контролю на прикладі трьох категорій слухачів (2011 р.)

№ з/п	Категорія / навчальна група	Вхідний	Середня успішність слухачів за видами контролю, бали					Середня успішність групи
			Модульний 1	Модульний 2	Вихідний	Диференц. залік	Захист ВР	
1	Проректори (завідувачі навчальних відділів) з упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу	53,9	21,6	26,7	66,8	87,4	90,9	58,7
2	Викладачі-тьютори дистанційного навчання закладів ППО	26,4	50,5	51,8	46,5	87,3	91,5	65,5
3	Куратори-тьютори навчальних груп (методисти) закладів післядипломної педагогічної освіти	39,6	41,3	44,8	54,4	90,5	90,0	64,2

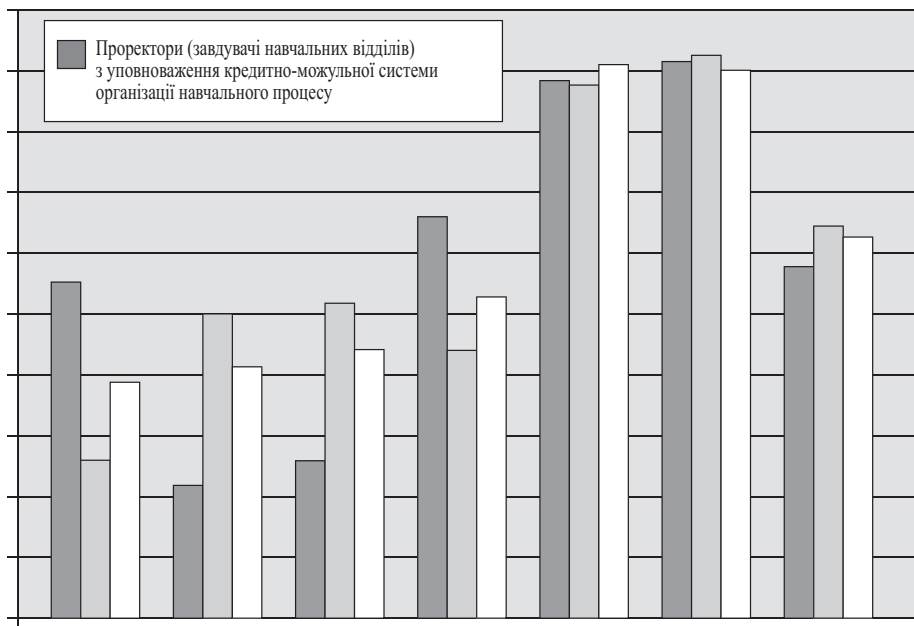

Рис. 2.11. Результати підвищення кваліфікації слухачів навчальних груп на прикладі трьох категорій слухачів (2011 р.)

Інноваційна система педагогічного контролю та методика оцінювання, адаптовані до ЄКТС, пройшли ґрунтовну перевірку в освітньому процесі УМО НАПН України, повністю себе виправдали та офіційно прийняті як обов'язкові складові підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Як засвідчив аналіз результатів, застосування прийнятої системи педагогічного контролю підвищення кваліфікації упродовж 2009 – 2011 рр. сприяв:

- підвищенню рівня організації освітнього процесу за рахунок чіткої регламентації видів педагогічного контролю за наявності графіка їхнього проведення;
- підвищенню відповідальності слухачів за своєчасне та якісне виконання індивідуальних завдань;
- спонуканню слухачів до регулярної (систематичної) роботи з навчальним матеріалом;
- підвищенню відкритості та прозорості навчальних процедур, їхніх результатів та ін.
- об'єктивності оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Зауважимо, що вибір тієї або іншої системи педагогічного контролю та методики оцінювання – виключно прерогатива навчального закладу післядипломної педагогічної освіти. Важливо, щоб вони відповідали організаційно-педагогічним вимогам та були науково обґрунтовані.

Особливого значення набуває оцінка знань, умінь і навичок слухачів ЗППО, отриманих у процесі дистанційного навчання, з причини відсутності безпосереднього контакту слухача та викладача. Підвищується роль і значення об'єктивних і багатокритеріальних форм контролю якості знань. Особливістю контролю в ДН є необхідність додаткової реалізації функцій ідентифікації особистості слухача для виключення можливості фальсифікації навчання.

Якість засвоєння слухачами навчального матеріалу в ДН, як і в традиційному процесі, можна характеризувати за рівнями засвоєння [73]:

- 1) уяви;
- 2) відтворення умінь і навичок;
- 3) творчості.

У ЗППО за ДН використовують наступні види контролю: іспити, заліки, реферати, випускні творчі роботи, проекти. Широке поширення отримав тестовий контроль як для самоперевірки, так і для проведення підсумкового контролю контролюючими інституціями навчального закладу ППО (наприклад, в Опорно-консультаційному пункті ДН, Центрі дистанційного навчання ЗППО або поза цих інституцій під наглядом куратора-тьютора).

Нижче, на рис. 2.12. представлено організацію контролю за реалізації технологій ДН.

Доцільні два типи контролю: регламентний контроль і самоконтроль. За регламентних форм контролю доцільно організувати безперервний зв'язок у вигляді вхідного, поточного та вихідного контролю [73].

Результати вхідного контролю дають можливість здійснювати управління процесом навчання, тому що за ними визначають підходи до організації індивідуального процесу навчання. Їх враховують як при плануванні процесу навчання, так і в процесі його, як інструмент поточного та вихідного (рубіжного) самоконтролю.

Самоконтроль здійснює слухач як за допомогою комп'ютерних навчальних

К О Н Т Р О Л Ь

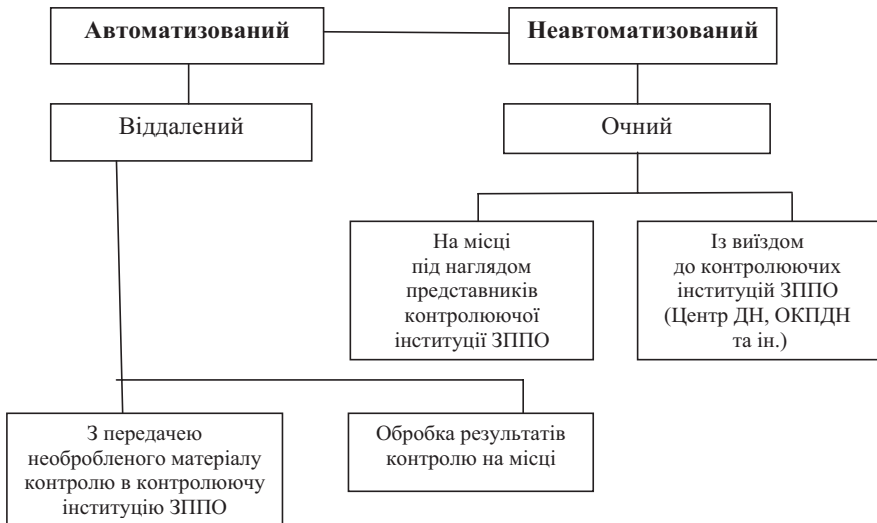

Рис. 2.12. Варіанти організації контролю в ДН

систем, так і використовуючи елементарні прийоми, через відповіді на контрольні питання або тести з розділів професійної програми підвищення кваліфікації.

На сьогодні у світі накопичено значний досвід реалізації систем дистанційного навчання. Вони використовують комп'ютерні мережі, системи безпосереднього телевізійного мовлення та сучасні телекомунікаційні технології.

Але системи дистанційного навчання ще не знайшли достатнього поширення в Україні. Отже, важливо забезпечити постійну освіту і, що найголовніше, – ефективний контроль знань. Тому в останні роки підвищену увагу приділяють методикам дистанційного навчання й контролю знань. Комп'ютерні системи контролю знань достатньо ефективні і дозволяють не тільки забезпечити державну перевірку якості знань, але й забезпечити основу самовдосконалення. Тому ретельне вивчення принципів, логіки, технологій і валідності дистанційного навчання і контролю знань, дослідження ефективності систем дистанційного навчання і контролю знань є актуальною і важливою проблемою, яка потребує свого вирішення [123].

Зробимо короткий огляд проблем контролю знань у системах дистанційного навчання. Особливу увагу приділимо розгляду методів і моделей інтелектуальних систем автоматизованого контролю знань.

На підставі вивчених наукових досліджень основні переваги контролю знань у системах дистанційного навчання можна сформулювати таким чином:

Об'єктивність. Виключено чинник суб'єктивного підходу з боку екзаменатора. Обробку результатів проводять через комп'ютер;

Демократичність. Усі студенти знаходяться в рівних умовах;

Масовість і короткочасність. Можливість за певний проміжок часу перевірити знання у більшої кількості тих, хто складає іспит.

Із застосуванням контролю знань у системі дистанційного навчання, як і в традиційній формі навчання, пов'язана безліч питань. Першим із них є питання: що контролювати?

Першим підходом є контроль активності слухачів. При використанні такої системи слухачеві необхідно відвідати якесь певне число лекцій і практичних занять або відпрацювати лабораторні та практичні роботи. Подібний підхід був би найпростішим у реалізації. Але недолік такого підходу очевидний: ця відсутність гарантії того, що слухач дійсно одержує від занять, які він відвідує, необхідні йому знання.

Інший підхід засновано на виявленні компетентності слухача в предметі, що вивчається. Тобто важливо не те, скільки занять відвідав слухач, а саме те, наскільки добре він розбирається в матеріалі і уміє його використовувати. Саме такий підхід до контролю знань найчастіше використовують у системі дистанційної освіти [123].

Можна стверджувати, що процедури «класичного» тестування, засновані на парадигмі «Одна абсолютно правильна відповідь – N абсолютно неправильних відповідей» і виведення підсумкової оцінки із співвідношення кількості правильних відповідей і поставлених питань, неадекватні уявленням більшості викладачів про процес оцінювання знань.

Саме неформальність знань як таких і процесу перевірки знань, зокрема, породило безліч проблем у галузі комп'ютерного тестування, таких як необ'єктивність оцінювання, труднощі розуміння слухачами підготовлених питань, повільна робота комп'ютерних систем і т.п. [107]. На наш погляд, інженерія знань і методи теорії штучного інтелекту можуть допомогти створити систему контролю знань, що дозволить побудувати моделі знань викладача і ЗО, а також об'єктивно оцінювати знання і уміння останнього.

Отже, сформулюємо основні вимоги до автоматизованих систем контролю знань (АСКЗ) в системах дистанційного навчання. АСКЗ повинна:

а) містити інформаційну модель предметної області, релевантну знанням організатора тестування в період проведення контролю;

б) володіти можливістю враховувати неповні або не зовсім точні відповіді;

г) містити адаптивну і керовану викладачем процедуру виявлення знань, аналізу їхньої глибини і якості з подальшою реконструкцією на цій основі інформаційної моделі слухача;

д) виводити підсумкову оцінку знань слухача на основі порівняння еталонної моделі, що міститься в АСКЗ, з реконструйованою моделлю, побудованою за відповідями слухача.

2. Принципи побудови автоматизованих систем контролю знань.

Сформулюємо основні принципи побудови АСКЗ нового покоління, засновані на методах і моделях, що розвиваються в рамках теорії інтелектуальних обчислень та інженерії знань. Ці принципи визначають концепцію інтелекту-

ального тестування, що є найбільш адекватною уявленням викладача про необхідну організацію процесу контролю і оцінювання знань і що дозволяє реалізувати неформалізовані раніше педагогічні прийоми і методики:

1. Перехід від завдання істинності пропонуваніх варіантів відповідей в категоріях двійкової логіки («правильно – неправильно») до більш загальної і універсальної схеми оцінювання відповідей функціями переваги, що визначені в категоріях нечіткої логіки. Звернемо увагу, що такий перехід не заперечує традиційного підходу, оскільки відповідно до сучасних уявлень двійкову логіку можна вважати окремим (точніше, виродженим) випадком нечіткої логіки.

2. Перехід від індивідуального організації тесту до колегіальної експертної підготовки всіх його етапів, що збільшить довіру кінцевих користувачів до АСКЗ і підвищить валідність результатів тестування.

3. Кількісне визначення складності і важливості кожного тестового завдання за пропорційною цифровою шкалою, що дасть можливість підвищити об'єктивність оцінювання демонстрованих знань.

4. Розподіл безлічі тестових завдань на тематичні підмножини, елементи яких семантично корелюють один з одним, з обов'язковим ранжируванням як тестових завдань усередині кожної підмножини, так і виділених підмножин між собою. Реалізація цього принципу створить об'єктивну основу для формалізації низки вживаних сьогодні «ручних» методик контролю знань – таких, наприклад, як оцінювання широти або глибини знань, тести підвищеної або зниженої складності та інші.

5. Перехід від характерного для сучасних АСКЗ використання програмно реалізованих алгоритмів прямого тестування (за якого вибір чергового завдання практично не залежить від відповідей на попередні питання) до їхнього модульного конструювання при підготовці тесту, а також до побудови алгоритмів адаптивного тестування, що зумовлюють вибір чергового i -го завдання відповідями на попередніх $(i-1)$ -м, $(i-2)$ -м, ... кроках тесту. Реалізація цього принципу дозволить формалізувати широко вживані в педагогічній практиці методики додаткових, навідних і уточнюючих питань.

6. Побудова, уніфікований опис і однотипна реалізація в рамках однієї і тієї ж АСКЗ набору алгоритмів тестування, що реалізують різні методики контролю знань, і надання організатору тестування можливості вибирати в конкретній ситуації ті з них, застосування яких або відповідає нормативними документами, або визначається його власними перевагами.

7. Створення інструментарію для побудови, настройки і модифікації різних шкал підсумкового оцінювання знань, включаючи як можливість зміни кількості і ширини оціночних інтервалів, так і визначення і варіювання зон невизначеності оцінок. Це дає можливість організувати параметричний аналіз валідності проміжних і підсумкових результатів тестування.

8. Автоматизація найбільш трудомісткого етапу підготовчої стадії тестування, пов'язаного з формуванням безлічі тестових завдань і варіантів відповідей на них. Базис цієї процедури можуть скласти, зокрема, формалізована модель

знань з дисципліни, що вивчається, представлена у вигляді структурованої семантичної мережі, і відомі з інженерії знань фрейм-технології.

Практичне здійснення пропонованих принципів дозволяє говорити про створення нового класу систем тестування – Інтелектуальних автоматизованих систем контролю знань (ІАСКЗ).

3. Концептуальна модель адаптивного тестування

Інтелектуальне тестування припускає наявність моделі знань, моделі самого процесу тестування і оцінювання. Так можна охарактеризувати взагалі всі розробки в цій галузі. Розглянемо деякі з них детальніше.

Як вже було зазначено, адаптивним тестуванням знань вважають спосіб екзаменаційного контролю рівня підготовки слухача, за якого процедура вибору і пред'явлення йому чергового тестового завдання на кожному кроці тестування визначають відповіді слухача на попередніх t кроках тесту. Математичну основу такого обліку складає запропонована модель об'єднання тестових завдань в тематичні послідовності зі зваженим ранжируванням як окремих завдань, так і цілих послідовностей і виведенням підсумкової оцінки за тест з урахуванням нормованої суми балів, що накопичується за вибрані слухачем варіанти відповідей.

Концептуальна модель адаптивного тестування знань повинна складатися з наступних блоків.

1. Блок цілей навчання

Цілі навчання визначають успішність процесу навчання. Тому їхній зміст, конкретне формулювання є найважливішим кроком у технологічному конструюванні освітнього процесу. При формуванні цілей навчання в рамках навчального модуля основне завдання викладача полягає в наступному: по кожному змістовому модулю і темі занять він повинен визначити ступінь успішності освоєння слухачем необхідних знань, умінь і навичок, врахувати відношення до теми заняття, і на підставі цього визначити комплекс навчальних цілей.

2. Блок змісту

Створену модель змісту курсу може бути представлено у вигляді навчальних модулів і дозволяє розробити план тесту і його специфікацію по кожному модулю з урахуванням вимог професійної програми підвищення кваліфікації. Для оцінки обсягу знань запропоновано скласти тезаурус – тематичний словник понять.

3. Блок вимірювання

– Таксономічна модель адаптивного контролю знань визначає таксономію навчальних цілей в когнітивній області. Один із підходів до опису цілей навчання полягає у вказівці рівнів, ступенів, яких досягає слухач у міру оволодіння знаннями. Виділяють шість ієрархічних ступенів: пізнання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка. Формулювання цілей навчання можна проводити за допомогою системи вимог до якості знань.

Найпоширеніший спосіб опису цілей навчання полягає у визначенні якостей знань, якими повинні оволодіти слухачі в результаті навчання [92]. Повноту

знань визначають кількістю знань про об'єкт, який вивчають, глибина – сукупністю усвідомлених знань про об'єкт. Повнота і глибина знань – пов'язані, але не тотожні якості. Повнота допускає ізольованість знань один від одного, глибина ж, навпаки, припускає наявність усвідомлених істотних зв'язків, різною мірою опосередкованих.

– Математична модель адаптивного контролю знань визначає рівень знань у залежності від складності завдання. Теоретичною основою адаптивного контролю є теорія Item Response Theory (IRT) в поєднанні з дидактичним принципом індивідуалізації навчання. Цілям диференціації слухачів служить побудова індивідуальних кривих, випробовуваних за двопараметричною моделлю [107].

У рамках класичної теорії тестів рівень випробовуваних знань оцінюють за допомогою їхніх індивідуальних балів, перетворених у ті або інші похідні показники. Це дозволяє визначити відносне положення кожного випробовуваного в нормативній вибірці.

До найбільш значущих переваг IRT відносять вимірювання значень параметрів випробовуваних і завдань тесту в одній і тій же шкалі, що дозволяє співвіднести рівень знань будь-якого випробовуваного з мірою складності кожного завдання тесту. Саме на цій властивості оцінок параметрів випробовуваних і завдань засновано організацію сучасного адаптивного контролю знань.

4. Блок системи моніторингу

Під моніторингом в системі «викладач – слухач» розуміють сукупність контролюючих і діагностуючих заходів, що передбачають можливість дослідження в динаміці рівня засвоєння матеріалу і його коректування [92]. Інакше кажучи, моніторинг – це безперервні контролюючі дії в системі, що дозволяють спостерігати (і коректувати в міру необхідності) просування слухача від незнання до знання. Моніторинг відрізняється від звичайної оцінки знань тим, що забезпечує викладача оперативним зворотним зв'язком про рівень засвоєння обов'язкового навчального матеріалу. Система моніторингу включає створення безпосередньо інструментів контролю знань і умінь і методіку, що здатна скоректувати процес навчання.

Для того щоб проаналізувати навчальний процес, потрібно мати, по-перше, критерій якості навчання, а, по-друге, прослідкувати його зміну в часі. Як найбільш інформативний критерій якості навчання слід використовувати ступінь засвоєння знань (СЗЗ). Цей критерій засновано на статистиці одержаних слухачами оцінок за виконання окремих завдань. Оцінки входять у СЗЗ з «вагою», рівною інтегралу вірогідності отримання цієї оцінки для деякого «типового» розподілу оцінок.

Як «типовий» розподіл використовують стандартний розподіл Гауса з параметрами: середнє значення оцінки – 4 і стандартне відхилення – 1,39 [107]. Такий розподіл володіє однією особливою властивістю: для цього розподілу значення СЗЗ і якісної успішності співпадають і складають 0,64. Ця властивість виділяє «типовий» розподіл серед інших розподілів з середньою оцінкою 4.

Розрахунки для «типового» розподілу показують, що якщо СЗЗ є понад 0,76,

то ступінь засвоєння знань «відмінна», якщо СЗЗ від 0,5 до 0,76, – «добра», якщо СЗЗ від 0,24 до 0,5, – «задовільна», якщо менше 0,24, то «незадовільна».

Для оцінки зміни СЗЗ у часі використовують відому в математичній статистиці методику, пов'язану з критерієм «3s». Згідно з цією методикою, якщо будь-який процес йде нормально, то окремі значення повинні укладатися в інтервал «3s» щодо середнього значення (s – стандартне відхилення) з певною точністю. Ті значення, які не укладаються в заданий інтервал, є відхиленнями від стандартного розподілу. Чим менші такі відхилення, тим більше відповідність аналізованого розподілу стандартному. Що стосується застосування цієї методики для технологічних процесів, то її треба скоректувати – враховувати тільки ті значення, які виходять за нижню межу інтервалу.

Якщо взяти відношення числа значень тих, що потрапляють в інтервал «3s» до загальної кількості значень, то таку величину можна назвати коефіцієнтом стандартності розподілу, а у разі розгляду навчального процесу – коефіцієнтом узгодженості освітнього процесу (КУОП). Розрахунки показують, що якщо значення КУОП є понад 0,94, то процес можна вважати «відмінно узгодженим», якщо КУОП від 0,84 до 0,94 – «добре узгодженим», якщо КУОП від 0,69 до 0,84 – «майже узгодженим», якщо менше 0,69 – «не узгодженим».

Для загальної оцінки освітнього процесу можна перемножити середнє значення СЗЗ по предмету за рік на КУОП. Одержану величину можна трактувати як чинник якості освітнього процесу (ЧЯОП). Цей чинник має більше число градацій, чим СЗЗ і КУОП. «Відмінній» якості відповідає ЧЯОП понад 0,71, «дуже добрій» від 0,64 до 0,71, «добрій» від 0,41 до 0,64, «задовільній» від 0,17 до 0,41 і «незадовільній» 0,17.

Наведений вище огляд доводить, що, не дивлячись на досягнуті теоретичні і практичні результати, проблема контролю знань у системах дистанційного навчання ще далека від вичерпного рішення.

Якщо розглядати дистанційну освіту як новий етап у розвитку системи освіти, який може принести абсолютно нові методи і принципи навчання, то саме зараз, коли дистанційна освіта знаходиться на шляху становлення, необхідно здійснювати пошук цих нових принципів.

2.5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

Технологічна революція зумовила проникнення технологізації і в сферу соціальних процесів і явищ, породила надію на можливість управляти складними соціальними, зокрема педагогічними, процесами і системами.

Застосування технологічного підходу і терміну «технологія» до соціальних процесів, до сфери духовного виробництва – освіти, культури – це явище достатньо нове.

Розглянемо в науковому розумінні поняття «технологія» з точки зору педагогіки та місце в ньому інформаційних технологій у взаємозв'язку з дистанційним навчанням.

За результатами проведеного аналізу досліджень ученим Г. Селевком, [97] у науковому розумінні та вживанні терміну «педагогічна технологія» існує різниця у визначеннях, серед яких можна виділити чотири позиції, які представлено нами в таблиці 2.9.

Із наведених визначень випливає, що педагогічна технологія – це категорія педагогіки, що володіє великим ступенем спільності, узагальненості, багатомірності. Користуючись термінологією В. Давидова, педагогічну технологію можна розглядати як змістовне узагальнення, що вбирає в себе смисли всіх наведених вище визначень, включаючи генетичні корені поняття.

Різноманітні трактування поняття «педагогічна технологія» говорять, по суті, лише про те, що це якісно новий щабель у розвитку «виробничого апарату» педагогіки.

Отже, педагогічна (освітня) технологія – це система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудована на науковій основі, запрограмована в часі і в просторі і яка веде до намічених результатів [97].

Розглянемо науковий підхід розподілу педагогічних технологій, проведений закордонним ученим-педагогом Г. Селевком. Науковий підхід до такого явища в педагогіці як педагогічна технологія, за Г. Селевком, спирається на класифі-

кацію – впорядкування різноманіття діючих технологій на основі загальних і специфічних, суттєвих і випадкових, теоретичних і практичних та інших ознак.

В основу об'єднання технологій в класи вченими закладено найбільш істотні сторони і ознаки: 1) рівень застосування, 2) філософська основа; 3) методологічний підхід; 4) провідний чинник розвитку особистості; 5) наукова концепція (механізм) передачі й освоєння досвіду; 6) орієнтація на особистісні сфери та структури індивіда; операційні – формування способів розумових дій; емоційно-художні й емоційно-моральні – формування сфери естетичних і моральних відносин, технології саморозвитку – формування самоврядних механізмів особистості; евристичні – розвиток сфери творчих здібностей, практичні – формування дієво-практичної сфери та сфери психофізіологічного розвитку, а також різні ключові компетентності особистості; 7) характер змісту і структури; 8) основний вид соціально-педагогічної діяльності; 9) тип управління навчально-виховним процесом; 10) переважаючі методи і способи; 11) організаційні форми; 12) засоби навчання; 13) підхід до дитини і орієнтація педагогічної взаємодії; 14) напрями модернізації; 15) категорія педагогічних об'єктів.

Сучасні інформаційні технології Г. Селевко відносить до складу таких ознак, як орієнтація на особистісні сфери та структури індивіда: за цільовою орієнтацією – інформаційні технології – формування знань, умінь, навичок з основ наук та засоби навчання: сучасні засоби навчання і виховання закладено в основу класифікації технологій за їхніми типами – вербальні (аудіо), наочні (відеонавчання), аудіовізуальні, програмовані, електронно-навчальні, комп'ютерні, телекомунікаційні, дистанційні, супутникові та різноманітні дієво-практичні.

На сьогодні з'явилися нові технічні засоби з колосальними навчальними ресурсами, які принципово впливають на організацію навчального процесу, збільшуючи його можливості. Нові технічні, інформаційні, поліграфічні, аудіовізуальні засоби стають невід'ємним компонентом освітнього процесу, вносячи в нього специфіку у вигляді неподільності методів і засобів. Ця якість вже дозволяє говорити (у сукупності) про своєрідні педагогічні технології, засновані на використанні сучасних інформаційно-комп'ютерних засобів.

Застосування нових і новітніх інформаційних засобів призводить до появи в педагогіці цілої низки нових понять.

Інформація: information – одне з найбільш актуальних, фундаментальних і дискусійних понять у сучасній науці і практиці. У зв'язку з відсутністю загального визначення в різних предметних галузях має різні інтерпретації.

Філософія розглядає дві протиборчі одна щодо іншої концепції: перша кваліфікує інформацію як властивість усіх матеріальних об'єктів, тобто як атрибут матерії (атрибутивний підхід), а друга пов'язує її лише з функціонуванням систем, які самоорганізуються (функціональний підхід).

Найбільш поширеним (але не загальноприйнятим) стало визначення, в якому інформація розглядається як відображена різноманітність.

На побутовому рівні інформацію найчастіше сприймають інтуїтивно і пов'язують з отриманням відомостей про що або про кого-небудь.

Терміни та визначення педагогічних технологій

Таблиця 2.9

Групи вчених	Визначення Педагогічні технології			багатомірний процес
	Засіб	процес комунікації	галузь знання	
В. Бухвалов, В. Паламарчук, Б. Лихачов, С. Смірнов, Н. Крилова, Р. де Кіфер, М. Мейер	засіб, виробництво і застосування методичного інструментарію, апаратури, навчального обладнання і ТЗН для навчального процесу			
«Российская педагогическая энциклопедия»	сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі			
Глобальні терміни з педагогічних технологій (Париж, ЮНЕСКО, 1986)	використання в педагогічних цілях засобів, породжених революцією в галузі комунікацій, таких як аудіовізуальні засоби, телебачення, комп'ютери і т. п.			
В. Беспалько, І. Зязюн, М. Чошанов, В. Сластьонін, В. Монахов, А. Кушнір, Б. Скіннер, С. Гібсон, Т. Сакамото и др.		Процес комунікації (спосіб, модель, техніка виконання навчальних завдань), заснований на певному алгоритмі, програмі, системі взаємодії учасників педагогічного процесу. Близько до цієї позиції і розуміння педагогічної технології як мистецтва, майстерності викладання, виховання		
П. Пілкасистий, В. Лузев, М. Ераут, Р. Кауфман, С. Ведемейер			Велика галузь знання, що спирається на дані соціальних, управлінських та природничих наук. Ця позиція вимагає від технології однозначної детермінації, гарантованості результатів (нехай навіть в області ймовірнісних характеристик).	
М. Кларін, В. Давидов, І. Селевко, Д. Фінн, К. Слібер, П. Мітчел, Р. Томас				представляє багатоаспектний підхід, розглядають як багато-вимірний процес
ЮНЕСКО				це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти

Інформаційні технології (ІТ) являють собою створювану прикладною інформатикою сукупність систематичних і масових способів і прийомів обробки інформації в усіх видах людської діяльності з використанням сучасних засобів зв'язку, поліграфії, обчислювальної техніки та програмного забезпечення.

Залежно від способу подання оброблюваної інформації ІТ поділяють на такі види (рис. 2.13):

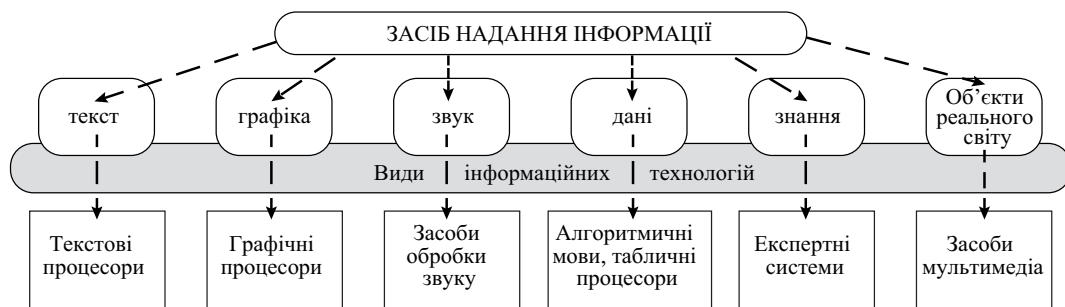

Рис. 2.13. Класифікація ІТ в залежності від способу надання інформації, яку опрацьовують

За Г. Селевком, інформаційними освітніми технологіями називають усі технології в сфері освіти, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (комп'ютер, аудіо, кіно, відео) для досягнення педагогічних цілей.

Із позицій інформаційного підходу будь-яка педагогічна технологія може бути названа *інформаційною*, оскільки сутність процесу навчання складає рух і перетворення інформації. Коли комп'ютери стали використовувати в освіті, з'явився термін «нові інформаційні технології». Якщо при цьому використовують телекомунікації, то з'являється термін «інформаційно-комунікаційні технології» – ІКТ.

На сьогодні практично всі країни так чи інакше зайнялися активним впровадженням інформатизації системи освіти і як першочергове завдання ставлять підготовку кадрів, які не тільки володіють навичками користувача інтернет-технологій, але й вміють методично грамотно організувати освітній процес із використанням ресурсів та послуг Інтернету.

Застосування ІКТ у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів доречно змінює роль і місце викладача та слухача в освітньому процесі, сприяє реалізації індивідуального підходу в навчанні – того, чого ще так бракує. У такій моделі викладач перестає бути просто «ретранслятором» знань, а є співтворцем сучасних, позбавлених повчальності й проповідництва, технологій навчання. Більш того, вже з'явився новий напрям діяльності – розробка ІКТ – навчання і програмно-методичних навчальних комплексів. Інформатизація і комп'ютеризація освітньої галузі є одним з найскладніших і найважливіших завдань [59].

Отже, проникнення ІКТ в освітній процес створює передумови для кардинального оновлення як змістовно-цільових, так і технологічних сторін навчан-

ня, що проявляється у суттєвому збагаченні системи дидактичних прийомів, засобів навчання і на цій основі формуванні нетрадиційних педагогічних технологій, заснованих на використанні комп'ютерів.

Визначимо, що ІКТ – навчання – це комп'ютерно-орієнтована складова педагогічної технології, яка відображає деяку формалізовану модель певного компоненту змісту навчання і методики його подання у навчальному процесі, яку представлено в цьому процесі педагогічними програмними засобами і яка передбачає використання комп'ютера, комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання і комп'ютерних комунікаційних мереж для розв'язування дидактичних завдань або їхніх фрагментів.

На основі поєднання традиційних педагогічних технологій та ІКТ – навчання вдається значно ефективніше розвинути і примножити природні здібності людини. Використання цих технологій в процесі навчання створює додаткові умови і спричинює появу нових цілей та оновлення змісту освіти, дозволяє досягти якісно більш високих нових і додаткових результатів освітньої діяльності, забезпечити для кожного слухача формування і розвиток його власної освітньої траєкторії. Це пов'язано з появою нових, практично необмежених педагогічних можливостей для індивідуалізації і диференціації освітнього процесу, його гнучкої адаптації до індивідуальних особливостей слухача, застосуванням у цьому процесі додаткових інформаційних навчальних ресурсів, широкого спектру педагогічних методів і технологічних варіантів навчання, розширенням масштабу і змінами характеру навчальних комунікацій, посиленням процесуальних і мультимедійних характеристик можливостей засобів навчання, розширенням простору інноваційної педагогічної діяльності тощо. Проте, при підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти ефективно впровадження в освітню діяльність ІКТ не завжди забезпечено в межах традиційної системи організації освітнього процесу, а тому часто вимагає змін форм його організації. Саме використання новітніх інформаційних технологій для організації дистанційного навчання в підвищенні кваліфікації, на наш погляд, дозволить швидко і якісно підготувати керівника закладу освіти та педагогічного працівника, які володіють усіма необхідними вміннями роботи з інтернет-ресурсами, інформацією, послугами Інтернету в повному обсязі.

На сьогодні чітко визначено системотехнічне забезпечення дистанційного навчання [91], яке включає:

1) *апаратні засоби* (персональні комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференц-зв'язку тощо), що забезпечують розроблення і використання веб-ресурсів навчального призначення, управління навчальним процесом та необхідні види навчальної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання у синхронному і асинхронному режимах;

2) *інформаційно-комунікаційне забезпечення* із пропускнуою здатністю каналів, що надає всім суб'єктам дистанційного навчання навчального закладу ці-

лодобовий доступ до веб-ресурсів і веб-сервісів для реалізації освітнього процесу у синхронному та асинхронному режимах;

3) програмне забезпечення загального та спеціального призначення, яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах із відкритими кодами;

4) веб-ресурси навчальних програм, що необхідні для забезпечення дистанційного навчання, можуть містити:

- методичні рекомендації щодо їхнього використання, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо;
- документи планування освітнього процесу (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади занять);
- відео– та аудіозаписи лекцій, семінарів тощо;
- мультимедійні лекційні матеріали;
- термінологічні словники;
- практичні завдання з методичними рекомендаціями щодо їхнього виконання;
- віртуальні лабораторні роботи із методичними рекомендаціями щодо їхнього виконання;
- віртуальні тренажери із методичними рекомендаціями щодо їхнього використання;
- пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування з автоматизованою перевіркою результатів, тестування із перевіркою викладачем;
- ділові ігри з методичними рекомендаціями щодо їхнього використання;
- електронні бібліотеки чи посилання на них;
- бібліографії;
- дистанційний курс, що об'єднує зазначені вище веб-ресурси навчальної програми підвищення кваліфікації єдиним педагогічним сценарієм;
- інші ресурси навчального призначення.

Перелік веб-ресурсів навчальних програм, необхідних для забезпечення дистанційного навчання, визначає заклад ППО залежно від категорії та напрямку навчання слухачів.

Для забезпечення дистанційного навчання слухачів заклад ППО може створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси, що підлягають перевірці у цьому навчальному закладі.

Модернізація освіти, змістове наповнення освітнього простору, забезпечення рівного доступу учасників освітнього процесу до якісних навчальних та методичних матеріалів незалежно від місця їхнього проживання та форми навчання, призвели до створення на основі інформаційно-комунікаційних технологій електронних освітніх ресурсів (далі – ЕОР).

У сучасній освіті на зміну текстографічним електронним продуктам приходить інтерактивний, мультимедійно насичений контент, при проектуванні якого враховують можливість його мережевого розповсюдження для забезпечення телекомунікаційного доступу до освітніх ресурсів. Інноваційні якості електро-

них освітніх ресурсів нового покоління (забезпечення всіх компонентів освітнього процесу, інтерактивність, можливість дистанційного повноцінного навчання) реалізовані завдяки використанню нових педагогічних інструментів, перелік яких включає: інтерактив; мультимедіа; моделінг; комунікативність; продуктивність.

Принципове нововведення, внесене завдяки комп'ютеру в освітній процес, – інтерактивність, що дозволяє розвивати активно-діяльнісні форми навчання. Саме це дозволяє сподіватися на реальну можливість розширення функціоналу самостійної навчальної роботи – корисного з погляду цілей освіти і ефективного з погляду затрат часу. Тому замість текстового фрагмента з інформацією з того чи іншого навчального предмета необхідно створити інтерактивний електронний контент. Іншими словами – це зміст, представлений навчальними об'єктами, якими можна маніпулювати, і процесами, в які можна втручатися.

Таким чином, інтерактив є головним педагогічним інструментом електронних освітніх ресурсів, але є й інші нові педагогічні інструменти, які створюють йому (інтерактиву) середовище застосування.

Коли ми говоримо про мультимедіа-освітні ресурси, маємо на увазі можливість одночасного відтворення на екрані комп'ютера і в звуці сукупності об'єктів, представлених різними способами, фрагменти реальної або уявної дійсності. Ступінь адекватності представленого фрагмента реального світу визначає якість мультимедіа-продукту. Найвищим рівнем є «віртуальна реальність», в якій використовують мультимедіа-компоненти граничної для людського сприйняття якості: тривимірний візуальний ряд і стереозвук.

Якщо до інтерактиву і мультимедіа додають моделінг – імітаційне моделювання з аудіовізуальним віддзеркаленням змін суті, вигляду, якостей об'єктів і процесів, то електронний освітній ресурс замість опису в символічних абстракціях зможе дати адекватне представлення фрагмента реального або уявного світу.

Мультимедіа забезпечить реалістичне представлення об'єктів і процесів, інтерактив дасть можливість дії і отримання у відповідь реакції, а моделінг реалізує реакції, характерні для об'єктів, що вивчаються, і процесів, які досліджують.

П'ятий інструмент – *комунікативність* – це можливість безпосереднього спілкування, оперативність представлення інформації, віддалений контроль за станом процесу. Це, перш за все, можливість швидкого доступу до освітніх ресурсів, розташованих на віддаленому сервері, а також можливість on-line-комунікацій користувачів під час виконання колективного навчального завдання.

Нарешті, шостий педагогічний інструмент – *продуктивність користувача*: викладача або слухача на різних етапах навчально-виховного процесу. Завдяки автоматизації нетворчих, рутинних операцій пошуку необхідної інформації творчий компонент і, відповідно, ефективність навчальної діяльності різко зростають.

На сьогодні ми виділяємо низку психолого-педагогічних та методичних особливостей застосування мультимедіа.

Мультимедіа (від англ. multi – багато, media – середовище) – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію, мультиплікацію.

Урахування основних властивостей навчального середовища (надмірність, доступність когнітивного досвіду, насиченість, пластичність, позасуб'єктна просторова локалізація, векторність, цілісність, мотивогенність, іммерсивність, інтерактивність) дозволяє будувати ефективні моделі навчання.

Мета ефективного навчання під час підвищення кваліфікації – забезпечити формальні можливості отримання комплексних знань і розвитку процедурного (яким можна оперувати) знання. У розвивальній моделі навчання наголос роблять на створенні для слухачів можливості здобувати все більш складні знання та оцінювати, як вони застосовують свої знання в реальних ситуаціях. Виходячи зі сказаного, мультимедійне навчання, поза сумнівом, потенційно розширює обсяг і різноманітність інформації, доступної слухачам.

ЕОР нового покоління (далі – ЕОР НП) являють собою відкриті освітні модульні мультимедіа-системи (ОМС). У цих продуктах можуть використовувати всі п'ять нових педагогічних інструментів.

ЕОР нового покоління – це мережеві продукти, які постачають багато виробників у різний час, незалежно від місця їх розташування та реалізації товару. На сьогодні ЕОР НП пропонують, в першу чергу, для використання в школі. Тому архітектоніка, програмні засоби відтворення, призначений для користувача інтерфейс були уніфіковані. В результаті для ЕОР НП була розв'язана проблема незалежності способів зберігання, пошуку і використання ресурсу від компанії-виробника, часу і місця виробництва. Для учнів і вчителів це означає, що на сьогодні і в перспективі для використання будь-яких ЕОР НП потрібен один комплект клієнтського програмного забезпечення, у всіх ЕОР НП контентно-незалежна частина графічного призначеного для користувача інтерфейсу ідентична.

Уже багато років декларують, що комп'ютер забезпечить особистісно-орієнтоване навчання. У педагогічній практиці давно використовують поняття індивідуальних освітніх траєкторій того, хто навчається. Дійсно, необхідність по-різному підходити до навчання дорослих очевидна, але в системі класичної організованої форми навчання практично неможлива. Проте навіть в діючій бінарній системі «викладач – група слухачів» викладачі все одно різні, кожен із них має свою технологію навчання. Відповідно, ЕОР повинні сприяти створенню авторських навчальних курсів.

У традиційних умовах викладач достатньо вільний у застосуванні безлічі інформаційних джерел (підручники різних видавництв, методичні матеріали, наукові публікації тощо) і обмежено вільний в частині практичних занять (наприклад, спецкурси, модулі за вибором). Тому коли з'явилися перші серйозні навчальні продукти на CD-ROM, до їхніх недоліків одразу ж віднесли жорстку заданість навчального курсу.

У ЕОР нового покоління проблема створення викладачем авторського навчального курсу та індивідуальних освітніх траєкторій для слухачів вирішена.

ЕОР НП створені і активно застосовують для підвищення кваліфікації вчителів для реалізації програми Intel® «Навчання для майбутнього» (Intel® Teach), яка є частиною глобальної освітньої ініціативи корпорації «Інтел Текнолоджіз Інк.» і спрямована на підвищення кваліфікації вчителів та педагогів усіх типів шкіл і дитячих установ додаткової освіти, а також методистів, які ведуть практичну педагогічну діяльність, організацію заходів, спрямованих на активне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та Інтернету в освітньому процесі в навчальних установах. Програма дозволяє підвищити рівень знань у сфері ІКТ [5].

Програма включає навчання за Основним навчальним модульним курсом за очною або очно-дистанційною формою, який інтегрує застосування ІКТ та проектного методу в навчанні школярів; навчання на факультативних курсах (тематичні модулі); тематичні семінари вчителів і методистів із використання нових інформаційних та освітніх технологій в освітньому процесі; дистанційні курси; міжрегіональні та всеукраїнські конкурси, роботу з партнерськими організаціями. Програма підтримує міжнародні стандарти у сфері ІКТ кваліфікації фахівців освітньої сфери.

Слухачі Програми набувають знання про дидактичних і методичних функції ІКТ, отримують навички використання Інтернет в освітній діяльності, отримують практичний досвід моделювання діяльності вчителя та учня в рамках навчального проекту та вибудовування мережевої взаємодії суб'єктів освітнього процесу за допомогою ІКТ та інтернету.

Важливе місце серед них займає дистанційне навчання, що використовує, зокрема, можливості гіпертекстових технологій на основі глобальної інтернет- мережі.

Існує декілька технологій дистанційного навчання, які розрізняються за способом передачі досліджуваного матеріалу:

➤ *Кейс-технологія* – технологія, заснована на комплектуючих навчально-методичних матеріалах і доставки їх слухачам для самостійного вивчення. Цю технологію представлено у вигляді навчально-практичного посібника на паперовому носії, що містить цілісний опис предметної області та необхідну кількість контрольних завдань для самоперевірки. Курс можуть доповнювати аудіо- та відеоносії, що містять додаткові навчальні матеріали;

➤ *ТБ-технології* базуються на використанні ефірних, кабельних і космічних систем телебачення. ТБ-технології на сьогодні широко не розповсюджені, проте отримали друге дихання завдяки он-лайн сервісам розповсюдження відеоінформації (YouTube, BeGetLtd, Bizinkom та ін.);

➤ *Мережна технологія* – навчальний матеріал, який опановують за допомогою певної кількості та розмаїття мережних технологій, зокрема на основі глобальної мережі Інтернет. На наш погляд, найбільш перспективною є мережна інтернет-технологія. До переваг цієї технології можна віднести наступні фактори:

- інтерактивність, тобто можливість швидкого налаштування матеріалів під кожного окремого учня за результатами обробки зворотного зв'язку;
- оперативність передачі та віддалене коригування будь-якої інформації незалежно від відстані;
- практично безмежний доступ до будь-якої інформації, розпорошеної по всьому світу;
- можливість організації діалогу учня і викладача в режимі on-line;
- економічна вигода дистанційного навчання може скласти від 10% до 50% залежно від досліджуваного курсу.
- Змішані технології ДН передбачають обґрунтоване та органічне поєднання елементів різних технологій в єдине ціле. Застосування у навчанні змішаних технологій можна розглядати як етап переходу від технологій нижчого порядку до вищого. Так, поступово насичуючи «кейс-технологію» елементами мережної, тим самим забезпечують її розвиток, кінцевою метою якого є перехід повністю на мережну технологію.

Процес дистанційного мережного навчання базується на широко відомих web-технологіях, таких як електронна пошта, chat, конференції та ін. Загалом процес дистанційного навчання дозволяє розділити його на дві фази: навчальну та екзаменаційну (тестуючу).

Існує значна кількість способів подання навчального матеріалу, починаючи з традиційних текстових матеріалів, оформлених в HTML форматі, і закінчуючи мультимедійними навчальними системами. Передачу документів HTML-формату можна забезпечити за допомогою електронної пошти, FTP-протоколу або просто розміщуючи на web-сторінках спеціалізованих сайтів.

У більшості випадках досягнення найкращих результатів досягають шляхом інтеграції різних способів.

Тестовий контроль знань слухачів можна розділити на два види:

- ✓ самоконтроль;
- ✓ віддалений атестаційний контроль.

У першому випадку доцільне застосування програм автоматизованого контролю знань слухачів, встановлених локально у кожного конкретного користувача і дозволяють оперативно додавати і модернізувати набори тестів через Інтернет– мережу. Для таких програм потрібна широкомасштабна і добре продумана інформаційно-методична підтримка.

У іншому випадку необхідні веб-сервери, здатні обробляти результати зворотного зв'язку. Цей вид тестування необхідний для проведення атестаційних перевірок знань. У цьому випадку тестування може проходити в режимі онлайн. Такого роду тестування, як правило, проводять у строго визначений час у межах обмеженого часового інтервалу. Перевагами такого тестування є точність перевірки знань слухачів, миттєва оцінка результатів тестування і можливість автоматизованого аналізу успішності слухача.

Серед сучасних методів навчання можна відзначити і успішне застосування автоматизованих навчальних систем, зокрема на основі AIML-технології

(Artificial Intelligence Markup Language). Технології AIML, які є альтернативою громіздким методам побудови систем штучного інтелекту, дозволяють імітувати текстове спілкування слухача з викладачем. Таким чином, досягнення теорії і практики створення систем штучного інтелекту можуть використовувати при вдосконаленні прийомів вивчення нового матеріалу та контролю залишкових знань у процесі дистанційного навчання, у тому числі і з використанням автоматизованих навчальних систем [45].

Отже, мережні технології є найбільш перспективними і доцільними в організації дистанційної форми навчання при підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Для організації самостійної роботи слухачів можна скористатися найпоширенішими технологіями створення і розміщення у мережі інтернет– засобами розробки електронних видань, створення блогів, сайтів, порталів. електронних підручників, навчальних і тестуючих програм та ін. До засобів розробки електронних видань відносять текстові редактори і процесори, HTML-редактори, засоби розробки презентацій, програми верстки текстів, тощо. До засобів створення блогів, сайтів, порталів – системи керування контентом, он-лайн-конструктори, програмні платформи для систем дистанційного навчання.

На сьогодні одним із поширених способів взаємодії викладача і слухача є електронна пошта. З економічної і технологічної точки зору електронна пошта є найбільш ефективною технологією, яка може бути використана не тільки в процесі консультацій, але й для доставки змістової частини навчальних курсів, пересилання слухачами виконаних завдань. Для групового спілкування слухачів і викладача використовують такі мережні технології, як форуми, дошки оголошень, чати, групи новин, аудіо– та відео-конференції, вебіари.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Модернізація освіти, змістове наповнення освітнього простору, забезпечення рівноправного доступу учасників освітнього процесу до якісних навчальних та методичних матеріалів незалежно від місця їхнього проживання та форми навчання призвели до створення на основі інформаційно-комунікаційних технологій електронних освітніх ресурсів. Педагогічна технологія – це категорія педагогіки, що володіє великим ступенем спільності, узагальненості, багатомірності.

Уже багато років декларують, що комп'ютер забезпечить особистісно-орієнтоване навчання. У педагогічній практиці давно використовують поняття індивідуальних освітніх траєкторій того, хто навчається. Дійсно, необхідність по-різному підходити до навчання дорослих очевидна, але в системі класичної організованої форми навчання практично неможлива. Проте навіть у діючій бінарній системі «викладач – група слухачів» викладачі все одно різні, кожен із них має свою технологію навчання. Відповідно, ЕОР повинні сприяти створенню авторських навчальних курсів.

У цьому розділі частково були проаналізовані діючі методи і моделі, що дозволяють побудувати так звану *інтелектуальну автоматизовану систему контролю знань*. Реалізація методів адаптивного тестування, використання нечіткої логіки та інженерії знань дозволить досягти великих результатів у цій галузі.

Зазначимо, що у ЗППО доцільним є використання не лише однієї технології. Це зумовлено, в першу чергу, різною технічною оснащеністю слухачів та викладачів. Тому при впровадженні дистанційної форми навчання мають розробити як пакет друкованих, аудіо-відеоматеріалів, CD- чи DVD-ROM, так і відповідні мережні видання.

За допомогою ЕОР нового покоління проблема створення викладачем авторського навчального курсу та індивідуальних освітніх траєкторій для слухачів вирішена. Процес дистанційного мережного навчання базується на широко відомих web-технологіях, таких як електронна пошта, chat, конференції та ін. Загалом процес дистанційного навчання можна розділити на дві фази: навчальну та контролюючу (тестуючу).

Мережні технології є найбільш перспективними і доцільними в організації дистанційної форми навчання при підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Закінчить речення: Посилюється особиста орієнтація за рахунок більшої індивідуалізації традиційного навчання на основі...
2. У чому полягає суть індивідуальної траєкторії навчання слухачів?
3. Чим відрізняється особистісно-зорієнтований підхід від діяльнісно-орієнтованого?
4. Дайте визначення слову акмеології?
5. Наведіть приклади організації та здійснення контролю слухачів за дистанційної форми навчання.

ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА: 24, 58, 59, 83, 91, 92, 103

ДОПОМІЖНА : 28, 39, 48, 79, 101, 108

Необхідно створити умови, які забезпечили б усіх членів суспільства такими навичками у сфері ІКТ, які гарантували б їм можливість не тільки опрацювати інформацію, але і мати можливість розвивати власний творчий потенціал та здібності до вирішення будь-яких проблем. Учителі та інші педагогічні працівники також повинні володіти відповідними можливостями для набуття та розвитку таких навичків.

*Дендев Бадарч,
директор інституту ЮНЕСКО
з інформаційних технологій та освіти*

*Вчити себе самого – благородна справа,
але ще більш благородна – вчити інших;
до речі, останнє куди легше.*

*Марк Твен (Семюел Ленгхорн Клеменс),
письменник, гуморист, сатирик,
публіцист, видавець*

Розділ

3

ОСНОВИ ДИДАКТИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

3.1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

На сьогодні дистанційне навчання – це не тільки форма навчання, а й самостійна педагогічна технологія. Основами цієї технології є: самостійна робота здобувача освіти, якою керують, вона дидактично забезпечена і контрольована; застосування у навчанні сучасних комп'ютерів, інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, засобів зв'язку. Дистанційне навчання – це системоутворююча прогресивна педагогічна технологія. В її структуру органічно входять сучасні форми і методи відбору, конструювання і відображення навчального матеріалу; елементи модульного і комп'ютерного навчання, теорії і практики керованої самостійної роботи; застосування у навчанні інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж тощо. Дистанційне навчання позитивно впливає на традиційні педагогічні технології та на рівень освіти в цілому.

Однією зі складових дидактики як науки є принципи навчання – це керівні ідеї, нормативні вимоги до організації та здійснення освітнього процесу.

В основу методології дистанційного навчання дослідниками покладено класичні принципи дидактики. Їх розглядають, за твердженням С. Архангельського, «як рекомендації, які направляють педагогічну діяльність і навчальний процес у цілому, як способи досягнення педагогічних цілей з урахуванням закономірностей і умов протікання освітнього процесу, як система загальних і принципово важливих орієнтирів, які визначають зміст, методи, організацію навчання і способи аналізу його результатів» [16].

Дидактичні принципи виступають як орієнтовна основа викладання. Дидактика спирається головним чином на наступні принципи навчання: науковості, системності, зв'язку теорії з практикою, свідомості навчання, єдності конкретного і абстрактного, доступності, міцності знань, з'єднання індивідуального і колективного. Всі ці принципи взаємозв'язані і взаємозалежні, доповнюють один одного. У практиці навчання вони знаходять застосування у вигляді правил, методів і форм організації та проведення освітньої роботи.

Обґрунтовуючи дидактичну систему, що включає мету навчання, його зміст, учасників освітнього процесу, а також методи, засоби та форми навчання, О. Андреев доповнив її ще досить важливими складовими підсистеми, а саме: матеріально-технічна, фінансово-економічна, нормативно-правова, ідентифікаційно-контрольна, маркетингова, що значною мірою відрізняє дистанційне навчання від традиційної системи комп'ютерного навчання та специфічними принципами ДН [13].

Специфічні принципи ДН, запропоновані О. Андреевим, припускають подальший розвиток методології ДН. До них відносять:

– *принцип інтерактивності*: відображає закономірність не тільки контактів, слухачів із викладачами, опосередкованих засобами ІТ, а й слухачів між собою. Тому для реалізації в практиці ДН цього принципу, наприклад, при проведенні комп'ютерних телеконференцій, треба обов'язково повідомляти електронні адреси всім учасникам освітнього процесу;

– *принцип стартових знань*: початковий рівень підготовки потенційних споживачів освітніх послуг при ДН і апаратно-технічне забезпечення;

– *принцип індивідуалізації*: у реальному освітньому процесі в ДН вхідний контроль дозволяє надалі не тільки скласти індивідуальний план навчання, а й провести, якщо треба, допідготовку слухачів як споживачів освітніх послуг із метою заповнення відсутніх початкових знань і умінь, які дозволяють успішно проходити навчання за дистанційною формою навчання. Поточний контроль дозволяє коригувати освітню траєкторію слухача;

– *принцип ідентифікації*: необхідність контролю самостійності навчання. Ідентифікація слухачів є частиною спільних заходів із безпеки. Контроль самостійності при виконанні тестів, рефератів, випускних робіт та інших контрольних заходів можна досягати, крім візуального контакту, за допомогою різних технічних засобів (наприклад, відеоконференц-зв'язку);

– *принцип регламентності навчання*: жорсткий контроль і планування;

– *принцип педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій*: педагогічна оцінка кожного кроку проектування, створення та організації ДН. Оптимальне співвідношення різних засобів ДН виглядає наступним чином: друковані матеріали – 40:50%, навчальні матеріали на WWW-серверах – 30:35 %, комп'ютерний відеоконференц-зв'язок – 10:15 %, інші засоби – 5:20 %;

– *принцип забезпечення відкритості і гнучкості навчання*: виражається в «м'якості» обмежень за віком, початкового освітнього цензу, вступних контрольних заходів для можливості навчання в освітній установі у вигляді співбесід, іспитів, тестування і т. п.

У теорії дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, що ґрунтується, в основному, на принципах дидактики та широкому використанні телекомунікаційних технологій, спираючись на дослідження О. Андреева, доцільно використовувати і власні принципи ДН для системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, до яких, на нашу думку, належать такі:

1) *принцип пріоритетності психолого-педагогічних, соціальних та санітарно-гігієнічних підходів до всіх аспектів ДН.* Цей принцип свідчить, що застосовані в ДН інформаційні, телекомунікаційні та інші технології мають відповідати дидактичним моделям навчання, враховувати психологію соціальної особистості та гарантувати відсутність шкоди її здоров'ю;

2) *принцип модульного підходу до відбору та конструювання змісту ДН, його програмно-методичного забезпечення та організації освітнього процесу.* Обґрунтованість застосування цього принципу в ДН виходить з низки положень концепцій навчання, теорії модульного навчання тощо;

3) *принцип максимально можливої інтеграції змісту ДН.* Доцільність такого підходу зумовлена об'єктивною необхідністю формування у свідомості слухачів цілісних уявлень про світ, системною природою знань тощо. Відмова від предметних навчальних планів на користь інтегрованих – завдання не тільки ДН, а й освіти в цілому;

4) *принцип формування інформаційного середовища (Web-середовища) відповідно до цілей, завдань та моделей ДН.* Цей принцип не відкидає можливості свободи пошуку та вибору інформації слухачів, водночас припускає наявність в освітньому просторі спеціалізованих Web-сайтів;

5) *принцип підготовленості особистості до ДН.* Для ефективного ДН необхідні не тільки відповідні технології та засоби їхнього забезпечення, а й особистість з достатньо сильною мотивацією до навчання, що володіє певним обсягом та рівнем знань, вмінь та навичок. Останнє, насамперед, стосується вмінь та навичок для самостійної роботи, володіння комп'ютерною та оргтехнікою, засобами зв'язку тощо;

6) *принцип активного зворотного зв'язку.* Технологія ДН передбачає наявність спілкування поміж викладачем і ЗО, а також між різними ЗО. Контакти першої групи здійснюють як за ініціативою викладача (за планом, графіком), так і самого ЗО (за умови необхідності). Важливо, щоб зворотний зв'язок був змістовним, регулярним, оперативним та якісним (технологічно). Способи реалізації контактів можуть бути різними: особисті зустрічі, використання каналів зв'язку (звичайна та електронна пошти, телефон, факс тощо), зустрічі в Інтернеті та ін.

Розглянуті вище принципи ДН характеризують способи проектування освітнього процесу. Реалізація цих принципів відбувається з урахуванням конкретних умов, які відносять до змісту, технології, а також форм і методів організації освітньої діяльності слухача.

Методи і засоби навчання відносять до сутнісних характеристик дидактичного процесу. Вони можуть забезпечити досягнення поставлених цілей навчання, якщо буде в наявності необхідна для цього матеріально-технічна база, а викладачеві нададуть право вибору організаційної сторони навчання, тобто виду занять [13].

Форма організації освітнього процесу – це спосіб організації, побудови й проведення навчальних занять, у яких реалізують зміст навчальної роботи, ди-

дактичні завдання і методи навчання. Форма організації навчання – це органічна рамка часу конструкції окремого ланцюжка процесу навчання [126]. Форми організації навчання позначають певний вид заняття – лекцію, семінар, тренінг, практикум та ін.

Класифікацію форм організації навчання проводять вчені за різними підставами. А. Хуторський ці форми називає зовнішніми. Вони грають інтегруючу роль, оскільки включають в себе мету, зміст, методи, засоби, взаємодію викладача і слухача. В. Андреев виділяє внутрішні форми організації навчання, як підставу для класифікації обирає структурну взаємодію елементів з точки зору домінуючої мети навчання [13]. До внутрішніх форм організації навчання відносять:

- вступне заняття;
- заняття з поглиблення знань;
- практичне заняття;
- заняття із систематизації та узагальнення знань;
- заняття з контролю знань, умінь та навичок;
- комбіновані заняття.

Відповідно до Положення про дистанційне навчання основними видами навчальних занять за дистанційною формою навчання є: лекція, семінар, практичні заняття, лабораторні заняття, консультації та інші [87].

У педагогічній системі ЗППО при підвищенні кваліфікації в освітньому процесі застосовують усталені види навчальних занять: *лекції, семінарські, лабораторні та практичні заняття, консультації, тренінги, ділові ігри, тематичні дискусії, тематичні зустрічі, «круглий стіл», конференція з обміну досвідом, виїзне заняття, індивідуальна навчальна практика, інструктивно-методичне заняття.*

Під час освітнього процесу, який проводять дистанційно, застосовують такий загальнонавчальний вид заняття, як **лекція** – один із видів навчального заняття у дистанційному навчанні, на якому слухачі отримують аудіовізуальну інформацію лекційного матеріалу через засоби телекомунікаційного зв'язку як у синхронному режимі (слухачі можуть отримувати інформацію від лектора і ставити йому запитання у реальному вимірі часу), так і в асинхронному (слухачі отримують аудіовізуальний запис лекційного матеріалу).

Лекція при дистанційній формі навчання має місце у таких реалізаціях:

- електронне видання;
- відеолекція;
- аудіолекція.

Лекції можуть проводити у реальному (синхронному) і нереальному (асинхронному) часі, фронтально (за допомогою телебачення) та індивідуально (за допомогою сервісів он-лайнвідео).

Електронна лекція може містити, крім тексту лекції, наочний матеріал, презентації, додаткові матеріали, цитати тощо. Вона являє собою мережний гіпертекстовий матеріал, що містить систематичний виклад навчального модуля або

його змістові модулі, теми занять, відповідає освітньому стандарту і навчальній програмі.

Лекції в Інтернеті набули особливої популярності (багато установ дистанційного навчання повністю будують освітній процес саме у формі лекцій та семінарів). Як правило, при цьому мова йде про такі перспективні технології, як стрімінг-відео.

Мережні лекції мають свої особливості: розвинена гіпертекстова структура в понятійній частині дистанційного курсу, чітко структурований зміст, сувору послідовність викладу і взаємозалежність розділів [90]. Також виділяють *інтерактивну лекцію*, яка передбачає двосторонню комунікацію, включення елементів тренінгової гри, високий рівень контролю за тим, що відбувається в аудиторії.

Однією із цікавих форм лекції є *проблемна лекція*, яка спрямована на подання слухачам якої-небудь однієї проблеми (найбільш важливої в рамках навчального курсу, концептуально значущої, актуальної тощо). Подібну лекцію будують за певними правилами: увесь матеріал має бути розділений на частини, кожна з яких включає окрему проблемну ситуацію. Далі вирішення проблемних ситуацій існує такий алгоритм:

- ✓ формулюють проблему, проводять аналіз, визначають рамки дослідження;
- ✓ проблему актуалізують до рівня значущості для кожного слухача, готують підстави (опорні знання) для її вирішення;
- ✓ результати аналізу співставляють ситуації з нормою (концепцією, теорією, критеріями тощо);
- ✓ розробляють механізми досягнення норми в досліджуваній проблемі;
- ✓ результати порівнюють із метою (невідповідність розглядають як нову проблему).

У ході проблемної лекції можна слухати, порівнювати, виділяти головне, узагальнювати, робити висновки та, крім того:

- ✓ критично ставитися до отриманої інформації (будувати власну гіпотезу);
- ✓ доводити (підбирати, вибудовувати аргументи);
- ✓ творчо мислити (одержувати нові змісти, використовувати їх).

Семінар – це навчальне заняття, що заплановане програмою навчання, під час якого відбувається обговорення вивченої теми, до якого слухачі готують тези виступів на підставі виконаних завдань. Семінари з використанням ІКТ викладач-тьютор може проводити за допомогою відео- та телеконференцій (веб-конференцій). У педагогічному аспекті відеосемінари мало відрізняються від традиційних, адже учасники процесу бачать один одного на екранах моніторів комп'ютерів. Відеоконференції являють собою сучасну технологію спілкування, яка дозволяє у режимі реального часу передавати усім її учасникам звук і зображення, а також різноманітні електронні документи, що включають текст, таблиці, графіки, комп'ютерні анімацію, відеоматеріали. Звісно, відеоконференції не можуть повністю замінити особистісного спілкування, проте

вони дозволяють домогтися принципово нового рівня спілкування людей, між якими тисячі кілометрів. Можливість слідкування за жестами і мімікою співбесідника підвищує коефіцієнт корисної дії сприйняття інформації до 60% [90].

Загальний сценарій проведення інтернет-семінару за допомогою телеконференції такий самий, як і традиційного, але проводять його за допомогою електронних повідомлень, а не в усній формі. Наприклад, у ході семінару з використанням доповідей з питань теми семінару слухачі зобов'язані дати відповідь у письмовій формі на кожне питання (ці питання доступні для обговорення на екранах комп'ютерів усіх слухачів групи). Викладач коментує відповідь слухача у письмовій формі, крім того заохочує висловлювання слухачів, що є реакцією на повідомлення своїх колег. Дидактичні інструменти форуму дозволяють викладачу персонально звертатися в письмовій формі до кожного слухача. У кінці семінару викладач підводить підсумки і оцінює активність та знання слухачів.

Одним із специфічних видів семінарів дистанційної форми навчання є *електронні (віддалені, віртуальні, мережні) семінари*, що відрізняються віддаленістю його учасників у просторі і часі. Вербальну комунікацію між учасниками, як це відбувається у звичайному семінарі, замінено епістолярним (письмовим листом) спілкуванням, яке реалізують засобами інформаційних і комунікаційних технологій у вигляді форумів, чатів тощо, тобто учасники семінару не бачать один одного, а обмінюються текстовими повідомленнями у реальному чи асинхронному режимі спілкування [90].

Останнім часом стали дуже поширені он-лайн-семінари, або *вебінари*, тобто віртуальні семінари, що організовані за допомогою інтернет-технологій з використанням спеціального програмного забезпечення. Вебінару властива головна ознака семінару – інтерактивність, яка полягає у тому, що викладач-тьютор робить доповідь, а слухачі можуть письмово (в чаті) або усно ставити питання, на які викладач-тьютор має дати відповідь.

Найлегший спосіб організувати вебінар – скористатися послугами компаній, що спеціалізуються на наданні цих послуг в Інтернет-мережі та відповідного програмного забезпечення. Нижче надаємо інформацію про Інтернет-портали для організації та проведення вебінарів.

Інтернет-портали для організації і проведення вебінарів

1. www.all-webinars.com/tag/platformy-dlya-vebinarov
2. webinary.biz/
3. www.openclass.ru/pages/187795
4. webinar.tw/
5. www.elearningpro.ru/forum/topics/2187575:Topic:92041
6. <http://sovershenstvo.com.ua/>
7. <http://provebinar.ru/>
8. webinarism.ru/tag
9. webinar.ua/
10. webinary.com.ua/
11. www.ua.all.biz/buy/service/?group=15742

12. <http://vsewebinari.ru/>
13. <http://www.onwebinar.ru/>
14. www.comdi.com
15. <http://www.wiziq.com/>

Власне вебінар передбачає певну підготовку викладача-тьютора [81, с.15-17], який передусім визначає назву семінару. Саме назва семінару має відображати його проблематику, яка актуальна для цільової аудиторії.

Цілі семінару повинні бути однозначно орієнтовані на очікування цільової аудиторії, а не відображати тільки бачення автора. Нагадаємо, цілі – це узагальнений опис планованих результатів навчання, тобто набору знань, навичок, умінь, операцій, способів соціальної поведінки та ін., якими за підсумками навчання повинен володіти слухач. Цільова аудиторія семінару – опис того, кому рекомендують відвідати семінар, для кого він може бути корисний.

Викладач-тьютор готує презентацію семінару, в перші слайди якої обов'язково включає таку інформацію:

- назва;
- ім'я, титули викладача;
- посилання на персональний сайт викладача;
- час початку проведення семінару, дата проведення;
- місце проведення;
- зміст семінару (перелік основних тематичних питань)

Звернемо увагу, що необхідно уникати на слайдах презентації дрібних написів. Шрифт повинен бути не менше 18-го розміру. А також слід уникати анімації на слайдах.

Рекомендовано в колонтитулах слайда вказувати дані автора презентації, у тому числі контактні. Якщо передбачено завдання з теми, то необхідно заздалегідь їх запланувати і ознайомити з ними слухачів.

Також важливо заздалегідь задуматися про очікувані питання від слухачів, які вони будуть задавати в чаті. При цьому, бажано регулярно (орієнтовно 1 раз на 15 хв.) відволікатися на запитання, які надходять від слухачів у чаті. Кожне запитання, яке надійшло у чаті, має озвучуватися. Наприклад, «Від слухача (ПБ) надійшло таке запитання: ...». Задані слухачами запитання можуть викликати обговорення проблеми. У цьому випадку пропонується обговорення переносити на спеціально заведений форум.

При проведенні вебінара викладачу-тьютору необхідно керуватися певними правилами:

1. За 20–30 хвилин до початку семінару можна включити музичний аудіо запис. Безпосередньо перед початком семінару (за 5–10 хвилин до його початку) викладачеві варто поспілкуватися зі слухачами, які рано прийшли, привітати їх і т. п. Це дозволить викладачеві перевірити обладнання і відчувати себе впевненіше.

2. Перед початком семінару проводять так звані *розминки*. Наприклад, викладач просить усіх у чаті привітати один одного або відповісти на прості запитання. Слухачів варто відразу залучати у процес.

3. Зазвичай вчасно приєднується невелика частина слухачів. Тому викладачеві не варто починати доповідь відразу ж, потрібно почекати (але не більше 10 хвилин) до моменту, поки не буде зареєстровано хоча б 50% від заявленої кількості учасників. Природно, що в цей час мовчати в ефірі – ознака неповаги, непрофесійності, невідповідності, найкраще вести мову про щось пов'язане із заняттям. Розповісти що-небудь по темі вебінару, ненав'язливо пропіарити свій сайт або інші свої послуги, відповісти на питання перших учасників, які з'явилися. Також можна включити аудіозапис із релакс-музикою.

4. Викладач починає семінар із оголошення правил його проведення: тривалість, регламент для запитань і т. п.

5. Кожні 5, максимум 10 хвилин викладач має задавати запитання. Якщо і не буде відповіді – слухачам таким чином надана можливість задуматися, сконцентрувати свою увагу. Окремі тематичні блоки семінару можна завершувати завданнями для самостійної роботи. Ці завдання можуть поєднуватися із завданнями під час керованої самостійної роботи слухачів. Спілкування в цей етап навчання можна починати з обговорення виконаних учасниками завдань, запропонованих у вебінарі.

6. Демонстраційні слайди, які за змістом мають тільки інформаційний характер, викладачеві варто міняти якомога частіше (максимум через 3–4 хвилини).

7. Викладач має слідкувати за інтонацією свого голосу і використовувати всі його відтінки. Невербальні комунікації у вебінарі ще більш важливі, ніж у очному семінарі.

8. Якщо використовувати відеосигнал, прийнятною є жестикуляція викладача, яка не закриває його обличчя.

9. Підкреслення і малювання при переході від презентації до «білої дошки» не тільки «оживляє» саму презентацію, але й підвищує інтерес слухачів, стимулює обговорення в чаті.

10. Викладач має відслідковувати і припиняти непродуктивні теми спілкування в чаті. За необхідності таких слухачів відключають від участі або позбавляють права писати в чаті. Нагадаємо, що неконструктивні форми спілкування можливі лише на інформаційному вебінарі.

11. Під час семінару викладач постійно задає запитання аудиторії, просить привести свої приклади або способи застосування отриманих знань. Мовчання – це не тільки знак згоди, часто це сигнал того, що інформація є незрозумілою.

12. Викладач має постійно залишатися в темі. Часто питання слухачів можуть відвести від основної теми семінару, зажадають додаткових пояснень, але час обмежений. Тоді викладачеві варто дати коротку відповідь, а додаткову інформацію передати потім, наприклад, електронною поштою або в спеціальному заведеному форумі.

13. Запитання учасників семінару викладач має зачитувати вголос. Але, з іншого боку, паузи іноді змушують сконцентруватися учасників, які готують, наприклад, відповіді на поставлені питання і запропоновані завдання.

15. Основними прийомами викладача під час вебінару є: активізація учас-

ників на відповіді, на участь у роботі, тримати паузу, звертатися до учасників по імені і т.п.

16. Якщо після завершення основної частини семінару питань немає, викладач може сам почати відповідати на найбільш очевидні (на його думку) питання або розповідати про майбутні вебінари за його участю.

17. Викладачу варто пам'яти про затримку сигналу орієнтовно в 3 секунди між тим, коли він сказав, і коли його почули учасники вебінару.

18. Вебінар – це заняття, яке проводять у постійній інтерактивній взаємодії викладача і он-лайн-слухачів. Викладач має пам'ятати про 5 видів інтерактивної взаємодії з учасниками, під час якої слухач:

- *опиняється перед викликом, проблемою;*
- *повинен прийняти рішення;*
- *має можливість досліджувати;*
- *має право здійснювати і виправляти помилки;*
- *має можливість експериментувати і грати.*

19. Упродовж усього вебінару викладач має керувати регламентом його проведення і пам'ятати про розклад самих учасників.

20. По завершенню вебінару викладач підводить підсумки, оцінює роботу слухачів, надає рекомендації або висловлює побажання.

Практичне заняття – це навчальне заняття, під час якого дистанційно відбувається детальний розгляд слухачами окремих теоретичних положень навчальних модулів та формуються вміння і навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання ними завдань, результати надсилають викладачеві електронною поштою. Практичне заняття, яке передбачає виконання практичних робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. Окремі практичні заняття можна виконувати у синхронному режимі.

За допомогою ІКТ є кілька варіантів організації практичних занять:

1. оф-лайн – викладач ставить завдання (електронною поштою, у електронному вигляді: HTML-сторінка, документ у форматі PDF, що розміщений у мережі Інтернет), попередньо повідомивши про вимоги до звіту, а слухач надсилає виконану роботу у вигляді звіту (код програми, графічні чи текстові матеріали тощо).

2. Он-лайн – слухач і викладач-тьютор наперед домовляються про одночасну присутність у чаті (відеочаті), повідомляють завдання, слухачі його виконують, спілкуючись між собою та з викладачем-тьютором, завдяки використанню веб-камер викладач-тьютор може бачити результати роботи слухачів за комп'ютерами.

Лабораторне заняття проводять очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях або дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій.

До інших видів навчальних занять при здійсненні освітнього процесу можуть відносити ділові ігри, виконання проектів у групах тощо. Ці види навчальних занять можуть проводити очно або дистанційно у синхронному або асин-

хронному режимі, що визначено робочою програмою підвищення кваліфікації.

Дискусія – це навчальне заняття для обговорення актуальних проблем між слухачами та викладачем та слухачами між собою. Проблеми для обговорення визначають викладач і слухачі до кожної теми. Тему проведення дискусії визначає викладач. Проводять дистанційно у синхронному режимі (в реальному часі) через Інтернет. Це заняття має бути попередньо змодельованим, тобто викладач-тьютор має продумати хід заняття й передбачити можливі ситуації реакції слухачів.

Дистанційні заняття, які проводять у рамках дистанційного навчального курсу, є досить різноманітними [13; 126]. На підставі запропонованої А.Хуторським методики розробки та проведення дистанційних занять та практичного досвіду науковців УМО НАПН України (див. Додаток А, Додаток З), надаємо, для використання, деякі характеристики видів дистанційних занять.

1. *Демонстраційна версія заняття за курсом*. Таке заняття відіграє в основному рекламну роль і містить найбільш виграшні теми і види діяльності за курсом. Це може бути модель дистанційного діалогу викладача і слухачів, ігрове чи тестове завдання, опис та аналіз реальної життєвої ситуації. У будь-якому випадку демонстраційна версія має на меті привернути увагу слухачів, забезпечити їхню мотивацію й активну навчальну діяльність під час підвищення кваліфікації.

2. *Вступне заняття за курсом*. Його мета – ввести слухачів у проблематику курсу, запропонувати їм виконати огляд майбутніх занять із відповідними коментарями викладача, здійснити спробу охопити курс в цілому. Вступне заняття можна проводити на матеріалі, побудованому відповідно до нових підходів до запропонованої проблеми чи спиратися на особистий досвід слухачів. Структуру і зміст матеріалів вступного заняття доцільно оформити у вигляді тексту і графіки, наприклад, у форматі HTML, оскільки його розміщують на освітньому сервері або ж відправляють слухачам для вивчення «з екрану».

3. *Індивідуальне заняття-консультація*. Це заняття задає структуру дистанційної консультації, передбачувані питання, проблеми, шляхи пошуку відповідей на них. При розробці цього виду занять доцільно враховувати індивідуальні особливості слухачів і запропонувати приклади питань різних типів.

4. *Дистанційна конференція за допомогою електронної пошти*. Для цього заняття необхідно розробити структуру і регламент обговорення однієї навчальної проблеми в рамках дистанційною листування. Це заняття (як і будь-які інші) може бути попередньо змодельованим, тобто автор може продумати своє заняття і уявити можливі реакції слухачів.

5. *Чат-заняття*. Таке заняття проводять у реальному часі в спільному для всіх місці в мережі Інтернет. Необхідно заздалегідь скласти розклад заняття і питання для різних його етапів. Під час проведення чат-заняття необхідно зберегти текст (протокол) заняття для аналізу і можливого використання в майбутньому.

6. *Веб-заняття*. Це заняття, яке проводять за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей Інтернету. Веб-заняття має безліч варіантів:

дистанційні заняття на основі веб-квестів, конференції у вигляді веб-форуму, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми тощо.

Розглянемо детальніше способи розробки таких форм дистанційних занять, як чат-заняття, телеконференція, веб-заняття.

Розглянемо план розробки навчального матеріалу дистанційного заняття, яке призначено для розміщення на освітньому веб-сайті. Основне завдання викладача-розробника – змодельовати таку структуру заняття, яка б дозволяла організовувати навчальну діяльність дистанційних слухачів і приводити їх до створення навчального продукту.

Розроблений навчальний матеріал подають у HTML-форматі у вигляді кількох сторінок, пов'язаних гіперпосиланнями між собою і з необхідними сторінками з мережі інтернет.

Пропонований нижче алгоритм розробки веб-заняття визначає структуру і зміст навчального матеріалу для окремого заняття дистанційного курсу:

1) визначити вид, форму і тему заняття, для якого розроблятимуть навчальний матеріал;

2) формулювати і записати основну мету, якої повинен досягти слухач (різні групи слухачів) після роботи з веб-матеріалом. Цю мету необхідно подати у формі навчального продукту слухача, створеного ним у ході роботи з навчальними матеріалами;

3) визначити основні тематичні блоки (модулі), з яких буде складатися матеріал. Дати їм назви і вказати їхній короткий зміст. Ці блоки (в остаточному підсумку – окремі HTML-сторінки) сукупно будуть являти собою гіперсистему, просторово пов'язану посиланнями.

До заняття надати перелік не менше п'яти блоків-модулів за такою типологією:

- мотиваційний блок;
- діагностичний блок;
- вступний блок;
- довідкові матеріали;
- означення, роз'яснення термінів, імен, понять тощо;
- проблемні блоки, що потребують від слухача самовизначення щодо протиріч чи запропонованих підходів;
- варіативні блоки (гіпертекстові «розгалуження», які дозволяють слухачу вибирати індивідуальну траєкторію подальшої діяльності);
- творчі завдання, орієнтовані на створення слухачем продукту;
- вправи;
- різні класифікації;
- консультаційний блок;
- блок переходу до інших типів і видів занять (наступних, попередніх);
- заохочувальний блок;
- контрольний блок;
- рецензування;

- тестовий блок;
- рефлексивний блок;
- блок самооцінки.

4) для кожного з обраних блоків-модулів наводять зразковий навчальний зміст і встановлюють його місце в системі гіперпосилань на інші сторінки. Слід відобразити блок-схему, яка структурно пов'язує весь матеріал. Можна обмежитися текстовою формою блоків, зазначаючи, де і яка згодом можлива графіка, анімація чи інші засоби. Якщо в розробника веб-заняття є досвід створення HTML-сторінок, то краще відразу оформляти свої сторінки в гіпертекстовому форматі;

5) гіперпосилання в навчальному матеріалі можуть бути двох типів – внутрішні (на сторінки з цього самого сайту) і зовнішні (на сторінки з мережі Інтернету). За допомогою пошукових систем можна знайти необхідний для заняття навчальний матеріал. А також знайти посилання на освітні ресурси Інтернету, які мають органічний зв'язок з текстом заняття і відповідають його завданням, і додати їх до готового матеріалу.

Основне завдання, яке розв'язують при формуванні змісту навчального матеріалу для веб-заняття – це управління за його допомогою освітньою діяльністю.

Під час розробки навчального матеріалу необхідно усвідомлювати, яку діяльність слухач виконає за допомогою того чи іншого матеріалу. Матеріал веб-заняття не має бути призначений лише для засвоєння. За допомогою різних засобів необхідно провести слухача через визначені форми і види діяльності, щоб він при цьому не просто дивився і читав матеріал, а й створював дещо сам – записував, шукав, складав, аналізував, сперечався, вирішував, оцінював тощо. Для цього йому пропонують способи оформлення його освітнього продукту та їхнє наступне пересилання викладачу, іншим фахівцям чи слухачам.

Чат-заняття. Проведення чат-заняття у режимі реального часу є однією з необхідних умов ефективності дистанційного навчання. Розробку таких занять починають із визначення теми і проблеми курсу, які найбільше відповідають формі чат-заняття, наприклад, дискусійні питання, обговорення яких потребують оперативної взаємодії слухачів і викладача.

Викладач заздалегідь гіпотетично моделює заняття і складає його похвилинний план проведення. Потім слухачам розсилають необхідні матеріали, які будуть потрібні їм для підготовки до заняття. У ці матеріали включають проблеми, питання, завдання, виконання яких підготує слухачів до обговорення.

Для підбиття підсумків чат-заняття заздалегідь продумують форму рефлексії виконаної діяльності, а також завдання з усвідомлення результатів чату, яке слухачі надсилають викладачу пізніше. Викладач має керуватися основними рекомендаціями щодо розробки чат-заняття [126, с. 522]:

- 1) сформулювати тему чат-заняття;
- 2) записати основну проблему чи задачу чат-заняття;
- 3) сформулювати основні цілі заняття (конкретний результат, який передбачено одержати слухачам);

4) сформулювати педагогічні завдання заняття, тобто цілі чат-заняття, необхідні для досягнення його основних навчальних цілей;

5) провести попередній аналіз технічних, географічних, соціальних, інших характеристик учасників чату, насамперед:

- доступ слухачів до місця, в якому проводимуть чат-заняття;
- технічну підготовленість і досвід слухачів у цьому виді діяльності;
- різницю в часових поясах для слухачів, що проживають на різних територіях;
- тривалість роботи.

6) вибрати оптимальний час для проведення чат-заняття на основі аналізу відомостей про його учасників;

7) визначити оптимальну кількість слухачів, що беруть участь у одному чат-занятті, критерії їхнього добору, керівників мікрогруп чи секцій під час загального чат-заняття, якщо такі будуть виділені;

8) вибрати оптимальну форму проведення чат-заняття відповідно до поставлених цілей і завдань (рольова чи ділова гра, круглий стіл, захист творчих робіт, співбесіда, конкурс, семінар, дискусія);

9) визначити види діяльності учасників чат-заняття, які відповідають обраній формі його проведення (виступ ведучого (модератора), обговорення проблеми, евристичний діалог; «мозковий штурм», конструювання дефініції, чат-презентація, ігрові завдання, індивідуальна рефлексія);

10) визначити етапи чат-заняття: початок, кульмінація, завершення. Розподілити час на кожний з цих етапів. Скласти розклад чат-заняття, який буде повідомлено учасникам, наприклад:

14.00–14.10. – Реєстрація учасників чат-заняття.

14.10–14.15. – Вступне слово ведучого курсу.

14.15–14.35. – Обговорення проблеми;

11) скласти письмові заготовки для проведення чат-заняття у вигляді назв етапів заняття, окремих фраз, реплік у ході заняття, не витрачаючи зайвого часу на набір тексту під час самого заняття. Такими заготовками можуть бути:

- вітання, вступне слово ведучого;
- фрази, що активізують діяльність учасників чату;
- фрази, що заохочують міркування слухачів;
- стимулюючі запитання до учасників з теми заняття;
- короткі проблемні завдання слухачів під час чат-заняття;

12) сформулювати можливі змістовні, організаційні і дисциплінарні проблеми (відхід обговорення від теми заняття, недотримання регламенту, поява в чаті сторонніх), які можливі в ході заняття, запропонувати способи їхнього розв'язування;

13) визначити технічні проблеми (втрата зв'язку слухача із викладачем), які можуть відбуватися в ході заняття, запропонувати способи їхнього розв'язування;

14) визначити форми вираження рефлексивної діяльності учасників у чат-занятті, навести зразковий алгоритм їхньої рефлексивної діяльності;

15) сформулювати конкретні можливі результати заняття стосовно учасників чат-заняття (записи чат-обговорення проблеми, розроблені в ході заняття завдання, відповіді на поставлені запитання);

16) скласти ретельні рекомендації слухачам для участі в чат-занятті і відправити їх заздалегідь;

17) після проведення заняття скопіювати текст чат-обговорення, яке проводили, для наступного педагогічного аналізу.

Дистанційна конференція. Продуктивне дистанційне навчання неможливе без інтерактивного діалогу і полілогу суб'єктів навчання. Це завдання розв'язують за допомогою конференцій, які проводять на основі електронних списків розсилання, чату, відео- і аудіокомунікацій.

Наведемо особливості розробки і проведення дистанційної конференції з одночасним використанням двох форм діяльності віддалених слухачів і викладача: 1) електронної пошти в режимі модерованого списку розсилання; 2) за допомогою чату у реальному часі [14, с. 523].

Мета телеконференції: захист слухачами проектних творчих робіт. Цілі викладача, який управляє телеконференцією:

1) навчити слухачів презентувати свій навчальний продукт у дистанційному режимі;

2) організувати навчальну взаємодію дистанційних слухачів. Провести дискусію серед слухачів, розробивши структуру їхньої навчальної взаємодії і запропонувавши алгоритм їхньої комунікативної діяльності;

3) навчити слухачів ставити змістовні запитання з тем, запропонованих модератором конференції та її учасниками, давати на них короткі і повні відповіді;

4) створити доброзичливу творчу атмосферу, спрямовану на досягнення слухачами нових навчальних результатів;

5) провести серед учасників дистанційної конференції рефлексію;

6) готуючись до дистанційної конференції, модератор пропонує слухачам заздалегідь написати свої питання і міркування із заявлених тем. Ведучий також готує запитання учасникам, чиї творчі роботи йому вже відомі. Під час електронної дискусії попередньо написані ключові фрази допомагають ведучому оперативно вести діалог, не витрачаючи зайвого часу на набір тексту. Водночас від нього вимагають швидкої реакції на те, що відбувається, оперативного включення своїх реплік у дискусію, прийняття рішень про зміну теми чи виду діяльності учасників чат-конференції.

Якщо зв'язок в окремих учасників переривається на деякий час, то вони входять у «вікно розмови», упускаючи основну суть конференції; тому ведучий через визначений час повторює ключові запитання чи міркування, які вже висловлювали на конференції, для учасників, що знову підключилися до її проведення.

Ефективність заняття підвищується, якщо ведучий і учасники дистанційної конференції володіють способами формулювання питань різних типів. Тому необхідна попередня розробка типології питань для дистанційної конферен-

ції – сутнісних, пояснювальних, провокаційних та ін., оскільки від форми запитання часто залежить і досягнення учасниками навчальних результатів.

У чат-конференції робота ведучого відбувається як зі всіма учасниками конференції, так і в окремій віртуальній кімнаті з тими учасниками, які хочуть обговорити запитання, що виникають, чи проблему особисто з модератором. Так само учасники конференції можуть почати бесіду між собою в приватному режимі. Проблема, що виникає при цьому, втрату з боку модератора функцій контролю над діяльністю учасників, розв'язують за наявності в нього контрольних запитань, тестів і завдань, спрямованих на створення слухачами підсумкового навчального продукту в конференції, а також при володінні методами організації групової і парної роботи зі слухачами.

Дистанційна конференція за допомогою електронної пошти, яку проводять у режимі списку розсилання, має переваги перед чат-заняттям. Цей вид конференції превалює у застосуванні, тому що дає можливість тим педагогічним працівникам, які не мають постійного доступу в мережу Інтернет, в повному обсязі навчатися дистанційно. Створення навчального списку розсилання в різних його варіантах: вільному, керованому, що має обмеження до доступу тощо, дозволяє організувати роботу дистанційних слухачів відповідно до сформульованих педагогічних завдань.

У дистанційній конференції, яку проводять за допомогою електронної пошти, є істотна перевага перед бесідою у реальному часі – більший період часу, який мають учасники на обмірковування своїх запитань, відповідей і суджень. Це дозволяє слухачеві ретельно підготувати свою відповідь, привести її у відповідність із вимогами. У чат-занятті через обмежений час важко уникнути малозмістовних реплік, але спілкування в реальному часі виявляється більш інтенсивним. Електронною поштою учасники можуть відправляти ілюстративний матеріал, мультимедійну інформацію, що у звичайних чат-програмах подати важко.

Наведемо перелік видів діяльності учасників дистанційних конференцій у режимах чату і списку розсилання:

1. *Презентація учасникам конференції себе і своєї роботи за запропонованим алгоритмом.* Подібні повідомлення дозволяють учасникам конференції познайомитися один із одним, з освітніми результатами кожного з них, що являє собою змістовну основу для наступної комунікативної діяльності.

2. *Прямий вид діяльності у режимі – питання – відповідь.* За відсутності педагогічних навичок формулювання запитань цей вид діяльності може швидко вичерпатися, тому обмежуватися тільки запитаннями і відповідями небажано.

3. *Коментарі координатора і учасників конференції цих відповідей на поставлені запитання.* Цей вид діяльності дозволяє довідатися про думку більшості учасників з проблем, що обговорюють, розкрити тему.

4. *Ігрова діяльність*, що дозволяє провести в ході конференції невеликі конкурси зі створенням дистанційними слухачами навчальних продуктів. Такий вид діяльності потребує підготовчої роботи від ведучого, аналогічно до того, як відбувається підготовка до очних ігрових занять.

5. *Підбиття освітніх підсумків* дистанційної конференції. Поточна підсумкова рефлексія учасниками конференції спільної навчальної діяльності, усвідомлення своїх досягнень і проблем. Планування майбутньої діяльності.

Виявлення педагогічних, організаційних і технічних особливостей чи іншого виду навчальної конференції допомагає їй організаторам розробляти структуру і методи проведення дистанційних телекомунікацій, ефективно вирішувати комплекс специфічних, у кожному випадку навчальних завдань.

У системі ППО активно використовують таку форму організації навчального процесу, як *тренінг*, яка заснована на суб'єкт-суб'єктній взаємодії його учасників (педагога-тренера й осіб, які навчаються), їхньому досвіду та знань і активних методах навчання з метою розвитку й формування (нових) життєвих та особистісно-професійних компетентностей [76].

Закордонні дослідники Р. Смелянський, М. Лемберський запропонували *систему дистанційного тренінгу (СДТ)*, яка є комплексом програмно-апаратних засобів, навчальних матеріалів і методик навчання, що дають змогу дистанційно навчатися, підвищувати кваліфікацію, контролювати знання та формувати практичні навички з експлуатації та управління програмними продуктами, обладнанням і технологіями.

У цій системі автоматизовано такі процеси:

- вивчення навчальних матеріалів;
- тестування;
- формування практичних навичок роботи з обладнанням та програмним забезпеченням;
- аналіз і контроль знань;
- сертифікація знань;
- консультаційна підтримка;
- створення навчального контенту;
- управління навчальним процесом;
- забезпечення безпеки та системне адміністрування системи [105].

Модульна побудова системи дистанційного тренінгу забезпечує адаптацію до потреб конкретного слухача.

Отже, до переваг цієї системи слід віднести вільний вибір слухачем місця й часу для навчання, його індивідуалізацію за рахунок адаптації рівня та форми навчального матеріалу, відповідної настройки сервісів, виходячи з індивідуальних особливостей особи, що навчається.

Ю. Тюшев обстоює ідею комплексних навчальних технологій, які поєднують тренінг та дистанційні курси [114]. Таке поєднання, на думку дослідника, відповідно до цілей і умов навчання може створювати різноманітні моделі, зокрема:

1. Тренінг + дистанційний (підтримуючий) курс, де дистанційний курс є засобом закріплення знань та умінь, отриманих на очній тренінговій сесії.

2. Дистанційний курс + тренінг, де дистанційному курсу належить функція попереднього введення в тему (проблему) та забезпечення теоретичними знаннями, які можна опанувати з науково-методичних посібників, підручни-

ків тощо. Дистанційний курс можна використовувати для виявлення потреб учасників щодо певної галузі знань, які потім знаходять відображення у змісті тренінгу.

3. Дистанційний курс + тренінг + дистанційний курс. У цій моделі попередній дистанційний курс забезпечує введення учасників у тему (проблему) та мотивує до активної діяльності в тренінгу, а заключний – закріплює, систематизує знання та вміння, мотивує учасника для їхнього застосування, вимірює якість навчання та забезпечує зворотній зв'язок. Вона є більш ефективною за дві попередні й може стати неперервною і розглядатися, на думку автора, як наскрізна технологія [76].

3.2. МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

Методи навчання – один з найважливіших структурних компонентів навчального процесу. Слово «метод» (від грецького *methodos*) в перекладі означає «дослідження, спосіб, шлях досягнення мети». Етимологія цього слова відображається і на трактуванні його як наукової категорії. Методологічний підхід до з'ясування сутності методів навчання як багатоякісного, багатовимірного, багатостороннього, поліфункціонального дидактичного явища, яке має різні сторони прояву, розділяють вітчизняні науковці (А. Алексюк, Н. Бібік, В. Бондар, С. Бондар, В. Вихруш, В. Лозова, І. Малафіїк, Л. Момот, Н. Мойсеюк, В. Паламарчук, І. Підласий, В. Онищук, О. Савченко) та зарубіжні (Ю. Бабанський, Д. Вількеєв, М. Левіна, І. Лернер, М. Махмутов, В. Сітаров, В. Оконь, М. Скаткін та ін.) дидакти. Проте вчені прагнуть дати оптимальне визначення, яке б охоплювало родові (загальні) і найбільш специфічні (суттєві) ознаки.

Спираючись на дослідження цієї проблеми, під методом навчання в освітній діяльності ЗППО ми будемо розуміти дидактичну категорію, що дає теоретичне уявлення про систему норм взаємодії викладача та слухачів, у ході якої здійснюють організацію і регулювання діяльності ЗО, що забезпечує засвоєння ними змісту і тим самим досягнення цілей навчання.

Аналіз діяльності ЗППО показав, що методи навчання можуть забезпечити досягнення необхідних цілей при підвищенні кваліфікації слухачів. У освітньому процесі ЗППО використовують такі традиційні методи:

- ✓ словесні,
- ✓ наочні,
- ✓ практичні,
- ✓ інформаційно-рецептивні,
- ✓ репродуктивні,
- ✓ проблемні,
- ✓ евристичні,
- ✓ частково-дослідні.

Більшість із цих методів використовують як при очному навчанні, так і за дистанційному, у процесі якого їх здійснюють за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій: бесіду, дискусію, дебати, прес-метод, демонстрацію, ілюстрацію, роботу з книгою.

Дистанційне навчання провокує активну пізнавальну та творчу (рефлексивну, аналітичну, дослідницьку, комунікативну) діяльність слухачів за допомогою побудови особливого освітнього простору та методів:

– «метод колективної творчості» – у цьому випадку вітається колективне вирішення питань, оскільки воно емітує ситуації реальної дійсності, роботу людей у складі колективу; індивідуальна творчість підсувається на другий план;

– «метод реальної дійсності» – тут перед слухачами ставлять завдання реального світу, щодо яких ними має бути засвоєно навчальний матеріал і запропоновано варіант рішення;

– «метод нових джерел знань» – до таких джерел належать не лише друковані матеріали, але й ті, що з'являються в Інтернеті;

– «метод пріоритетного мислення» – у цьому випадку визначальним для слухача є вміння оригінально мислити, творчо вирішувати сформульоване завдання, а не намагатися запам'ятати досліджуваний матеріал, що його було подано викладачем або прочитано у підручнику;

– «метод перманентного навчання» – слухач безперервно, упродовж усього життя удосконалює свої знання.

Формування вмінь і навичок можна здійснювати через впровадження таких методів навчання, як наставництво, коучинг, медіація, навчання дією, навчання в робочих групах, у рамках зовнішнього навчання в ЗППО як очно, так і дистанційно.

Одним із ефективних методів стаціонарного і дистанційного навчання, навчання за індивідуальними траєкторіями може бути *консультування з професійного і особистісного розвитку*.

Реалізацію зазначеного методу, наприклад, в УМО НАПН України здійснюють у лабораторії методики і технологій дистанційного навчання кафедри дистанційної освіти шляхом організації такої організаційно-навчальної форми, як Консультаційний пункт, який включає відповідні студії з напрямів розвитку професійної ІК-компетентності кураторів-тьюторів, викладачів-тьюторів та забезпечує слухачам отримання необхідних консультацій упродовж стаціонарного навчання, а також консультації в

on-line-режимі та форумах. Окрім того, слухачам пропонують у віртуальному навчальному середовищі пройти психологічне тестування щодо особистісних якостей та продовжити професійний розвиток за індивідуальними навчальними планами.

Серед сучасних педагогічних технологій найбільший інтерес для навчання дорослих являють ті методи, що орієнтовані на групову роботу слухачів, навчання у співпраці, активний пізнавальний процес, роботу з різними джерелами інформації. Зазначимо, що саме ці методи найбільш ефективно вирішують проблеми особистісно-зорієнтованого навчання.

Метод навчання у співробітництві (collaborative learning) з'явився як альтернативний варіант традиційної класно-урочної системи. Її автори об'єднали в єдиному процесі три ідеї:

- навчання в колективі;
- взаємну оцінку;
- навчання в малих групах.

Це було названо одним терміном – *навчання у співробітництві*. При навчанні у співробітництві головною силою, що впливає на навчальний процес, став вплив колективу, навчальної групи, що практично неможливо за традиційного навчання [100].

За навчання у співпраці вирішують такі завдання:

- ✓ слухач стає набагато активнішим, якщо він уміє встановлювати соціальні контакти з іншими членами колективу;
- ✓ від уміння спілкуватися з іншими членами колективу залежить і вміння слухача висловлювати свою точку зору, своє бачення проблеми;
- ✓ у процесі соціальних контактів між слухачами створюється навчальне співтовариство людей, які володіють певними знаннями, які готові отримувати нові знання у процесі спілкування один з одним, у спільній пізнавальній діяльності.

Навчання у співробітництві – це спільне (поділене, розподілене) навчальне дослідження, у результаті якого слухачі працюють разом, колективно конструюючи, продукуючи нові знання практичного призначення, а не відкриваючи об'єктивні реалії, споживаючи знання в уже готовому вигляді.

При цьому чітко видно дві процесуальні сторони навчання у співробітництві:

- спілкування слухачів один з одним у складі колективу групи;
- власне процес навчання.

Цей метод навчання не такий «технологічний», як *кооперативне навчання*, тому й управляти навчальним процесом набагато складніше. Роль викладача тут зводять до того, що він задає тему для слухачів (ставить навчальне завдання), а далі він повинен створити таке сприятливе середовище спілкування, психологічну атмосферу, за яких слухачі могли би працювати разом. При цьому, на відміну від інших методів навчання, викладач є повноправним учасником процесу навчання, тобто слухачем (що, зрозуміло, не знімає з нього відпові-

дальності за координацію, керування ходом дискусій, а також за підготовку матеріалів, розробку плану роботи, обговорюваних питань і тем) [64].

Навчання у співпраці припускає організацію груп слухачів, які спільно працюють над рішенням будь-якої проблеми, теми, питання. На початкових етапах роботи за методом навчання у співробітництві викладач має витратити чимало часу на різноманітні психолого-педагогічні тренінги, спрямовані на:

- ✓ знайомство слухачів один з одним;
- ✓ об'єднання колективу слухачів загалом, окремих груп слухачів;
- ✓ освоєння азів міжперсональної та групової комунікації;
- ✓ розвиток умінь брати участь у діалозі, вести дискусію;
- ✓ вивчення індивідуальних стилів навчання, соціально-психологічних типів слухачів, які працюють в одній групі.

Кооперативне навчання (Cooperative Learning) – це метод навчання в малих групах. Групу слухачів розділяють на кілька малих підгруп і діють за інструкцією, спеціально розробленою для них викладачем. Кожний зі слухачів працює над своїм завданням, своєю частиною матеріалу до повного розуміння досліджуваного питання й завершення роботи над ним. Потім слухачі обмінюються результатами з розумінням, що робота кожного є важливою й істотною для роботи всіх інших, оскільки без неї завдання не можна вважати виконаним (частина важливої інформації буде загублена, інші підгрупи слухачів її не отримають).

Метод проектів – це комплексний метод навчання, який дозволяє будувати навчальний процес, виходячи з інтересів слухачів, що дає можливість кожному слухачеві виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї навчально-пізнавальної діяльності, результатом якої є створення певного продукту чи явища.

Результати виконаних проектів повинні бути «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то має бути її конкретне рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження. В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних, творчих інтересів слухачів, умінь самостійно конструювати свої знання, умінь орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Метод проектів завжди орієнтовано на самостійну діяльність слухачів – індивідуальну, парну, групову, яку слухачі виконують упродовж певного відрізка часу. Цей метод органічно сполучається з методом навчання у співробітництві, проблемним і дослідницьким методом навчання.

Роботу над проектом ретельно планує викладач та обговорює зі слухачами. При цьому проводить докладне структурування змістовної частини проекту зі вказівкою поетапних результатів і термінів представлення результатів на загальний огляд іншим слухачам групи, експертам або, наприклад, «зовнішнім» користувачам, які не мають прямого відношення до процесу навчання.

Дотепер прийнято виділяти сім основних етапів роботи над проектом (див. рис. 3.1):

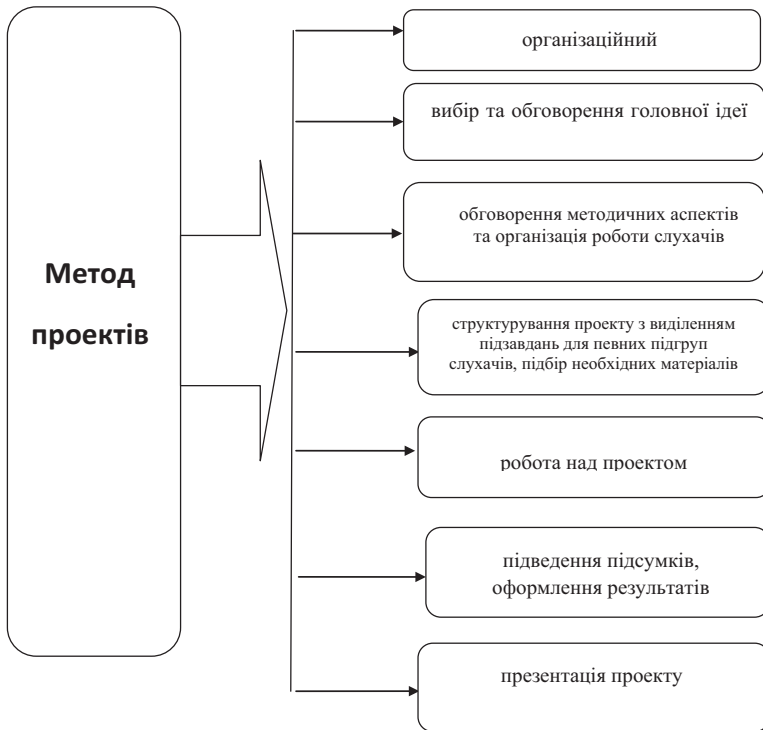

Рис. 3.1. Основні етапи методу проектів

Форми організації спільної діяльності слухачів над проектом визначають, виходячи з особливостей тематики, цілей спільної діяльності, інтересів учасників проекту. Головне, що кожного разу це є різні види самостійної діяльності слухачів. Успіх проектної діяльності слухачів значною мірою залежить від організації роботи всередині групи, від чіткого розподілу обов'язків і визначення форм відповідальності за виконувану частину роботи.

Проекти можуть бути різного ступеня складності. Тематика проектів може стосуватися якогось теоретичного питання навчальних модулів професійної програми підвищення кваліфікації з метою поглибити знання слухачів із цього питання, диференціювати процес навчання. Однак частіше теми проектів відносять до певного питання, актуального для практичного життя, і потребують залучення знань слухачів з різних галузей знань, а також творчого мислення та дослідницьких навичок. У такий спосіб досягають природної інтеграції знань.

Різновидом методу проектів є *метод телекомунікаційних проектів*. Під навчальним телекомунікаційним проектом розуміють спільну навчально-пізнавальну, творчу або ігрову діяльність учнів-партнерів, організовану на основі комп'ютерної телекомунікації, що має загальну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовану на досягнення загального результату діяльності.

Телекомунікаційні проекти педагогічно виправдані в тих випадках, коли в ході їхнього виконання передбачають і пропонують:

✓ множинні, систематичні, разові або тривалі спостереження за тим чи іншим природним, фізичним, соціальним та ін. явищем, що вимагають збору даних у різних регіонах для вирішення поставленої проблеми;

✓ порівняльне вивчення, дослідження того чи іншого явища, факту, події, що відбулись або мають місце в різних місцевостях, для виявлення певної тенденції або прийняття рішення, розробки пропозицій;

✓ порівняльне вивчення ефективності використання того самого чи різних (альтернативних) способів вирішення однієї проблеми, одного завдання для виявлення найбільш ефективного, прийняттого для будь-яких ситуацій рішення, тобто для отримання даних про об'єктивну ефективність пропонованого способу вирішення проблеми;

✓ спільне творче створення, якась розробка, практична (наприклад, виведення нового сорту рослини в різних кліматичних зонах) або творча робота (створення журналу, газети, п'єси тощо.);

✓ провести захоплюючі пригодницькі спільні ігри, змагання.

У вітчизняній методиці розроблено чимало типів телекомунікаційних проектів.

Основні ознаки телекомунікаційних проектів представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Ознаки методу телекомунікаційних проектів

Метод телекомунікаційних проектів				
типи	етапи	характер координації	форми організації слухачів	форми комп'ютерної телекомунікації
дослідницький, творчий, рольово-ігровий, практико-орієнтований	I. Організаційний; II. Вибір та обговорення головної ідеї, цілей і завдань майбутнього проекту; III. Обговорення методичних аспектів та організація роботи слухачів; IV. Структурування проекту з виділенням підзавдань для певних груп учнів, підбір необхідних матеріалів; V. Робота над проектом; VI. Підбиття підсумків, оформлення результатів; VII. Презентація проекту.	✓ безпосередній (твердий, гнучкий); ✓ прихований (неявний, що імітує учасника проекту).	<ul style="list-style-type: none"> ● індивідуальні проекти (усередині іншого великого проекту); ● парні проекти (над одним проектом працюють партнери в парі); ● групові проекти (у проекті беруть участь групи, сформовані з різних учасників, або навіть групи з кількох регіонів). 	електронна пошта, у вигляді телеконференцій або Web-квестів.

За характером контактів телекомунікаційний проект може бути проведено серед учасників одного навчального закладу, групи, міста, регіону, країни, різних країн світу тощо. Обов'язково враховують кількість учасників та тривалість проекту.

У ході роботи над телекомунікаційними проектами може виникнути необхідність не тільки у звичайному обміні ідеями, думками щодо тієї чи іншої теми, а й необхідність у швидкому пошуку вирішення якоїсь проблеми, пошуку ідей. У цьому випадку добре зарекомендував себе такий метод, як «мозковий штурм».

При плануванні телекомунікаційних проектів необхідно також продумати форми організації роботи слухачів. Ці форми можуть бути різними.

Форми організації спільної діяльності слухачів над проектом визначають, виходячи з особливостей тематики, цілей спільної діяльності, інтересів учасників проекту. Головне, що кожного разу – це різні види самостійної діяльності слухачів. Успіх проектної діяльності слухачів залежить від організації роботи всередині групи, від чіткого розподілу обов'язків і визначення форм відповідальності за виконувану частину роботи.

В основі багатьох навчальних проектів лежать *дослідницькі методи навчання*. Зауважимо, що в ході спільного дослідження слухачами використовують методи «мозкового штурму», «круглого столу», статистичних методів, творчих звітів, презентацій тощо. Усю діяльність слухачів зосереджують на етапах, які представлено на рис. 3.2.

Дослідницький метод навчання дуже часто лежить в основі проектної діяльності слухачів, у рамках як звичайних, так і телекомунікаційних навчальних проектів. Основна ідея дослідницького методу навчання полягає у використанні наукового підходу для вирішення того чи іншого навчального завдання. Роботу слухачів у цьому випадку будують за логікою проведення класичного наукового дослідження, з використанням усіх методів і прийомів наукового дослідження, характерних для діяльності вчених. Дослідницький метод є пріоритетним у підготовці робочого матеріалу та написанні слухачами випускної роботи.

Розкриємо зміст основних етапів організації навчальної діяльності при використанні дослідницького методу.

Визначення загальної теми дослідження, предмета й об'єкта дослідження.

При виборі теми особливе значення має соціальна, культурна, економічна і т. п. значущість. Намічена ідея може бути коректно усвідомлена тільки тоді, коли її буде розглянуто в певній системі знання, соціального явища, економічної проблеми тощо.

Виявлення та формулювання загальної проблеми.

Перед слухачами ставлять низку проблем, питань, обговорення яких призведе до формулювання на основі складових загальної проблеми. Обговорюють актуальність і новизну дослідження, що допоможе вирішити сформульовані проблеми.

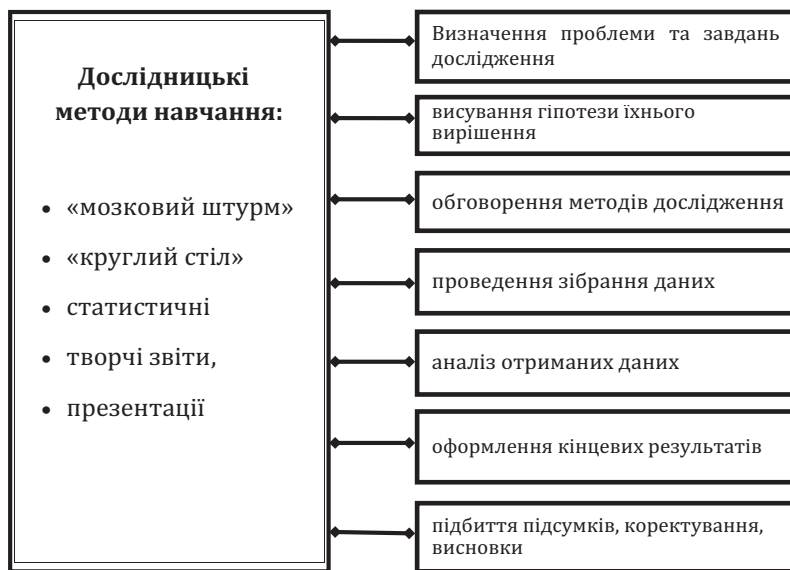

Рис. 3.2. Етапи дослідницьких методів навчання

Формулювання гіпотез.

Слухачі за допомогою наукового керівника формулюють гіпотезу дослідження, що надалі служить їм орієнтиром у пошуку необхідної інформації. Гіпотези зазвичай формують у вигляді певних відносин між двома чи більше подіями, явищами.

Визначення методів збору й обробки даних на підтвердження висунутих гіпотез. Щоби визначити найбільш ефективні методи збору й обробки даних із цієї проблеми, необхідно визначити методи досліджень (вивчення першоджерел, анкетування, інтерв'ю тощо) та скоординувати їх у часі. Також обговорюють способи та джерела одержання інформації, методику її обробки.

Збір даних.

На етапі збору даних слухачі проводять самостійні дослідження. У процесі збору даних вони визначають способи їхньої обробки. Також визначають способи оформлення результатів (наукова стаття в газету, журнал, мережну конференцію, відеофільм, презентація в Інтернет тощо).

Обговорення отриманих даних. Зібрані матеріали можуть бути повідомлені науковому керівнику в різній формі, наприклад:

- ✓ лист-звіт на мережній конференції;
- ✓ чат;
- ✓ веб-сторінки з теми;
- ✓ аргументація;
- ✓ рольові ігри тощо.

Після презентації даних науковий керівник разом зі слухачем обговорює й аналізує представлену інформацію.

Перевірка гіпотез.

Якщо представлені дані задовольнили наукового керівника, починають наступний етап дослідження – перевірка висунутих гіпотез. Вибирають лише ті гіпотези, які мають досить доказові дані на її підтвердження.

Формулювання понять, узагальнень, висновків.

Із сукупності зібраних даних, понять роблять узагальнення на основі встановлених зв'язків, висунутих раніше гіпотез, що стали твердженнями. Усіх їх так чи інакше фіксують.

Застосування висновків.

Слухачі роблять висновки про можливість застосування отриманих узагальнень у житті свого навчального закладу, міста, селища, країни, людства та приходять до формулювання нових проблем (для сьогодення, для майбутнього).

Метод проблемного навчання засновано на створенні особливого виду проблемної мотивації. Проблема – складне пізнавальне завдання, вирішення якого представляє істотний практичний або теоретичний інтерес. Якщо проблему правильно сформульовано, то вона буде виконувати функцію логічного засобу, що визначає напрямок пошуку нової інформації й тим самим буде забезпечувати ефективність діяльності, пов'язаної з її вирішенням.

У процесі проблемного навчання увагу слухачів фокусують на важливих проблемах, вони стимулюють пізнавальну активність, сприяють розвитку вмінь і навичок із рішення проблем. Освітній процес будують навколо слухача, всю роботу організовують у малих групах. Роль викладача зводять до спостереження, підтримки – не більше. Ці проблеми пробуджують допитливість слухачів і сприяють тому, що вони самостійно освоюють більші обсяги нової інформації. Слухачі навчаються мислити критично й аналітично, вчать шукати відповідні джерела інформації та ресурси за допомогою ІКТ, необхідні їм для вирішення цієї проблеми.

Проблеми, поставлені перед слухачами, ставляться в системі, тобто з кожною новою проблемою відбувається ускладнення матеріалу, слухачі отримують нову інформацію та переходять з одного рівня на інший.

Проблемне навчання тісно пов'язано з дослідницьким методом, базуються на навчанні у співпраці.

Завдання викладачів – розробити, сформулювати завдання-проблеми.

Ігрові технології використовують у навчанні з незапам'ятних часів. На сьогодні їх широко використовують лише у сфері початкової освіти, середня та вища школа звертаються до них дуже рідко. Навчальні ігрові технології здатні вирішити багато проблем, викликаних специфікою освітнього середовища. При цьому ігровим середовищем може стати Інтернет, що диктує свої закони дидактичної реалізації цієї технології навчання.

З одного боку, ігри можна успішно використовувати на початкових етапах навчання, коли слухачі майбутніх віртуальних навчальних груп знайомляться один з одним. І в цьому випадку ігри можна успішно сполучати з різними психолого-педагогічними тренінгами з розвитку навичок комунікації. З іншого боку, ігри можна використовувати й безпосередньо у процесі навчання.

У методиці виділяють такі види педагогічних ігор (рис. 3.3.):

За характером ігрової методики виділяють предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні ігри та ігри-драматизації.

Розглянемо докладно деякі види ігор, які, на наш погляд, можна застосовувати в навчальному процесі при підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

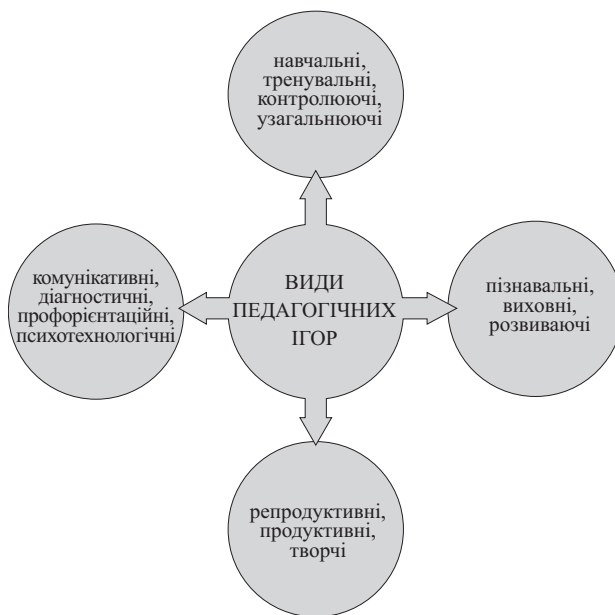

Рис. 3.3. Види педагогічних ігор

Імітаційні ігри.

Імітують діяльність якоїсь організації, підприємства, фірми. Імітувати можна події, конкретну діяльність осіб (нараду, розробку проекту тощо), а також обставини, умови, в яких відбувається подія або діяльність. Сценарій імітаційної гри містить сюжет, опис структури та призначення процесів та об'єктів, які імітують.

Операційні ігри.

Допомагають відпрацювати виконання певних специфічних операцій (наприклад, сформувати навички роботи з електронною поштою або користування пошуковою системою). Ігри проводять за умов, що імітують реальні.

Виконання ролей.

Опрацьовують тактику поведінки, дій, виконання функцій та обов'язків конкретної особи. Розробляють модель – п'єсу зі сценарієм, між учасниками розподіляють ролі.

У структурі будь-якої гри можна виділити такі елементи, кожен з яких повинен бути ретельно продуманим і спланованим до початку гри:

- ✓ ролі, взяті на себе слухачами;

- ✓ ігрові дії як засіб реалізації цих ролей;
- ✓ ігрові засоби, що заміщають реальні речі;
- ✓ реальні стосунки між гравцями;
- ✓ сюжет (зміст) гри.

На відміну від просто гри педагогічні ігри загалом мають істотну особливість – чітко поставлену мету навчання та відповідний їй педагогічний результат, навчально-пізнавальну спрямованість.

Ігрову форму занять створюють за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які дозволяють активізувати пізнавальну діяльність слухачів.

При плануванні гри дидактичну мету перетворюють в ігрове завдання, навчальну діяльність підкорюють правилам гри, навчальний матеріал використовують як засіб для гри, у навчальну діяльність уводять елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове, а успішне виконання дидактичного завдання пов'язують з ігровим результатом.

Найважливіша роль в ігрових технологіях належить заключному ретроспективному обговоренню, в якому слухачі спільно аналізують хід і результати гри, співвідношення ігрової (імітаційної) моделі та реальності, а також хід навчально-ігрової взаємодії.

Навчання у співробітництві, метод проектів, проблемне навчання, ігрові технології припускають групову спільну роботу слухачів. Для того щоб вона була успішною, слухачі засвоюють низку алгоритмів, прийомів, технологій спільного прийняття рішень, вироблення загальної стратегії дій і рішення проблем, що виникли, пошук їхніх рішень, які успішно використовують надалі в ході мережних дискусій, проектів тощо. При цьому іноді може виникнути ситуація, коли треба прийняти колективне рішення або згенерувати нову ідею в короткий термін. У цьому випадку добре зарекомендував себе такий прийом, як «*мозковий штурм*» (за сформованою традицією його називають методом, хоча з термінологічної точки зору це не зовсім правильно).

Здійснюють цей метод у такий спосіб. Партнери кожної групи передають лідеру свої ідеї. Ці ідеї запам'ятовують для подальшого обговорення у групах. Під час сеансу висловлені ідеї не обговорюють, а просто фіксують.

По закінченню «мозкового штурму» учасники групи під керівництвом свого лідера збираються й обговорюють висунуті ідеї, відбираючи з них найбільш раціональні з погляду більшості учасників. Якщо при цьому присутній автор ідеї, то він має можливість пояснити свою думку.

Надзвичайне значення мають у таких дискусіях особисті якості лідера, який повинен дотримуватися тактики «доброзичливого спостерігача». Так, якщо, з точки зору викладача, слухачі приймають не ті рішення, йому не треба їх «виправляти». Може ще виявитися, що праві в остаточному підсумку вони. Слухачі повинні самі знайти та виправити свої помилки. Відібрані й обґрунтовані ідеї групи готують у вигляді відредагованого тексту на комп'ютері, а потім розповсюджують. Те ж саме роблять і партнери. У ході подальших обговорень партнери приходять до консенсусу й домовляються про спільне рішення.

«Мозковий штурм» як метод вироблення великої кількості ідей за короткий проміжок часу є найбільш ефективним за колективного пошуку рішення проблем у групі, що складається не більш ніж із дванадцяти осіб. Кожний член групи пропонує, як мінімум, одну ідею вирішення проблеми. Ідеї не підлягають оцінці, дискусії чи критиці. Оптимальна тривалість «мозкового штурму» – близько 30 хвилин. В умовах Інтернету цей метод ефективний при проведенні мультимедійних, аудіо- та відеоконференцій та он-лайнних чатів, тобто в умовах інтенсивного спілкування в режимі реального часу. На рис. 3.4. представлено основні етапи методу «мозкового штурму»

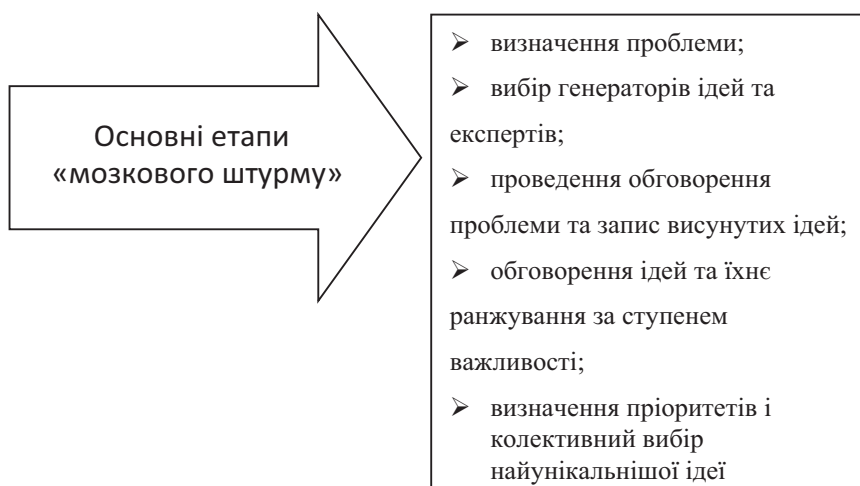

Рис. 3.4. Основні етапи методу «мозкового штурму»

Розглянемо поетапність процесу вироблення й обговорення ідей. Після постановки проблеми ведучий ставить завдання – обмінятися інформацією, даними з поставленої проблеми. При цьому обмін інформацією має винятково фактичний та об'єктивний характер, і в цей період учасники намагаються утримуватися від оцінок. Обмінявшись інформацією, учасники «мозкового штурму» переходять до її аналізу. Тепер уже вони мають можливість говорити все, що думають про зібрані дані. Ведучий у цей час реєструє (записує) усі висловлені оцінні думки, не намагаючись передчасно перейти до вирішення проблеми. Далі ведучий пропонує групі знайти вирішення проблеми. Цей етап вимагає максимуму уваги. Ведучий фіксує запропоновані рішення. Група порівнює ці рішення з аналізом, проведеним під час другої фази. Відкидають одні ідеї, поєднують інші, приводячи групу до остаточного рішення, що задовольняє всіх учасників. При підбитті підсумків ставлять головне запитання: чи вирішена проблемна ситуація (чи досягнута мета)? Також важливо визначити, чи всім учасникам «мозкового штурму» зрозуміла ситуація, чи правильно були вибрані підходи, критерії вирішення проблеми, а також чи

вдалося виробити рекомендації для практичних дій. У таблиці 3.2 проілюстровано переваги та недоліки методу «мозкового штурму».

Розглянемо деякі технології навчання, які вже давно відомі в системі очного навчання, але останнім часом у трохи зміненому вигляді все частіше стали використовувати за дистанційного навчання.

Менторство (індивідуальне наставництво).

Мережний ментор – це професіонал у конкретній предметній сфері, який допомагає слухачеві самостійно освоїти те чи інше питання як у рамках індивідуального плану слухача, так і у професійній програмі підвищення кваліфікації. Ця форма роботи зі слухачами ідеально підходить для Інтернету, оскільки при спілкуванні електронною поштою або в чатах слухачі відчують більшу увагу викладача та куратора-тьютора, ніж в очних етапах навчання. Відстрочена комунікація дозволяє більш чітко формулювати запитання та відповіді на них. Менторство закінчується тоді, коли слухач справляється із завданням або розбирається в темі.

Таблиця 3.2

Переваги та недоліки методу «мозкового штурму»

МЕТОД «МОЗКОВОГО ШТУРМУ»	
ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ забезпечення кожному члену групи «мозкового штурму» однакової участі в обговоренні проблеми та висуванні ідей; ✓ однакова продуктивність на будь-якій стадії процесу ухвалення рішення; ✓ можливість фіксації та постійного запису всіх висунутих ідей; ✓ сприятливі умови для виникнення ефекту «ланцюгової реакції» ідей. 	<ul style="list-style-type: none"> – можливість домінування одного чи двох лідерів – найбільш активних учасників групи; – імовірність «зациклення» на однотипній ідеї; – необхідність певного рівня компетентності та наявності представників різних спеціальностей у складі однієї групи; – обмеженість часу на проведення.

Парне навчання. Репетиція.

Два учасники групи спільно готуються до підсумкової презентації (подання проекту, виступи з доповіддю на конференції, під час захисту випускної роботи тощо). Кожний з них підготував свою власну презентацію. Однак перед ними ставлять нове завдання – «прогнати» один перед одним ці презентації, а потім обговорити їхню якість, поставити один одному якомога більшу кількість запитань, намагаючись угадати, які ситуації можуть виникнути під час майбутньої офіційно запланованої презентації перед усією групою. Після попереднього перегляду й обговорення слухачі коректують свої матеріали, допомагають один одному в їхньому доопрацюванні (переробці). За подібної форми роботи слухачі глибше вникають у суть досліджуваного питання, заздалегідь «проговорюють» увесь матеріал презентації, що дозволяє вирішити такі завдання:

✓ знімається страх публічного виступу перед комісією із захисту випускних робіт і слухачі:

- ✓ підвищують впевненість у власних силах;
- ✓ матеріал запам'ятовують краще;
- ✓ заздалегідь коректують усі неточності (що дозволяє надати в подальшому вивірений варіант презентації, який не містить помилок);
- ✓ зайвий раз тренуються у використанні мережних ресурсів і технологій (наприклад, за участі у відеоконференції або чаті).

Друзі з листування.

Ця форма спілкування слухачів в Інтернеті стала вже «класичною». Листування електронною поштою, спілкування в чатах надзвичайно ефективні за дистанційного консультування слухачів, в дискусіях, які виникають під час інтернет-занять. «Друзям із листування» повинні поставити конкретні завдання, їхню діяльність мають вписувати у певний навчальний курс і здійснювати за планом. Цю форму праці часто використовують при навчанні слухачів за проектною методикою.

Метод *спільної творчої роботи* активно використовують практики в рамках телекомунікаційних проектів. Слухачі вибирають одну тему випускної творчої роботи або творче завдання на двох і починають працювати над ним як співавтори. При цьому можливі різні схеми спільної діяльності, які слухачі можуть вибрати самі або їм це може підказати науковий керівник.

Диспут – це публічна суперечка, одна з активних форм роботи зі слухачами. Зазвичай її присвячують обговоренню злободенних проблем. Диспути можуть проводити як за допомогою асинхронної комунікації (за допомогою списків розсилання, форумів), так і у вигляді телеконференцій у режимі реального часу.

Проведення диспуту мають ретельно планувати, а учасники диспуту ще до його проведення повинні познайомитися з темою, вивчити достатню кількість першоджерел, щоб аргументовано відстоювати свою точку зору.

Далі диспут проводять або у формі відеоконференції, що схоже за способом організації традиційного диспуту, або у формі асинхронної конференції. У цьому випадку будь-хто з учасників або викладач пише вступ. Кожний слухач (пари, підгрупа слухачів) публікує свій виступ на конференції; потім іде аргументоване обговорення, в якому ключову роль, знову ж таки, відіграє координатор. Тривалість асинхронного диспуту, як правило, не перевищує двох тижнів. Диспут можна об'єднати з рольовими, індивідуальними чи командними іграми.

Доповідь (презентація) – це публічне повідомлення, що являє собою розгорнутий виклад певної теми, питання програми. Доповідь можна представити різними учасниками процесу навчання:

- викладачем (лектором, куратором-тьютором, координатором тощо);
- запрошеним експертом;
- слухачем;
- підгрупою слухачів.

При цьому, якщо за очного навчання доповідач і навчальна група перебува-

ють в одному місці, за дистанційного навчання всі присутні перебувають один від одного на відстані, а саму доповідь проводять у вигляді телеконференції в режимі реального часу.

Також доповідь в умовах Інтернету цілком можна бути представляти й у відстроченому режимі. Для цього доповідач готує всі необхідні матеріали (текст доповіді, слайди PowerPoint, ілюстрації тощо, аж до відеозапису зазначеної доповіді) і розміщує все це на одному із сайтів Інтернету. Слухачі отримують від викладача інформацію про те, коли та на якому сайті можна познайомитися з цією доповіддю. Перевагою є те, що слухачі будуть знайомитися з матеріалами подібних «доповідей» набагато уважніше, ніж при прослуховуванні традиційних доповідей, коли основним каналом сприйняття інформації є аудіальний, що утруднює засвоєння нової інформації.

Зустрічі з експертами.

У рамках дистанційного курсу при використанні проблемного методу навчання, методу проектів і кооперативного навчання куратори-тьютори часто запрошують на зустрічі зі слухачами професіоналів, які відіграють роль експертів у певній галузі, відповідаючи на запитання слухачів, проводячи «відкриті майстер-класи або оцінюючи творчі проекти слухачів. Це може бути зроблено як у формі мультимедійної конференції, так і в умовах мережного форуму або просто електронною поштою.

Куратор-тьютор заздалегідь інформує слухачів про майбутню зустріч, повідомляє ім'я експерта, сферу його професійних інтересів і компетенцій, а також час зустрічі та форму її проведення. Як правило, для економії часу під час он-лайнової зустрічі слухачі заздалегідь готують свої запитання та передають їх через куратора-тьютора експерту. Експерт отримує запитання, аналізує їх і враховує при підготовці до зустрічі зі слухачами, що допомагає йому краще зорієнтуватися у перевагах, знаннях/незнаннях слухачів [64].

Кейс-метод або метод групового вирішення конкретних ситуацій (ситуаційний метод) полягає в тому, що слухачам як завдання для самостійної індивідуальної роботи пропонують для аналізу ситуацію. Саме в процесі розгляду, аналізу, пошуку рішення у так званій *ситуаційній вправі (кейсі)* реалізують цей метод. Ситуаційна вправа – це комплексний опис ситуацій, в якому можна виділити низку взаємопов'язаних структур або рівнів: пізнавальних, понятійних, навчальних, суспільних, аналітичних, вирішувальних, евристичних, мотиваційних тощо. Використання ситуаційної вправи у груповій роботі засновано на внутрішньо груповому діалозі або на організації «мозкового штурму». Результати різних груп можуть бути порівняні між собою, може бути обране найкраще рішення.

У підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти в умовах дистанційного навчання провідним є *метод машинного та тестового контролю*, який виконує контрольню-регулюючу функцію, тобто невідривність контролю від навчального процесу. Метод машинного (програмованого) контролю здійснюють за допомогою електронно-обчислювальної техніки і контролюючих програм.

Комп'ютер є найбільш об'єктивним контролером при вивченні всіх навчальних предметів. В основі методу тестового контролю (машинного) лежать тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутність) у слухачів певних знань, умінь [88]. Тестування можна здійснювати як у режимі он-лайн, так і оф-лайн. У першому випадку слухачі здійснюють авторизований вхід на інформаційний ресурс (портал системи дистанційного навчання) і проходять тест за умовами, що поставлені викладачем (обмеження/необмеження часу, показ\непоказ правильних відповідей тощо). У другому випадку тест у відповідній формі (програму, електронний документ) розсилають слухачам за допомогою електронної пошти, а його результати обробляють після його проходження слухачами і надсилення викладачу.

Таким чином, можна вважати, вслід за І. Лернером, що і в системі ДО при використанні засобів інформаційних технологій, який би метод чи прийом не винайшов викладач або слухач під час навчання, він завжди буде складовою частиною одного або кількох із вище зазначених загально-дидактичних методів навчання.

3.3. ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

Поруч із цілями, змістом, формами і методами навчання засоби навчання є одними із головних компонентів дидактичної системи. Засоби навчання – це обов'язковий елемент оснащення освітнього процесу, який складає разом зі змістом освіти його інформаційно-предметне середовище.

Дидактика ДН передбачає його обов'язкове інформаційне забезпечення – це спеціально організована система збирання, опрацювання, збереження і використання інформації, яка відображає та забезпечує реалізацію цілей і завдань дистанційного навчання.

Велике значення для учасників дистанційного навчального процесу мають дидактичні властивості того комп'ютера, через доступ якого вони отримують всю інформацію, а саме:

- комп'ютера абонента;
- хост-комп'ютера;
- комп'ютера провайдера.

Дидактичні можливості Інтернет-мережі залежно від технічної організації роботи з комп'ютерами досліджувала Є. Полат [85, с.122–124].

Під дидактичними властивостями телекомунікацій як засобу навчання Є. Полат розуміє ті якості телекомунікацій, які можуть бути використані з дидактичними цілями у навчально-виховному процесі. Наприклад:

✓ передача текстової та бінарної інформації одному або кільком користувачам; зберігання інформації у поштовій скриньці центрального комп'ютера до тих пір, доки вона не буде затребувана користувачем;

✓ отримання автоматичного повідомлення про те, що інформація досягла адресата, або навпаки, про неможливість її доставки; відправлення запитів на отримання інформації з мережевих баз даних та отримання інформації по запити;

✓ обмін інформацією з великою кількістю користувачів; вільний пошук інформації на гіпертекстових серверах глобальної мережі тощо.

Під дидактичними функціями телекомунікацій Є. Полат розуміє зовнішні прояви їхніх властивостей, які використовують в освітньому процесі – їхнє призначення, роль та місце в освітньому процесі. До дидактичних функцій телекомунікацій автор відносить:

✓ організацію різного роду дослідницьких робіт суб'єктів навчання, які вони проводять разом; організацію оперативних консультувань;

✓ організацію мережі дистанційного навчання та підвищення кваліфікації педагогів;

✓ формування в учасників комунікативних навичок та культури спілкування;

✓ формування вмінь добувати інформацію з різних джерел;

✓ створення дійсного мовного середовища спілкування, додаткової мотивації до вивчення мов;

✓ сприяння культурному та гуманітарному розвитку того, хто навчається.

Дидактичні можливості комп'ютерних технологій та Інтернету в підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти достатньо великі. Головне – це інтерактивність, що забезпечує швидкість передачі інформації в обидва кінці, а також спроможна вирішувати такі дидактичні завдання:

- диференціація навчання;
- активізація діяльності суб'єкту навчання;
- використання у своїй пізнавальній діяльності ресурсів мережі;
- самостійна діяльність щодо ліквідації прогалів у знаннях;
- ілюстрування базових теоретичних знань за допомогою мультимедійних засобів;

- формування культури розумової праці;
- спільна діяльність слухачів у процесі спілкування з партнерами у малих групах співробітництва;

- обмін думками, дискусії в режимі on-line або off-line з усіма слухачами не тільки з малою, а й з великою групою (чати, телеконференції);

- здійснення контролю та управління навчальною діяльністю слухачів з боку викладача дистанційного навчання;
- консультації викладача у процесі навчальної діяльності;
- контакти із зовнішніми партнерами, які не є безпосередніми учасниками цього навчального процесу;
- спільна діяльність з партнерами з проектної діяльності в інших регіонах, країнах.

Комп'ютерні технології та Інтернет не тільки створюють унікальні можливості організації пізнавальної та творчої діяльності слухачів, а й виконують кілька додаткових дидактичних функцій:

- *ілюстрування* складних фізичних, біологічних явищ, хімічних реакцій мультимедійними засобами;
- *використання оригінальних аудитивних матеріалів* для формування вмінь аудіювання в навчанні іноземним мовам;
- *використання різноманітних статистичних і динамічних засобів* візуальної наочності в різних курсах дистанційного навчання;
- *самостійні проектні, творчі види діяльності* з використанням різноманітних мультимедійних засобів, засобів візуальної наочності, статистичної, динамічної;
- *організація віртуальних лабораторних, практичних робіт* у різних сферах знання;
- *організація віртуальних екскурсій.*

Аналіз численних джерел, зокрема [13, 15, 99], а також власні дослідження і досвід автора показали, що засоби ДН можуть являти собою:

- 1) навчальні книги (тверді копії на паперових носіях) і електронний варіант підручників, навчально-методичних посібників, довідників тощо;
- 2) мережні навчально-методичні посібники;
- 3) комп'ютерні навчальні системи у звичайному і мультимедійному варіантах;
- 4) аудіонавчально-інформаційні матеріали;
- 5) відеонавчально-інформаційні матеріали;
- 6) лабораторні дистанційні практикуми;
- 7) тренажери з віддаленим доступом;
- 8) бази даних і знань з віддаленим доступом;
- 9) електронні бібліотеки (депозитарії) з віддаленим доступом;
- 10) засоби навчання на основі експертних навчальних систем;
- 11) засоби навчання на основі геоінформаційних систем;
- 12) засоби навчання на основі віртуальної реальності.

Програмні засоби навчального призначення дозволяють:

- індивідуалізувати та диференціювати процес навчання;
- здійснювати контроль за діагностикою помилок та зворотнім зв'язком;
- здійснювати самоконтроль і самокорекцію навчальної діяльності;
- вивільнити навчальний час за рахунок виконання комп'ютером трудомістких рутинних обчислювальних робіт;

- візуалізувати навчальну інформацію;
- моделювати та імітувати досліджувані процеси або явища;
- проводити лабораторні роботи в умовах імітації на комп'ютері реальних дослідів або експериментів;
- формувати вміння студента приймати оптимальні рішення в різноманітних ситуаціях;
- розвивати певний вид мислення (наприклад, наочно-образне, теоретичне);
- підсилити мотивацію до навчання (наприклад, за рахунок образотворчих засобів програми або вкраплення ігрових ситуацій);
- формувати культуру пізнавальної діяльності та ін. [64].

У ДН поруч із традиційними навчальними книгами (підручники, посібники, робочі зошити) на паперових носіях, які не втрачають актуальності, доцільно використовувати такий засіб, як електронні підручники. Зараз у дистанційному навчанні можуть знайти застосування електронні підручники як такі, що найбільш повно відповідають вимогам ефективного проведення навчальних занять. Згідно Положення про ЕОР [90], електронний підручник – це електронне навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі. Електронний підручник дозволяє значно підвищити (порівняно з традиційними формами, методами й засобами навчально-методичного забезпечення) технологічність викладання й освоєння нових фахових знань і в концептуальному плані може бути рекомендованим для системи дистанційного навчання.

Електронний підручник має чотири основні компоненти (див. рис. 3.5.):

Основними структурними елементами навчального модуля є [64, с. 156]:

1. *Зміст* – перелік тем і підтем теоретичних, практичних і самостійних робіт, їхній розподіл за модулями, посилання на тестування, навчальні матеріали (графіки, моделі, відео-, аудіо-) за відповідними темами, на літературу та предметний покажчик.

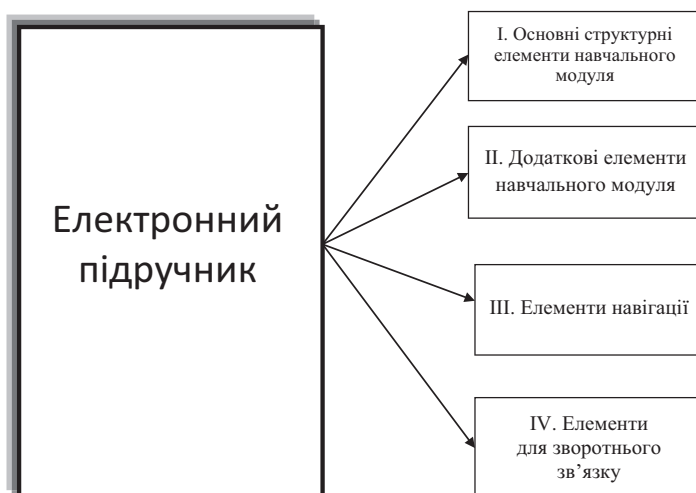

Рис. 3.5. Основні компоненти електронного підручника

2. *Анотація* – актуальність, завдання вивчення начального модуля, знання та вміння, якими повинен оволодіти слухач після вивчення змісту цього модуля.

3. *Теоретичний матеріал із навчального модуля.*

4. *Завдання для лабораторно-практичних занять* із зазначенням мети, потрібного устаткування і порядку виконання роботи.

5. *Теоретичний матеріал* для додаткового ознайомлення і практичні завдання, для самостійного напрацювання відповідних умінь і навичок.

6. *Форми для проведення програмованого тестового контролю* за темами.

Додаткові елементи навчального модуля включають:

1. *Додаткові навчальні матеріали*, що містять графіку, аудіо- чи відеофрагменти, моделі (математичні, 3D) для ілюстрування теоретичного матеріалу.

2. *Перелік використаної для розробки електронного підручника літератури*, додаткової літератури з навчального модуля та посилань на ресурси мережі Інтернет.

3. *Глосарій* – визначення основних понять навчального модуля.

4. *Форма пошуку за ключовими словами* по тексту електронного підручника.

Елементами навігації є кнопки, посилання. Елементами для зворотного зв'язку виступають форми для відправки файлів, чати, форми тощо.

Інструментальними засобами створення електронного посібника є:

- використання web-браузерів;
- мова розмітки гіпертексту HTML;
- HTML-конвертери;
- текстові редактори Блокнот, NotePad, WordPad;
- графічні редактори;
- FrameMaker;
- Web Publisher;
- HTML-редактори (наприклад, FrontPage).

Створення і використання в навчально-виховному процесі дидактичних комп'ютерних програм, які спрямовані на гармонійний розвиток особистості – це одна із актуальних проблем сучасного підручникомознавства, якою зацікавлені вітчизняні та зарубіжні педагоги.

Універсальність комп'ютерних засобів визначають тим, що вони можуть бути застосовані не лише як практичний посібник на уроках інформатики, але й як засіб розширення можливостей навчально-виховного процесу всіх навчальних закладів.

Розвиток ІКТ не тільки вимагає підвищення ефективності процесу навчання, а й створює для цього нові засоби навчання.

Так, О. Мокрогуз усі ІКТ поділяє на:

- інформаційно-пошукові й довідникові мультимедіа-системи;
- прикладні мультимедіа-енциклопедії;
- мультимедіа-засоби для контролю й вимірювання рівня навчальних досягнень школярів;

- електронні тренажери;
- мультимедіа-засоби для математичного та імітаційного моделювання;
- мультимедіа-засоби віртуальних лабораторій;
- автоматизовані навчальні системи;
- електронні мультимедіа-підручники;
- експертні мультимедіа-системи; інтелектуальні навчальні системи.

При цьому найбільш перспективним напрямом підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців є розробка та використання автоматизованих навчальних систем (АНС), які, по-перше, дозволяють студентові вибрати час і місце для навчання; по-друге, дають можливість використовувати в навчанні ІКТ; по-третє, певною мірою скорочують витрати на навчання. З іншого боку, впровадження в освіту автоматизованих навчальних систем посилює можливості індивідуалізації навчання [107].

У зв'язку з цим важливого значення набувають проблеми створення нового покоління АНС.

На сьогодні одним із найбільш ефективних засобів навчання є АНС, побудовані на основі мультимедіа-технологій. Комбіноване використання комп'ютерної графіки, анімації, живого відеозображення, звуку, інших медійних компонентів – усе це надає абсолютно унікальну можливість зробити предмет, який вивчають, максимально наочним, а тому зрозумілим і доступним.

У побудові навчального матеріалу величезне значення має створення моделей реальних об'єктів, які дозволяють віртуально потрапити всередину об'єкта, зрозуміти основи та суть процесів, що відбуваються у ньому, розкрити внутрішні закономірності.

Ще однією незаперечною перевагою зазначених систем є інтерактивність, яка забезпечує діалоговий режим упродовж усього процесу навчання. Завдяки цьому навчальні системи надають суттєву підтримку студентам, полегшуючи процес навчання та позбавляючи їх тих елементів занять, що не забезпечують засвоєння необхідного матеріалу. Використовуючи АНС, студент може самостійно задавати темп процесу і контролювати його.

Серед Інтернету та інтранет - технологій виділяють:

FTP (File Transfer Protocol) – це протокол передачі файлів, що дає змогу передавати файли з одного комп'ютера на інший. Файлами можуть бути різні документи, програмні пакети, електронні таблиці, графічні дані, а також звук.

Без додаткового дозволу є можливість скопіювати файли з комп'ютера, розташованого в Південній Африці користувачу, що працює за своїм комп'ютером у Києві, Харкові чи Львові. Звичайно, мається на увазі, що це потребує наявності ідентичної або спеціальної конфігурації обох систем, яку створює адміністратор системи.

Чисельне коло адміністраторів комп'ютерних систем створюють анонімний доступ до визначеної частини даних на своїх машинах усім користувачам інтернету за допомогою FTP і при цьому не вимагають пароль.

World Wide Web (WWW) – це інформаційна служба (сервіс) Інтернет-мережі, що побудована на технології, в основу якої покладено поняття гіпертексту.

Гіпертекст – це текст із виділеними словами, що є посиланнями на інші документи (текст, малюнки, файли та ін.) і які у будь-який час можна розкрити. Для швидкого маніпулювання з гіпертекстовими документами було спроектовано протокол HTTP (HyperText Transfer Protocol). Розробку системи WWW в основному проводили в Європейській лабораторії фізики елементарних частинок (CERN) у Женеві.

World Wide Web (WWW) – це гіпертекстова система пошуку ресурсів Інтернету і доступу до них. Доступ до ресурсів Інтернету (включаючи засоби гіпермедіа) здійснюють за допомогою спеціального програмного забезпечення, що називається WWW (чи Web) browser. У вітчизняній літературі WWW browser перекладають як «програма перегляду системи WWW». Документи для системи WWW готують із використанням спеціального формату HTML.

Hyper Text Markup Language (HTML) – це система для маркування різних частин Web-документів, що вказує Web-браузеру, як відобразити текст, посилання, графіку та різноманітні медіа.

Системою адресації, яку використовують у WWW і пропонують як стандарт адресації для всієї мережі інтернету, є URL (*Uniform Resource Locator*) – уніфікований локатор ресурсів. URL містить інформацію про метод доступу, сервер, номер порту (можна не вказувати) і шлях до файлів.

Тобто, для повного розуміння того, що являє собою WWW і як готують документи для представлення на WWW-сервері, Вам необхідно засвоїти чотири основні поняття: WWW-браузер, URL, HTTP, HTML.

WWW-браузер – це програма, яку використовують для перегляду матеріалу (документів), підготовлених для WWW. Прикладами WWW браузерів можуть бути Internet Explorer, Opera та ін. Браузери інтерпретують інтернет-адреси (URL), маркери мови HTML, а також розуміють кілька інтернет-протоколів, таких як HTTP, FTP.

Uniform Resource Locators (URLs) – це схема (шаблон), за допомогою якої адресують інтернет-ресурси в WWW. URL – це стандарт для визначення місцезнаходження об'єкта Інтернет-мережі. URL діє як адреса не тільки для даних, а також і для ресурсів Інтернету. Важливо знати, як правильно писати цю адресу.

Анатомія URL. Повний URL має такий вигляд:

– Протокол://адреси сервера (host domain):[порт]/шлях/ім'я/даних. Протокол (чи метод доступу) – це перша частина адреси, що відокремлюється від іншої адреси двокрапкою і двома скісними рисками (://). Ця частина адреси визначає метод доступу (http, file, ftp, telnet, news);

– Адреса серверу – це адреса інтернет-серверу, на якому розміщені дані чи додаток;

– Порт – включення номера порту в URL потрібно тільки тоді, коли сервер даних не розміщений на стандартному порту (стандартний порт: http–80, ftp–21);

– Шлях/ім'я/даних – може бути від назви папки файлів до повного шляху розміщення файлу.

Дуже часто зустрічаються URL, що складаються тільки з двох частин (переважно з протоколу й адреси серверу). Наприклад: <http://kharkov.com>.

Приклади URL для кожного з протоколів (типів доступу):

1. HyperText Transfer Protocol (http) означає, що дані розміщені на WWW сервері: <http://www.calendar.com/pub/mounthly.january.html>.

File означає, що дані розміщені у Вашій локальній системі: <file://yoga/pub/exercises/technoques.txt>.

Ftp (File Transfer Protocol) означає, що дані розміщені на ftp-сервері: <ftp://ftp.kpi.kharkov.ua>.

Hyper Text Transfer Protocol (HTTP) – це інтернет-протокол, що спроектований для швидкого маніпулювання з гіпертекстовими документами. Подібно до інших інтернет-інструментаріїв, таких як FTP, HTTP – це протокол «Сервер – клієнт – сервер». У моделі «Сервер – клієнт – сервер» програма «Клієнт», котрий працює на комп'ютері користувача, надсилає запит до програми сервера, що працює на іншому комп'ютері в мережі Інтернет. Відповідь на запит сервер відсилає знову клієнту. У процесі обміну цими повідомленнями «клієнт» і «сервер» використовують протокол (сукупність правил, згідно з якими комп'ютери взаємодіють між собою).

FTP – це інший приклад протоколу «Сервер – клієнт – сервер» мережі Інтернету, що також доступний через WWW браузер. На найпростішому рівні HTTP-сервери діють подібно до анонімних FTP-серверів, поставляючи файли за запитами клієнтів.

Телеконференції USENET (newsgroups) можна спрощено представити як дискусії, в яких за допомогою електронної пошти беруть участь великі групи користувачів. Повідомлення, що відіслане у будь-яку конференцію, автоматично стає доступним для всіх її учасників.

Системи надають можливість створювати особистий список тих конференцій, що Вас цікавлять. Ім'я телеконференції починається словом, котре найбільш повно відбиває її зміст. Наприклад, у телеконференціях, що починаються словом «comp.», розміщено інформацію, яка стосується комп'ютерів. За першим словом стоїть низка слів, що уточнюють тему. Наприклад, «comp.unix» – це телеконференції, які стосуються ОС Unix.

Головні ієрархії. Існують такі головні категорії (ієрархії) конференцій Usenet:

✓ comp – теми за інтересами для комп'ютерних професіоналів і аматорів про програмне забезпечення та апаратні засоби ЕОМ;

✓ sci – телеконференції, на яких обговорюють науково-дослідну діяльність, за винятком обчислювальної техніки. Сюди ж входять телеконференції з наукових і технічних питань, у тому числі з деяких суспільних наук;

✓ soc – телеконференції, які стосуються соціальних (суспільних) наук;

✓ misc – усе, що не потрапляє в інші категорії або потрапляє в кілька категорій. Сюди входить, наприклад, така важлива телеконференція, як misc.jobs (питання працевлаштування).

Альтернативні ієрархії.

Існують і локальні телеконференції, наприклад, телеконференція, присвячена подіям міста чи студентського містечка. У великій організації може існувати сервер новин цієї організації, що вміщує поточні повідомлення для працівників з різних тем. Назви їм дає адміністратор мережі, причому він повинен вибирати їх таким чином, щоб вони не збігалися з іншими телеконференціями.

Найбільш відомі альтернативні конференції - це relcom (телеконференції країн колишнього Радянського Союзу) та ukr (українські телеконференції):

- ✓ relcom.archives – повідомлення про нові надходження на файлові сервери;
- ✓ relcom.commerce.computers – комп'ютери, модеми та інше програмне забезпечення;
- ✓ relcom.netnews – повідомлення, важливі для мережі. Комерція тут заборонена;
- ✓ ukr.science – проблеми української науки.

Керування телеконференціями здійснює автоматичний сервер новин (NNTP-server), який аналізує повідомлення і, якщо необхідно, відповідає на них.

Електронна пошта у свій час дала імпульс створенню мережі. Ця універсальна послуга Інтернету дотепер є найпопулярнішою в усіх сферах діяльності користувачів Інтернету.

Електронною поштою можна надсилати не тільки письмові повідомлення, а й документи, графіку, аудіофайли, програми. Використовуючи електронну пошту, можна отримати послуги інших програм-клієнтів (http, ftp). Принцип такого використання полягає в тому, що запит треба послати у вигляді електронного листа, що має текст зі стандартними звертаннями до визначеного сервісу.

Щоб обмінюватися кореспонденцією за допомогою електронної пошти, треба мати спеціальну поштову програму, наприклад, Outlook Express. Вона дає змогу редагувати текст, вводити адресу одержувача, посилати повідомлення і т. ін.

Якщо немає повноцінного доступу до інтернету, електронна пошта також дуже корисна. Між програмами електронної пошти існують розбіжності, вони є й у інтерфейсі поштових пакетів. Однак усі вони мають загальні функції. До них відносять: підготовку тексту, читання та збереження кореспонденції, знищення кореспонденції, введення адреси, коментарі і пересилання інформації, імпорт інших файлів.

Для підготовки тексту листа можна скористатися будь-яким текстовим редактором. Якщо лист невеликий, то досить і редактора електронної пошти; коли ж лист великий, краще зробити його в іншому редакторі й імпортувати цей файл у Вашу поштову програму.

Код ASCII (American Standard Code for Information Interchange) – американський стандартний код для обміну інформацією, що є таблицею, в якій кожна букву замінює відповідний числовий код. Наприклад, послідовність 01000001 означає букву «А». Цей код можуть читати всі комп'ютери. Однак він дає змогу у такий спосіб записувати тільки текст. Крім того, він не має спеціальних знаків для національних шрифтів.

Файли у двійковій системі зберігають таку інформацію, як форматування, характеристики шрифту і т.ін. Тому файли, що містять графічні й текстові частини, є двійковими файлами.

Сучасний пакет E-mail, який має добре організований інтерфейс користувача, що не потребує багато часу та сил для його засвоєння, підтримує такі функції: підпис, адресна книга, додатки, поштові скриньки для вхідних і вихідних листів, фільтрація/маршрутизація.

Для реалізації дистанційного навчання до послуг викладачів ЗППО розроблено різноманітні програмні засоби, що отримали загальну назву *системи дистанційного навчання*. Вони мають різну структуру, масштабність. Вони розроблені комерційними структурами або співтовариствами розробників у різних країнах, проте мають на меті здійснювати допомогу викладачам у написанні електронних дистанційних курсів, і слухачам в отриманні знань шляхом дистанційного навчання за допомогою нових інформаційно-телекомунікаційних технологій, розвитку яких сприяло удосконалення глобальної мережі та технологій WWW, Web 2,0 і Web 3,0.

Системи дистанційного навчання або системні платформи ДН можуть мати різні ступені складності.

С. Сисоева, В. Осадчий, К. Осадча візуально ієрархію систем дистанційного навчання уявляють у вигляді піраміди (рис. 3.6) [99, с.159].

Рис. 3.6. Класифікація систем дистанційного навчання

Розглянемо кожний рівень піраміди.

В основі піраміди – *Засоби розробки електронних курсів*, які забезпечують можливість розробки дистанційних навчальних матеріалів на основі візуального програмування або текстових редакторів.

Другий рівень – Системи управління навчальними курсами, які дозволяють створювати каталоги графічних, звукових, відео- і текстових файлів. Така система являє собою спеціалізовану базу даних, забезпечену механізмами пошуку за ключовими словами (мета-даних), агрегування навчального контенту, документообігу тощо.

Третій рівень – Системи управління процесом навчання, які дозволяють керувати процесом навчання – реєстром користувачів та їхніми правами доступу, призначеннями користувачам курсів, збором і збереженням інформації про дії користувачів (статистика навчання, відвідуваності, використовуваних ресурсів).

Верхній рівень – Системи управління навчанням і контентом, що поєднують у собі систему управління процесом навчання і систему управління навчальним контентом.

Обов'язковою на сьогодні є підтримка сучасних освітніх стандартів електронного навчання E-learning 2.0, які відображають останні тенденції у розвитку мережеских технологій.

З виникненням технології Веб 2.0 для освіти виявляються доступними ідеї та технології використання сучасних мережеских послуг: Wiki, блоги, інтернет-мовлення, соціальні мережі тощо, які стали однією з основ електронного навчання E-learning 2.0 і допускають паралельні дії, обмін інформацією та активне мережеве спілкування учасників навчального процесу [59].

Серед найпопулярніших систем дистанційного навчання в навчальних закладах можна назвати Moodle, Lotus Learning Space, Blackboard Learning System, REDCLASS, «Прометей», ГЕКАДЕМ, e-University, а також вітчизняні програмні продукти «Віртуальний університет», «Веб-клас ХІІІ», «АГАПА», SharePointLMS

Розглянемо деякі сучасні платформи підтримки дистанційного навчання.

Однією з популярних на сьогодні систем є LMS MOODLE. Систему відзначає відносна простота та зручність використання і своїми можливостями забезпечує досить серйозний освітній рівень впровадження електронних технологій. Система - не статична, навколо MOODLE вже створено і зараз успішно розвивається міжнародне співтовариство професійних ІТ-фахівців і викладачів, які займаються впровадженням електронних технологій у процес навчання [67].

Інформаційне середовище MOODLE надає викладачеві широкі можливості для розміщення навчальних матеріалів: Web-сторінки, інтерактивні елементи курсу, посилання на файли, засоби комунікації, аудіо та відеоматеріали тощо.

Інформаційне середовище MOODLE має засоби, які призначені не тільки для представлення змісту, а й для організації навчання та реалізації активних і групових методів навчання, здійснення моніторингу, визначення ефективності процесу формування професійної компетентності слухачів та рівнів її розвитку: розподіл за групами, гнучка система оцінювання та зворотній зв'язок, графік завдань, моніторинг діяльності, управління правами [13].

Використовують MOODLE для підтримки дистанційного навчання такі київські заклади вищої освіти, як Києво-Могилянська академія, Національний

технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Інститут інформатики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова [116].

Проте, незважаючи на свої переваги, MOODLE має і низку недоліків: погано інтегрується із зовнішніми програмами, не містить у процесі навчання бібліографії, відсутність як такої технічної підтримки «від виробника». Але головним недоліком є те, що система важка у встановленні і обслуговуванні на рівні адміністратора, тому закладу освіти необхідно мати фахівця, який би займався її підтримкою.

Ще однією безкоштовною системою ДН є система Sakai. Цю платформу призначено для створення систем підтримки дистанційного навчання, для організації групової роботи та створення портфоліо окремих користувачів. Система Sakai являє собою набір відкритих програмних засобів, що допомагають підтримувати дистанційну та денну форми навчання та організовувати заочну. Також вона дозволяє впроваджувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні. В системі Sakai є інструменти для роботи з навчальними курсами, що дозволяє інтенсифікувати та підвищувати ефективність навчання; засоби для організації групової роботи; функції налаштування курсу для потреб конкретного користувача тощо. Платформа Sakai має модульну структуру, дозволяє створювати сайти кількох видів: персональний сайт користувача, сайт навчального курсу, сайт-проект та сайт-портфоліо. Персональний сайт створюють автоматично при реєстрації користувача та є місцем зберігання персональної інформації і робочим простором з урахуванням персональних налаштувань. Також такий сайт автоматично збирає необхідну зазначеному користувачу інформацію (наприклад, формує індивідуальний розклад). Сайт навчального курсу містить всю інформацію, що стосується курсу: календарний план, матеріали занять, тести, завдання, інструменти для проведення аудіо- та відеоконференцій, віртуальна дошка тощо. Сайт-проект використовують для внутрішньої взаємодії між структурними підрозділами навчального закладу, він має функції для проведення форумів, розміщення об'яв та посилань, представлення доступу до електронних ресурсів. Сайт-портфоліо є необхідним інструментарієм для представлення різноманітної інформації (як персональної, так, наприклад, і дослідницької групи). Усі типи сайтів використовують як інструмент доступу до усіх типів електронних ресурсів, а саме: ліцензованих електронних баз даних, електронних каталогів звичайних бібліотек вишів та локальні електронні колекції будь-якого підрозділу.

Серед найбільших університетів, що використовують Sakai, можна назвати Кембриджський університет, Стенфордський університет, Мічиганський університет, Університет Каліфорнії – Берклі, Йельський університет та інші. В Україні ця система ще не набула поширення, тому має певний науковий інтерес.

Платформа eFront – являє собою нове покоління eLearning-систем, що поєднує в собі функції системи управління навчанням (LMS – Learning

Management System) і системи управління і створення навчальних матеріалів (LCMS – Learning Content Management System). Платформу дистанційного навчання E-front пропонують користувачам у 4-х версіях.

Зупинимося на безкоштовній версії 3.6 цієї програми [59]. Вона відрізняється від платних лише функціональними ресурсами. Існує можливість, за потреби, встановити платну версію із розширеними можливостями, не змінюючи зміст навчальних курсів.

Клієнтська частина передбачає використання стандартного веб-браузера, наприклад, для Windows це Internet Explorer, версії 7 і вище. Також ця платформа чудово працює із використанням усіх популярних сучасних браузерів (Opera, Mozilla Firefox, Google Chrome). Підтримуються кілька мовних локалізацій, які є повними – не тільки модулі слухача та викладача, а й модулі адміністратора. Серверну частину платформи можна встановити на таких серверних платформах, як Windows 2003 Server, Windows 2007 Server, Linux, Unix. Основними вимогами до сервера є підтримка функціонування PHP 5.0 та MySQL 4.0 або вище.

Офіційний сайт команди розробників E-front містить технічну документацію та форум, за допомогою якого проводять підтримку продукту. Періодично тут можна завантажувати оновлену версію платформи. За потреби можна внести зміни до програмного забезпечення власними силами – вихідний код у повному обсязі надано на сайті виробника.

Отримання доступу до даних відбувається лише через авторизацію – введення правильних логіна та пароля. Інтерфейс платформи E-front є легким та інтуїтивно зрозумілим. Достатньо кількох хвилин для освоєння основних принципів роботи у середовищі. Слухачі можуть обирати послідовність вивчення навчального матеріалу, якщо автор (викладач) не встановив у правилах навчання обов'язкове послідовне вивчення матеріалу. У процесі роботи слухачі, зі збереженням результатів роботи, можуть переривати навчальну сесію у будь-який час. Виняток складає сесія із проходження тестування.

Слухачі можуть виконувати пошук за ключовими словами у всіх матеріалах, до яких їм відкрито доступ. Матеріали навчальних курсів можна роздрукувати як цілком, так і частинами прямо з платформи. Працюючи над матеріалами курсу, можна залишати коментарі та створювати закладки.

До кожного навчального модуля система автоматично створює окремий форум та чат, матеріали яких можна зберегти у вигляді текстового файлу. Слухачі та викладачі мають можливість спілкуватися засобами вбудованої електронної пошти, створювати поштові розсилки.

Обов'язки викладача та автора курсу у платформі E-front об'єднані, а обов'язки куратора-тьютора поділені між викладачем і системним адміністратором. Для розміщення навчальних матеріалів, тестів у платформі не потрібні спеціальні технічні знання. Розробник може завантажувати файли, створювати гіперпосилання, створювати та формувати дані у глосарії, створювати та редагувати тестові завдання і т.п., використовуючи можливості відповідних

вбудованих редакторів. Текст, створено у текстовому редакторі Word і вставляється до матеріалів курсу без змін. Малюнки потрібно завантажувати окремо. Усі завантажені до платформи матеріали, за потреби, можна використовувати кілька разів, не перезавантажуючи їх повторно. Платформа повністю підтримує XML та стандарт SCORM, що спрощує процедуру експорту/імпорту навчальних матеріалів. Унікальною особливістю цієї системи є наявність власної мультимовної системи машинного он-лайн-перекладу.

Оскільки платформа E-front поєднує в собі функції системи управління навчанням (LMS – Learning Management System) і системи управління та створення навчальних матеріалів (LCMS – Learning Content Management System), зупинимося на більш конкретному розгляді понять LMS та LCMS.

LMS (learning management system) – систему управління навчанням і LCMS (learning content management system) – систему управління навчальним контентом переплутати досить легко не лише із-за схожості назв, але й за подібності в технічному і функціональному планах. Деякі розробники навіть говорять про LCMS як про «нову хвилю» LMS, що неправильно хоча б з тієї причини, що LMS і LCMS є різними системами, призначеними для вирішення принципово різних освітніх і бізнес-завдань.

Основне завдання LMS – управління всіма навчальними процесами закладу освіти, включаючи усі різновиди онлайн-навчання: їхнє планування, організацію, проведення і контроль результатів проведеного навчання. LMS дозволяє систематизувати і привести до єдиних стандартів розрізнені навчальні курси, а також програми навчання і оцінки персоналу. Система управління навчанням здатна відстежувати прогрес результатів слухачів, генерувати звіти для систем управління персоналом, що робить її ефективним інструментом управління тими, що навчаються.

LCMS, в першу чергу, спрямована на розробку навчального контенту і пропонує авторам електронних курсів інструментарій для створення навчальних матеріалів: створення єдиного дизайну (оболонки) курсу, наповнення модуля матеріалом (текст, ілюстрації, звук, відео), навігація за курсом, проміжне і підсумкове тестування тощо.

По суті, LMS і LCMS повинні взаємодоповнювати одна одну і обмінюватися інформацією, що дозволяє підвищити якість навчання і полегшити завдання фахівців з навчання, що адмініструють системи. Проте іноземні експерти рекомендують освітнім закладам починати з LMS, оскільки це дозволяє побудувати структуру, що враховує усі аспекти навчання в закладі і вже після інтегрувати її з LCMS.

Спільність LMS і LCMS схематично представлено на рис. 3.7.

Обидві системи здатні управляти змістом навчальних модулів, відстежувати результати навчання, управляти e-learning, створювати тести і управляти тестуванням. Обидві системи підтримують спільну роботу слухачів.

Відмінності LMS і LCMS схематично представлено на рис. 3.8.

Перша відмінність – у користувачеві. LMS призначено для усіх слухачів за-

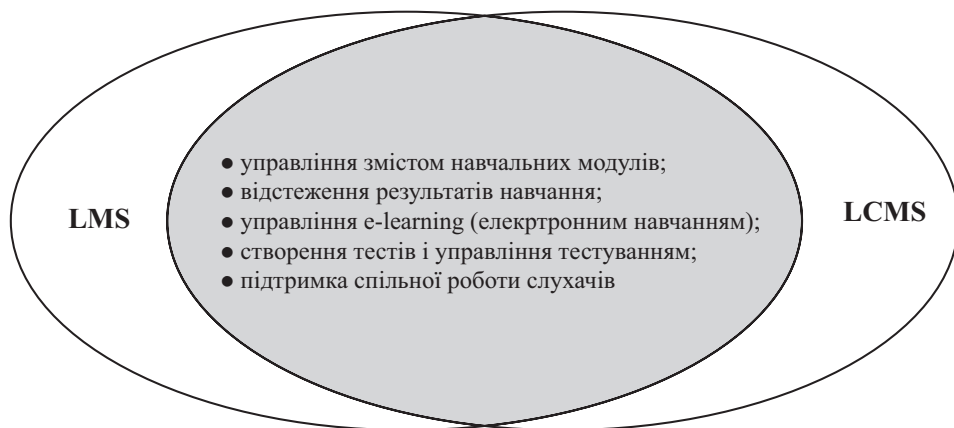

Рис. 3.7. Спільність систем LMS і LCMS

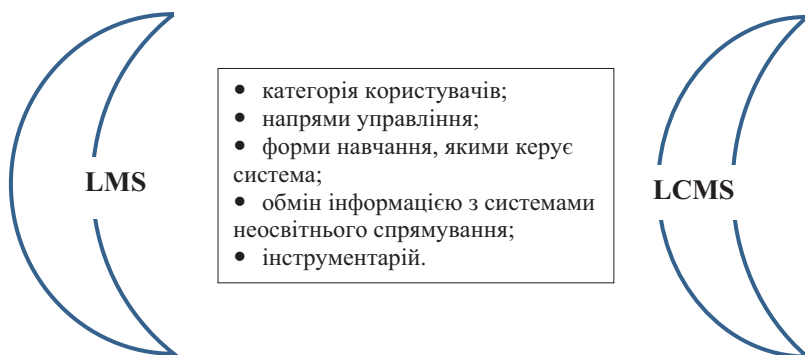

Рис. 3.8. Відмінності систем LMS і LCMS

кладу, а також для викладачів, тьюторів, керівників, наставників. А LCMS є інструментом розробників електронних курсів, а також слухачів, яким потрібний контент, який персоналізують.

Наступна принципова відмінність криється в галузях управління систем: LMS переважно управляє процесами навчання, стандартами і вимогами до навчальних процесів, навчальними програмами, плануванням навчання. Головне завдання LCMS, як уже сказано вище, управління навчальним контентом.

LMS може управляти змішаним навчанням (онлайн-курси, віртуальні класи, традиційні форми навчання, аудиторні заняття та інше) тоді як LCMS - система не здатна відстежувати змішане навчання.

Одна з переваг LMS полягає в наданні можливості системам управління персоналом і системам планування ресурсів закладу освіти використати інформацію про навчання, статистичні дані, чого не може надати LCMS.

Також LMS має такі відмінні характеристики, як створення розкладу захо-

дів, можливість аналізу моделі компетенції і розсилки повідомлень про запис на захід.

LCMS вигідно відрізняється системою підтримки створення контенту, використанням засобів, що регламентують створення контенту, а також розробкою інструментів навігації по контенту і призначеному для користувача інтерфейсу.

Таким чином, LCMS – це система, призначена для створення, зберігання, накопичення і демонстрації навчальних матеріалів у вигляді так званих «навчальних об'єктів» (learning objects).

У свою чергу LMS покликана забезпечити єдину точку доступу до усіх навчальних ресурсів. Це дозволяє автоматизувати адміністрування навчальних курсів. Так, курс навчання можна призначити співробітникам автоматично відповідно до підрозділу і займаної посади, а після завершення навчання LMS здатна призначити тести, підготувати звіт за результатами і дати необхідні рекомендації.

До можливостей LMS відносять:

- підтримку змішаних типів навчання;
- інтеграцію з системами управління персоналом;
- широкі можливості адміністрування;
- сумісність із стандартами контенту;
- можливості організації оцінки слухачів.

При виборі LMS важливо враховувати можливості інтеграції системи з продуктами різних стандартів обміну інформацією. «Обов'язкові» стандарти – SCORM і AICC;

Таким чином, для системи eFront характерні всі вищезгадані можливості систем управління навчанням і систем управління навчальним контентом. Зазначимо, що використання платформи eFront дозволяє вирішувати завдання організації навчального процесу в закладах освіти, а також завдання підвищення кваліфікації, атестації і відбору співробітників в організаціях різного масштабу. Застосування системи дозволить вирішувати освітні завдання легше і простіше.

У результаті аналізу літератури і вивчення практичної діяльності навчальних закладів ППО, які активно впроваджують дистанційну форму у навчальний процес, було встановлено, що при дистанційному підвищенні кваліфікації слухачів як форму подання навчально-методичного матеріалу доцільно використовувати електронний навчальний курс, який підтримують спеціалізовані платформи управління дистанційним навчанням.

Усі розглянуті платформи ДН є переважно системами управління навчальним процесом і загалом виконують майже однакові функції. При цьому суттєвої різниці між функціями комерційних продуктів та безкоштовних не існує, різниця в гарантіях якості та фінансових можливостях. Але з точки зору викладача, недоліком таких систем може бути відсутність власних засобів для створення саме мультимедійного контенту, для чого слід залучати інші програмні засоби. Це, в свою чергу потребує високого рівня ІКТ-підготовки ви-

кладача. На нашу думку, ідеальний варіант для освітнього закладу – наявність інтегрованих LMS і LCMS. Для тих же, хто вибирає систему у рамках бюджету, слід орієнтуватися на завдання і проблеми, які передбачено вирішити. Так, якщо основне завдання ЗППО – автоматизувати запис слухачів на вже розроблені навчальні курси, то потрібна LMS. Якщо ж перед ЗППО стоять завдання розробки електронних дистанційних навчальних курсів – тоді потрібна LCMS.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДЛУ

Накопичений досвід застосування телекомунікацій у різноманітних сферах освіти свідчить, що цей вид інформаційних технологій дає можливість:

- організувати різні за призначенням спільні дослідницькі роботи викладачів, студентів, наукових працівників з різноманітних шкіл, наукових та навчальних центрів одного чи різних регіонів і навіть різних країн;
- організовувати оперативну консультаційну допомогу широкому колу тих, хто навчається, через систему науково-методичних центрів;
- створити мережу дистанційного навчання та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;
- оперативно обмінюватися інформацією, ідеями, планами з проблем і тем, що цікавлять освітян, розширюючи світогляд і підносячи свій культурний рівень;
- формувати у партнерів комунікативні навички, культуру спілкування, що дає змогу вміти стисло і чітко формулювати власні думки, толерантно ставитися до думок партнерів, уміння вести дискусію, аргументовано доводити свою точку зору, вміти слухати та поважати думку партнера;
- формувати навички справжньої дослідної діяльності, моделюючи роботу наукової лабораторії, творчої майстерні;
- формувати вміння шукати інформацію, обробляти її за допомогою найсучасніших комп'ютерних технологій, зберігати і передавати на будь-які віддалені відстані до різних куточків планети;
- створювати справжнє мовне середовище (в умовах спільних міжнародних телекомунікаційних проектів, телеконференцій), котре сприятиме створенню природної потреби у спілкуванні іноземною мовою, і звідси потреба у вивченні іноземних мов;
- сприяти культурному, гуманітарному розвитку на основі залучення до широкої інформації культурного, етнічного, гуманістичного плану.

Стратегія сучасної освіти спрямована на створення цілісної та гнучкої моделі навчання, яка включатиме як звичайну, так і дистанційну форми навчання й яка базується на певних засадах щодо дистанційних матеріалів.

Дистанційні матеріали мають:

- 1) урахувати потреби тих, хто навчається, та специфіку майбутньої слухачької аудиторії;
- 2) бути легко пристосованими до індивідуальних потреб слухача;

3) добре структуровані на окремі навчальні одиниці з окресленими навчальними цілями (вступ, основна частина, навчальні вправи, вправи для самооцінювання знань, проміжні тести, елементи зворотного зв'язку та підсумки здобутих знань);

4) простими для використання як елементи самопідготовки з чіткими навігаційними інструкціями;

5) інтерактивними – орієнтованими на вивчення через здійснення практичних дій та поточного самооцінювання знань з використанням результатів оцінювання для надання зворотного зв'язку;

6) пов'язаними з контекстом інших навчальних джерел, які висвітлюють цю проблему з різних точок зору;

7) бути такими, що сприяють розвитку навичок спілкування в дистанційному режимі, як по лінії слухач – викладач, так і по лінії слухач – слухач;

8) такими, що стимулюють мотивацію та ініціативу студента;

9) бути орієнтованими на досягнення як загальних, так і конкретних навчальних цілей, окреслених перед початком кожного розділу, та на розвиток навичок самостійного навчання.

Аналіз діючих у країнах ближнього зарубіжжя дистанційних курсів засвідчує, що переважно використовують найпростішу схему дистанційного навчання. На сайті у віртуальному навчальному середовищі розміщують електронні навчальні матеріали у вигляді звичайного конспекту або посібника, надають відповідні практичні вправи з позначеним терміном виконання та тести, які використовують як засіб контролю (обмежена кількість спроб у визначений термін), а не самоконтролю. Чомусь вважається, що дозволу ініціювати дискусію слухачу вже достатньо для її виникнення, і це має робити слухач, а не тьютор. Тобто, такі дистанційні курси є псевдоінтерактивними та орієнтовані на самостійну роботу слухача.

Не викликає сумнівів, що ефективне упровадження в навчальний процес ІКТ-технологій у системі освіти має супроводжуватися не тільки оснащенням освітнього закладу засобами ІКТ, як вважають деякі адміністратори вищого (ректори, проректори) та середнього рівня (декани, завідувачі кафедр), а й підготовкою викладачів та слухачів до викладання та навчання в новому середовищі.

Кажучи про вдосконалення і розвиток інформатизації та комп'ютеризації, впровадження дистанційної форми в освітню діяльність ВНЗ ППО відзначимо, що цей процес неможливий без вирішення наступних завдань:

- здійснювати розвиток матеріальної бази, тобто технічного і програмного забезпечення, яке має супроводжувати нормальну роботу користувачів із сучасним програмним забезпеченням і забезпечувати можливість достатнього машинного часу слухачів;

- удосконалювати методологію, тобто способи і методи використання комп'ютерів та ІКТ у навчальному процесі;

- забезпечити усіх учасників навчального процесу своєчасною актуальною

інформацією щодо розвитку ІКТ, появи нових шляхів їхнього використання в освітньому процесі ЗППО.

У свою чергу, кожна із складових інформатизації освітньої діяльності у ЗППО має свою структуру, зміст і забезпечення.

Особливу увагу на сьогодні слід приділяти змістовому наповненню сайтів ЗППО, структурі, змісту та дизайну, що ще не повною мірою відповідають сучасним вимогам і стандартам у більшості НЗ.

Подальший розвиток ППО передбачають здійснювати на основі мережевої взаємодії використання системи сайтів за технологією «хмарних обчислень». У цьому аспекті ми вбачаємо єдиний шлях розвитку ППО взагалі та підвищення кваліфікації зокрема – об'єднання досвіду, науково-дослідної бази, технологічних ресурсів, і це має здійснюватися як на рівні вишів ППО, так і на рівні різних асоціацій.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як і в чому змінюються зміст і цілі освіти у зв'язку з використанням інтернет-ресурсів і технологій?
2. Чим дистанційне навчання відрізняється від дистанційної освіти?
3. Скільки має бути за кількістю слухачів водночас на дистанційних курсах?
4. Чи можна ефективно використовувати водночас під час заняття такі форми телекомунікації, як чат, веб-форум та електронна пошта?
5. Яким чином викладач може керувати діяльністю слухачів, які займаються за допомогою матеріалу, підготовленого та розміщеного на веб-сайті?

ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА: 59,63,64,67,74,85,89,135

ДОПОМІЖНА: 50,90,94,114,118,130

ПІСЛЯМОВА

Ефективність системи підвищення кваліфікації значною мірою залежить від наявності у професорсько-викладацького та педагогічного складу фахівців ЗППО універсальної підготовки, що передбачає володіння сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, психологічну готовність до роботи зі слухачами у новому інтелектуально-насиченому компетентнісному мережевому середовищі.

Зазначимо, що саме випереджальне вирішення проблеми інформатизації освітньої діяльності ЗППО створить сприятливі та комфортні умови для різних аспектів модернізації системи ППО.

Сучасне інформаційне суспільство як суспільство економіки знань та глобальної компетентності має такі особливості:

- обсяг знань, народжується світовим співтовариством, подвоюється кожні два-три роки;
- щодня у світі публікується близько 10 тисяч наукових і технічних статей;
- обсяг інформації, яку пересилають через штучні супутники Землі упродовж двох тижнів, достатній для заповнення понад 20 млн томів;
- у індустріально розвинутих країнах учні під час закінчення середньої школи одержують більше інформації, ніж їхні рідні за все життя;
- у наступні три десятиліття відбудеться стільки ж змін, скільки їх було за останні триста десятиріч...

Інформаційне суспільство вимагає від освіти під час підготовки конкурентоздатних фахівців не лише нових умінь і знань, але й перебудови стратегічної діяльності, спрямованої на врахування зазначених особливостей.

Підтвердженням цього є нещодавнє створення в Україні Державного комітету інформатизації, узагальнюючими критеріями діяльності якого є зміна позиції України у міжнародних рейтингах, зокрема індексу *електронної готовності* та *індексу мережевої готовності*. На жаль, на сьогодні, за даними індексу мережевої готовності глобального звіту з інформаційних технологій, який готують в рамках Всеукраїнського економічного форуму, Україна посідає 75 місце (із 122 країн) між Сербією і Марокко. Саме тому одним із найважливіших завдань державного рівня та освіти в цілому є інформатизація суспільства та

підготовка фахівців, що володіють сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

Застосування сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі навчального закладу потребує змін у методиці викладання всіх предметів/дисциплін. Це пов'язано з тим, що викладач перестає бути для ЗО єдиним джерелом отримання знань. Нині багато інформації можна знайти в Інтернет - мережі та за її допомогою. Орієнтація на формування репродуктивних навичок, таких як запам'ятовування та відтворення, за традиційного навчання замінюється на розвиток умінь співставлення, синтезу, аналізу, оцінювання виявлення зв'язків, планування, групової взаємодії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. За таких умов зміни мають торкнутися методики проведення аудиторних занять та організації самостійної роботи. ІКТ посилюють роль методів активного пізнання та дистанційного навчання. За вимогами Болонського процесу збільшується частка самостійної роботи студентів у навчальних програмах усіх дисциплін. Інформаційно-комунікаційні та дистанційні технології навчання дають змогу забезпечити студентів електронними навчальними ресурсами для самостійного опрацювання, завданнями для самостійного виконання, реалізувати індивідуальний підхід до кожного студента тощо. Використання ІКТ та дистанційних технологій в освітньому процесі навчального закладу поступово вносить зміни в невід'ємні елементи традиційної системи освіти, замінюючи дошку і крейду на електронну дошку і комп'ютерні навчальні системи, книжкову бібліотеку на електронну, звичайну аудиторію на мультимедійну.

Інформаційні технології розвиваються надзвичайно динамічно, так само динамічно має розвиватися і методика їхнього використання в освітньому процесі. Сучасному викладачеві закладу ППО необхідно визначитися, за яких умов, методів та засобів використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій буде ефективним.

*Документ – це суспільство,
визначна річ,
поки людина вміє ним користуватися,
знаряддя знання й освіти –
це скарб людського розуму, який має
переходити у спадок від покоління до покоління
на вжиток тих, хто народиться згодом.
Творець документу – автор, творець його долі суспільство.*

*Людське життя без документу –
не мало б права називатися життям,
це могутня зброя, яка нерідко вирішує долю не лише
людини, а й цілих народів.
Із записничка документознавця*

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЛАБОРАТОРІЯ СИСТЕМ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ**

ПОЛОЖЕННЯ
про дистанційне навчання
у закладах післядипломної педагогічної освіти

Рецензенти:

Сисоєва С. О., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувачка науково-дослідної лабораторії освітології Київського педагогічного університету ім. Б.Грінченка

Рябова З. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи Навчально-наукового інституту менеджменту і психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Ляхоцька Л. Л. Положення про дистанційне навчання у закладах післядипломної педагогічної освіти / Л. Л. Ляхоцька – НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». – К., 2015. – 45 с.

Положення про дистанційне навчання у закладах післядипломної педагогічної освіти розроблено як типові та з метою унормування дій учасників освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в закладах післядипломної педагогічної освіти та визначає основні нормативні, організаційні, науково-методичні, матеріально-технічні, програмно-інформаційні та кадрові засади дистанційного освітнього процесу як у вищезгаданих навчальних закладах так і в структурних підрозділах інших вищих навчальних закладів, які здійснюють післядипломну освіту керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти

Для керівників, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти, слухачів і аспірантів.

*Схвалено і рекомендовано до друку науково-методичною радою
Університету менеджменту освіти НАПН України
(Протокол №7 від 16 жовтня 2015 р.)*

ЗМІСТ

Вступ

Загальні положення

1. Форми організації дистанційного навчання
2. Забезпечення освітнього процесу
3. Учасники освітнього процесу
4. Додатки

Список скорочень

АСКЗ	– автоматизована система контролю знань
ДН	– дистанційне навчання
ДОП	– дистанційний освітній процес
ЗППО	– заклади післядипломної педагогічної освіти
ЕКДН	– електронний курс дистанційного навчання
ЄКТС	– Європейська Кредитно-Трансферна Система
ІКТ	– інформаційно-комунікаційні технології
МОН України	– Міністерство освіти і науки України

ВСТУП

Глобальне впровадження комп'ютерних технологій в усі сфери діяльності, формування нових комунікацій і високоавтоматизованого інформаційного середовища стали не тільки першим кроком до формування інформаційного суспільства, а й початком модернізації як вищої освіти взагалі, так і післядипломної зокрема.

Створення єдиного освітнього середовища є одним із завдань європейської вищої освіти, головна перевага якого полягає у поданні дидактично уніфікованого й формалізованого навчального матеріалу та створенні сприятливих умов використання його контенту незалежно від часу, місця перебування та форми навчання слухача.

Відповідно до цих завдань освітня діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти спрямована на:

- створення умов для особистого розвитку і творчої самореалізації людини;
- формування національних та загальнолюдських цінностей;
- створення рівних можливостей для педагогічних працівників у здобутті якісної післядипломної педагогічної освіти;
- підготовку до життя і праці в сучасних умовах;
- розроблення та запровадження інноваційних освітніх технологій;
- уміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
- демократизацію освіти та навчально-виховного процесу;
- розвиток неперервної освіти впродовж життя;
- інтеграцію української освіти в європейський і світовий простір;
- забезпечення соціального захисту слухачів та науково-педагогічних працівників;
- відповідальне ставлення до власного здоров'я, охорони навколишнього середовища;
- створення найбільш сприятливих умов життєдіяльності суспільства.

Проте на сьогодні до нормативних документів нового покоління в післядипломній освіті маємо віднести: закон України «Про вищу освіту» від 01.07. 2014 р. № 1556-VII; «Про проведення експертизи навчальних планів вищих навчальних закладів» – наказ Міністерства освіти і науки України

від 05.12.2008 р. № 1107); «Про електронні освітні ресурси» – наказ МОНМС України від 01.10.2012 № 1060; «Про дистанційне навчання» – наказ МОН України від 25.04.2013 № 466; «Про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» – наказ МОН України від 24 січня 2013 р. № 48, «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями» – наказ МОН України від 30.10.2013 р. № 1518.

На разі відсутній закон України «Про післядипломну освіту», відповідні Положення та нормативні акти МОН України. За цих умов велике значення набувають нормативні документи, що розробляються галузевими академіями наук, закладами післядипломної освіти та творчими колективами науковців у рамках науково-дослідних держбюджетних робіт для якісної організації та забезпечення навчального процесу в системі післядипломної освіти.

Положення про дистанційне навчання у закладах післядипломної педагогічної освіти (далі – Положення) розроблено з метою унормування дій учасників освітнього процесу щодо застосування дистанційної форми, як окремої форми навчання та використання технологій дистанційного навчання в закладах післядипломної педагогічної освіти (далі – ЗППО), а також згідно пропозицій учасників щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика дистанційної освіти» 2013 – 2014 рр., Всеукраїнського круглого столу «Дистанційне навчання – нові інформаційні можливості української освіти», м. Київ, МОН України, 14.11. 2013 р. Положення визначає основні нормативні, організаційні, науково-методичні, матеріально-технічні, програмно-інформаційні та кадрові засади дистанційного освітнього процесу у ЗППО та в структурних підрозділах інших вищих навчальних закладів, які здійснюють підвищення кваліфікації слухачів. Положення розроблено співробітниками лабораторії систем відкритої освіти Науково-дослідного інституту післядипломної педагогічної освіти в ході виконання першого етапу держбюджетної НДР за темою «Теоретико-методичні засади проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти» реєстраційний номер 0115U002062.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дане Положення розроблено відповідно до вимог Конституції України і з урахуванням Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів, наказів та листів Міністерства освіти і науки України, інших центральних органів виконавчої влади:

– Законів України: «Про вищу освіту» від 01.07. 2014 р. № 1556-VII; «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01. 2007 року № 537-V; «Про інноваційну діяльність» від 04.07. 2002 року № 40-IV;

– Постанови Кабінету Міністрів України «Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування» від 7.07. 2010 р. № 564;

– положень МОН України:

«Про електронні освітні ресурси» – наказ МОНМС України від 01.10.2012 № 1060; «Про дистанційне навчання» – наказ МОН України від 25.04.2013 № 466; «Про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» від 24 січня 2013 р. № 48;

– нормативних актів МОН України:

«Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової і організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» – наказ МОН України від 07.08.2002 р. № 450; «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями» наказ МОН України від 30.10.2013 р. № 1518.

Форми та моделі, наведені у додатках до документу, носять орієнтовний характер; моделі реалізації, здійснення дистанційного навчання визначаються закладами післядипломної педагогічної освіти власноруч, із дотриманням норм законодавства та цього Положення.

1.1. Головною метою дистанційного навчання у ЗППО є надання слухачам освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти, за програмами підвищення кваліфікації працівників; отримання ними якісних знань, набутих умінь і навичок відповідно до обраної навчальної програми (плану) за місцем їх проживання або тимчасового перебування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Основними завданнями дистанційного навчання в ЗППО є:

– забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей;

– розширення можливостей доступу різних категорій фахівців до якісного навчання за програмами післядипломної педагогічної освіти;

– розширення можливостей доступу різних категорій слухачів до якісного навчання за відповідними програмами;

- забезпечення індивідуалізації навчального процесу у відповідності до потреб, особливостей і можливостей слухачів;
 - підвищення якості та ефективності навчального процесу шляхом застосування актуальних освітніх технологій;
 - створення додаткових можливостей для спілкування педагогічних (науково-педагогічних) працівників зі слухачами та слухачів між собою в рамках активного творчого засвоєння програми навчання;
 - забезпечення контролю якості післядипломної педагогічної освіти.
- Дистанційне навчання в ЗППО реалізується на таких принципах:
- пріоритетність психолого-педагогічних, соціальних, санітарно-гігієнічних підходів до всіх аспектів навчання;
 - модульний підхід до конструювання змісту та організації навчального процесу;
 - максимально можлива інтеграція змісту;
 - сформованість інформаційного простору навчання;
 - підготовленість особистості до навчання;
 - активний зворотний зв'язок;
 - гуманістичність, мобільність навчання, неантагоністичність існуючим формам освіти.

1.2. У Положенні терміни та поняття вживаються в таких значеннях:

дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації – це індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності педагогічного працівника, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних інформаційно-комунікаційних та психолого-педагогічних технологій і створює умови для безперервної освіти педагогічних працівників. Це форма навчання та педагогічна технологія, основним змістом якої є керована на відстані самостійна робота слухачів, з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

асинхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо;

веб-ресурси навчальних дисциплін (програм), у тому числі **дистанційні курси** – систематизоване зібрання інформації та засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчальних дисциплін (програм), яке доступне через Інтернет (локальну мережу) за допомогою веб-браузера та/або інших доступних користувачеві програмних засобів;

веб-середовище дистанційного навчання – системно організована сукупність веб-ресурсів навчальних дисциплін (програм), програмного забезпечення управління веб-ресурсами, засобів взаємодії суб'єктів дистанційного навчання та управління дистанційним навчанням;

дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу у

ЗППО, яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень;

електронні освітні ресурси – ресурси навчально-методичного призначення та використовуються для забезпечення навчальної діяльності слухачів і вважаються одним з головних елементів інформаційно-освітнього середовища;

електронний курс дистанційного навчання – інформаційна система, яка є достатньою для навчання окремим навчальним модулям за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому веб-середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій та передбачає комплексне вивчення сучасних та актуальних наукових проблем галузі освіти, науки, педагогіки, відповідних нормативно-правових актів, вітчизняного та зарубіжного досвіду, підвищення рівня професійної культури тощо;

інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання – технології створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернету;

психолого-педагогічні технології дистанційного навчання – система засобів, прийомів, кроків, послідовне здійснення яких забезпечує виконання завдань навчання, виховання і розвитку особистості;

синхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо);

система управління веб-ресурсами навчальних дисциплін (програм) – програмне забезпечення для створення, збереження, накопичення та передачі веб-ресурсів, а також для забезпечення авторизованого доступу суб'єктів дистанційного навчання до цих веб-ресурсів;

система управління дистанційним навчанням – програмне забезпечення, призначене для організації навчального процесу та контролю за навчанням через Інтернет та/або локальну мережу;

суб'єкти дистанційного навчання – особи, які навчаються (слухач), та особи, які забезпечують навчальний процес за дистанційною формою навчання (педагогічні та науково-педагогічні працівники, методисти тощо);

технології дистанційного навчання – комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах.

автор (розробник) електронного дистанційного навчального курсу (мо-

дулю) підвищення кваліфікації слухачів – науково-педагогічні співробітники закладу післядипломної педагогічної освіти, які мають високі компетенції володіння змістом підвищення кваліфікації слухачів, проводять розробку та наступну корекцію начально-методичного матеріалу, інформаційних ресурсів ЕДНК, консультують викладачів-тьюторів, кураторів-тьюторів, які безпосередньо працюють зі слухачами в ЕДНК.

викладач-тьютор – науково-педагогічний або педагогічний працівник вищого навчального закладу, який має право та/або є авторами веб-ресурсу, розміщеного на платформі підтримки дистанційного навчання і занесеного до репозитарію дистанційних курсів ЗППО, може здійснювати навчальний процес зі слухачами курсів підвищення кваліфікації за дистанційною формою.

куратор-тьютор ЗППО – особа, яка виконує визначений об'єм обов'язків куратора та тьютора в навчальних групах слухачів.

2. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Дистанційне навчання в ЗППО реалізується шляхом:

- застосування дистанційної форми як окремої форми навчання;
- використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах.

2.2. Дистанційна форма навчання у ЗППО запроваджується відповідно до рішення Вченої ради, погодженого з органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває відповідний ЗППО (для навчальних закладів комунальної та державної форми власності), та за наявності забезпечення, визначеного Вимогами до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями.

2.3. Дистанційне навчання може бути використано для повної реалізації професійних освітніх програм довгострокових та короткострокових курсів підвищення кваліфікації. Допускається декілька альтернативних варіантів організації освітнього процесу з використанням дистанційної форми та технологій дистанційного навчання в ЗППО:

– повністю віддалене навчання на основі керованого і контрольованого навчального процесу: слухач і викладач (тьютор) спілкуються через Інтернет (навчальний контент розміщено на платформі дистанційного середовища), підсумкова атестація проводиться дистанційно (Додаток 4);

– віддалене навчання на основі керованого і контрольованого навчального процесу та очний контроль засвоєння матеріалів курсів підвищення кваліфікації: слухач, опанувавши (навчальний контент розміщено на платформі дис-

танційного середовища) зміст навчальних модулів дистанційно, проходить підсумкову атестацію очно в ЗППО;

– очно-дистанційна форма навчання на основі керованого і контрольованого навчального процесу: частина контенту навчальних модулів вивчається дистанційно, а частина – очно, з аргументованими можливостями корегування термінів навчання. У цьому випадку підсумкова атестація курсів підвищення кваліфікації може проводитися як очно, так і дистанційно (Додаток 1);

– накопичувальна система підвищення кваліфікації за п'ять років: слухачем індивідуального вибираються сертифіковані курси-модулі з репозитарію дистанційних курсів відповідно до їхніх потреб і запитів. Логічно завершені альтернативні сертифіковані курси вміщують навчальний контент зазначений у навчальному плані слухачів курсів підвищення кваліфікації. У цьому випадку сертифікація та підсумкова атестація з проблеми підвищення кваліфікації може проводитися як очно, так і дистанційно.

2.4. Технології дистанційного навчання використовуються при проведенні навчальних, лабораторних та практичних занять, різного виду практик (за виключенням виробничої практики), поточного контролю, атестації слухачів.

2.5. Види навчальних занять (Додаток 2).

При дистанційному підвищенні кваліфікації основними видами навчальних занять є: *лекція, семінар, вебінари практичне заняття, лабораторне заняття, дискусія*. Дистанційні заняття, які проводяться в рамках дистанційного курсу: *демонстраційна версія заняття за курсом, вступне заняття за курсом, індивідуальне заняття-консультація, дистанційна конференція за допомогою електронної пошти, чат-заняття, веб-заняття, тренінг*. Інші види навчальних занять, які можуть проводитись (у синхронному або асинхронному режимах) – *ділові ігри, виконання проєктів у групах, виконання контрольних-тестових завдань* тощо. Ці види навчальних занять можуть проводитись очно або дистанційно у синхронному або асинхронному режимі, що визначається робочою програмою підвищення кваліфікації.

2.6. Види занять встановлюють провідні кафедри і вносяться у навчальні, навчально-тематичні плани та інші документи.

2.7. Самостійна робота слухачів – важлива та обов'язкова форма організації навчання при дистанційній формі підвищення кваліфікації педагогічних працівників за умови здійснення керованого і контрольованого навчального процесу.

2.7.1. До основних видів самостійної роботи у ЗППО відносяться:

– ознайомлення з організацією, змістом (навчальні програми, плани тощо) та забезпеченням освітнього процесу;

- розроблення індивідуальних планів підвищення кваліфікації;
- вивчення рекомендованої літератури;
- виконання індивідуальних завдань;
- підготовка до занять, педагогічного контролю та ін.

2.7.2. Орієнтовні норми часу за видами самостійної роботи:

Таблиця 1

Види навчальних робіт	Підготовка до одного аудиторного академічного часу					Підготовка до:				Виконання			
	лекції	практичні заняття	семінар, вебінар, тематична дискусія	лаборна робота	конференція з обміну досвідом	модульного контролю	диференц заліку	захисту випускної роботи	іспиту	реферату	розрахунку роботи	випускної роботи	Індивідуальної навчальної практики
Норма часу (год.)	0,3-0,5	0,5-0,75	1,5-2	1-1,5	2	2	6	6	30	8	6	36	18

2.7.3. За очно-дистанційною формою навчання основний обсяг самостійної роботи припадає на другий етап навчання (дистанційна форма), де вивчаються за власним вибором навчальні модулі, формуються індивідуальні траєкторії навчання, виконуються індивідуальні завдання (випускна робота/проект, індивідуальна навчальна практика та ін.) тощо.

2.7.4. Самостійна робота педагогічних працівників організовується та контролюється керівниками структурних підрозділів здійснення дистанційного навчання та кураторами-тьюторами навчальних груп.

2.7.5. Практична підготовка педагогічних працівників здійснюється за рахунок практичного напрямку змісту та організації навчання та реалізується в усіх видах навчальних занять, а також при проходженні індивідуальної навчальної практики.

2.3. ЕЛЕКТРОННИЙ КУРС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.3.1. **Електронний курс (веб-ресурс) дистанційного навчання** – інформаційна система, яка є достатньою для навчання окремим навчальним модулям за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому веб-середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій та передбачає комплексне вивчення сучасних та актуальних наукових проблем галузі освіти, науки, педагогіки, відповідних нормативно-правових актів, вітчизняного та зарубіжного досвіду, підвищення рівня професійної культури тощо.

Перелік електронних курсів (веб-ресурсів) навчальних дисциплін (програм), необхідних для забезпечення дистанційного навчання, визначається навчальним закладом залежно від профілю навчальної дисципліни.

Для забезпечення дистанційного навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації навчальний заклад може створювати власні електронні курси (веб-ре-

сурси) або використовувати інші веб-ресурси, що підлягають перевірці у цьому навчальному закладі.

2.3.2. ЕКДН передбачає:

– розроблену і затверджену робочу навчальну програму підвищення кваліфікації відповідної категорії слухачів за напрямками, які включено до плану-графіку підвищення кваліфікації;

– розроблений навчально-методичний комплекс ЕКДН відповідно до методичних рекомендацій;

– підготовлених викладачів-тьюторів, кураторів-тьюторів із числа науково-педагогічних та педагогічних кадрів ЗППО;

– сформовані навчальні групи та призначених викладачів-тьюторів, кураторів-тьюторів;

– сформований розклад ЕКДН;

– проведення експертизи ЕКДН;

– визначення вартості навчання на ЕКДН;

– інформування освітніх навчальних закладів про ЕКДН.

Електронний курс (веб-ресурс) навчальних дисциплін (програм), що необхідні для забезпечення дистанційного навчання, можуть містити (Додаток 3):

– методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо;

– документи планування навчального процесу (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади занять);

– відео– та аудіозаписи лекцій, семінарів тощо;

– мультимедійні лекційні матеріали;

– термінологічні словники;

– практичні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;

– віртуальні лабораторні роботи із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;

– віртуальні тренажери із методичними рекомендаціями щодо їх використання;

– пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування із автоматизованою перевіркою результатів, тестування із перевіркою викладачем;

– ділові ігри із методичними рекомендаціями щодо їх використання;

– електронні бібліотеки чи посилання на них;

– бібліографії.

Слухачі ЕКДН в системі підвищення кваліфікації зобов'язані систематично опанувати теоретичними знаннями та практичними навичками, передбаченими навчально-тематичним планом. Слухачі зобов'язані бути присутніми на он-лайн (офф-лайн) заняттях, які передбачені розкладом ЕКДН, виконувати всі практичні заняття та запропоновані завдання.

2.3.1. Порядок зарахування на ЕКДН

Прийом слухачів на електронний курс (веб-ресурс) дистанційного навчання

здійснюється відповідно до заявок освітніх закладів, а також особистих заяв працівників освіти.

Терміни навчання зазначаються у планах-графіках курсів підвищення кваліфікації на підставі обраних моделей дистанційного навчання, схвалених рішенням Вченої ради ЗППО.

Порядок зарахування на електронний курс (веб-ресурс) дистанційного навчання визначається відповідним наказом директора ЗППО.

2.3.2. Методичне і технічне забезпечення ЕКДН.

Методичну та консультативну підтримку з питань, пов'язаних з розробкою та розміщенням ЕКДН, здійснює відповідний структурний підрозділ ЗППО.

Методичну і консультативну підтримку з питань, пов'язаних із змістом ЕКДН, здійснюють автори (розробники) і викладачі-тьютори ЕКДН.

Технічна підтримка дистанційного навчання здійснюється відповідним структурним підрозділом технічного і програмного забезпечення ЗППО.

2.3.3. Порядок зарахування курси підвищення кваліфікації

Порядок зарахування на курси підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання або за змішаними формами навчання з дистанційними етапами визначається наказом ректора відповідного ЗППО.

2.4. ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Педагогічний контроль (далі – контроль) – найважливіша й обов'язкова форма організації навчального процесу. Педагогічний контроль при дистанційній формі навчання здійснюється в різних організаційних формах (індивідуальний, груповий, фронтальний) і різними методами (письмовий, практичний, комп'ютерний, самоконтроль).

При дистанційному підвищенні кваліфікації використовують методи і моделі, що дозволяють побудувати інтелектуальну автоматизовану систему контролю знань на основі реалізації методів адаптивного тестування, використання нечіткої логіки і інженерії знань.

Контрольні заходи з навчальної дисципліни (предмета, модуля) при здійсненні підготовки фахівців за дистанційною формою навчання можуть включати проміжний (тематичний, модульний), підсумковий та інші, визначені закладом післядипломної педагогічної освіти форми контролю знань, умінь та навичок, набутих слухачем у процесі навчання. Усі контрольні заходи можуть здійснюватися відповідно до рішення навчального закладу дистанційно з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема відеоконференцз'язку за умови забезпечення аутентифікації того, хто навчається, або очно

2.4.1. Автоматизована система контролю знань (АСКЗ) повинна:

– містити інформаційну модель предметної області, релевантну знанням організатора тестування в період проведення контролю;

- володіти можливістю враховувати неповні або не зовсім точні відповіді;
- містити адаптивну і керовану викладачем процедуру виявлення знань, аналізу їх глибини і якості з подальшою реконструкцією на цій основі інформаційної моделі слухача;
- виводити підсумкову оцінку знань слухача на основі порівняння еталонної моделі, що міститься в АСКЗ, з реконструйованою моделлю, побудованою по відповідях слухача.

1.1.2. Контрольні заходи включають самоконтроль, вхідний, проміжний і підсумковий контроль знань, умінь і навичок слухача, який навчається в ЗППО за дистанційною (дистанційно-очною) формою.

1.1.3. Самоконтроль, який є первинною формою контролю знань слухача, забезпечується автоматизованою системою тестування і відповідними веб-ресурсами – пакетами тестових завдань для самотестування.

1.1.4. Вхідний контроль знань, умінь і навичок слухача здійснюється на початку його навчання з метою виявлення стартового рівня сформованості професійних (посадово-функціональних) компетентностей слухачів, коригування та індивідуалізації навчального процесу і може забезпечуватись системою тестування із автоматизованою перевіркою результатів (або перевіркою результатів викладачем) у синхронному або асинхронному режимі. Тести мають пройти експертне оцінювання та бути стандартизовані (визначена процедура вимірювання, процедура шкалювання, регламентована процедура тестування).

1.1.5. Проміжний контроль включає поточний та модульний контроль. Поточний контроль успіхів слухача щодо засвоєння навчальної програми може здійснюватись у форматі тестування, оцінювання виконання практичних, лабораторних робіт та участі у семінарах (дискусіях), ділових іграх тощо. Модульний контроль – обов'язковий вид контролю, який визначає рівень засвоєння слухачами навчального матеріалу конкретного модуля або блоку модулів. Модульний контроль проводиться зазвичай методом комп'ютерного тестування.

1.1.6. Підсумковий контроль включає вихідний контроль, диференційований залік та захист випускної роботи. Вихідний контроль проводиться методом комп'ютерного тестування за тестами, подібними до тестів вхідного контролю. Вимоги до тестів такі само, як і до тестів вхідного контролю. Диференційований залік проводиться з метою визначення рівня засвоєння навчального матеріалу з певних навчальних модулів через усне опитування за білетами, які формує та затверджує кафедра. Мета захисту випускної роботи – визначити рівень та якість виконання слухачами індивідуальних завдань на дистанційному етапі навчання.

1.1.7. Тестування може відбуватись дистанційно через телекомунікаційну мережу у синхронному режимі або на комп'ютері у приміщенні ЗППО (відокремленого підрозділу).

1.1.8. Залік (екзамен) може відбуватись очно у приміщенні ЗППО (відокрем-

леного підрозділу) або дистанційно в режимі відео-конференції за наявності відеоконференцз'язку відповідної якості.

1.1.9. Моніторинг і оцінка якості навчального процесу при дистанційному навчанні здійснює відповідний структурний підрозділ ЗППО шляхом анкетування слухачів і викладачів-тьюторів, кураторів-тьюторів. На підставі даних анкетних опитувань розробляються рекомендації з удосконалення дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації.

1.1.10. Кожен вид контролю має свою шкалу оцінювання – вхідний, модульний та вихідний контроль, який оцінюється в балах за 100-бальною шкалою; диференційований залік оцінюється за 5-бальною шкалою; захист випускної роботи – у балах за 100-бальною шкалою відповідно до критеріїв оцінювання, зазначених у положенні про випускну роботу (Додатки 5, 6, 7).

1.1.11. За результатами підсумкового контролю визначається успішність підвищення кваліфікації. Формула, за якою визначається успішність підвищення кваліфікації (враховано коефіцієнти вагомості кожного з видів підсумкового контролю): $УПК = 0,6 \times ВР + 0,3 \times ВК + 0,1 \times ДЗ$, де: УПК – успішність підвищення кваліфікації; ВР – результати захисту випускної роботи; ВК – результати вихідного контролю; ДЗ – результати диференційованого заліку. Успішність підвищення кваліфікації визначається за 100-бальною шкалою. Підрахунок успішності може бути автоматизований за допомогою табличного редактора Excel або іншого програмного забезпечення.

3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

3.1. Цим нормативно-правовим актом визначено мінімальні вимоги до організаційного, кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного, програмного та інформаційного забезпечення закладів післядипломної педагогічної освіти, необхідні для надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання.

Показники вимог до забезпечення закладів післядипломної педагогічної освіти щодо надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання стосовно підвищення кваліфікації фахівців наведено в Додатку 9.

3.2. Нормативне забезпечення дистанційного освітнього процесу містить документи двох рівнів.

Перший рівень – зовнішні регламентуючі документи високого порядку: закони України, Постанови Верховної ради, нормативні акти Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Президії НАПН України.

Другий рівень – внутрішні регламентуючі нормативні документи навчального закладу: накази керівника; положення (інструкції); рішення педагогічної (вченої) ради; навчальні програми та плани; документи обліку результатів навчання (протоколи, відомості) та інше.

3.2. Наукове забезпечення дистанційного освітнього процесу здійснюється, насамперед, у рамках науково-дослідницької роботи, що проводиться в навчальному закладі шляхом виконання держбюджетних, кафедральних та ініціативних науково-дослідних робіт, а також проведення/участь у наукових, науково-практичних конференціях, семінарах та ін., публікація результатів та інше.

3.3. Методичне, науково-методичне забезпечення дистанційного освітнього процесу містить: підручники, навчальні посібники, тексти лекцій, методики, навчально-методичні комплекси, роздаткові матеріали до навчальних занять, інформаційно-освітні ресурси Інтернету тощо.

У дистанційному освітньому процесі використовуються підручники, навчальні посібники та інші науково-методичні матеріали, що мають гриф Міністерства освіти і науки України або рекомендації до застосування педагогічної (вченої) ради навчального закладу.

Рівень науково-методичного забезпечення освітнього процесу – важливий показник якості та ефективності освітньої діяльності у навчальному закладі.

3.4. Інформаційне забезпечення дистанційного освітнього процесу включає: комп'ютеризацію, інтернетизацію, застосування сучасних ІКТ у навчанні, інформаційно-освітнє середовище навчального закладу, інформаційно-освітні ресурси структурних підрозділів та бібліотеку ЗППО.

3.5. Стан забезпечення дистанційного освітнього процесу (нормативного, наукового, методичного, інформаційного та ін.) розглядається один раз на рік на засіданнях у структурних підрозділах та один раз на два роки педагогічної (вченої) ради.

4. УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Учасниками освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання є:

- слухачі;
- викладачі (тьютори);
- автори (розробники) електронних дистанційних навчальних курсів (модулів);
- адміністративно-управлінський персонал (організатори, менеджери курсів підвищення кваліфікації);
- інженерно-технічний персонал (системні адміністратори, програмісти та інші фахівці з ІКТ);
- методисти;
- науково-педагогічні працівники.

Відносини між учасниками освітнього процесу і ЗППО регулюються відповідними договорами та локальними актами.

4.1. НОРМУВАННЯ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА (СЛУХАЧА)

Обліковими одиницями навчального часу педагогічного працівника є академічна година, навчальний день, навчальний тиждень, курс, а заочно-дистанційною формою навчання і етап.

Академічна година – це мінімальна облікова одиниця навчального часу. Її тривалість – 45 хв. Дві академічні години утворюють пару академічних годин (далі «пара»).

Навчальний день – складова частина навчального часу педагогічного працівника. Обсяг не більше 8 академічних годин. Розподіл академічних годин: 6 академічних годин – аудиторні заняття; дві – академічні години – керована самостійна робота.

Навчальний тиждень – складова частина навчального часу педагогічного працівника тривалістю не більше 45 академічних годин на очних етапах очно-дистанційної форми навчання. На дистанційному етапі тривалість навчального тижня 6 – 8 академічних годин.

Етап – складова навчального часу педагогічного працівника за очно-дистанційною формою навчання. Тривалість етапу визначається навчальним планом та в типовому варіанті складає для очних етапів – від трьох навчальних днів до одного навчального тижня, для дистанційних – від 4 до 22 навчальних тижнів. Облік навчального часу обраховується в кредитах ЄКТС (1 кредит – 30 акад. годин).

Тривалість навчання педагогічного працівника визначається навчальними планами та програмами і встановлюється ЗППО відповідно до вимог законодавства, форм та видів навчання.

4.2. НОРМУВАННЯ РОБОТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

4.2.1. Робочий час викладача визначається обсягом його навчальних, методичних, наукових і організаційних обов'язків у поточному навчальному році, відображених в індивідуальному робочому плані.

4.2.2. Тривалість робочого часу викладача з повним обсягом обов'язків становить не більше 1548 годин на навчальний рік при середньо-тижневій тривалості 36 годин.

4.2.3. Обсяг навчальних занять, доручених для проведення конкретному викладачеві, виражений в облікових (академічних) годинах, становить навчальне навантаження викладача.

4.2.4. Види навчальних занять, що входять в обов'язковий обсяг навчального навантаження викладача відповідно до його посади, встановлюється кафедрою.

4.2.5. Згідно з Ліцензійними умовами надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2003 р. №9 847, кількість лекційних годин на одного викладача не може перевищувати 250 на рік при загальній кількості дисциплін не більше 4.

Мінімальний та максимальний обов'язковий обсяг навчального навантаження викладача в межах його робочого часу встановлює ЗППО з урахуванням виконання ним інших обов'язків (методичних, наукових, організаційних) і в порядку, передбаченому його статутом та колективним договором.

4.2.6. У випадках виробничої необхідності викладач може бути залучений завідувачем кафедри до проведення навчальних занять понад обов'язкового обсягу навчального навантаження, визначеного індивідуальним робочим планом, в межах свого робочого часу – за рахунок зменшення обсягу інших видів робіт. Додаткова кількість облікових годин встановлюється відповідною кафедрою і не може перевищувати 0,25 мінімального обов'язкового обсягу навчального навантаження, визначеного в колективному договорі

4.2.7. Зміни в обов'язковому навантаженні викладача вносяться в його індивідуальний робочий план. Графік робочого часу викладача визначається розкладом аудиторних занять і консультацій, розкладом або графіком контрольних заходів та іншими видами робіт, передбачених індивідуальним робочим планом викладача. Час виконання робіт, не передбачених розкладом або графіком контрольних заходів, визначається у порядку, встановленому завідувачем відповідної кафедри з урахуванням особливостей спеціальності та форм навчання.

4.2.8. Викладач зобов'язаний дотримуватися встановленого графіка робочого часу.

4.2.9. Контроль за виконанням індивідуальних планів роботи викладачів здійснюють завідувачі відповідних кафедр. Контроль за розподілом та виконанням навчального навантаження кафедр здійснює навчальний відділ ЗППО.

4.2.10. Робота науково-педагогічного працівника ЗППО при організації освітнього процесу за дистанційної формою навчання складається з двох частин: перша – методична робота, що включає розробку електронного дистанційного курсу (підготовка навчально-методичних матеріалів, друга – навчальна робота, що передбачає підтримку освітнього процесу за допомогою дистанційних освітніх технологій та систему управління навчальними ресурсами (Додаток 8).

4.2.11. За функціональною ознакою, що визначає значення і місце в освітньому процесі, їх можна класифікувати як:

- навчально-методичні ЕОР (навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін, розроблені відповідно до навчальних планів);

- методичні ЕОР (методичні вказівки, методичні посібники, методичні рекомендації для вивчення окремого курсу та керівництва з виконання проектних робіт, тематичні плани);

- навчальні ЕОР (електронні підручники та навчальні посібники);

– допоміжні ЕОР (збірники документів і матеріалів, довідники, покажчики наукової та навчальної літератури, наукові публікації педагогів, матеріали конференцій, електронні довідники, словники, енциклопедії);

– контролюючі ЕОР (програми для проведення тестів, банки контрольних питань і завдань з навчальних дисциплін (модулів) та інші ЕОР, що забезпечують контроль якості знань).

4.2.11. Згідно з переліком основних видів наукової роботи науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів розробка матеріалів ЕКДН може бути віднесена до підготовки підручника, навчального посібника, довідника.

4.2.12. Згідно з переліком основних видів методичної роботи науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів розробка матеріалів ЕКДН може бути віднесена до таких видів діяльності:

– підготовка конспектів лекцій, методичних матеріалів до семінарських, практичних, лабораторних занять, курсового та дипломного проектування, практик і самостійної роботи студентів;

– підготовка підручників, навчальних посібників, словників, довідників;

– розробка навчальних планів, навчальних програм, робочих навчальних планів, робочих навчальних програм;

– розробка й підготовка нових лабораторних робіт;

– складання екзаменаційних білетів, завдань для проведення модульного та підсумкового контролю, завдань для проведення тестового контролю; розробка й упровадження наочних навчальних посібників (схем, діаграм, слайдів тощо).

4.2.13. Робочий час педагогічних та науково-педагогічних працівників, які забезпечують дистанційне навчання, для виконання навчальних, методичних, наукових, організаційних та інших робіт у поточному навчальному році, не повинен перевищувати річний робочий час, визначений Кодексом законів про працю України та Законом України «Про вищу освіту».

4.2.14. Кількість запланованих годин для самостійного вивчення (орієнтовно, бо слухач сам планує час, необхідний йому для самостійної роботи) становить 70 – 80% від загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни на одну групу. Частка лабораторних, практичних занять, семінарів, дискусій, консультацій, заліків та іспитів – 20 – 30%.

4.2.15. Загальне навантаження викладача за дисципліною (навчальним модулем) не повинно перевищувати 75% від відповідного навантаження викладача для денної форми.

4.2.16. Кількість годин для консультацій – до 12% від загального обсягу годин (наказ МОН № 450 від 07.08.2002 Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів). Одна із запланованих консультацій (2 години на академічну групу) відводиться для підведення підсумків навчання – співбесіди.

4.2.17. Частка лабораторних та практичних занять від загального обсягу навчального часу – до 15%. Перевірка виконання завдань лабораторних та прак-

тичних занять – 0,2 години на одну роботу (навантаження викладача = кількість лабораторних /практичних робіт * кількість слухачів * 0,2).

4.2.18. Кількість годин для проведення семінарів та дискусій – до 8 % загального обсягу навчального часу. Для проведення семінарських занять слухачі розподіляться на підгрупи, максимальна кількість – 10 осіб. Норма проведення дискусій – не більше однієї на один модуль або за рахунок квоти семінарів.

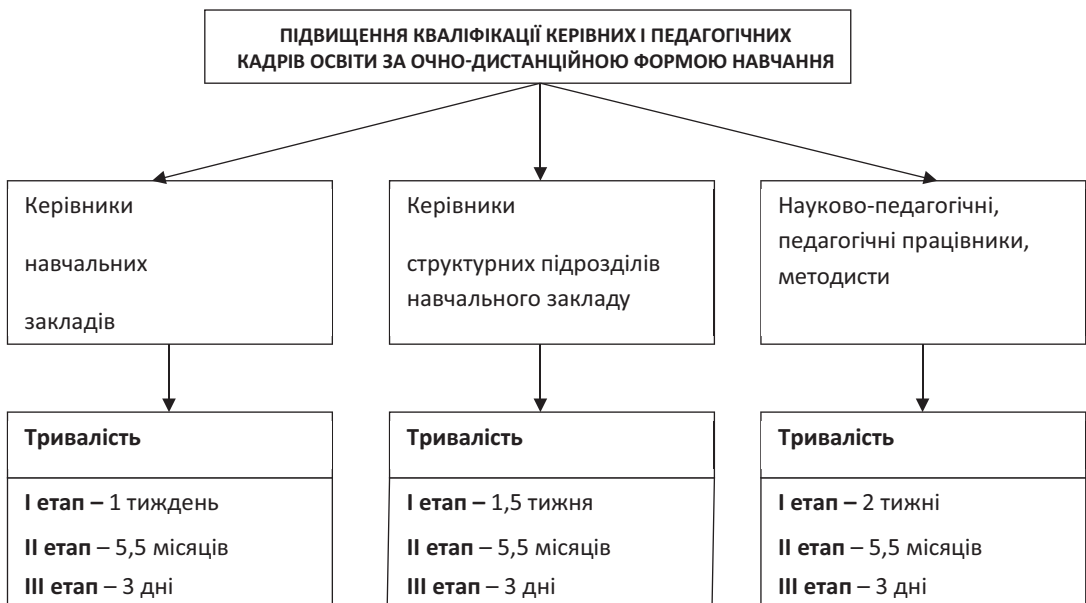
4.2.19. Незначні зміни до норм планування можна вносити за погодженням з відповідними структурами (наприклад, науково-методичним відділом та з Центром дистанційного навчання).

Норми часу для планування обліку навчальної роботи викладачів, які працюють за дистанційною формою навчання, приведено у додатку 8.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Варіанти диференційованих моделей підвищення кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання

Примітка. Загальна тривалість підвищення кваліфікації близько шести місяців

Додаток 2

Види навчальних занять

При дистанційному підвищенні кваліфікації основними видами навчальних занять є:

Лекція – один із видів навчального заняття у дистанційному навчанні, на якому слухачі отримують аудіовізуальну інформацію лекційного матеріалу через засоби телекомунікаційного зв'язку як у синхронному режимі (слухачі можуть отримувати інформацію від лектора і ставити йому запитання у реальному вимірі часу), так і в асинхронному (слухачі отримують аудіовізуальний запис лекційного матеріалу). Лекція при дистанційній формі навчання має місце у таких реалізаціях: електронне видання, відео-лекція, аудіо-лекція. Лекції можуть проводитися у реальному (синхронному) і нереальному (асинхронному) часі, фронтально (за допомогою телебачення) та індивідуально (за допомогою сервісів он-лайн відео).

Семінар – це навчальне заняття, що заплановане програмою навчання, під час якого відбувається обговорення вивченої теми, до якого слухачі готують тези виступів на підставі виконаних завдань. Семінари з використанням ІКТ викладач-тьютор може проводити за допомогою відео- та телеконференцій (веб-конференцій). В педагогічному аспекті відео-семінари мало відрізняються від традиційних, адже учасники процесу бачать один одного на екранах моніторів комп'ютерів. Відео-конференції являють собою сучасну технологію спілкування, яка дозволяє у режимі реального часу передавати усім її учасникам звук і зображення, а також різноманітні електронні документи, що включають текст, таблиці, графіки, комп'ютерні анімацію, відеоматеріали. Загальний сценарій проведення Інтернет-семінару за допомогою телеконференції такий самий, як і традиційного, але проводиться він за допомогою електронних повідомлень, а не в усній формі.

Вебінари – віртуальні семінари, що організовані за допомогою Інтернет-технологій з використанням спеціального програмного забезпечення. Вебінару властива головна ознака семінару – інтерактивність, яка полягає у тому, що викладач-тьютор робить доповідь, а слухачі можуть письмово (в чаті) або усно ставити питання, на які викладач-тьютор має дати відповідь. Власне вебінар передбачає певну підготовку викладача-тьютора, який передусім визначає назву семінару. Саме назва семінару має відображати його проблематику, яка актуальна для цільової аудиторії. Найлегший спосіб організувати вебінар – скористатися послугами компаній, що спеціалізуються на наданні даних послуг у мережі Інтернет та відповідного програмного забезпечення.

Практичне заняття – це навчальне заняття, під час якого дистанційно відбувається детальний розгляд слухачами окремих теоретичних положень навчальних модулів та формуються вміння і навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання ними завдань, результати надсилаються викладачеві електронною поштою. Практичне заняття, яке передбачає виконання практичних робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. Окремі практичні заняття можуть виконуватись у синхронному режимі.

Лабораторне заняття проводиться очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях або дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій.

Дискусія – це навчальне заняття для обговорення актуальних проблем між слухачами та викладачем та слухачами між собою. Проблеми для обговорення визначають викладач і слухачі до кожної теми. Проведення дискусій визначає викладач. Проводиться дистанційно у синхронному режимі (в реальному часі) через Інтернет. Це заняття має бути попередньо змодельованим, тобто викладач-тьютор має продумати хід заняття й уявити можливі реакції слухачів.

Дистанційні заняття, які проводяться в рамках дистанційного курсу:

Демонстраційна версія заняття за курсом. Заняття відіграє в основному рекламну роль і містить найбільш виграшні теми і види діяльності за курсом. Це може бути модель дистанційного діалогу викладача і слухачів, ігрове чи тестове завдання, опис та аналіз реальної життєвої ситуації. У будь-якому випадку демонстраційна версія має на меті привернути увагу слухачів, забезпечити їх мотивацію й активну навчальну діяльність під час підвищення кваліфікації.

Вступне заняття за курсом. Його мета – ввести слухачів у проблематику курсу, запропонувати їм виконати огляд майбутніх занять з відповідними коментарями викладача, зробити спробу охопити курс в цілому. Структура і зміст матеріалів вступного заняття оформлюються у вигляді тексту і графіки, оскільки воно розміщується на освітньому сервері чи відправляється слухачам для вивчення «з екрана».

Індивідуальне заняття-консультація. Дане заняття задає структуру дистанційної консультації, передбачувані питання, проблеми, шляхи пошуку відповідей на них. При розробці цього виду занять доцільно враховувати індивідуальні особливості слухачів і запропонувати приклади питань різних типів.

Дистанційна конференція за допомогою електронної пошти – обговорення однієї навчальної проблеми в рамках дистанційною листування. Це заняття (як і будь-які інші) може бути попередньо змодельованим, тобто автор може продумати своє заняття і уявити можливі реакції слухачів. Продуктивне дистанційне навчання неможливе без інтерактивного діалогу і полілога суб'єктів навчання. Це завдання розв'язується за допомогою конференцій, які проводяться на основі електронних списків розсилання, чата, відео– і аудіокомунікацій.

Чат-заняття проводиться в реальному часі в спільному для всіх місці в мережі Інтернет. Викладачеві необхідно заздалегідь скласти розклад заняття і питання для різних його етапів. Під час проведення чат-заняття необхідно зберегти текст (протокол) заняття для аналізу і можливого використання в майбутньому.

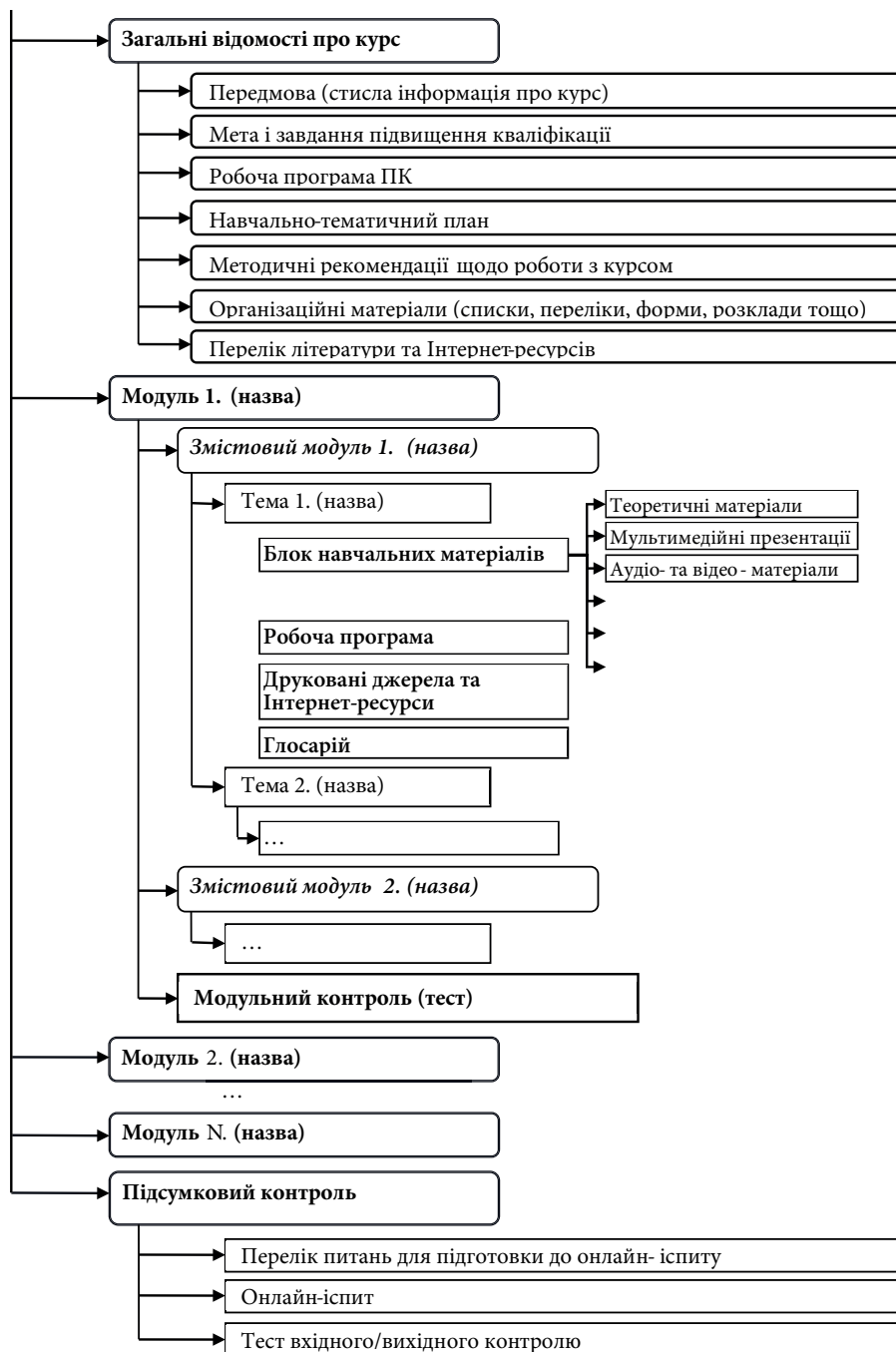
Веб-заняття – це заняття, яке проводиться за допомогою засобів телекомунікацій і інших можливостей Інтернету. Веб-заняття має безліч варіантів: дистанційні заняття на основі веб-квестів, конференції у вигляді веб-форума, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми тощо.

Тренінг – це заняття, яке ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії його учасників (педагога-тренера й осіб, які навчаються), їх досвіду та знань і активних методів навчання з метою розвитку й формування (нових) життєвих та особистісно-професійних компетентностей. Система дистанційного тренінгу, яка є комплексом програмно-апаратних засобів, навчальних матеріалів і методик навчання, що дають змогу дистанційно навчатися, підвищувати кваліфікацію,

контролювати знання та формувати практичні навички з експлуатації та управління програмними продуктами, обладнанням і технологіями.

Додаток 3

Типова структура електронного дистанційного курсу підвищення кваліфікації

Додаток 4**Вищий навчальний заклад післядипломної педагогічної освіти**
(назва інституту)

«Затверджую»

керівник ВНЗ ППО

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 20__ року

Кафедра _____
(назва кафедри)**НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**
підвищення кваліфікації**Категорія:** Методисти районних (міських) методичних кабінетів із ІК технологій, організатори дистанційного навчання.**Форма навчання:** _____ дистанційна (3,0 кредити / 90 годин) _____
(назва категорії)Графік навчального процесу
I етап (очно) 23.03 – 04.04 __3 кредити / 90 годин
(терміни) (години)
II етап (дистанційно) _____
(терміни) (години)
III етап (очно) _____

1. Навчально-тематичний план

Зміст модулів	Загальна кількість годин	Аудиторні години (онлайн-заняття)							Візне заняття	Самостійна робота	Вихідний контроль	Кафедра, посада, прізвище та ініціали викладача
		Лекції	Практичні та семінарські заняття	Інструктивно-методичне заняття	Тематична дискусія, тематична зустріч	Круглий стіл	Навчальний тренінг	Спецкурс				
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Інструктивно-методичне заняття	2			2								
Модуль 1. Відкрита освіта та дистанційне навчання	24	2	4		6					12		
1. Відкрита освіта: організаційно-педагогічні аспекти.	4		2							2		
2. Інформаційно-освітні ресурси відкритої освіти	4		2							2		
3. Теорія і практика дистанційного навчання	4				2					2		
4. Організація і методика проведення навчальних занять в умовах ДН	4	2								2		
5. Платформи дистанційного навчання: поняття та властивості	4		2							2		
Модуль 2. Психологічні особливості впровадження дистанційного навчання у навчальному закладі	12						8			4		
1. Психологічна готовність організаторів дистанційного навчання до діяльності в умовах змін.	6						4			2		
2. Попередження професійного стресу та «професійного вигорання» персоналу освітніх організацій.	6						4			2		
Модуль 3. Теорія і практика електронного навчання	16	2	6							8		
1. Феномен Е-педагогіки	4	2								2		
2. Розробка курсу дистанційного навчання	4		2							2		
3. Створення сайту предмету (викладача) на основі хмарних технологій	4		2							2		
4. Використання мультимедійних засобів у навчальному процесі	4		2							2		

Модуль 4. Основи діяльності викладача-тьютора										
1. Професійні компетентності викладача/куратора-тьютора	8	4								4
2. Робота тьютора в дистанційному режимі	4	2								2
Модуль 5. Впровадження технологій дистанційного навчання в навчальний процес	26	4	4	2	4	2	4	14		
1. Нормативно-правове забезпечення дистанційного навчання	4	2						2		
2. Планування та організація ДН	4	2						2		
3. Технологія впровадження дистанційної форми в навчальний процес	4	2						2		
4. Інформатизація управління навчальним закладом	4					2		2		
5. Поняття управління знаннями	3	2						1		
6. Засоби управління знаннями	4				2			2		
7. Управління знаннями в системі дистанційного навчання	3					2		1		
Інструктивно-методичне заняття	2					2				
Екзамен (онлайн)										+
Разом:	90	8	18	4	8	4	8	4	8	40

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Куратор-тьютор

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Додаток 5

**Вищий навчальний заклад післядипломної педагогічної освіти
ВІДОМІСТЬ № __ ОБЛІКУ УСПІШНОСТІ**

Інститут _____
 Категорія слухачів _____
 Форма навчання _____
 Система організації навчального процесу _____
 Графік підвищення кваліфікації _____
 I етап (очний) _____
 II етап (дистанційний) _____
 III етап (очний) _____

Курагор-тьюгор _____
 (посада, прізвище, ініціали)

№ з/ п	Прізвище, ім'я, по батькові слухача	№ індивідуального плану	Оцінка за видами контролю				Успішність ПК			
			Модульний 1 (балів)	Модульний 2 (балів)	Вихідний (балів)	Диференц. залік (націон.)	Захист ВР (націон.)	Бал	Націон. шкала	ECTS

« ____ » _____ 20__ р.

Курагор-тьюгор _____
 (прізвище, ініціали)

Заст. директора Інституту _____
 (прізвище, ініціали)

Додаток 6

Вищий навчальний заклад післядипломної педагогічної освіти
ФОРМА ЗАЛІКОВОЇ ВІДОМОСТІ

Інститут _____

Залік _____

Дата заліку «____» _____ 20__ р.

Залікова відомість № _____

Категорія слухачів: _____

Форма навчання _____

Система організації навчального процесу _____

Викладач _____

(прізвище, ім'я, по батькові, вчене звання)

№	ПІБ слухачів	№ індивід. плану	Оцінка за шкалами		Підпис викладача
			національна	ECTS	

Слухачів в групі _____ осіб	Не з'явилося _____ осіб
Не допущено _____ осіб	З'явилося _____ осіб
осіб	Відмінно/А _____ осіб
	Добре/В, С _____ осіб
	Задовільно/Д, Е _____ осіб
	Незадовільно з можливістю повторного складання заліку /FX _____ осіб
	Незадовільно з обов'язковим повторним складанням заліку /F _____ осіб

Дата «____» _____ 20__ р.

Викладач _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Заступник директора Інституту _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Додаток 7

Вищий навчальний заклад післядипломної педагогічної освіти

ФОРМА ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ВИПУСКНИХ РОБІТ СЛУХАЧІВ

Інститут _____

Дата захисту «___» _____ 20__ р.

ПРОТОКОЛ № _____ від «___» _____ 20__ р.

засідання комісії з питань захисту випускних робіт слухачів

Категорія слухачів _____

Форма навчання _____

Система організації навчального процесу _____

Куратор-тьютор навчальної групи _____

—

Комісія:

Голова – _____

Члени:

1. _____

2. _____

№ з/п	Прізвище, ініціали слухача	№ ідентифікаційного плану	Тема випускної роботи	Науковий керівник		Підсумкова оцінка за шкалами	
				Прізвище, ініціали	Оцінка, бал	бальна	ECTS
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							

Слухачів в групі _____ осіб
 Не допущено _____ осіб

Не з'явилося
 З'явилося
 Відмінно/А
 Добре/В, С
 Задовільно/Д, Е
 Незадовільно з можливістю повторного захисту/ФХ
 Незадовільно з обов'язковим повторним захистом /Г

_____ осіб
 _____ осіб
 _____ осіб
 _____ осіб
 _____ осіб
 _____ осіб
 _____ осіб

Пропозиції, рекомендації, особливі думки членів комісії:

Підписи: Голова _____
 (підпис, прізвище, ініціали)

Члени:
 1. _____
 (підпис, прізвище, ініціали)

2. _____
 (підпис, прізвище, ініціали)

_____ (підпис, прізвище, ініціал)

Заступник директора інституту

« ____ » _____ 20____ р.

Додаток 8

Нормування роботи науково-педагогічних працівників

Таблиця 1

Форма навчального процесу	Вид навчального заняття	Вид навчальної роботи	Одиниця виміру роботи	Розрахункова одиниця	Норма часу для обліку навчальної роботи, ак. година	Примітка
Навчальні заняття	Лекція	Читання лекції у режимі відео- (аудіо-) конференції	1 ак. година	1 група*	2	
	Індивідуальне заняття		1 ак. година	1 слухач	За нормами часу для відповідної роботи за денною формою навчання	
	Самостійне вивчення навчальних матеріалів	Надання індивідуальних консультацій	1 ак. година	1 група	Норма визначається із розрахунку 12% від загального обсягу навчального часу, відведеного для засвоєння навчальної програми (дисципліни)	
	Семинар (дискусія)	Проведення семінару (дискусії) у режимі відео- (аудіо-, текстової) конференції	1 ак. година	1 підгрупа**	2	
	Практичне заняття	Проведення практичного заняття в синхронному режимі (чат або аудіо, відео-конференція).	1 ак. година	1 підгрупа	за нормами часу для відповідної роботи за денною формою навчання	
		Перевірка результатів виконання практичної роботи	1 робота	1 слухач	за нормами часу для відповідної роботи за денною формою навчання	
	Лабораторне заняття	Проведення практичного заняття в синхронному режимі (чат або аудіо, відео-конференція).	1 ак. година	1 підгрупа	за нормами часу для відповідної роботи за денною формою навчання	
Перевірка результатів виконання лабораторної роботи		1 робота	1 слухач	за нормами часу для відповідної роботи за денною формою навчання		

	Ділова гра	Проведення ділової гри у синхронному режимі	1 ак. година	1 підгрупа	2	****
Курсові та кваліфікаційні роботи (проекти)		Керівництво, консультування, рецензування та проведення захисту робіт студентів (слухачів), в тому числі:			за нормами часу для відповідної роботи за денною формою навчання	
		Надання індивідуальних консультацій	1 ак. година	1 слухач	до 10 годин	
		Перевірка роботи	1 робота	1 слухач	1	
		Прийом роботи у режимі відео-(аудіо-) конференції	1 робота	1 слухач	0,3	
Контрольні заходи:						
	Контрольні роботи	Перевірка контрольних робіт	1 ак. година	1 робота	0,33 год. на одну роботу	
	– вхідне, поточне, рубіжне та підсумкове тестування	Перевірка результатів тестування	1 пакет тестових завдань ***	1 слухач	0,2	*****
	– усний залік (екзамен)	Надання індивідуальних консультацій напередодні заліку (екзамену)	1 ак. година	1 слухач	0,3	
		Прийом заліку (екзамену) у режимі відео-(аудіо-) конференції	1 ак. година	1 слухач	0,3	
Навчальна (виробнича, обчислювальна, педагогічна) практика		Керівництво навчальною практикою з перевіркою звітів і прийому заліку	1 ак. година	1 слухач	за нормами часу для відповідної роботи за денною формою навчання	

Навчальна робота

Примітки до табл.1:

*Кількість слухачів у групі визначається навчальним закладом, в залежності від педагогічних, технологічних та економічних аспектів організації дистанційного навчання.

**Кожна група слухачів для проведення семінару (дискусії) за необхідності ділиться на підгрупи.

***Пакет тестових завдань містить всі запитання (завдання) для одного контрольного заходу.

**** Кількість слухачів у підгрупі уточнюється викладачем відповідно до педагогічного сценарію.

***** Норма часу уточнюється навчальним закладом в залежності від обсягу тестового завдання.

Мінімальна кількість тестових завдань, яка має міститися у одному пакеті, визначається навчальним закладом.

Таблиця 2

Методична робота

№ п/п	Вид роботи	Одиниця виміру роботи	Норма часу для обліку методичної роботи, ак. година *	Примітка
1.	Розроблення (оновлення) педагогічного сценарію навчальної програми: методичних рекомендацій для учнів (студентів, слухачів) щодо послідовності навчання, використання веб-ресурсів і веб-сервісів, виконання завдань, особливостей тестування, виконання практичних та лабораторних робіт тощо	1 умовний друкований аркуш	10 (5)**	
2.	Розроблення (оновлення) документів планування навчального процесу	1 документ за нормами часу для відповідної роботи за заочною формою навчання	5 (2)	
3.	Розроблення (оновлення) змістовного наповнення мультимедійних лекційних матеріалів, побудованих за модульним принципом	1 ак. година навчальної програми	K×10 (5)	K** *- коефіцієнт складності
4.	Розроблення термінологічного словника, бібліографії	1 умовний друкований аркуш	10	
5.	Розроблення (оновлення) практичних завдань із методичними рекомендаціями щодо їх виконання	1 завдання	K×1 (0,5)	
6.	Розроблення (оновлення) сценарію віртуальних лабораторних робіт із методичними рекомендаціями щодо їх виконання	сценарій однієї віртуальної лабораторної роботи	K×20 (5)	
7.	Розроблення (оновлення) методичних рекомендацій щодо використання віртуальних тренажерів	1 комплект методичних рекомендацій	K×20 (5)	
8.	Розроблення специфікації тесту	1 специфікація	K×5 (2)	
9.	Розроблення тестових завдань	1 завдання		Визначається навчальним закладом в залежності від складності та інших параметрів тестових завдань
10.	Розроблення сценарію ділової гри із методичними рекомендаціями щодо її використання	1 сценарій		Визначається навчальним закладом в залежності від складності та інших параметрів ділової гри
11.	Розроблення сценарію відео-конференції, відео- записів лекцій, семінарів (дискусій)	1 сценарій, розрахований на 1 ак. годину	K×6	
12.	Розроблення (оновлення) презентації для відеоконференції	1 пакет презентаційних слайдів, розрахований на 1 ак. годину	4 (2)	

Примітки до табл.2:

* Норма часу для обліку методичної роботи за технологіями дистанційного навчання не може бути нижчою за відповідну норму для очної форми навчання, затверджену наказом навчального закладу.

** У дужках – норма часу для оновлень, обсяг яких перевищує 50% відповідного виду робіт при створенні веб-ресурсу.

*** Коефіцієнт складності розроблення (оновлення) дидактичного та методичного наповнення веб-ресурсів, який коливається в межах від 1 до 3 ($K=1+3$), встановлюється навчальним закладом в залежності від складності виду роботи. Значення коефіцієнту K для різних видів робіт може бути різним.

Додаток 9

Показники вимог до забезпечення закладів післядипломної педагогічної освіти щодо надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання стосовно підвищення кваліфікації фахівців

Назва показника	Значення
I. Організаційне забезпечення	
– Наявність ліцензії на підготовку фахівців за заочною формою навчання з тих напрямів підготовки (спеціальностей), за якими впроваджується (здійснюється) дистанційна форма навчання	+
– Наявність рішення Вченої (педагогічної) ради закладу освіти щодо впровадження дистанційної форми навчання за певними напрямами підготовки (спеціальностями) у межах ліцензованого обсягу заочної форми навчання або за програмами підвищення кваліфікації	+
– Наявність Положення про дистанційне навчання у закладі освіти, затвердженого Вченою (педагогічною) радою	+
– Наявність підрозділу закладу освіти з відповідним кадровим, матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням (далі – підрозділ ДН), який організаційно і технологічно підтримує навчання за дистанційною формою	+
5. Наявність у закладі освіти методичної комісії, яка: встановлює відповідність веб-ресурсів навчальних дисциплін вимогам до організації навчального процесу та рекомендує їх для використання в навчальному процесі; визначає забезпеченість веб-ресурсами кожного з напрямів (спеціальностей) та надає рекомендації Вченій (педагогічній) раді щодо можливості впровадження дистанційної форми навчання за певними напрямами підготовки (спеціальностями), програмами підвищення кваліфікації	+
II. Кадрове забезпечення	
1. Забезпеченість закладу освіти педагогічними, науково-педагогічними працівниками, методистами, які підвищували кваліфікацію з питань організації та використання технологій дистанційного навчання не менше одного разу за останні п'ять років і мають відповідний документ про підвищення кваліфікації (%)	100 %
2. Забезпеченість закладу освіти III-IV рівнів акредитації науково-педагогічними працівниками із науковими ступенями (вченими званнями), які:	
1) розробляють дидактичне наповнення, педагогічні сценарії та методичні рекомендації до веб-ресурсів (дистанційних курсів) навчальних дисциплін (%)	
2) забезпечують навчальний процес за дистанційною формою (%)	
III. Науково-методичне забезпечення	
1. Наявність затверджених навчальних планів з підготовки фахівців за дистанційною формою навчання за визначеним переліком напрямів (спеціальностей), навчальних програм (планів) підвищення кваліфікації	+
2. Наявність затвердженого переліку видів навчальних занять та контрольних заходів, що здійснюються очно (для кожного напрямку (спеціальності), програми підвищення кваліфікації)	+
3. Наявність критеріїв і засобів контролю якості дистанційного навчання	+

4. Наявність методичних рекомендацій щодо розроблення та використання технологій дистанційного навчання в навчальному процесі	+
IV. Матеріально-технічне та програмне забезпечення	
1. Наявність у закладі освіти спеціалізованих приміщень для організаційного забезпечення та технологічної підтримки навчального процесу за дистанційною формою навчання	+
2. Забезпеченість підрозділу ДН та інших підрозділів у закладі освіти комп'ютерним та периферійним обладнанням, необхідним для здійснення навчального процесу за дистанційною формою навчання:	
1) кількість комп'ютерних місць для працівників підрозділу ДН із розрахунку на одного працівника	1
2) кількість комп'ютерних місць для науково-педагогічних (педагогічних) працівників, які забезпечують навчання студентів за дистанційною формою із розрахунку на одного працівника	0,25
3) наявність серверів із цілодобовим режимом доступу для створення, накопичення та передачі даних, необхідних для дистанційного навчання та управління навчальним процесом	+
1. Наявність локальної інформаційно-комунікаційної мережі із доступом до мережі Інтернет	+
4. Наявність основного та резервного каналів зв'язку із пропусковою здатністю не менше 10 Мб/с, що цілодобово забезпечують можливість доступу через Інтернет до веб-середовища дистанційного навчання	+
1. Наявність ліцензійного програмного забезпечення або програмного забезпечення, побудованого на програмних продуктах з відкритими кодами:	+
1) програмне забезпечення загального призначення (операційні системи, системи управління базами даних, управління організацією роботи комп'ютерної мережі, програми чи комплекси захисту інформації, веб-сервери)	+
2) програмне забезпечення спеціального призначення для: створення, збереження, накопичення та передачі веб-ресурсів, а також для забезпечення авторизованого доступу суб'єктів дистанційного навчання до цих веб-ресурсів; організації навчального процесу та контролю за навчанням через Інтернет та/або локальну мережу	+
6. Наявність доступу студентів, науково-педагогічних (педагогічних) працівників та методистів до електронної бібліотеки закладу освіти	+
V. Інформаційне забезпечення	
1. Наявність веб-сайту закладу освіти, який забезпечує персоналізований доступ до:	
1) інформації про педагогічні та інформаційні технології навчання за дистанційною формою; методичних матеріалів щодо роботи з веб-ресурсами (дистанційними курсами), демонстраційних версій веб-ресурсів	+
2) веб-ресурсів (дистанційних курсів)	+
3) сервісів, що забезпечують синхронні та асинхронні комунікації	+
4) системи управління навчальним процесом за дистанційною формою навчання	+
- Забезпеченість навчальних дисциплін напрямів підготовки (спеціальностей), навчальних програм підвищення кваліфікації, за якими здійснюється навчання за дистанційною формою, відповідними веб-ресурсами на час подання заяви до МОН України щодо отримання погодження на впровадження дистанційної форми навчання	100 % навчальних дисциплін всього терміну навчання студентів за визначеним напрямом підготовки (спеціальністю); всього циклу навчання слухачів

– Забезпеченість кожної навчальної дисципліни відповідними веб-ресурсами, що рекомендовані методичною комісією закладу освіти для використання в навчальному процесі:	
1) методичні рекомендації щодо використання веб-ресурсів, послідовності виконання, особливостей контролю	+
2) документи планування навчального процесу, програма курсу підвищення кваліфікації	+
1. лекційний матеріал у текстовому вигляді з графіками, малюнками та таблицями	не менше 10 000 знаків (1/4 друкованого аркуша) на 1 академічну годину
2. тести для усіх видів контролю рівня знань (самоконтроль, поточний і підсумковий контроль)	не менше 20 тестових завдань до кожної теми
5) практичні завдання з методичними рекомендаціями щодо їх виконання	100 % відповідно до навчального плану
6) відео- та аудіозаписи лекцій, семінарів	+
7) віртуальні лабораторні роботи з методичними рекомендаціями щодо їх виконання (якщо виконання лабораторних робіт передбачено навчальним планом та якщо не прийнято рішення проводити лабораторні роботи в очній формі)	100 % відповідно до навчального плану
8) глосарій термінів навчального матеріалу	+
9) бібліографія та посилання на електронні бібліотеки	+

Ляхоцька Лариса Леонідівна

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ
У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Додаток Б**ЗАТВЕРДЖУЮ:**Ректор ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти»

(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 20_ р.

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ЛАБОРАТОРІЮ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ****1. Загальні положення**

1.1. Це положення розроблене на виконання Закону України «Про вищу освіту», Загальнодержавної програми «Електронна Україна» на 2005 – 2012 роки, «Положення про дистанційне навчання», затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України, Рішення колегії Міністерства освіти і науки України «Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні».

1.2. Положення визначає основні функції, завдання, права, обов'язки та відповідальність працівників лабораторії методики та технологій дистанційного навчання (надалі – Лабораторія), а також взаємовідносини з іншими структурними підрозділами Університету менеджменту освіти Національної Академії педагогічних наук України (надалі - Університет).

1.3. Лабораторія є навчальним та науково-методичним структурним підрозділом Інституту відкритої освіти Університету при кафедрі дистанційної освіти (далі – кафедра ДО.)

1.4. Лабораторія у своїй роботі керується Конституцією України, законодавством України в сфері освіти, нормативними актами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та НАПН України, статутом Університету, рішеннями його вченої ради та вченої ради ІВО, Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами та розпорядженнями ректора Університету, Положенням про Інститут відкритої освіти та цим Положенням.

1.5. Лабораторія створюється і ліквідується наказом ректора Університету.

1.6. Кадрове забезпечення Лабораторії.

Керівником Лабораторії є завідувач Лабораторії, який призначається на посаду та звільняється наказом ректора за поданням директора ІВО, погодженням завідувачем кафедри дистанційного навчання.

Завідувач Лабораторії: підпорядковується завідувачу кафедри; організовує роботу Лабораторії; проводить консультації для викладачів/тьюторів з

проблем впровадження дистанційних технологій навчання в Університеті; контролює якість та дотримання графіків виконання робіт; визначає системне програмне та мережеве забезпечення, на яких буде базуватися розробка та впровадження дистанційних технологій навчання в Університеті; забезпечує співпрацю у сфері дистанційних технологій навчання з іншими організаціями; відповідає за виконання обов'язків працівників, передбачених цим Положенням, правил внутрішнього розпорядку і техніки безпеки, за стан виконавчої та трудової дисципліни; забезпечує необхідні виробничо-побутові умови для працівників Лабораторії і може здійснювати внутрішню переорієнтацію їх посадових обов'язків при виробничій необхідності та залежно від індивідуальних здібностей працівників; координує планування та виконання навчально-методичних робіт з іншими підрозділами Університету у створенні та впровадженні дистанційних технологій навчання; забезпечує участь у міжнародному співробітництві у сфері дистанційних технологій навчання; відповідає за дотримання ліцензійних вимог у сфері дистанційного навчання.

1.7. Лабораторія в межах своїх повноважень взаємодіє з кафедрами і структурними підрозділами Університету, науково-дослідними інститутами НАПН України, вищими навчальними закладами України і зарубіжних країн.

1.8. Лабораторія готує та подає пропозиції (рекомендації) з питань дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. У разі їх прийняття організовує, координує і контролює їх своєчасне і якісне виконання.

1.9. Працівники Лабораторії призначаються на посаду та звільняються ректором за поданням завідувача Лабораторії, погодженням із директором ІВО у порядку, встановленому Статутом УМО.

1.11. Працівники Лабораторії можуть призначатись на посаду шляхом укладання контракту.

1.12. Зміни до цього Положення можуть вноситись при зміні організаційної структури УМО та за необхідності поліпшення роботи Кафедри.

2. Основні завдання

2.1. Основними завданнями і напрямками діяльності Лабораторії є:

- Визначення системного, прикладного і технічного забезпечення, на яких буде базуватися розробка та впровадження дистанційної освіти на Кафедрі ДО;
- Участь у розробці викладачами Кафедри ДО дидактичного та методичного забезпечення електронних навчально-методичних матеріалів, створених за технологіями дистанційного навчання;
- Здійснення діяльності педагогічних кадрів у процесі підвищення кваліфікації з використанням технологій дистанційного навчання;
- Проведення консультацій для викладачів-тьюторів, кураторів-тьюторів із проблем впровадження дистанційного навчання в післядипломну педагогічну освіту;
- Апробація та впровадження технологій дистанційного навчання в процес підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;

- Забезпечення співпраці у сфері дистанційного навчання з іншими організаціями;
- Організація та регулярне проведення на Кафедрі ДО семінару „Дистанційні технології навчання” за участю провідних учених і розробників електронних навчально-методичних матеріалів за технологією дистанційного навчання.

3. Функції

Основними функціями Лабораторії є:

3.1. Лабораторія вивчає потреби Кафедри в представництві навчально-методичної та довідкової інформації в мережі Інтернет.

3.2. Лабораторія забезпечує розміщення на порталі Кафедри ДО електронних довідкових і навчально-методичних матеріалів, створених науково-педагогічними та іншими працівниками Кафедри ДО з використанням технологій дистанційного навчання.

3.3. Лабораторія забезпечує апробацію нових електронних навчально-методичних матеріалів, розроблених за технологіями дистанційного навчання, науково-педагогічними працівниками Кафедри з метою інформаційно-комп'ютерної підтримки модулів, що викладаються у процесі підвищення кваліфікації.

3.4. Лабораторія забезпечує апробацію нових дистанційних курсів у навчальному процесі.

3.5. Співпраця з кафедрами, іншими структурними підрозділами ЦППО щодо створення, підготовки та проведення засідань творчих груп з питань науково-методичного забезпечення підвищення кваліфікації за різними формами організації навчального процесу (очного, очно-дистанційного, дистанційного, за індивідуальним графіком тощо).

3.6. Участь у науково-методичних конференціях і семінарах, які проводить УМО НАПН України з питань дистанційного навчання в освіті взагалі, підвищенні кваліфікації зокрема.

3.7. Вивчення та використання у діяльності Лабораторії вітчизняного та зарубіжного передового досвіду з питань дистанційного навчання в освіті, сучасних світових методик та технологій дистанційного навчання.

4. Права

4.1. Лабораторія має право:

4.1.1. Сприяти створенню науково-педагогічними працівниками УМО методичних матеріалів, рекомендованих для впровадження в СДН.

4.1.2. Залучати керівництво структурних підрозділів УМО до використання технологій дистанційного навчання в навчальний процес.

4.1.3. Порушувати питання про модернізацію технічної бази кафедри і лабораторії перед керівництвом ІВО УМО.

4.1.4. Порушувати питання про модернізацію існуючих і розробку нових програмних елементів СДН перед керівництвом УМО.

4.1.5. Брати участь у конференціях, нарадах, семінарах з питань методики і технологій дистанційного навчання.

4.1.6. Залучати спеціалістів інших структурних підрозділів за погодженням їх керівників до виконання покладених на Лабораторію завдань.

4.1.7. Конкретні права працівників Відділу встановлюються посадовими інструкціями

5. Відповідальність

Лабораторія несе відповідальність за:

5.1 Якість і своєчасність виконання завдань і функцій, покладених на Лабораторію, а також повну реалізацію прав, наданих Лабораторії.

6.2 Дотримання вимог нормативно-правових документів з охорони праці.

6.3 Правильність, повноту і належну якість проведення заходів щодо реалізації політики УМО НАПН України у галузі методики та технологій дистанційного навчання в освіті.

7. Взаємодія з іншими структурними підрозділами

Для виконання функцій і реалізації прав, передбачених цим Положенням, Лабораторія взаємодіє з усіма структурними підрозділами УМО.

Завідувачка кафедри дистанційної освіти

Л.Л.Ляхоцька

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з науково-педагогічної роботи та інформаційно-комунікаційних технологій
– директор Інституту відкритої освіти

В.П. Яковець

Начальник відділу юридичного супроводу

К. М. Ігнатенко

Додаток В
Форма №11 -3.02

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
ІНСТИТУТ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти

напряму 0101 «Педагогічна освіта»

(шифр і назва напрямку)

Категорія: «Директори професійно-технічних навчальних закладів»

(назва категорії)

Форма навчання очно-дистанційна

(очна, очно-дистанційна, дистанційна)

Кафедра дистанційної освіти

Куратор-тьютор _____

(посада) (ПІБ)

І. Графік навчального процесу

I етап (очний)	- 1 тиждень	_____ (дати)
II етап (дистанційний)	-22 тижні	_____ (дати)
III етап (очний)	- 0,5 тижні	_____ (дати)

Назва навчальних модулів	Кількість кредитів ECTS	I етап (очно)												II етап (дистанційно)												III етап (очно)														
		У тому числі												У тому числі												У тому числі аудиторних												Підсумковий контроль (атестація)		
		Фактично виділено						Кількість годин разом						Кількість годин разом						Кількість годин (разом)						лекції						лекції			лекції					
Модуль № 1. Теоретико-методологічні основи розвитку професійно-технічної освіти в інформаційному суспільстві	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36					
		Кількість кредитів ECTS	Кількість годин разом	лекції	Практичні та семінарські	Круті столи, тем. дискусії	Рольові, ділові ігри, тренінги	Інструктивно-методичне заняття	спекурс	Візитні заняття, тематичні зустрічі	консультації	Самостійна робота	Вхідний контроль	Кількість годин разом	Інтернет-заняття	консультації	Вивчення модулів	Написання внаслідок роботи	Індивідуальна навчальна практика	спекурс	Самостійна робота	Модульний контроль 1,2	Кількість годин (разом)	лекції	Практичні та семінарські заняття	Круті столи, тем. дискусії	Рольові, ділові ігри, навчальні тренінги	Інструктивно-методичне заняття	Візитні заняття, тематичні зустрічі	Конференція з обміну досвідом	консультації	Самостійна робота	Вхідний контроль	Диференційований залік	Захист випускних робіт					
		0,2	0,2	17	2	2	2	2	2	2	2	5																												
		0,4	0,4	14	6	4	4	4	4	4	4	4																												
		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36				
		Модуль №3. Розвиток та управління ППНЗ	0,5	0,5	18	2	6	4	4	4	4	4	2																											
		Модуль №4. Професійна освіта в умовах децентралізації управління	4	4											144	38		36	18	4	48																			
		Модуль №5. Педагогічні технології в ППНЗ	0,5	0,5																																				

Завідувач кафедри _____ (підпис) _____ 20__р.

(ПІБ)

Примтка: робочий навчальний план складається на кожний навчальний рік та на кожну категорію слухачів. В ньому конкретизується планування навчальної роботи, яка передбачена навчальним планом

Додаток Г

Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти»

«ЗАТВЕРДЖУЮ:
Ректор ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти»

(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 20_ р.

Кафедра дистанційної освіти

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
підвищення кваліфікації

Категорія: «Викладачі-тьютори (організатори) дистанційного навчання загальноосвітнього навчального закладу»

Форма навчання: дистанційна (3 кредити/108 годин)

Графік навчального процесу

I етап (дистанційний) _____ 3,0 кредити\ 90 годин
(терміни) (години)

Зміст модулів	Загальна кількість годин	Аудиторні години							Тематична зустріч	Самостійна робота	ПІБ викладача
		лекції	Практичні і семінарські заняття	Інструктивно-метод. заняття	Тематична дискусія	Круглий стіл	Навчальний тренінг	Залік			
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13
Модуль 1. Навчальний процес за принципами відкритої освіти та дистанційного навчання	36	4	10		6	2				14	
1.1. Відкрита освіта: організаційно-педагогічні аспекти	3				2					1	
1.2. Теорія і практика дистанційного навчання	3				2					1	
1.3. Технологія впровадження дистанційного навчання	3		2							1	
1.4. Основи практичної роботи у «хмарному» віртуальному навчальному середовищі	6		4							2	
1.5. Теорія і практика кіберакмеологічного підходу до управління автоматизованими робочими місцями	3	2								1	
1.6. Інформатизація щодо управління навчальним закладом	3					2				1	
1.7. Види дистанційних занять	3	2								1	
1.8. Створення сайту предмета (викладача) на основі «хмарних» технологій; технологія випереджуючого навчання школяра.	8		4							4	
1.9. Створення і використання блогу вчителя в навчальному процесі	4				2					2	

Модуль 2. Інноватика в дистанційному навчанні	36	6	12			2				16
2.1. Феномен Е-педагогіки	3	2								1
2.2. Управління знаннями в системі дистанційного навчання	3					2				1
2.3. Професійна компетентність учителя-тьютора	3		2							1
2.4. Психолого-педагогічні вимоги до створення та використання аудіовізуального матеріалу в навчальному процесі	3	2								1
2.5. Дидактичні основи дистанційного курсу	3		2							1
2.6. Технологія використання підкастингу в навчально-виховному процесі	3		2							1
2.7. Методика створення відеоматеріалу	5		2							3
2.8. Створення відеофрагментів навчального заняття	5		2							3
2.9. Методика організації, підготовки і проведення навчального заняття в вебінарі	4	2								2
2.10. Програмне забезпечення навчальних занять у вебінарі	4		2							2
Модуль 3. Модернізація освітньої діяльності в школі	36	4		2	6	4		2	2	16
3.1. Сучасні технології здоров'язбереження	3				2					1
3.2. Інноваційні підходи до позакласної роботи зі здоров'язбереження	3	2								1
3.3. Психологія спілкування, попередження професійного стресу і «професійного вигорання» вчителя	3	2								1
3.4. Проблема ейджизму в сучасному суспільстві. Роль педагога у подоланні ейджизму.	3				2					1
3.5. Попередження передчасного старіння як інноваційна система здоров'язбереження учителя з використанням можливостей інтернету	5				2					3
3.6. Тематична зустріч «Сучасний портал відкритої освіти».	3								2	1
3.7. Контроль-тестування в режимі on-line	8							2		6
3.8. Захист командних проектів на тему «Інноваційні підходи до організації педагогічного процесу в середній школі».	6					4				2
Інструктивно-методичне заняття	2			2						.
Разом:	108	10	22	2	16	6		2	2	48

Завідувач кафедри

(підпис)

(ПНБ)

Куратор-тьютор

(підпис)

(ПНБ)

Куратор-тьютор-організатор

(підпис)

(ПНБ)

Додаток Д
Форма №11-3.01

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ
ОСВІТИ»
ІНСТИТУТ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Ректор ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти»

(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 20_ р.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти

напря́м 0101 «Педагогічна освіта»
(шифр і назва напрямку)

Категорія: «Директори професійно-технічних навчальних закладів»
(назва категорії)

Форма навчання очно-дистанційна
(очна, очно-дистанційна, дистанційна)

Кафедра дистанційної освіти

I. Графік навчального процесу

- I етап (очний) – 54 год. / 1,5 кредита
- II етап (дистанційний) – 144 год. / 4 кредита
- III етап (очний) – 18 год. / 0,5 кредита
- II. Бюджет часу кредитів / год. на тиждень
- Загальний - 216 год. /6 кредитів
- Тижневий – 54 год./ 1, 5 кредитів
- III. Практика – індивідуальна навчальна практика – 18 год./0,5 кредитів
- IV. Підсумовий контроль (атестація) – вихідний контроль, диференційований залік і захист випускних робіт
- V. Розподіл кредитів ECTS за етапами/ кількість тижнів в етапі:
- I етап – 15кредитів/1 тиждень
- II етап – 4 кредити/22 тижні
- III етап – 0,5 кредити/0,5 тижні

Назва навчальних модулів	Розподіл форм контролю за етапами							Кількість годин																
	вхідний	м одульний1	Модульний 2	вихідний	Диференційований залік	Захист випускних робіт	Кількість кредитів ECTS	аудиторних										самостійних						
								У тому числі										У тому числі						
								Загальний обсяг	усього	лекції	Практичні та семінарські заняття	Кругли столи, тем.дискусії, тем.зустрічі	Рольові, ділові ігри, навчальні тернінги	Інструктивно-методичне заняття	спекурс	Бізнi заняття, тематична зустріч	Конференція з обміну досвідом	Інтернет-заняття	консультації	усього	Вивчення модулів	Виконання випускної роботи	Індивідуальна навчальна практика	
																								9
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Нормативні навчальні модулі																								
Модуль № 1. Теоретико-методологічні основи розвитку професійно-технічної освіти в інформаційному суспільстві	I			III	III	III		17	17	2		8									5	5		
Змістовий модуль 1. Стратегічні напрями розвитку професійно-технічної освіти								9	9			6									3	3		
Змістовий модуль 2. Інтеграція та демократизація професійно-технічної освіти								8	8	2		2			2						2	2		
Модуль № 2. Відкрита освіта та дистанційне навчання.	I			III	III	III		14	14		6	4									6	6		
Змістовий модуль 3. Теорія і практика дистанційного навчання.								6	6		4	2									2	2		
Змістовий модуль 4. Відкрита освіта								4	4		2	2									2	2		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Модуль №3. Розвиток та управління ПТНЗ	I			III	III	III																		
Змістовий модуль 5. Інноваційні підходи до розвитку та управління ПТНЗ								6	6	2	4									2	2			
Змістовий модуль 6. Управління персоналом								8	8	2	2		4							3	3			
Модуль 5. Педагогічні технології в ПТНЗ						III		18	18			4		2		6	4				2	2		
Змістовий модуль 10. Сучасні методики формування педагогічної майстерності								14	14					2		6	4				2	2		
Змістовий модуль 11. Інклюзивне навчальне середовище ПТНЗ.								4	4			4												
Вибіркові навчальні модулі																								
Модуль №4 Професійна освіта в умовах децентралізації управління		II	II		II			90							4				38		144	144	36	18
Змістовий модуль 7. Психологія управління (вибір ВНЗ)		II	II		II		0,5	18				4							18		18	18		
Змістовий модуль 8. Управлінська компетентність директора ПТНЗ (вибір слухача)		II	II		II		1	36						4					18		18	18		
Змістовий модуль 9. Теорія і практика електронного навчання (вибір слухача)		II	II		II		1	36											18		18	18		
Разом							6	216	216	4	14	18	4	4	4	6	4	38		66	66	36	18	

Директор інституту

(підпис)

(ПІБ)

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЛАБОРАТОРІЯ СИСТЕМ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ**

**КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ
ПРОЕКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
В СИСТЕМІ ВІДКРИТОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

УДК 378.046-021.68:37.014.6

Рецензенти:

Оттич О. М., доктор педагогічних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Мартиненко С. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Ляхоцька Л. Л. Концептуальна модель проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти / Л. Л. Ляхоцька – НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». – К., 2015. – 24 с.

Концептуальна модель проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти є результатом першого етапу науково-дослідної держбюджетної теми «Теоретико-методичні засади проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти» (реєстраційний номер 0115U002062). Створення концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти розглядається авторами як діяльність, що дає змогу синтезувати прогнози з розгортанням процесів їх реалізації. Стратегічною метою концептуальної моделі є формування відкритого освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти. Реалізація стратегії концептуальної моделі визначається в її місії: доступність навчання; підвищення якості освітнього процесу; формування ІКТ-культури у викладачів та слухачів; виявлення шляхів та забезпечення умов ефективного використання технологій навчання. Завдання концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти реалізується шляхом відображення в ній актуальних змістових аспектів у вигляді певної структурної схеми, що впорядковує основні елементи й зв'язки між ними. Кінцевим результатом реалізації концептуальної моделі є модернізація змісту і структури освітнього процесу післядипломної педагогічної освіти.

Для керівників, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти закладів післядипломної педагогічної освіти, слухачів та аспірантів.

Схвалено і рекомендовано до друку науково-методичною радою

Університету менеджменту освіти НАПН України

(Протокол № 7 від 16 жовтня 2015 р.)

ЗМІСТ

Вступ

1. Модель проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти
2. Засоби і технології формування відкритого освітнього простору

Висновки

Список використаної літератури

Список скорочень

- ВО – відкрита освіта
ВОР – відкриті освітні ресурси
ДН – дистанційне навчання
ЕКДН – електронний курс дистанційного навчання
ЕНМК – електронний навчально-методичний комплекс
ЗПО – заклади післядипломної педагогічної освіти
МВОК – масовий відкритий освітній курс
ППО – післядипломна педагогічна освіта
УМО – державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

ВСТУП

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року передбачає інтеграцію держави у світовий освітній простір, яка вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх громадян до якісної освіти, свободи вибору, модернізації змісту освіти організації її відповідно до світових тенденцій і вимоги ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління [16].

Справді, якість знань та швидкість їх отримання протягом життя у зручний час та в зручному місці для того, хто навчається, – один із викликів інформаційного суспільства. За В. Биковим, сьогодні з'явилася нова освітня парадигма, яка утверджує необхідність реагування на потреби людини, на суспільні виклики, на об'єктивні процеси їх розвитку, – відкрита освіта (В. Биков, 2009) [5, с. 45]. ЮНЕСКО підтримує досвід упровадження принципів відкритого і дистанційного навчання в процесі підготовки педагогічних кадрів, підвищенні їхньої кваліфікації і вмотивованості, а також забезпеченні їхньої готовності до роботи в умовах високотехнологічного освітнього середовища (Майкл Г. Мур, А. Тейт, П. Реста, 2004) [15]. Інноваційний розвиток освіти України актуалізує проблему якісного оновлення післядипломної педагогічної освіти та її найважливішої складової – системи підвищення кваліфікації керівників освіти, науково-педагогічних та педагогічних працівників. Саме застосування в освітньому процесі та освітньому менеджменті на всіх рівнях відкритої освіти та дистанційного навчання, що спираються на інноваційні технології, може відіграти значну позитивну роль у реформуванні системи післядипломної педагогічної освіти.

Ряд зарубіжних та вітчизняних науковців розглядають різні аспекти відкритої освіти. Так, окремі характеристики відкритої освіти представлено в працях В. Бикова [5], О. Висоцької [8], І. Колеснікової [12], П. Крутя [13]. Проблеми використання технологій відкритої освіти для навчальних цілей присвячено праці Р. Бужикова [7], О. Захарової [10], М. Храмової [25] та ін. У публікаціях О. Овчарук [17], Ж. Чупахіної [27], Б. Шуневича [28] проаналізовано зарубіжний досвід застосування технологій відкритої освіти.

Щодо післядипломної педагогічної освіти, то в загалом і зокрема кваліфікації керівних і педагогічних кадрів зокрема, проблему практично не розроблено. Окремі її аспекти досліджено вченими ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Так, створено й описано методiku підготовки і проведення занять із навчального модуля «Відкрита освіта та дистанційне навчання», проаналізовано теоретико-понятійний апарат відкритої післядипломної педагогічної освіти і дистанційного навчання (В. Олійник, В. Гравіт, Л. Ляхощка, 2010) [19]. Академік В. Олійник у своїх дослідженнях розкрив теоретико-методичні основи дистанційного навчання у контексті неперервного фахового зростання педагогічних кадрів, висвітлив питання створення в Україні відкритої післядипломної педагогічної освіти та відповідної системи дистанційного підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників, розробив та описав структурно-функціональну модель відкритого університету європейського типу в системі післядипломної педагогічної освіти (В. Олійник, 2013), (В. Олійник, В. Гравіт, 2015) [18; 21]. Водночас проблему створення концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти висвітлено у дослідженнях науковців не повною мірою.

Моделювання як універсальний метод пізнання є невід'ємною складовою виконання рішення будь якого соціально-педагогічного завдання. Відповідно до наукових поглядів на теорію моделювання Л. Іванової (2005) та Є. Гусинського (1994) ми виходимо з розуміння моделювання як методу науково-педагогічного дослідження, що полягає у відображенні провідних характеристик системи-оригіналу в спеціально сконструйованому об'єкті-аналозі (власне, моделі) [11, с. 7], у побудові принципової схеми, що відображає реальний педагогічний процес або явище [9].

Для забезпечення ефективності концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти ми виходили з базових принципів моделювання: наочності, визначеності, об'єктивності, оскільки дотримання цих принципів визначає вид моделі, що створюється, її пізнавальні можливості й функції в процесі дослідження педагогічних явищ і процесів (О. Богатирьов, І. Устинова) [6].

У процесі побудови концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти використовуються **поняття й теоретичні уявлення**, зафіксовані в концепції дослідження науково-дослідної роботи держбюджетної теми «Теоретико-методичні засади проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти» (реєстраційний номер 0115U002062).

Пропонуємо розглянути ці поняття й теоретичні уявлення:

Відкрита освіта – це освітня система, у якій доступ до освітніх ресурсів забезпечується кожному хто бажає без перевірки вхідних параметрів знань не залежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану тощо. У системі використовуються сучасні інформаційні технології, які дають змогу максимально враховувати бажання та можливості того, хто навчається.

Електронна бібліотека цифрових об'єктів – набір електронних освітніх ре-

курсів різних форматів, в якому передбачено можливості для їх автоматизованого створення, пошуку і використання.

Електронний курс дистанційного навчання – інформаційна система, яка може забезпечити вивчення окремих навчальних модулів за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому веб-середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій і передбачає комплексне вивчення сучасних та актуальних наукових проблем у галузях освіти, науки, педагогіки, відповідних нормативно-правових актів, вітчизняного та зарубіжного досвіду, підвищення рівня професійної культури тощо.

Електронний підручник – електронний освітній ресурс комплексного призначення, що забезпечує безперервність і повноту процесу навчання, надає теоретичний матеріал, забезпечує тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, а також виконує інформаційно-пошукову функцію, яка має комп'ютерну візуалізацію, сервісні функції та умови інтерактивного зворотного зв'язку.

Змішане навчання – цілеспрямований процес здобування знань, набуття умінь і навичок, засвоєння способів пізнавальної діяльності суб'єктами навчання та розвитку їхніх творчих здібностей на основі комплексного систематичного використання традиційних, інноваційних педагогічних технологій та інформаційно-комунікаційних технологій навчання (зокрема, електронного, дистанційного, мобільного навчання) за принципами взаємного доповнення з метою підвищення якості освіти.

Педагогічне проектування – самостійна поліфункціональна педагогічна діяльність, що зумовлює створення нових або перетворення наявних умов процесу виховання і навчання.

Персональний навчальний веб-ресурс науково-педагогічного працівника – систематизоване зібрання інформації та засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчального матеріалу доступне через мережу інтернету, розроблений певним науково-педагогічним працівником із метою використання у власній професійній діяльності.

Платформа eFront – платформа нового покоління eLearning систем, що поєднує в собі функції системи управління навчанням (LMS — LearningManagementSystem) та системи управління і створення навчальних матеріалів (LCMS – LearningContentManagementSystem).

Проектна модель технології навчання визначається як ефективна сучасна система здобуття якісної освіти педагогічних працівників на основі проектною технології й інтеграції педагогічних, технологічних та інформаційних компетентностей у відкритому післядипломному просторі.

Репозитарій – веб-орієнтована кумулятивна та постійна база даних електронних копій документів, визначених конкретною організацією.

Ресурси відкритої освіти – програмні (операційні системи, мережеві системні програми, прикладне програмне забезпечення); технічні (комп'ютерне і мережеве обладнання); інформаційні (навчально-методичні матеріали на паперових та електронних носіях, довідники, бази даних, електронні навчальні курси);

методичні (тестові завдання, методики навчання, методичні рекомендації щодо використання інформаційних технологій тощо); нормативно-правові (норми та правила, закони та інші законодавчі документи державного рівня, внутрішні документи навчального закладу) ресурси, що регулюють упровадження технологій відкритої освіти.

Системи відкритої освіти – освітні системи, побудовані з врахуванням дидактичних, технічних, інформаційних та організаційних підходів, які реалізують принципи відкритої освіти.

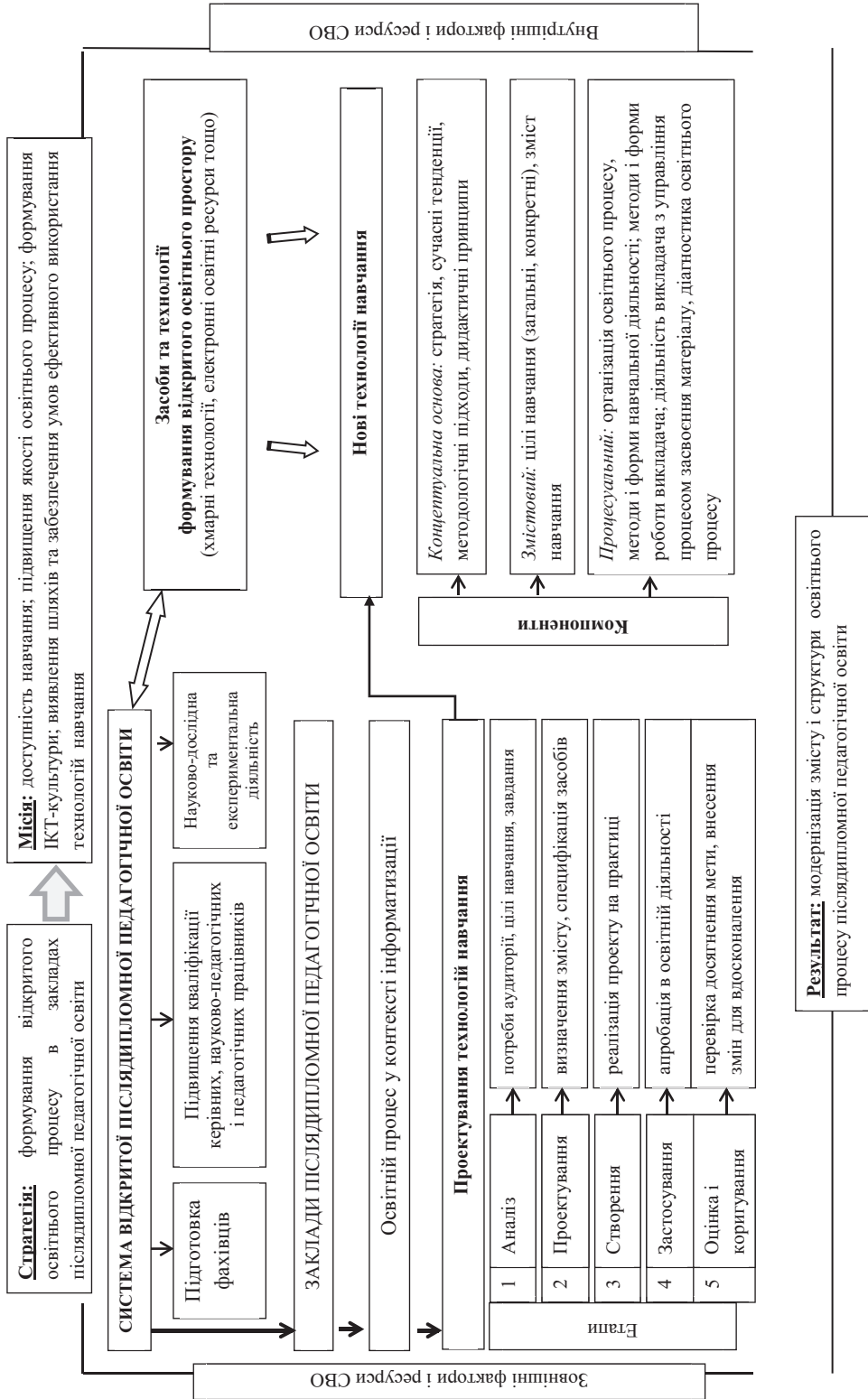
Система управління і створення навчальних матеріалів (LCMS) – система управління навчальними ресурсами, яка використовується для розроблення, управління та поширення навчального матеріалу із забезпеченням спільного доступу.

Системи управління навчальними ресурсами – програмні засоби для створення електронних навчальних курсів, які є взаємопов'язаним комплексом комп'ютерних програм, призначеним для організації і впровадження дистанційного навчання.

Система управління навчанням (LMS) – система управління навчальними ресурсами, яка використовується для управління всіма навчальними процесами закладу освіти, зокрема усіма різновидами онлайн-навчання: їх плануванням, організацією, проведенням і контролем результатів.

Створення концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти розглядається нами як діяльність, що дає змогу синтезувати прогнози з розгортанням процесів їх реалізації, що спирається на реальні ресурси й можливості, вказуючи на перехід системи від реального стану до бажаного.

Стратегічною метою концептуальної моделі є формування відкритого освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти. Реалізація стратегії концептуальної моделі визначається в її місії: доступність навчання; підвищення якості освітнього процесу; формування ІКТ-культури у викладачів та слухачів; виявлення шляхів та забезпечення умов ефективного використання технологій навчання в системі післядипломної педагогічної освіти (далі – ППО). Завдання концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої ППО реалізується шляхом відображення в ній актуальних змістових аспектів у вигляді певної структурної схеми, що впорядковує основні елементи й зв'язки між ними. Ця концептуальна модель виступає як самостійний інструмент. За своїм змістом – структурно-функціональна: демонструє склад проектування технологій навчання в системі відкритої ППО, ієрархію її елементів, а також висвітлює зв'язки між її елементами, способи їх взаємодії й взаємовпливу, способи функціонування. Кінцевим результатом реалізації концептуальної моделі є модернізація змісту і структури освітнього процесу післядипломної педагогічної освіти (див.рис.)

В умовах становлення економіки знань традиційна система освіти, на думку аналітиків ЮНЕСКО, не здатна забезпечити підготовку та перепідготовку необхідного країні числа фахівців, а тим паче задовольнити потреби всіх хто бажає навчатися (Майкл Г. Мур, А. Тейт, П. Реста, 2004) [15]. Вихід вбачається в освоєнні нових освітніх технологій відкритої освіти.

1. МОДЕЛЬ ПРОЕКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВІДКРИТОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Як свідчать проведені нами дослідження, абсолютна більшість педагогічних працівників є прихильниками змін у системі підвищення кваліфікації (змісту – 83,3%, організації – 76,0%, форм і методів навчання – 75,0%) (<https://www.facebook.com/Лабораторія-Систем-Відкритої-Освіти>).

Аналіз загальноосвітніх тенденцій реформування національних систем освіти з метою надання їм характеристик відкритої показує, що одним із найефективніших способів копання цього завдання є проектування технологій навчання в освітній процес закладів післядипломної педагогічної освіти (далі – ЗППО).

Проектування педагогічної технології передбачає розроблення концептуальної основи технології, розкриття змістової складової та відповідно до цього організація освітнього процесу, добір найоптимальніших методів, форм, засобів навчання, які забезпечують ефективність освітньої діяльності, а також апробацію обґрунтованої педагогічної технології на практиці та коригування проекту для його оптимізації.

Для загальної характеристики педагогічних технологій часто використовують спрощену структуру, яка має такі елементи: концептуальну (філософські та психолого-педагогічні ідеї, загальні і конкретні цілі); змістову (особливості змісту освіти); процесуальну (етапи педагогічного процесу, форми, методи, прийоми і засоби діяльності учасників педагогічного процесу) частини (Е. Федорчук, 2006) [24].

У змістовому аспекті педагогічна технологія – це інструментарій для досягнення цілей навчання. Саме така система знань скерована на досягнення мети навчання, оптимальне поєднання змісту навчального матеріалу, методів та прийомів, дидактичних засобів, організаційних форм навчання з урахуванням рівня підготовленості та індивідуальних особливостей тих, хто навчається, а також компетентності педагога. У процесуальному сенсі – це послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого процесу навчання: організація діяльності тих, хто навчається та керівництво процесом навчання (М. Сибірська, 1998) [22].

На основі дослідження праць вітчизняних та зарубіжних учених нами визначено етапи проектування технології навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти:

1. Аналіз та визначення цілей навчання – містить аналіз аудиторії, оцінювання її потреб, а також аналіз умов подальшого навчання та оцінку ресурсів, які для цього необхідні. У системі післядипломної педагогічної освіти відбувається підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти. У процесі розробки нових технологій навчання необхідно враховувати потреби цієї аудиторії та попередній рівень підготовки, зокрема принципи відкритої освіти й андрагогічні принципи навчання, категорію педагогічних кадрів, для якої розроблятиметься нова технологія навчання. Крім того, варто проаналізувати технологічну складову, необхідну для впровадження технології, можливості та технічне забезпечення навчального закладу.

2. Проектування продукту відповідно до цілей – розроблення стратегії, добір змістової складової технології навчання, матеріально-технічного та програмного забезпечення для її реалізації, здійснення організаційних заходів для створення та впровадження відповідної технології.

3. Безпосереднє створення на основі проектування – реалізація проекту на практиці з використанням необхідного програмного забезпечення та обладнання, створення методичних рекомендацій з упровадження технології навчання.

4. Застосування готового продукту в освітньому процесі – апробація розробленої технології навчання відповідно до методичних рекомендацій у процесі підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти, виявлення сильних та слабких місць у процесі використання технології, визначення доцільності її використання та вироблення критеріїв оцінки ефективності впровадження цієї технології в освітньому процесі.

5. Оцінювання результатів і коригування за потреби – перевірка ступеня досягнення поставленої мети та внесення змін для вдосконалення апробованої технології, коригування, рекомендація до впровадження остаточної моделі технології навчання, розроблення методичних рекомендацій щодо її використання.

2. ЗАСОБИ І ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Для проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти слід використовувати сучасні засоби та технології формування відкритого освітнього простору. Інтеграційний процес на основі інформаційних та педагогічних освітніх технологій дає змогу створити нові технології навчання, які відповідатимуть принципам відкритої освіти.

Персональний навчальний веб-ресурс науково-педагогічного працівника є:

- веб-сайтом навчального призначення;
- інструментом у руках педагога, який дає змогу донести інформацію до слухача й мати від нього зворотний зв'язок,
- практичним засобом для віртуального спілкування з кожним слухачем окремо, незалежно від їхньої кількості,
- структурованим веб-ресурсом навчальних матеріалів.

Наявність персонального навчального веб-ресурсу надає можливість викладачеві самостійно й оперативно вносити необхідні зміни, пропонувати додаткову інформацію для зацікавлених слухачів. Зі свого боку, слухачі, виходячи на персональний сайт свого викладача, отримують можливість зрозуміти, з ким працюватимуть, переглянути запитання, які часто ставлять, методичними посібниками тощо.

Ознайомитися з персональних навчальних веб-ресурсів викладачів у процес підвищення кваліфікації в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти надає можливість:

- поліпшити якість підвищення кваліфікації педагогічних кадрів,
- задовольнити індивідуальні освітні потреби слухачів, науково-педагогічних та наукових працівників,
- забезпечити навчання протягом життя.

Основне призначення персонального веб-ресурсу викладача – оперативне незалежне розміщення навчально-методичної та іншої інформації, що має прямий чи непрямої стосунок до підготовки і здійснення процесу підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою, забезпечення доступу до нього зацікавлених осіб, педагогічне спілкування в синхронному та асинхронному режимі за допомогою форуму й чату, автоматизований контроль та інші організаційні й педагогічні засоби доповнення.

Електронний курс дистанційного навчання (далі – ЕКДН) передбачає:

- розроблення та затвердження робочої навчальної програми підвищення кваліфікації відповідної категорії слухачів за напрямками, які внесено до плану-графіка підвищення кваліфікації;
- розроблення навчально-методичного комплексу ЕКДН відповідно до методичних рекомендацій;
- підготовку викладачів-тьюторів, кураторів-тьюторів із числа науково-педагогічних та педагогічних кадрів ЗППО;
- формування навчальних груп та призначення викладачів-тьюторів, кураторів-тьюторів;
- формування розкладу ЕКДН;
- проведення експертизи ЕКДН;
- визначення вартості навчання на ЕКДН;
- інформування освітніх навчальних закладів про ЕКДН;
- експертиза ЕКДН.

Слухачі ЕКДН у системі підвищення кваліфікації опановують теоретичні знання та практичні навички, передбачені навчально-тематичним планом, присутні на онлайн (офлайн) заняттях, передбачених розкладом ЕКДН, самостійно виконують практичні завдання.

Масовий Відкритий Онлайн Курс (Massive Open Online Course – MOOC) – навчальний курс, який має відповідні дидактичні елементи (структуру, мету, правила спільної взаємодії тощо) і використовує переважно відкрите програмне забезпечення та інтернет-сервіси, розміщені у вільному доступі в мережі Інтернету, залучає до занять широку аудиторію (кількість учасників).

Принципи Масового Відкритого Онлайн Курсу: велика кількість учасників, безкоштовність, можливість приєднатися у будь-який момент; використання безкоштовних сервісів та програмного забезпечення з відкритим кодом; широке поширення у соціальних мережах; потижневий графік навчання; курс, доступний весь час, навіть після його закінчення.

Сервіси та інструменти Google (хмарні технології). Один із основних принципів вибору інформаційного компонента технології навчання – відкритий доступ до інформаційних ресурсів. Тому для документообігу, спілкування та обміну інформацією, найкраще використовувати хмарні технології, зокрема, сервіси Google – GoogleApps (браузер Chrome; відеохостинг YouTube; сервіс GoogleHangout для проведення відеоконференцій; Google Диск; сайти Google; Google Академія; для організації та планування спільної діяльності – Календар та Розсилка Google; Google+ соціальна спільнота тощо.). Це дає змогу, по-перше, мати власні інформаційні ресурси в мережі Інтернету без будь-яких капіталовкладень, по-друге, використовувати матеріали, розміщені на інформаційних ресурсах, без встановлення додаткового програмного забезпечення та без завантаження на власний ПК, крім того, такі технології допомагають створювати електронні відкриті ресурси без знання мов програмування.

Таким чином, сервіси та інструменти Google, як одна із найпопулярніших хмарних технологій, дає змогу налагодити організаційні аспекти взаємодії ЗППО та їх окремих підрозділів, а також налаштувати зручний документообіг, збереження, обмін інформацією між викладачем та слухачами, слухачами між собою, сприяє популяризації передового педагогічного досвіду, розвитку нових технологій навчання.

Системи управління навчальними ресурсами. Платформа eFront – це нове покоління eLearning систем, що поєднує в собі функції системи управління навчанням (LMS – Learning Management System) і системи управління і створення навчальних матеріалів (LCMS – Learning Content Management System). Основне завдання LMS – управління освітнім процесом закладу освіти, зокрема різновидами онлайн-навчання: їх плануванням, організацією, проведенням і контролем результатів проведеного навчання. LMS дає змогу систематизувати і привести до єдиних стандартів розрізнені навчальні курси, а також програми навчання й оцінювання персоналу. LMS – система, здатна відстежувати прогрес результатів слухачів, генерувати звіти для систем управління персоналом, що робить її ефективним інструментом управління діяльністю тих, хто навчає.

Водночас LCMS вигідно відрізняється широтою підтримки створення контенту, використанням засобів, що регламентують створення контенту, а також розробленням інструментів навігації по контенту і призначеному для користувача інтерфейсу.

Зазначимо ще одну особливість системи. LCMS призначена для створення,

зберігання, накопичення і демонстрації навчальних матеріалів у вигляді «навчальних об'єктів» (learning objects).

Традиційні форми і методи навчання в поєднанні із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, зокрема дистанційним навчанням, утворюють змішане навчання, яке є однією з ефективних інноваційних форм неперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Упровадження такого навчання є доволі копітким та складним напрямом діяльності ЗППО, оскільки його успішна реалізація залежить від наявності сучасних комп'ютерів, високошвидкісного Інтернету, відповідного ліцензійного програмного забезпечення для проведення занять в онлайн та оффлайн режимах.

Змішане навчання поєднує форми, методи та засоби традиційного навчання, а також технології електронного, дистанційного й мобільного навчання.

У сучасному освітньому середовищі використовуються три основних компоненти моделі змішаного навчання:

- очне навчання (face-to-face) – традиційний формат аудиторних занять викладач - слухач;
- самостійне навчання (self-study learning) – передбачає самостійну роботу слухачів: пошук матеріалів за допомогою ресурсної карти, пошук у мережі тощо;
- онлайн навчання (online collaborative learning) – робота слухачів і викладачів у режимі онлайн, наприклад, за допомогою Інтернет-конференцій, Скайпу або Вікі тощо.

Таким чином, можемо визначити змішане навчання як систему навчання викладання, яка поєднує в собі найбільш ефективні аспекти й переваги викладання в аудиторії та інтерактивного або дистанційного навчання і є системою, що складається з рівних частин, які функціонують у постійному взаємозв'язку між собою, утворюючи певне ціле. Тобто це система, складові компоненти якої гармонійно взаємодіють за умови, що всі вони методично організовані. За визначенням консорціуму Слоан (The Sloan Consortium), навчання вважається комбінованим (змішаним), якщо дистанційне навчання становить від 20% до 80% (В. Кухаренко, 2012) [14].

До електронних освітніх ресурсів та інструментальних засобів їх застосуваннями відносимо: електронні бібліотеки, електронний підручник, системи управління навчальними ресурсами (наприклад, платформа eFront), електронні навчально-методичні комплекси підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

ВИСНОВКИ

Нові вимоги до якості освіти та проблеми конкуренції на ринку освітніх послуг змушують більшість навчальних закладів докорінно переглядати принципи свого управління, організаційні структури і методи роботи. Збільшується кількість традиційних університетів, які оперативнo модернізують навчальні програми, інтегруючи в них елементи дистанційного навчання як найважливішу частину освітнього процесу, що забезпечує всім, хто навчається, доступ до найсучасніших і най дієвих освітніх ресурсів, ефективно доповнює загально-прийнятi методику викладання.

Для України залишається проблемою недостатній правовий розвиток освіти, зокрема дистанційної, а також невідповідність чинного законодавства вимогам сучасності. А основу освітянських проблем найчастіше становлять обмежене фінансування галузевих структур і неефективність застарілих принципів їх організації.

Відкрита освіта разом із дистанційним навчанням забезпечує значне розширення доступу і використання науково-педагогічними працівниками й слухачами гнучких освітніх схем комбінованих методів викладання й засвоєння навчальних дисциплін/модулів. Окрім того, цей вид навчання передбачає новий підхід до особистісно орієнтованої освіти, збагачує технологію індивідуального навчання, поліпшує його якість і створює додаткові умови для його інтерактивності. Фахівцям, які прагнуть до підвищення рівня своєї кваліфікації, відкрита освіта пропонує високоефективні й економічні рішення для організації професійної підготовки без відриву від професійно-педагогічної діяльності. Можливості вдосконалення професійних знань і навичок поєднуються науково-педагогічними працівниками з реалізацією принципів нової освітньої культури. Відкрите і дистанційне навчання робить освіту максимально мобільною, динамічною і керованою.

Для держави головна перевага відкритої освіти полягає в тому, що вона водночас сприяє як підвищенню дієвості освітніх систем, так і зниженню витрат на їх утримання. Саме такі переваги відкритої освіти дають змогу забезпечити необхідну підтримку і розвиток наявних освітніх структур, налагодити постійний зв'язок закладів ППО як один із одним, так і з мережевими інформаційними джерелами, що допоможе систематично оновлювати навчальні програми та курси, а також створювати умови для широкого поширення і впровадження нових перспективних розробок у сферу ППО. Завдяки залученню слухачів курсів підвищення кваліфікації ЗППО до педагогічного проектування ми маємо можливість свідомо обрати технологію навчання, спланувати траєкторію формування професійної компетентності, підвищити рівень розвитку педагогічної майстерності, брати участь у активній дослідно-пошуковій творчій діяльності щодо отримання нових знань і навичок, розвитку мислення, самостійно спланувати вдосконалення свого професійного рівня у системі відкритої післядипломної педагогічної освіти.

Список використаної літератури

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с. – С. 45.
3. Богатырев А. И. Теоретические основы педагогического моделирования: сущность и эффективность [электронный ресурс] / А. И. Богатырев, И. М. Устинова. – Режим доступа : .
4. Бужиков Р. П. Дидактичний потенціал Інтернет-технологій у сучасній системі освіти / Р. П. Бужиков // Проблеми освіти. – 2011. – № 66. – С. 40–44.
5. Висоцька О. Є. Відкрита освіта як чинник випереджаючого розвитку суспільства [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Vysocka.pdf
6. Гусинский Э. Н. Построение теории образования на основе междисциплинарного системного подхода / Э. Н. Гусинский. – М. : Школа, 1994. – 384 с.
7. Захарова О. А. Открытые системы в дистанционном образовании / О. А. Захарова // Мир образования – образование в мире. – 2011. – № 2. – С. 111–116.
8. Іванова Л. А. Педагогічне проектування процесу професійної підготовки педагогів-організаторів у Міжнародному дитячому центрі «Артек»: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. А. Іванова ; Ін-т вищої освіти АПН України. – К., 2005. – 19 с.
9. Колесникова И. А. Открытое образование: перспективы, вызовы, риски / И. А. Колесникова // Высшее образование в России. – 2009. – № 7. – С. 12–23.
10. Круть П. П. Відкрита освіта: плюралізм інтерпретацій [електронний ресурс] / П. П. Круть // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр духовної культури, 2004. – № 42. – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_42/Krut.htm
11. Кухаренко В. Н. Комбинированное (смешанное) обучение [электронный ресурс] / В. Н. Кухаренко. – Режим доступа :
12. Мур Майкл Г. Открытое и дистанционное обучение: тенденции, политика и стратегии / Майкл Г. Мур, А. Тэйт, П. Реста [та ін.]. – М. : Мзд. ИНТ, 2004. – 139 с.
13. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html7>
14. Овчарук О. В. Концептуальні підходи до застосування технологій відкритої освіти та дистанційного навчання у зарубіжних країнах та їх роль у процесах модернізації освіти [електронний ресурс] / О. В. Овчарук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2006. – № 1. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em1/emg.html>
15. Олійник В. В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях / В. В. Олійник ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2013. – 329 с.
16. Олійник В. В. Методика підготовки і проведення занять з навчального модуля «Відкрита освіта та дистанційне навчання»: метод. посіб. / В. В. Олій-

ник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхощька [та ін.]. – НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2010. – 280 с.

17. Олійник В. В. Освітня діяльність вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти: довідник / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхощька ; за заг. ред. В. В. Олійника. – НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – Донецьк : Донбас, 2012. – 151 с.

18. Олійник В. Чи потрібен післядипломній педагогічній освіті відкритий університет європейського типу? / В. Олійник, В. Гравіт // Післядипломна освіта в Україні. – 2015. – № 1. – С. 3–6.

19. Сибирская М. П. Теоретические основы проектирования педагогических технологий в процессе повышения квалификации специалистов профессионального образования : дис. ... д-ра. пед. наук / М. П. Сибирская. – СПб, 1998. – 357 с.

20. Система электронного обучения eFront [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.abbris.ru/>

21. Федорчук Е. І. Сучасні педагогічні технології: навч.-метод. посіб. / Е. І. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2006. – 212 с.

22. Храмова М. В. Основные этапы и тенденции формирования системы открытого образования подготовки специалистов / М. В. Храмова // Вестник ТГУ : Гуманитарные науки. Педагогика и психология. – 2012. – Вып. 4(108). – С. 118–130.

23. Чередніченко Г. А. Модель змішаного навчання і її використання у викладанні іноземних мов [електронний ресурс] / Г. А. Чередніченко, Л. Ю. Шапран. – Режим доступу :

24. <http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=83&lang=en>

25. Чупахина Ж. Н. Перспективы формирования открытого образования в России / Ж. Н. Чупахина // Информационные системы и технологии. – 2004. – № 4(5). – С. 62–65.

26. Шуневич Б. Обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання / Б. Шуневич // Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». – 2003. – № 490. – С. 95–104.

27. Barnaby Grainger. Introduction to MOOCs: Avalanche, Illusion or Augmentation? [electronic resource]. – Mode of access: <http://ru.iite.unesco.org/publications/3214722/>

28. Blended learning. University of Cambridge [electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cambridgeol.org/what-we-do/current/blended.html>

29. Graham C. R. Blended learning systems: Definition, current trends, and future directions / C. J. Bonk, C. R. Graham // Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. – San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing, 2005. – p. 3–21.

Ляхоцька Лариса Леонідівна

**КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ
ПРОЕКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
В СИСТЕМІ ВІДКРИТОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Додаток Є

АНКЕТА
для визначення рівня ІКТ-компетентності
керівних і педагогічних кадрів освіти

		ПОКАЗНИКИ		
Маєте уявлення про ІКТ	Застосування: власних сил і бажання для підтримки інноваційного розвитку навчального закладу та упровадження ІКТ у навчально-виховний процес	3	2	1
	Використання: історичних фактів для розуміння ролі та значення ІКТ для здійснення педагогічної діяльності	3	2	1
	Створення: моделі навчального процесу з використанням ІКТ	3	2	1
	Здійснення: залучення учнів/студентів до вирішення реальних проблем і задач за допомогою ІКТ	3	2	1
	Розробка: і реалізація заходів для підвищення власного рівня ІКТ	3	2	1
Знання мінімальні базові	Застосування: технологій для активізації пізнавальної діяльності учнів/студентів із використанням ІКТ	3	2	1
	Використання: у конкретній предметній області комп'ютерних програм та пакетів прикладних програм	3	2	1
	Створення: банку методичного забезпечення діяльності педагогічного працівника з використанням ІКТ	3	2	1
	Здійснення: презентації навчальних занять, поза навчальних заходів за допомогою ІКТ на мінімальному базовому рівні	3	2	1
	Розробка: опису потреб в ІКТ для організації власного робочого місця.	3	2	1
Базові знання	Застосування: передового педагогічного досвіду використання ІКТ у своїй педагогічній практиці	3	2	1
	Використання: ІК технологій і різноманітних стилів навчання для розвитку здібностей і індивідуалізації навчання учнів/студентів	3	2	1
	Створення: власного банку педагогічної майстерності для ефективного просування ІКТ у предметну область	3	2	1
	Здійснення: активної співпраці з батьківським комітетом і демонстрації вільного володіння технологічними системами передачі інформації	3	2	1
	Розробка: і впровадження технологічно насиченого навчального середовища	3	2	1
Поглиблений рівень ІКТ	Застосування: сучасних інноваційних технологій необхідних для цифрового суспільства	3	2	1
	Використання: ІКТ для розв'язання нестандартних, інноваційних професійних задач теоретичного й практичного характеру, демонстрація власного стилю використання ІКТ	3	2	1
	Створення: умов для активної співпраці з колегами, батьками, учнями/студентами засобами ІКТ	3	2	1
	Здійснення: оцінювання, аналізу і узагальнення навчальних досягнень учнів/студентів, впровадження різних навчальних і тестових програм засобами ІКТ	3	2	1
	Розробка: заходів і стратегії для налагодження взаємодії з педагогами-новаторами, науковцями засобами Інтернет-ресурсів	3	2	1

Дослідницький рівень ІКТ	Застосування: сучасник технологій для організації онлайн, дистанційного навчання учнів/студентів з особливими потребами	3	2	1
	Використання: у своїй роботі технологій взаємодії педагогічних працівників і учнів/студентів в Інтернет-проектах	3	2	1
	Створення: умов для впровадження проектної методики навчання, участь у конкурсах педагогічної майстерності з використанням ІКТ	3	2	1
	Здійснення: популяризації власного педагогічного досвіду з використання ІКТ у певній предметній області і відображення результатів у засобах масової інформації	3	2	1
Рівень експерта	Застосування: знань, умінь для демонстрації лідерства в питаннях інтеграції технологій у предметну область	3	2	1
	Створення: умов для розвитку особистості обдарованих учнів/студентів засобами ІКТ, презентація результатів діяльності на наукових конференціях	3	2	1
	Здійснення: наукових досліджень з питань використання ІКТ, підтримка власного професійного розвитку і дотримання принципу «освіта упродовж життя»	3	2	1
	Використання сучасних ІКТ для популяризації педагогічного досвіду, оновлення професії, постійного підвищення професійного рівня ІКТ	3	2	1
	Розробка: технологій удосконалення використання ІКТ у певній предметній області, участь у проведенні експертизи сучасних ІКТ для удосконалення навчально-виховного процесу	3	2	1

Технологія визначення рівня ІКТ-компетентності керівних і педагогічних кадрів освіти:

- 1-40 балів – «має уявлення»»,
- 41-50 балів – «мінімальний базовий»,
- 51-60 балів – «базовий»,
- 61-70 балів – «поглиблений»,
- 71-80 балів – «дослідницький»,
- 81-90 балів – «експерт».

Використання ІКТ оцінюється за трьохбальною системою: 3 бали – на високому рівні, 2 – на середньому рівні, 1 – важко сказати

Додаток Ж**ПОГОДЖЕНО:**

Директор ЦПППО ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти»

(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 20_ р.

**Програма
постійно діючого семінару**

Тема: «Основи практичної роботи у віртуальному освітньому просторі»

- Склад учасників: куратори-тьютори та тьютори ЦПППО, співробітники УМО (за бажанням)
- Час: перший вівторок кожного місяця за виключенням липня, серпня та вересня
- Місце: комп'ютерний клас, ауд. 1.11
- Керівники: Загальне керівництво – Чміль А.І., заступник директора ЦПППО з науково-методичної роботи.
Керівник – Ляхоцька Л.Л., зав. кафедри систем відкритої освіти.
Відповідальний виконавець – Самойленко О.М., к. пед. наук, завідувач кафедри систем відкритої освіти Миколаївського державного університету ім. В.Сухомлинського.
1. Головна мета: надати знання, зформувати вміння та навички використання сучасних технологій («Веб-клас ХПП» для роботи у віртуальному освітньому просторі)
2. Задачі:
1. Ознайомити учасників семінару з теорією та практикою дистанційного навчання.
 2. Навчити учасників семінару правилам розробки дистанційних курсів, їх програмного забезпечення.
 3. Прищепити практичні навички учасникам семінару в роботі у віртуальному освітньому просторі.
3. Основними формами роботи на заняттях є:
- самостійна робота за комп'ютером;
 - виконання домашніх завдань;
 - робота в парах та групах;
 - колективне обговорення сучасних проблем, що стосуються впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес;
 - інтерактивні методи навчання;
 - постійне використання програмного забезпечення віртуального навчаного середовища “Веб-клас ХПП”;
 - виконання навчальних завдань у ролі слухача дистанційного курсу – створення презентації, публікації та веб-середовища з власним дистанційним курсом;
 - оцінювання навчених досягнень слухачів за системою ECTS.

У результаті навчання слухачі семінару повинні:

Знати

- сфери застосування сучасної комп'ютерної техніки;
- призначення та функції операційної системи;
- основні елементи ОС Windows та технології роботи з ними;
- функціональні призначення доданків MS Office;
- призначення пошукових систем глобальної мережі Internet;
- призначення програм для роботи з електронною поштою.

Уміти

- користуватись клавіатурою комп'ютера;
- працювати в ОС Windows;
- застосувати доданки MS Office у практичній діяльності;
- робити запити та працювати з повідомленнями засобами глобальної мережі Internet;
- користуватись сервісами та функціоналом;
- створювати дистанційні курси на базі віртуального навчального середовища “Веб-клас ХПІ” відповідно до вимог та стандартів.

Методичне забезпечення: для навчання за програмою за спеціальним посібником, який має подвійне призначення – бути робочим зошитом при навчанні та слугувати довідником у подальшій роботі при застосуванні технологій дистанційного навчання та використанні середовища “Веб-клас ХПІ” для реалізації методичних та навчальних цілей та завдань.

План очних занять

№ п/п	Тема (модуль)	Кількість годин	Дата	Примітка
1	Визначення дистанційного навчання. Принципи дистанційного навчання. Якість дистанційного навчання. Теорія та практика дистанційного навчання. Функції тьютора-керівника.	4	6 листопада 20__ р.	
2	Програмне забезпечення дистанційного курсу. Куратор-тьютор – ключова фігура дистанційного навчання.	4	1 грудня 20__ р.	
3	Дидактичні особливості сучасних інформаційних ІКТ у дистанційному навчанні. Технології дистанційного навчання.	4	8 січня 20__ р.	
4	Віртуальне навчальне середовище “Веб-клас ХПІ”. Практика. Підсумковий чат.	4	2 лютого 20__ р.	
5	Основи створення веб-сторінок. Уніфіковані вимоги до дистанційних курсів.	4	2 березня 20__ р.	
6	Презентація структурованих і мотивованих навчальних матеріалів. Підтримка пізнавальної і діяльнісної активності користувачів.	4	7 квітня 20__ р.	

7	Засоби адміністрування навчального процесу та його активного супроводження.	4	5 травня 20__ р.	
8	Комунікація і співробітництво учасників навчального процесу у різних формах.	4	2 червня 20__ р.	

План дистанційних занять

№ п/п	Тема (модуль)	Кількість годин	Дата	Примітка
1	Визначення дистанційного навчання. Перегляд прикладів дистанційних курсів в Україні та за кордоном. Практика. Оцінка курсу.	10	6-26 листопада 20__ р.	
2	Принципи дистанційного навчання. Якість дистанційного навчання. Складання порівняльних характеристик різноманітних дистанційних курсів навчальних середовищ Open source в Інтернет та порівняння його з середовищем "Веб-клас ХПІ". Обговорення в форумі.	10	1-21 грудня 20__ р.	
3	Програмне забезпечення дистанційного курсу. Віртуальне навчальне середовище "Веб-клас ХПІ" призначене для створення динамічного інформаційного простору, який має на меті забезпечувати продуктивну навчальну діяльність і враховувати всі пізнавальні потреби слухачів.	10	8-28 січня 20__ р.	
4	Дидактичні особливості сучасних інформаційних ІКТ у дистанційному навчанні. Сучасні технології дистанційного навчання. Користувачі віртуального середовища "Веб-клас ХПІ" мають додаткові засоби і привілеї, що дозволяють їм додавати матеріали, створювати конференції і відслідковувати процес навчання слухачів.	10	2-22 лютого 20__ р.	
5	Віртуальне навчальне середовище "Веб-клас ХПІ", інтегрований інтерактивний тестуючий модуль. Тести зі складовими блоками: Х-тест, N-тест, P-тест і Анкетування	10	2-22 березня 20__ р.	
6	Основи створення веб-сторінок. Уніфіковані вимоги до дистанційних курсів. Створення віртуального навчального середовища.	10	7-28 квітня 20__ р.	
7	Презентація структурованих і мотивованих навчальних матеріалів. Підтримка пізнавальної і діяльній активності користувачів.	10	5-27 травня 20__ р.	

Організаційно-методичні вказівки

1. Підготовку комп'ютерного класу до занять здійснює кафедра систем відкритої освіти.

2. Матеріали, розроблені протягом занять, учасники семінару обов'язково розміщують на сторінках «Веб-класу ХПІ».

Завідувачка кафедри
систем відкритої освіти

Л.Л.Ляхощька

Додаток 3

На основі форми № Н-3.03
Наказу Міністерства освіти і
науки України
№ 384

Національна академія педагогічних наук України

(найменування власника)

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти НАПН України

(повна назва вищого навчального закладу)

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти

(керівних, науково-педагогічних, педагогічних)

(нормативна складова – I, III етапи; очно)

напряом 0101 «Педагогічна освіта»

(шифр і назва напрямку)

категорія директори професійно-технічних навчальних закладів

(назва категорії)

Розробники програми: Ляхоцька Лариса Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

(ПІБ, посада, вчене звання)

(ПІБ, посада, вчене звання)

(ПІБ, посада, вчене звання)

Обговорено та рекомендовано до видання

Вченою радою Університету менеджменту освіти

«___» _____ 20___ року, протокол № _____

ВСТУП

Предметом підвищення кваліфікації є навчання директорів ПТНЗ у сфері освітньої аналітико-управлінської діяльності

Зв'язки з навчальними дисциплінами: філософія освіти, педагогіка, психологія, педагогічний менеджмент, соціологія, економіка освіти, інформатика

Структура програми підвищення кваліфікації (модулі, змістові модулі):

I етап:

Модуль 1. Теоретико-методологічні основи розвитку професійно-технічної освіти в інформаційному суспільстві

Змістовий модуль 1. Стратегічні напрями розвитку професійно-технічної освіти

Змістовий модуль 2. Інтеграція та демократизація професійно-технічної освіти.

Модуль 2. Відкрита освіта та дистанційне навчання.

Змістовий модуль 3. Теорія і практика дистанційного навчання.

Змістовий модуль 4. Відкрита освіта

Модуль 3. Розвиток та управління ПТНЗ

Змістовий модуль 5. Інноваційні підходи до розвитку та управління ПТНЗ

Змістовий модуль 6. Управління персоналом

III етап

Модуль 5. Педагогічні технології в ПТНЗ

Змістовий модуль 10. Сучасні методики формування педагогічної майстерності

Змістовий модуль 11. Інклюзивне навчальне середовище ПТНЗ.

1. Мета та завдання підвищення кваліфікації

1.1. Метою підвищення кваліфікації Директорів ПТНЗ є розширення та систематизація теоретичних знань з основних напрямів сучасної освітньої політики та формування і розвиток відповідного рівня управлінської компетентності слухачів, удосконалення інтелектуально-пізнавальної, мотиваційно-ціннісної та практично-діяльній сфер особистості слухачів, які необхідні для ефективного виконання їх професійних завдань.

1.2. Основними завданнями підвищення кваліфікації «Директорів ПТНЗ» є:
– оновлення і поглиблення знань слухачів з державної освітньої політики та тенденцій і шляхів її модернізації на сучасному етапі, теоретико-методологічних основ реформування системи професійно-технічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір;

– удосконалення та оновлення знань і умінь щодо сучасних методів управ-

ління професійним навчанням в умовах децентралізації, використання ІКТ в управлінні, психології управління та кадрового менеджменту;

– розвиток компетентності щодо управління якістю освіти у ПТНЗ, організації навчального процесу на основі сучасних освітніх технологій, досвіду роботи кращих вітчизняних та зарубіжних навчальних закладів професійно-технічної освіти;

– удосконалення та оновлення знань і умінь з нормативно-правового забезпечення функціонування ПТНЗ в умовах децентралізації та забезпечення безпечної життєдіяльності учасників навчального процесу;

– сприяння професійному розвитку щодо впровадження інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ.

1.3. У результаті підвищення кваліфікації слухачі повинні:

знати:

- сутність і призначення, основні цілі та завдання освіти взагалі та ПТО зокрема;

- принципи і засади структурної організації, механізми функціонування системи ПТО на регіональному рівні;

- напрями розвитку ПТО на європейському та національному контекстах.

вміти:

- аналізувати освітні проблеми та процеси;

- проектувати рішення з удосконалення змісту і форм освіти, її законодавчого, наукового, ресурсного забезпечення;

- вести діалог з питань ПТО між державними і громадськими організаціями в глобальному, національному, регіональному масштабах.

Бюджет часу: загальний 216 годин / 6 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг підвищення кваліфікації

Модуль 1. Теоретико-методологічні основи розвитку професійно-технічної освіти в інформаційному суспільстві

Змістовий модуль 1. Стратегічні напрями розвитку професійно-технічної освіти

ЗМ 1. Основні напрями сучасної освітньої політики. Ознаки професійної компетентності. Основні професійні цінності в освіті та тенденції їх розвитку. Сутність і призначення, основні цілі та завдання освіти. Принципи і засади структурної організації, механізми функціонування системи освіти на регіональному рівні. Ключові екологічні проблеми світу та України, їх причини та методи усунення. Нормативні документи, що регламентують екологічну освіту та виховання в Україні.

Основні характеристики здоров'я людини як медико-біологічної та соціальної категорії. Активна участь у житті суспільства і колективу та організація

зв'язків навчального закладу з громадськістю, соціальні норми та цілі ПТНЗ. Основні соціологічні категорії, нормативно-правова база ПТНЗ, законодавство про працю, охорону праці й вимоги безпеки життєдіяльності, нормативне забезпечення фінансово-економічної діяльності ПТНЗ. Здоров'я як атрибут людини. Характеристика здоров'я як філософської категорії. Підходи до вивчення здоров'я. Здоров'я як феномен. Складові здоров'я. Фізична складова здоров'я. Соціальна складова здоров'я. Психічна складова здоров'я. Духовна складова здоров'я. Здоров'я як явище особистого і суспільного характеру. Ціннісна характеристика здоров'я.

Характеристика здоров'я як стану. Оздоровчий імператив. Процесуальна характеристика здоров'я. Взаємозв'язок і взаємовплив формування, збереження, зміцнення, відновлення, використання, передачі здоров'я. Поняття про рівні здоров'я. Моніторинг здоров'я. Суб'єкти здоров'я. Управління здоров'ям. Чинники здоров'я. Шляхи і методи здоров'я збереження. Здоровий спосіб життя. Складові здорового способу життя. Чинники здорового способу життя. Культура здоров'я. Інфраструктура здоров'я. Здоров'язбережувальна компетентність. Основні параметри здоров'язбережувальної компетентності як ключової. Поняття про життєві навички здоров'язбереження. Компетенції здоров'язбереження: знання про здоров'я, уміння і навички здоров'язбереження, ціннісне ставлення до здоров'я. Формування здоров'язбережувальної компетентності учнівської молоді. Стандарт освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» для ЗНЗ. Програми інваріантного предмета «Основи здоров'я» для учнів 1-9 класів. Навчальний комплект з основ здоров'я. Компетентнісний підхід при вивченні основ здоров'я в ЗНЗ. Оцінювання рівня формування здоров'язбережувальної компетентності учнів 9 класів ЗНЗ. Роль і місце освіти у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я в суспільстві, підвищенні рівня здоров'я населення України.

Змістовий модуль 2. Інтеграція та демократизація професійно-технічної освіти.

ЗМ 2. *Методологічні основи підготовки кадрів для професійно-технічної освіти у світлі інтеграційних вимог. Нова освітня парадигма – забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх, хто має бажання і потребу навчатися впродовж життя та має для цього можливості. Цілі та завдання формування єдиного європейського простору освіти. Забезпечення випереджувального розвитку професійно-технічної освіти, спрямованої на максимальне задоволення освітніх потреб особистості, вітчизняної економіки у кваліфікованих робітниках, забезпечення відповідності рівня і якості їхньої кваліфікації і компетентностей вимогам роботодавців.*

Підвищення ефективності управління. Поступове здійснення децентралізації управління професійно-технічною освітою і впровадження нової моделі державно-громадського управління з метою підвищення ролі і відповідальності соціальних партнерів, суб'єктів господарювання та місцевих органів виконав-

чої влади, органів місцевого самоврядування за відповідність обсягів, напрямів і якості підготовки кваліфікованих робітників вимогам економіки регіонів.

Забезпечення якісних змін у системній взаємодії центру і регіонів у питаннях функціонування та розвитку системи професійно-технічної освіти на основі перерозподілу повноважень і функцій. Створення національного і регіональних Центрів якості професійно-технічної освіти на базі діючих науково-методичних установ Міністерства освіти і науки України.

Створення на національному і регіональних рівнях інституцій з незалежно оцінювання якості підготовки (компетентностей) випускників ПТНЗ, найманих працівників, інших фізичних осіб, які виявляють бажання підтвердити свою кваліфікацію, здобуту у процесі практичної діяльності і неформального навчання. Забезпечення взаємозв'язку ринку освітніх послуг і ринку праці. Розроблення та впровадження єдиної методології моніторингу ринку праці і формування на цій основі державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників у ПТНЗ. Усунення диспропорцій і надмірного дублювання у підготовці кваліфікованих робітників, оновлення переліку професій (шляхом їх інтеграції та скорочення), за якими здійснюється навчання у ПТНЗ, удосконалення умов ліцензування освітньої діяльності.

Проведення структурних змін у професійно-технічній освіті, зокрема реструктуризації мережі державних ПТНЗ, їх укрупнення з урахуванням регіональних потреб. Створення спільно з роботодавцями на базі державних ПТНЗ спеціалізованих Центрів професійної підготовки кваліфікованих робітників за виробничими професіями із застосуванням дуальної системи навчання. Формування ефективного механізму взаємовідносин між ПТНЗ і суб'єктами господарювання в умовах регіонального фінансування, створення належних умов для адаптації і закріплення випускників ПТНЗ на робочих місцях, зокрема, через спрямування на ці цілі частини коштів Державного Фонду соціального страхування на випадок безробіття.

Досягнення нової якості і результативності професійно-технічної освіти. Приєднання до міжнародних договорів, ратифікація міждержавних документів у питаннях професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів, з урахуванням національних інтересів. Вивчення і використання досвіду європейських країн щодо застосування стандартів якості професійно-технічної освіти, її оцінювання тощо. Підготовка і реалізація спільних міжнародних проектів з питань забезпечення ефективності професійно-технічної освіти, її відповідності потребам ринку праці. Збільшення обсягів стажування учнів, слухачів, педагогічних працівників ПТНЗ (підприємств, організацій і установ) в інших країнах. Прийняття Державної концепції розвитку професійно-технічної освіти (професійної освіти і підготовки) в Україні до 2020 р. з урахуванням прогресивних ідей кращих зразків зарубіжного досвіду у підготовці виробничого персоналу та перспектив соціально-економічного розвитку нашої держави.

Модуль 2. Відкрита освіта та дистанційне навчання

Змістовий модуль 3. Теорія і практика дистанційного навчання.

ЗМ 3. *Стан і перспективи розвитку дистанційного навчання як форми навчання та інноваційної педагогічної технології, спрямованої на практичну реалізацію принципів відкритої освіти. Державна політика в галузі дистанційного навчання на сучасному етапі. Національна доктрина розвитку освіти про дистанційне навчання. Положення про дистанційне навчання. Положення про електронні освітні ресурси. Ліцензування дистанційної форми навчання. Український центр дистанційної освіти (УЦДО), навчально-науковий виробничий комплекс «Академія дистанційної освіти» (ННВК «АДО»). Затримка у впровадженні дистанційного навчання в освіту: причини і наслідки.*

Телекомунікаційне забезпечення системи освіти України. Глобальна мережа Internet. Провідні провайдери в Україні: Глобал Юкрейн; Інфоком, UkrNet; Укр-телеком та ін. База даних щодо провайдерів в Україні – <http://provtders.org.ua>. Українська науково-освітня телекомунікаційна мережа «УРАН».

Основи забезпечення дистанційного навчання. Основні поняття та терміни. Особливості дистанційного навчання. Переваги дистанційного навчання над очною формою навчання. Педагогічні технології дистанційного навчання. «Кейс»-технологія. TV-технологія. Мережева технологія. Змішані технології дистанційного навчання. Принципи дистанційного навчання.

Поняття про комп'ютерні та телекомунікаційні технології в ДН. Програмне забезпечення. Поняття про платформи дистанційного навчання. Забезпечення дистанційного навчання: організаційне, нормативне, інформаційне, телекомунікаційне, методичне, дидактичне, контрольо-регульоване, кадрове.

Нормативно-правове забезпечення дистанційного навчання. Психолого-педагогічні питання дистанційного навчання. Проблеми організації дистанційного навчання. Сучасні інформаційні і комунікаційні технології в навчанні: Інтернет-технології, мультимедійні програмні засоби, офісне та спеціалізоване програмне забезпечення, електронні посібники та підручники, системи дистанційного навчання (системи комп'ютерного супроводу навчання). Електронний (дистанційний) навчальний курс. Становлення та розвиток дистанційної освіти в Україні.

Змістовий модуль 4. Відкрита освіта

ЗМ 4. *Основні напрями реформування освіти України в контексті євроінтеграції та Болонського процесу. Відкриті мегауніверситети. Концептуальна модель відкритої освіти. Основні системоутворюючі принципи відкритої освіти. Інформаційне освітнє середовище відкритої освіти: структура, принципи організації та функції. Загальні відомості про системи відкритої освіти. Причини виникнення відкритої освіти. Аналіз недоліків традиційних форм навчання. Світова тенденція переходу до відкритої освіти.*

Основні принципи системи відкритої освіти:

- наближення змісту освіти до потреб, що формуються на ринку праці та відбивають об'єктивні тенденції розвитку економіки, науки, соціальних та гуманітарних відносин;

- формування та актуалізація нових педагогічних технологій, які базуються на якісних можливостях сучасних телекомунікацій та інформаційних систем;

- обґрунтування та практичне застосування принципово нових підходів до поєднання навчально-методичної та навчально-організаційної діяльності у процесі надання освітніх послуг;

- формування нових підходів до організації навчально-методичної діяльності, а саме: створення навчально-методичних комплексів з використанням різних носіїв інформації, у т.ч. мережевих та мультимедійних підручників, систем електронного тестування, використання відеоконференції через супутникові телекомунікації. Навчання з використанням класів віддаленого доступу та «кілець» навчальних фірм;

- відпрацювання нових організаційних механізмів регіонально розподільчих науково-педагогічних шкіл та розподіл кафедр;

- формування освітніх порталів та освітніх консорціумів.

Становлення та розвиток систем відкритої освіти в Україні.

Відкрита освіта в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Проблеми безперервної освіти в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України. Реалізація в Україні принципу "освіта впродовж життя". Шляхи удосконалення системи перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників відповідно до вимог, які ставляться до відкритих систем освіти.

Дистанційне навчання – ключовий елемент системи відкритої освіти. Впровадження в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дистанційного навчання. Основні положення дистанційного навчання.

Визначення інформаційно-освітнього середовища. Компоненти інформаційно-освітнього середовища дистанційного навчання навчального закладу. Принципи організації інформаційно-освітнього середовища дистанційного навчання навчального закладу. Функції інформаційно-освітнього середовища ДН навчального закладу.

Web-сайт. Класифікація Web-сайтів. Web-сайт навчального закладу. Загальні відомості про платформи дистанційного навчання. Структура Web-сайту навчального закладу. Інформаційне наповнення сайту навчального закладу. Освітнянські Web-вузли. Єдиний інформаційно-освітній Web-простір: структура і принципи формування.

Використання Web-сайту навчального закладу при дистанційному навчанні.

Критерії оцінювання Web-сайту навчального закладу.

Модуль 3. Розвиток та управління ПТНЗ

Змістовий модуль 5. Інноваційні підходи до розвитку та управління ПТНЗ

ЗМ 5. Зміст і структура якості освіти як об'єкту управління. Державні органи управління якістю освіти в Україні: структура і завдання. Інституціональна система управління якістю освіти: сучасні виклики, світові тенденції, нормативні вимоги та структура. Ефективність управління якістю освіти. Підходи до визначення переліку показників якості освіти як об'єкту оцінювання. Моніторинг якості освіти: сутність, завдання, теоретичні засади, різновиди, технологія реалізації.

Сутність, цілі та функції ресурсної бази освіти як складової її економіки. Ресурсна база сфери освіти: стан та проблеми розвитку. Ресурси освіти як чинник структурних зрушень у галузі. Їх структура: інфраструктурні, фінансові, кадрові, інформаційні, організаційні. Роль ресурсів у забезпеченні доступу до якісної освіти. Фінансове забезпечення галузі. Диверсифікація джерел фінансування освіти в умовах глобалізації та ринкових перетворень. Джерела формування фінансових ресурсів освіти. Інфраструктура освіти, стан, проблеми та шляхи їх подолання.

Мережа освітніх закладів. Тенденції розвитку. Основні засоби освіти, шляхи їх поліпшення. Інформаційні ресурси як передумова впровадження нових технологій у навчальних процес. Кадрова складова ресурсного потенціалу освіти. Кількісна та якісна оцінка кадрового потенціалу освітньої сфери. Відтворення кадрового ресурсу освіти. Державне регулювання у сфері ресурсного забезпечення закладів освіти. Управління освітнім потенціалом. Впровадження моделі формування високого фахового рівня керівних кадрів ПТНЗ щодо системи управління розвитком професійно-технічного навчального закладу на основі потреб регіонального ринку праці шляхом реалізації таких завдань:

- встановити сучасні тенденції розвитку ПТНЗ в Україні;
- визначити стан управління розвитком ПТНЗ в Україні та систему управління розвитком ПТНЗ на основі потреб регіонального ринку праці.
- визначити місце та роль диверсифікаційного процесу в системі управління розвитком ПТНЗ на основі потреб регіонального ринку праці.

Управління розвитком професійно-технічного навчального закладу. Тенденції, зміст та технології управління розвитком професійно-технічного навчального закладу на основі потреб регіонального ринку праці. Перспективами розвитку ПТНЗ за умов децентралізації управління професійної освіти в регіонах. Технології індикаторно-інструментального оцінювання ефективності управління розвитком з урахуванням сучасних технологій управлінської діяльності ПТНЗ. Методики застосування системи управління розвитком ПТНЗ та умов залучення роботодавців до розробки навчальних програм ПТО.

Змістовий модуль 6. Управління персоналом

ЗМ 6. Зміст поняття управління персоналом. Основні етапи запровадження змін у роботі з персоналом. Відбір та набір персоналу. Мотивація персоналу. Аналіз діяльності та оцінювання персоналу. Розвиток персоналу. Наукові основи становлення і розвитку стратегічного менеджменту в перехідному суспільстві.

Концепція управління «за цілями» в системі освіти. Заходи щодо реалізації цільового управління освітою.

Макети кваліметричних моделей оцінювання рівня досягнення цілей. Гіпотетична ефективність управління освітою. Управління установою, закладом освіти як відкритою соціально-педагогічною системою.

Зовнішні та внутрішні комунікативні зв'язки закладів (установ) освіти, їх ієрархічна підпорядкованість. Державні громадсько-державні, громадські підрозділи управління закладом (установою) освіти.

Заклад (установа) освіти як відкрита соціально-педагогічна система – це заклад, здатний до: оперативної та педагогічно-доцільної трансформації соціальних перетворень; встановлення оптимальної кількості комунікативних зв'язків; входження у міжнародне співтовариство; створення умов для отримання оперативної інформації; системного генерування педагогічних інновацій.

Освітній моніторинг як механізм адаптивного управління. Сутність освітнього моніторингу визначення, синхронність процесів спостереження, замірювання, отримання інформації, моделювання, прогнозування, коригування.

Освітній моніторинг як триєдиний акт народження інформації, зіставлення її з нормою-зразком (моделлю) і спрямування процесу на заданий результат.

Функціональний зв'язок освітнього моніторингу зі станами управління, утворення замкнутого циклу регулювання. Особливості моніторингу: органічне поєднання інформаційної системи і системи прийняття рішення.

Освітній моніторинг як вища форма інформаційної діяльності управління і вища форма функціонування системи інформаційного забезпечення управління.

Типи і види моніторингу: моніторинг узгодження управління, діагностичний, діяльності, державний, регіональний, локальний (керівний, адміністративний, педагогічний, учнівський).

Моніторинг розвитку освіти в Україні. Визначення об'єкту моніторингу, параметрів його розвитку, критеріїв оцінювання, технології проведення. Розробка інформаційно-методичної бази щодо скеровування процесу на заданий результат.

Два підходи до вивчення поняття «імідж»: деструктивний та конструктивний.

У рамках деструктивного підходу імідж розглядається як негативне явище, якому притаманні суто маніпулятивні властивості. Підкреслимо, що даний підхід є характерним для вітчизняної наукової думки початку 80 - х років, коли уявлення про імідж та його прояв суто як маніпуляції або лише через зовнішню атрибутику людини було переважно заідеологізоване й однобічне.

Конструктивний підхід характерний для більшості західних учених, починаючи з 60-х років ХХ століття, та для вітчизняної наукової думки з 90-х років минулого століття.

Слово «імідж» (*image*) – англійського походження, яке в перекладі на українську мову має декілька значень: 1) образ; 2) репутація, престиж.

- імідж як образ, слід зазначити, що «образ», загалом, тлумачиться як «сутність відсутнього». Виходячи з цього, саме імідж і є той образ, те уявлення про суб'єкт або об'єкт, яке залишається в свідомості людей, коли цього суб'єкта або об'єкта вже немає поряд. Іншими словами, на нашу думку, імідж може розглядатися як символічний образ, образ-символ.

- імідж як престиж, репутація, звернемося до тлумачного словнику української мови і подивимося, які визначення цих двох слів подані в ньому: а) репутація – громадська думка про кого, що-небудь; б) престиж – авторитет, вплив, що його має хто, що-небудь.

Згідно з даним тлумаченням, репутація – це зовнішня реакція на суб'єкт або об'єкт, а престиж має більше відношення до внутрішніх якостей суб'єкту або об'єкту. Якщо ж суб'єкт має гарну репутацію (позитивну громадську думку про нього) та престиж (авторитет та вплив), то можемо зазначити, що у даного суб'єкта позитивний імідж.

Імідж (особистості чи організації) — враження, яке організація та її співробітники справляють на людей і яке фіксується в їх свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень (думок, суджень про них).

Імідж освітньої організації можна розглядати як емоційно-забарвлений образ освітньої організації, який створюється цілеспрямовано і визначає її престиж та репутацію у цільовій аудиторії (учні, батьки учнів, вчителі), внаслідок чого цільова аудиторія надає перевагу даному закладу освіти.

Психологічні особливості структури позитивного іміджу освітньої організації ви-являються в:

- афективному компоненті (позитивне оцінне-емоційне сприйняття образу даної освітньої організації та особливостей її діяльності);
- когнітивному (знання про характеристики освітнього закладу, особливостей його функціонування);
- конативному компоненті (формування готовності діяти певним чином по відношенню до даної організації (надати їй перевагу чи відмовитися від партнерства з нею).

Характеристики професійно-технічного навчального закладу, що позитивно позначаються на його іміджі

- у сфері управління – позитивний імідж керівника-професіонала; педагогічна, соціальна й управлінська компетентність; ефективна організаційна структура навчального закладу; доброзичливий мікроклімат у викладацькому та студентському колективах;

- у сфері навчання – висока якість освітніх послуг; імідж учня, педагогічних працівників; наявність сучасних, яскравих наочних посібників, технічних засо-

бів навчання (ТЗН); забезпечення педагогічних працівників сучасною методичною літературою та ін.;

- у сфері виховання – наявність і функціонування учнівських громадських організацій; професійність роботи кураторів;

- у зовнішній сфері – наявність яскравої зовнішньої символіки (буклети, робота зі ЗМІ, сучасний зовнішній вигляд кабінетів, аудиторій); зв'язки ПТНЗ з соціальними інституціями.

Сутність і роль зв'язків з громадськістю закладами освіти. Діяльність по зв'язках із громадськістю, як необхідний елемент управління в системі освіти. Управлінські завдання, які стоять перед закладами освіти, що вирішуються засобами піар. Особливості системи зв'язків з громадськістю освітнього закладу. Організація зв'язків навчального закладу з громадськістю у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Співвідношення процесів розвитку системи зв'язків з громадськістю національної освіти із соціальним замовленням. Вітчизняний досвід організації публік-релейшнз в галузі освіти. Проблеми закладу освіти в сфері піар та шляхи їх вирішення.

Психологічний практикум: «Дослідження мотиваційної складової психологічної готовності до формування позитивного іміджу освітньої організації» (за модифікованим варіантом методики О.І. Бондарчук, Л.М. Карамушки) дослідження мотивів професійної діяльності керівників освітніх організацій).

Модуль 5. Педагогічні технології в ПТНЗ

Змістовий модуль 10. Сучасні методики формування педагогічної майстерності

ЗМ 10. Сучасні підходи до організації та оцінювання навчальної діяльності учнів ПТНЗ. Структура формулювання навчального результату і навчального завдання, таксономія Блума, та їх взаємозв'язок з вибором методу оцінюванням навчальної діяльності учнів ПТНЗ. Роль і значення педагогічної майстерності в освітній діяльності.

Напрями формування та реалізації педагогічної майстерності. Тенденції щодо гуманізації та гуманітаризації педагогічного процесу, необхідність впровадження в систему підготовки сучасні технології і методики навчання, виховання і розвитку суб'єктів навчального процесу.

Модель підготовки кваліфікованих робітників «Освіта на основі результатів». Аналіз ринку праці та управління процесом проведення аналізу ринку праці, професії, професійних операцій. Розробка профілю програми та структурування змісту предметів. Основні кроки розробки профілю програми та їх характеристика. Ознайомлення з роботою керівника навчального закладу з модернізації управлінської діяльності, системи інформаційного забезпечення управлінської діяльності, обробки і систематизація зовнішньої та внутрішньої інформації, створення умов праці для всіх учасників навчального процесу, особливостями функціонування навчального закладу в сучасних реаліях.

Система планування роботи навчального закладу – перспективне планування та

річний план роботи. Імідж навчального закладу, робота з громадськістю й роботодавцями, взаємозв'язки з передовими підприємствами. Організація взаємодії керівництва навчального закладу з методичною службою у справі діагностування професійної компетентності педагогічних кадрів та організації підвищення їх кваліфікації та методичної майстерності. Застосування сучасних технологій контролю, системного аналізу навчального закладу, підвищення відповідальності за кінцеві результати.

Використання сучасних форм і методів контролю, корекції навчальних досягнень учнів ПТНЗ. Впровадження творчого підходу до роботи з учнями ПТНЗ; впровадження інновацій, передового педагогічного досвіду та досвіду управління. Фінансово-господарська діяльність – планування фінансово-господарської діяльності, штатний розпис, залучення та використання позабюджетних коштів, надання платних послуг, організація безкоштовного харчування.

Запровадження елементів комп'ютерного управління у навчально-виховний процес та комп'ютерних технологій у навчальний процес. Виконання плану виробничої діяльності, організація практик.

Змістовий модуль 11. Інклюзивне навчальне середовище у ПТНЗ.

ЗМ 11. Аналіз терміносистеми: «інклюзивна освіта», «інклюзивний навчальний заклад». «Саламанкська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами». Сутність і основні завдання інклюзивного навчального закладу. Стратегія розвитку інклюзії у ПТНЗ.

Модель розуміння інвалідності відповідно до вимог Конвенції ООН про права інвалідів. Створення та розвиток в ПТНЗ інклюзивного навчального середовища. Моделі формування високого фахового рівня керівних кадрів ПТНЗ щодо організації інклюзивного навчального середовища у ПТНЗ.

Сучасні засади щодо організації та впровадження інклюзивного навчального середовища у ПТНЗ. Сучасні підходи до створення у ПТНЗ інклюзивного навчального середовища. Основні закони, закономірності та принципи створення інклюзивного навчального середовища у ПТНЗ.

Система науково-теоретичних та методологічних положень про розвиток професійно-важливих якостей керівних кадрів ПТНЗ. Новітні розробки щодо створення у ПТНЗ інклюзивного навчального середовища з урахуванням навчально-виховних цілей. Практика організації навчально-виховного процесу для усіх учнів ПТНЗ.

Нормативно-законодавча база організації інклюзивного навчального середовища. Ресурсне забезпечення інклюзивного навчального середовища.

Рекомендована література

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економічних дисциплін. – К.: КНЕУ, 2006. – 296 с.
2. Александров Ю.В., Клименко В.А. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник для студ. вищих навч. закл. – К.: МАУП, 2004. – 327 с.
3. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
4. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М., 2005. – 208 с.
5. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: Монографія. – К.: Атіка, 2008. – 450 с.

6. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К.: Либідь, 1977. – 374 с.
7. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів / Е. Даніелс, К. Стаффорд. - Львів: Т-во «Надія», 2000. – 255 с.
8. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод.посіб. / І. А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
- 9.Льченко І.А. Паблік рілейшнз як елемент управління сучасним вузом // Вісник Харківського національного університету ім. В.Каразіна. – Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2000. – №489. – С.89-92.
- 10.Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
11. Інституційний розвиток ПТНЗ: основні підходи до бізнес-планування та маркетингу: Навч.-метод. посіб. / Кол. автор.: Даниленко Л.І., Сергеева Л.М., Кашевський В.В. та ін. / За ред. Л.І. Даниленко. – К.: ТОВ «Етіс Плюс», 2008. – 148 с.
- 12.Крегул Юрій Іванович. Адміністративне право України: Навч. посібник-практикум/ Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К.:КНТЕУ, 2004. – 190с.
13. Кузьмина Н.В., Реан А. А. Профессионализм педагогической деятельности / Кузьмина Н.В., Реан А. А. – СПб, 1993. – 279 с.
- 14.Осовська Г.В., Фіщук О.Л., Жалінська І.В. Стратегічний менеджмент: теорія і практика. – К. Кондор, 2003. – 196 с.
- 15.Пащенко О.В., Гриценко І.А., Софій Н.З. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: Навч.-метод. посіб. – К.: Арт Економі, 2012. – 184 с.
- 16.Пащенко О.В., Гриценко І.А., Софій Н.З, Найда Ю.М. Індекс інклюзії: професійно-технічний навчальний заклад: Навч.-метод. посіб. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2012. – 92 с.
- 17.Саламанкська декларація. Рамки дій з освіти людей з особливими потребами, прийняті Всесвітньою конференцією з освіти осіб з особливими потребами: доступність і якість. Саламанка. Іспанія, 7-10 червня 1994 р. – К., 2000. – 21 с.
- 18.Тарасова Н.В. Стратегия реализации компонентного подхода к образованию. – М.: НИИ Высшего образования, 2007. – 287 с.

Форма підсумкового контролю успішності підвищення кваліфікації *Підсумковою формою контролю є вихідний контроль, диференційований залік та випускна робота відповідно до спеціальної методики*

Засоби діагностики успішності підвищення кваліфікації

Анкетування (вхідне, вихідне за спеціальною методикою).

Примітки:

1. Професійна програма підвищення кваліфікації (нормативна складова) визначає значення підвищення кваліфікації даної категорії слухачів, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь слухачів. Професійна програма є складовою стандарту підвищення кваліфікації.
2. Вибіркова складова професійної програми розробляється вищим навчальним закладом додатково і містить модулі, змістові модулі за вибором навчального закладу та слухачів.

ГЛОСАРІЙ

Акмеологія (від др.-греч. акме – вершина, logos – вчення) – комплексна наука про людину, яка знаходиться в періоді його зрілості, тобто найбільш продуктивному періоді життя; в більш вузькому сенсі розділ вікової (онтогенетичної) психології, що вивчає зрілу особистість.

Андрагогіка (від гр. androa – доросла людина і agogge – управління) – галузь педагогіки, що займається проблемами освіти, навчання та виховання дорослих.

Асинхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо.

Аудіовізуальні засоби навчання (від лат. Audire – слухати і visualis – зоровий) – один із засобів освітніх технологій навчання з використанням розроблених аудіовізуальних навчальних матеріалів.

База даних – іменована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їхніх відношень у визначеній предметній галузі.

База знань – масив інформації у формі, придатній до логічної і смислової обробки відповідними програмними засобами.

Веб-ресурси навчальних дисциплін (програм), у тому числі дистанційні курси – систематизоване зібрання інформації та засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчальних дисциплін (програм), яке доступне через інтернет (локальну мережу) за допомогою веб-браузера та/або інших доступних користувачеві програмних засобів.

Веб-середовище дистанційного навчання – системно організована сукупність веб-ресурсів навчальних дисциплін (програм), програмного забезпечення управління веб-ресурсами, засобів взаємодії суб'єктів дистанційного навчання та управління дистанційним навчанням.

Відео- та аудіозасоби навчання – засоби навчання, застосування яких потребує використання спеціальної техніки (апаратури) для подачі закладеної у них інформації.

Відкрита освіта – політика освітньої установи, побудована так, щоб здійснювати навчання гнучкішими способами, враховувати індивідуальну геогра-

фічну віддаленість, соціальні й тимчасові обмеження конкретних студентів. Це індивідуальний підхід до навчання, орієнтований на здійснення навчання кожного студента за індивідуальним планом. Відкрите навчання може містити дистанційну або інші форми навчання, де немає залежності між студентами, а також можливість поєднувати елементи традиційного й самостійного навчання з відповідною формою контролю.

Геоінформаційні системи – сучасні комп'ютерні технології, що дають можливість поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-, аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо); інформатизації – електронні обчислювальні машини, програмне, математичне, лінгвістичне та інше забезпечення, інформаційні системи або їхні окремі елементи, інформаційні мережі і мережі зв'язку, які використовують для реалізації інформаційних технологій.

Депозитарій електронних ресурсів – інформаційна система, що забезпечує зосередження в одному місці сучасних ЕОР з можливістю надання доступу до них через технічні засоби, у тому числі в інформаційних мережах (як локальних, так і глобальних).

Дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу у закладах освіти (ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, ЗНЗ), яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень.

Дистанційне навчання – індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна бібліотека цифрових об'єктів – набір ЕОР різних форматів, в якому передбачено можливості для їхнього автоматизованого створення, пошуку і використання.

Електронна освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань і навичок за допомогою ІКТ.

Електронне видання – електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості й призначений для розповсюдження в незмінному вигляді.

Електронний аналог друкованого видання – електронне видання, що в основному відтворює відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо.

Електронний довідник – електронне довідкове видання прикладного характеру, в якому назви статей розташовані за абеткою або в систематичному порядку.

Електронний документ – документ, інформація в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні технічні засоби.

Електронний лабораторний практикум – інформаційна система, що є інтерактивною демонстраційною моделлю природних і штучних об'єктів, процесів та їхніх властивостей із застосуванням засобів комп'ютерної візуалізації.

Електронний навчальний посібник – навчальне електронне видання, використання якого доповнює або частково замінює підручник.

Електронний підручник – електронне навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі.

Електронний словник – електронне довідкове видання упорядкованого переліку мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз, термінів, імен, знаків), доповнених відповідними довідковими даними.

Електронні дидактичні демонстраційні матеріали – електронні матеріали (презентації, схеми, відео- й аудіозаписи тощо), призначені для супроводу навчально-виховного процесу.

Електронні засоби загального призначення – засоби навчання, що зберігаються на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюються на електронному обладнанні та забезпечують підтримку інноваційних технологій навчання (операційні системи, прикладні програми, автоматизовані системи управління, бази даних тощо).

Електронні засоби навчального призначення – засоби навчання, що зберігаються на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюються на електронному обладнанні (комп'ютерні програми загально-дидактичного спрямування, електронні таблиці, електронні бібліотеки, слайд-теки, тестові завдання, віртуальні лабораторії тощо).

Електронні методичні матеріали – електронне навчальне або виробничо-практичне видання роз'яснень з певної теми, розділу або питання навчальної дисципліни з викладом методики виконання окремих завдань, певного виду робіт.

Інформатизація – сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Інформаційна послуга – дії суб'єктів щодо забезпечення споживачів інформаційними продуктами.

Інформаційна система – організаційно впорядкована сукупність документів (масивів документів) та інформаційних технологій, в тому числі з використанням технічних засобів, що реалізують інформаційні процеси та призначені для зберігання, обробки, пошуку, розповсюдження, передачі та надання інформації.

Інформаційна технологія – цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їхнього розташування.

Інформаційне суспільство – суспільство, орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистісному розвитку та підвищуючи якість життя.

Інформаційний продукт (продукція) – документована інформація, яка підготовлена і призначена для задоволення потреб користувачів.

Інформаційний ресурс – 1) сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо); 2) це інформація або знання, що має цінність у певній предметній галузі і може бути використана людиною в економічній діяльності для досягнення певної мети.

Інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання – технології створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернету.

Комбіноване (змішане) навчання (англ. blended learning, hybrid classes, hybrid courses) – це навчання поєднує аспекти діалогової та індивідуальної роботи. Часто під комбінованим навчанням розуміють традиційне заняття, яке містить діалогове навчання як частину позааудиторної роботи (traditional class that incorporated online learning as part of the outside class work time)* і також відоме як додаткова програма (supplemental program). Гібридні заняття – hybrid classes – це заняття, які відбуваються за допомогою частково традиційних і частково діалогових занять (traditional and online class), що дає змогу звільнити аудиторію для інших занять, коли заняття відбувається в діалоговому режимі.

Комп'ютерний тест – стандартизовані завдання, представлені в електронній формі, призначені для вхідного, проміжного і підсумкового контролю рівня навчальних досягнень, а також самоконтролю та/або такі, що забезпечують вимірювання психофізіологічних і особистісних характеристик випробовуваного, обробка результатів яких здійснюють за допомогою відповідних програм.

Курс дистанційного навчання – інформаційна система, яка є достатньою для навчання окремим навчальним дисциплінам за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Курси елективні (від англ. to elect, election, elective – обирати, вибір, вибраний, для вибору) – навчальні курси за вибором. Практика введення КЕ у

навчально-виховний процес загальноосвітньої школи пов'язана з ідеєю профілізації навчання. Прийнято вважати, що КЕ виконують такі основні функції: по-перше, підтримують вивчення основних профільних предметів або ж готують фундамент для подальшої профілізації; по-друге, забезпечують внутрішню профільну спеціалізацію.

Очно-дистанційне навчання – метод організації навчального процесу з поєднанням педагогічно-інформаційних технологій, що включають навчання в співробітництві, метод проектів та ігрове моделювання дистанційної форми навчання.

Педагогіка електронна – принципово новий напрям педагогічної науки. Все частіше різні освітні установи використовують у навчанні інформаційні ресурси, електронні підручники, інтернет-бібліотеки. Все більш популярними стають навчальні чати і вебіари. Сучасні навчальні заклади поступово переходять до нової організації освіти на основі інформаційних технологій. Це вимагає від сучасного педагога нових знань і умінь.

Післядипломна педагогічна освіта – спеціалізоване вдосконалення педагогічної освіти та професійної підготовки педагогів шляхом поглиблення, розширення й оновлення професійно-педагогічних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду.

Положення про дистанційне навчання у навчальних закладах – нормативний документ, який визначає основні засади організації та реалізації дистанційного навчання за програмами післядипломної освіти у вищих навчальних закладах післядипломної освіти або структурних підрозділах вищих навчальних закладів, наукових і навчально-наукових установ, які надають післядипломну освіту.

Принципи неперервної освіти – система базових ідей, які необхідно реалізувати в процесі конструювання системи освітніх установ, що супроводжують людину в різні періоди її життя. Принципами такої освіти є: гуманістичний характер (орієнтація освітньої системи на людину, її неповторну індивідуальність, на базові потреби, серед яких найважливіше місце належить потребі в безрервному самовдосконаленні та самореалізації); широкий демократизм (спадкоємність усіх ступенів освітньої системи, доступність і відкритість будь-якого з них для кожного індивіда незалежно від статі, соціального стану, національності, раси); всезагальність (задіяність усього населення в різних структурах і рівнях освіти); інтеграція (формальних і неформальних освітніх структур традиційного і нового типу); гнучкість навчальних планів і програм, альтернативність способів організації навчального матеріалу; релевантність (зв'язок із життям індивіда, професійною і соціальною діяльністю).

Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання – система засобів, прийомів, кроків, послідовне здійснення яких забезпечує виконання завдань навчання, виховання і розвитку особистості.

Рада з дистанційної професійної підготовки (англ. Distance Education and Training Council – DETC) – некомерційний освітній заклад, що займається

збором інформації, виробленням стандартів, рекомендацій та сертифікацією установ, які використовують дистанційну форму освіти. DETC заснована 1926 року. Матеріали DETC публікують на сервері, де наводять список сертифікованих установ з короткими характеристиками навчальних програм та інтернет-адресами, інформація про курси, що надають можливість захисту дисертацій і отримання вчених ступенів. Для зручності пошуку розміщено алфавітний показчик предметів, за якими можна отримати підготовку з використанням дистанційної форми навчання. DETC знаходиться у Вашингтоні, округ Колумбія.

Резолюція Ради Європи від 13 липня 2001 року «Про електронне навчання» – міжнародний документ, в якому перед країнами-учасницями поставлено завдання використовувати потенційні можливості мережі Інтернет, мультимедійних і віртуальних засобів для більш успішної й швидкої реалізації навчання упродовж життя як основного принципу освіти, а також для забезпечення доступу до освіти й підготовки для всіх осіб, зокрема для тих, чий доступ обмежений через соціальні, економічні, географічні або інші причини; сприяти необхідному наданню можливостей навчання в галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в рамках систем освіти і підготовки за допомогою прискорення процесу інтеграції ІКТ та перегляду навчальних програм вищої освіти в усіх відповідних предметних галузях; продовжувати їхні дії, спрямовані на проведення початкової підготовки, а також підготовки на робочому місці викладачів та інструкторів з використання ІКТ у педагогічних цілях, беручи до уваги необхідність розвитку цифрової культури, і мотивувати викладачів та інструкторів найбільш ефективно використовувати ІКТ у процесі викладання; надавати підтримку особам, відповідальним за освітні та підготовчі установи; особам, відповідальним за прийняття рішень на місцевому, регіональному та державному рівнях, а також іншим зацікавленим сторонам у досягненні необхідного розуміння можливостей ІКТ для вдосконалення нових методів навчання і педагогічного розвитку; сприяти зростанню спільного розвитку навчальних програм для вищої освіти з використанням або доповненням ІКТ, сприяючи появі нових підходів до створення подальших сертифікаційних моделей для вищої освіти і гарантії якості; використовувати засоби заохочення в роботі з навчальними закладами, факультетами та кафедрами, які досягли європейського рівня в роботі, застосовуючи інноваційні та успішні методи педагогіки в цій галузі; вести дослідження в галузі електронного навчання в більш широкому масштабі, зокрема вивчити питання про те, яким чином підвищити якість навчального процесу засобами ІКТ, розвитком педагогічних методів, включенням ІКТ у процес вивчення і викладання, а також розвивати міжнародну співпрацю в цьому відношенні.

Синхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники водночас перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо).

Система управління веб-ресурсами навчальних дисциплін (програм) –

програмне забезпечення для створення, збереження, накопичення та передачі веб-ресурсів, а також для забезпечення авторизованого доступу суб'єктів дистанційного навчання до цих веб-ресурсів.

Система управління дистанційним навчанням – програмне забезпечення, призначене для організації навчального процесу та контролю за навчанням через інтернет та/або локальну мережу;

Суб'єкти дистанційного навчання – особи, які навчаються (учень, вихованець, студент, слухач), та особи, які забезпечують навчальний процес за дистанційною формою навчання (педагогічні та науково-педагогічні працівники, методисти тощо).

Технології дистанційного навчання – комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Brusilovsky, P., Miller, P., Web-based testing for distance education. In: P. De Bra and J. Leggett (eds.) Proceedings of WebNet'99, World Conference of the WWW and Internet, Honolulu, HI, Oct. 24–30, 1999, AACE, pp. 149–154.
2. Carnavale Anthony P. The Learning Enterprise // Training and Development Journal. – 1998, February. – P. 26–33.
3. Delors J. Learning: the Treasure Within/ Reportto UNESCO of International Commission Education for the Twenty – First Century. – Paris: UNESCOPublishing, 1996. – 226 p., p. 81–98.
4. E-learning glossary – <http://elearners.com/services/faq/q1.asp> (Useful URLs).
5. Intel® «Навчання для майбутнього» <http://iteach.com.ua/>.
6. Internet Industry Almanac (Computer Industry Almanac Inc.,1998) http://www.zdnet.com/yil/content/mag/9809/www_2000.html.
7. Internet World Stats. Usage & Population Statistics. Internet Users in Europe. – 2011. – 31 March: URL: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> (дата звернення 08.08. 2014).
8. UNESCO: Medium-Term Strategy 2002–2007. Contributing to peace and human development in an era of globalization through education, the sciences, culture and communication (document 31 C/4).
9. Алюшина Н. О. Психолого-педагогічні та акмеологічні особливості дистанційного навчання державних службовців. / Н. О. Алюшина // Державне управління: теорія і практика. – 2005. №2. URL: www.academy.gov.ua/ej/ej2. (дата звернення 06.07. 2014).
10. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. / Б. Г. Ананьев – СПб.: Питер, 2002. – 288 с.
11. Педагогический терминологический словарь. URL: http://pedagogical_dictionary.academic.ru/93/%D0%90%D0%BA%D0%BC%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F. (дата звернення 15.05.2014).
12. Андреев А. В. Система дистанционного обучения MOODLE / А. В. Андреев, С. В. Андреева, И. Б. Доценко // Материалы научно-методической конференции «Современные информационные технологии в образовании: Южный Федеральный округ» (19–22 апреля 2006 г.) – Ростов-на-Дону, 2006. – С. 28–30.
13. Андреев А. А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях. Диссертация на соискание ученой степени докт. пед. наук. – М., МЭСИ, 1999. – 289 с.

14. Андреев В. И. Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития. – 2-е изд. – Казань, 2000. – 600 с.
15. Аніщенко О. В. Проблема дистанційного навчання дорослих у дослідженнях з порівняльної педагогіки. Інформаційні технології і засоби навчання. / О. В. Аніщенко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. №1 (21). URL: <http://www.journal.iitta.gov.ua> (дата звернення 12.06.2013).
16. Аніщенко О. В. Проблема дистанційного навчання дорослих у дослідженнях з порівняльної педагогіки. Інформаційні технології і засоби навчання / О. В. Аніщенко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. №1 (21). URL: <http://www.journal.iitta.gov.ua> (дата звернення 17.05. 2014).
17. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе. – М.: ВШ, 1980. – 368 с.
18. Базарова Г. Особенности обучения взрослых / Базарова Гули // Менеджер по персоналу. 2007. №2. URL: <http://www.hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=874&print=true> (дата звернення 10.03.2012).
19. Біла книга національної освіти України. – Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 185 с.
20. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. 2003. – №10. – С. 8–14., 10–11]. Ансофф И. Стратегическое управление / науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
21. Бондарчук О. І. Психологічні особливості дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / О. І. Бондарчук, О. О. Нежинська. //Перша міжнародна науково-практична конференція «Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми». 28 травня 2012 р.). –URL: звернення 25.05.2014).
22. Бондарчук О. І. Психологічні особливості дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / О. І. Бондарчук, О. О. Нежинська. // Психология нового тысячелетия. Международная научно-практическая конференция «Виртуальное образовательное проблемы» 28 мая 2012 г.). – URL: http://psyscience.com.ua/Konferenciya_2012_05_28/Bondarchuk_Olena_2012.doc (дата звернення 18.09.2014)
22. Боремчук Л. І. Дистанційне навчання як педагогічна технологія / Л. І. Боремчук.//VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Соціум. Наука. Культура». 28–30 січня 2009 р. URL: <http://intkonf.org/category/arhiv/1sotsium-nauka-kultura-28-30-sichnya-2009r/pedagogika/> (дата звернення 21.07.2013).
23. Вимоги до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями / Наказ Міністерства освіти і науки України 30.10.2013 № 1518. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13> (дата звернення 27.07.2013).
24. Гагарін О. О., Титенко С. В. Дослідження і аналіз методів та моделей інтелектуальних систем безперервного навчання // Наукові вісті НТУУ «КПІ». – 2007. – № 6(56). – С. 37–48.
25. Гребенюк В. А., Катасонов А. А. Учебный процесс и контроль знаний в системе виртуального образования // Открытое образование. – 2007. – № 1. – 128 с.

26. Громкова М. Т. Андрагогика: теория и практика образования взрослых: учеб. пособ. /М. Т. Громкова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 495 с.
27. Гусейнов А. А. Выражение кризисна и симптомы обновления /А. А. Гусейнов [материалы Круглого стола «Философия, культура и образование»] // Вопросы философии. – 1999. – № 3. – С.10–11.
28. Деркач А. А. Акмеология: учебник. /А. А. Деркач. – М.: РАГС, 2002. – 650 с.
29. Дротянко Л. Г. Фундаментальна та прикладна наука в системі вищої освіти / Л. Г. Дротянко // Наука та наукознавство. – 1999. – № 3. – С. 81–90.
30. Дятлов В. А., Беляев А. И., Черноиванов, Коваль С. П. Дистанционное профессиональное обучение в РАО / В. А. Дятлов, А. И. Беляев, Черноиванов, С. П. Коваль. – М.: Газпром, 1997. – 126 с.
31. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремінь. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
32. Жичкина А. Социально-психологические аспекты общения в Интернете. URL: <http://flogiston.df.ru/projects/articles/info.shtml> (дата звернення 28.07. 2014).
33. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 07.10.2017).
34. Закон України «Про Національну програму інформатизації». – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 27–28, ст.181 (дата звернення 29.08.2014).
35. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 07.08.2014).
36. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102 .
37. Зарівна О. Глобалізаційні виклики епохи: потреба толерантності: / О. Зарівна. // Вища освіта України. – 2007. – №4. – С. 84–87.
38. Згуровський М. З. Болонський процес і головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України /М. З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2006. – 544 с.
39. Зміни у нашому житті за останні 20 років у цифрах URL: http://life.pravda.com.ua/society/2011/08/3/82853/Україна_на_шляху_до_«розумного_суспільства»_01/18/2013 Українська правда. URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/e_democrat_2.pdf (дата звернення 20.05. 2014).
40. Иванова Е. М. Профорієнтаційна професіографія: методическое пособие / Е. М. Иванова. – М.: Высшая школа психологии, 2005. – 96 с.
41. Ингенкамп К. Педагогическая діагностика / К. Ингенкамп. – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.
42. Казаринов А. С. Технология адаптивной валидности тестовых заданий: учебное пособие /А. С. Казаринов, А. Ю. Култышева, А. А. Мирошниченко. – Глазов: ГППИ, 1999.
43. Карпенко М. П., Помагайбин В. Н. К вопросу о становлении новой педагогической парадигмы и ее технологическом обеспечении / М. П. Карпенко, В. Н. Помагайбин // Народное образование. – 1999. – №1–2. – С.7.
44. Кацуба О. Б. Информационные технологии дистанционного обучения на основе глобальной сети INTERNET / О. Б. Кацуба // Фундаментальные исследования. – 2005. – № 10 – С. 19–20.

45. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. / Т. І. Коваль, С. О. Сисоєва, Л. П. Сущенко. – К.: Вид.центр КНЛУ, 2009. – 380 с.

46. Концептуальні засади Нової української школи. URL : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konceptczija.html> (дата звернення 08.10.2017).

47. Кудіна В. В. Педагогіка вищої школи /В. В Кудіна, М. І. Соловей, Є. С. Спінцин. – К.: Ленвіт, 2007. – 194 с.

48. Кулюткин Ю. Н. Психологические проблемы образования взрослых /Ю. Н. Кулюткин URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1989/892/892005.htm> (дата звернення 28.07.2013).

49. Кухаренко В.М. Теорія і практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березовська, К. Л. Бугайчук та інш. [за заг.ред. В. М. Кухаренка] – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с.

50. Лаптев Л. Г. Менеджмент: сущность, содержание, современные технологии / Л. Г. Лаптев; Нац. ин-т бизнеса. – М.: Изд-во Нац. ин-та бизнеса, 1999. – 133 с.

51. Ляхоцька Л. Л. Ключові аспекти дидактики дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / Л. Л. Ляхоцька. // Нова педагогічна думка, – 2016. – №4 (88) – С. 10–18.

52. Ляхоцька Л. Л. Модернізація змісту дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти / Л. Л. Ляхоцька // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2016. – №1 (129). – С. 46–50

53. Організація освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти з використанням електронних технологій навчання: методичні рекомендації / [за заг.ред. Л. Л. Ляхоцької]; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». – К., 2017. – 196 с.

54. Ляхоцька Л. Л. Теорія та практика дистанційного навчання в освітньому просторі в системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти: сб. научных статей I Международного образовательного форума. [Личность в едином образовательном пространстве] под науч. ред. проф. К. Л. Крутий. – Ч. 2. конференций «Детство в современном мире: первые семь лет и вся жизнь». «Информационное коммуникативное пространство как новая среда личности». (г. Запорожье. 5–7 мая 2010 г.). / Л. Л. Ляхоцька. – Запорожье: ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. – С. 295–300.

55. Малінко О. Дистанційна освіта: організаційна структура, психолого-педагогічні основи, фінансування і управління / О. Малінко // Дир. школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 6. – С. 38–45.

56. Медведкін Т. С. Науково-технологічна компонента світової інноваційної системи / Т. С. Медведкін // Вісник Донецького національного університету, сер. В: економіка і право, вип.1, 2015. – С. 480–483.

57. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. М. Мешко. – К.: Академвидав, 2010. – 200 с. (Серія «Альма-матер»). URL: http://pidruchniki.ws/16170701/pedagogika/vstup_do_pedagogichnoyi_profesiyi_-_meshko_gm (дата звернення 15.06.2014)

58. Минаков А. В. Социально-психологические аспекты взаимодействия человека с глобальными компьютерными сетями (Интернет). Материалы конферен-

ции «Интернет, общество, личность» / А. В. Минаков. – С.-Петербург, 1998. URL: <http://iol.spb.osi.ru/> (дата звернення 20.08.2013).

59. Мищишен А. В. MOODLE як система дистанційного управління навчанням при підвищенні кваліфікації / А. В. Мищишен // Вісник післядипломної освіти. зб. наукових праць. Випуск 5 (18). – К.: Дорадо-Друк, 2011. – С. 96–105.

60. Могилів А. В. Інформатика. / А. В. Могилів – М.: Академія, 1999. – 256 с.

61. Моисеев В. Б., Пятирублевый Л. Г., Таранцева К. Р. / В. Б. Моисеев, Л. Г. Пятирублевый, К. Р. Таранцева // «Информационный подход к выбору решений в системах адаптивного тестирования». [материалы конференции «Анализ качества образования и тестирование». 22.03.2005]. – Москва, МО РФ, МЭСИ.

62. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К., 2007. – 656 с.

63. Мясникова Т. С. Система дистанционного обучения MOODLE / Т. С. Мясникова, С. А. Мясников. – Харьков: изд-во Шейной Е. В., 2008. – 232 с.

64. Науково-методичні засади кредитно-модульної організації навчального процесу при підвищенні кваліфікації керівних кадрів за очно-дистанційною формою навчання: навч. посіб. / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхоцька [та ін.]; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2011. – 323 с.

65. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: КІС, 2003. – С.13–42.

66. Ожеван М. А. Україна на шляху до «розумового суспільства» / М. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк, Т. О. Ісакова [за заг. ред. Д. В. Дубова] // Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні: зб. аналіт. доп. – К.: НІСД, 2011. – 96 с. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/DUBOV.indd-ee822.pdf>

67. Олійник В. В. Самостійна робота слухачів у процесі підвищення кваліфікації: науково-методичні матеріали. / В. В. Олійник, В. О. Гравіт Л. Л. Ляхоцька. – НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2010. – 44 с.

68. Олійник В. В. Діагностика підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання: метод. реком. / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, А. Л. Кліменко. – К.: УМО АПН України, 2008. – 24 с.

69. Олійник В. В. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання: організаційно-педагогічне дослідження / В. В. Олійник. – К.: ЦППО, 2001. – 36 с.

70. Олійник В. В. Підвищення кваліфікації керівників освіти за дистанційною формою навчання / В. В. Олійник, В. Ю. Биков, В. О. Гравіт та ін.; за заг. ред. В. В. Олійника. – К.: Логос, 2006. – 408 с.

71. Олійник В. В. Реформування післядипломної педагогічної освіти на засадах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. / В. В. Олійник // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. – № 1 (8). – С. 3–7.

72. Олійник В. В. Теоретичні та методичні засади розвитку системи підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти на основі дистанційних технологій: навчальний посібник / В. В. Олійник; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2010. – 268 с.

73. Олійник В. В. Теорія і практика контролю успішності підвищення кваліфікації педагогічних працівників / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхоцька // Післядипломна освіта в Україні. – 2009. – № 2. – С. 48–53.

74. Олійник В. В. Управління розвитком системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічної освіти. наук.-метод. посібник / В. В. Олійник. – К.: ЦПППО, 2002. – 185 с.

75. Олійник В. В. Дистанційне навчання в післядипломній освіті. / В. В. Олійник., В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхочька // Сучасний стан і світові тенденції розвитку дистанційної освіти (Інформаційно-аналітичні матеріали); за заг. ред. П. М. Таланчука. – К.: Університет «Україна», 2010. – 470 с.

76. Оліфіра Л. М. Принципи організації навчальних тренінгів через застосування ІКТ в системі післядипломної педагогічної освіти /Л. М. Оліфіра. – Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. №6 (14). URL: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>. (дата звернення 17.04.2013).

77. Павко А. Пріоритети гуманітарної освіти і науки / В. Павко // Віче. – 2005. №1 (154). – С. 63–66.

78. Педагогика и психология высшей школы: учеб. пособие. – Ростов н/Д.: Феникс, 2002. – 544 с.

79. Підвищення кваліфікації керівників (управлінців) освіти за дистанційною формою навчання / В. В. Олійник., В. Ю. Биков, В. О. Гравіт та ін. /за заг. ред. В. В. Олійника. – К.: ЦПППО, 2005. – 325 с.

80. План-графік підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних кадрів освіти на 2013 рік: відомче вид. – К.: Держ. вищ. навч. заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії пед. наук України, 2012. – 68 с.

81. Подготовка и проведение вебинаров: методическое пособие для преподавателей и слушателей системы повышения квалификации /[составитель С. В. Шаборохин]; Донецкая областная государственная администрация, Донецкий областной центр переподготовки и повышения квалификации работников органов государственной власти, органов местного самоуправления, государственных предприятий, учреждений и организаций. – Донецк: Донецкий областной центр переподготовки и повышения квалификации работников органов государственной власти, органов местного самоуправления, государственных предприятий, учреждений и организаций, 2012. – 35 с.

82. Подласый И. П. Педагогика: учебник для студентов высш. пед. учебн. заведений /И. П. Подласый. – М.: Просвещение, 1996. – 432 с.

83. Поздняков В. М. Наука і освіта в ноосферній концепції В. І. Вернадського /відп. редактор В. А. Рижко /В. М. Поздняков – 2-е видання, зі змінами. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – 220 с.

84. Пойда С. А. Вибір засобів управління самостійною роботою слухачів курсів підвищення кваліфікації учителів інформатики | С. А. Пойда. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2011_6/20.pdf.

85. Полат Е. С. Теория и практика дистанционного обучения: учебн. пособие / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева; под. ред. Е. С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с.

86. Положення про електронні освітні ресурси /Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 01.10.2012 № 1060. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12> (дата звернення 10.11. 2013)

87. Положення про дистанційне навчання. / Наказ МОН № 466 від 25.04.13 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/print/ (датат звернення 08.06.2014)

88. Попов Д. И. Способ оценки знаний в дистанционном обучении на основе нечетких отношений / Д. И. Попов // Дистанционное образование. – 2003. – № 6.
89. Порядок надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України. – Наказ МОН України 17.06.2008 № 537.
90. Преподавание в сети Интернет: учеб. пособ. / отв. ред. В. И. Солдаткин. – М.: Высшая школа, 2003. – 792 с.
91. Про затвердження Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні: Постанова МОН України від 20 груд. 2000 р. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення 25.08.2014)
92. Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної та виховної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів / Проект Наказу. URL: www.mon.gov.ua/img/zstored/.../normi%20chasy.doc (дата звернення 09.11.2015)
93. Про методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах: лист від 26.02.2010 р. № 1/9–119.
94. Профессиональная педагогика: учебник. /под ред. Батышева С. Я., Новикова А. М. – 3-е изд., перераб. – М.: Ассоциация «Профессиональное образование», 2010 – 456 с.
95. Развитие психофизиологических функций взрослых людей / под ред. Б. Г. Ананьева, Е. И. Степановой. – М., 1977. – 200 с.
96. Сазоненко Г. Технології дистанційного навчання. / Г. Сазоненко – URL: <http://osvita.ua/school/method/technol/1303/> (дата звернення 26.12.2015)
97. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательной технологии: Т. 2. / Г. К. Селевко – М.: НИИ школ. технологий, 2006. – С. 713.
98. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навчальний посібник / В. А. Семиченко. – К.: Вища школа, 2004. – 335 с.
99. Сисоєва С. О. Професійна підготовка викладача-тьютора: теорія і методика: навч.-метод. посібник. / С. О. Сисоєва, В. В. Осадчий, К. П. Осадча. – Київ; Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2011. – 280 с.
100. Системное изучение профессиональной деятельности. лекции и практикум по психологии. URL: vashpsixolog.ru/.../1865-sistemnoe-izuchenie-professionalnoj-deyatelnosti (дата звернення 25.10.2013)
101. Сікарчук О. І. Інтерактивні методи навчання в вищій школі: навч.-метод. посіб. / О. І. Сікарчук. – К.: Таксон, 2006. – 88 с.
102. Скребицкий З. Г., Холина Л. И. Психолого-педагогические аспекты дистанционного обучения / З. Г. Скребицкий, Л. И. Холина. – Новосибирск, НГАСУ, 1999. – 138 с.
103. Словник іншомовних слів / [авт.-уклад. Мельничук О. С.]. – К.: Головна редакція УРЕ, 1975. – 775 с.
104. Словник педагогічних термінів. URL: http://pidruchniki.ws/pedagogika/slovnik_pedagogichnih_terminiv (дата звернення 20.07.2013)
105. Смелянский Р. Л. Проблемы развития дистанционного обучения специалистов и варианты их решения в рамках системы дистанционного тренинга

REDCLASS: [матеріали 10-й Всерос. науч.-метод. конф. «Телематика'2003»] / Р. Л. Смелянский, М. Б. Лемберский. URL: <http://www.ict.edu.ru/vconf/index.php/> (дата звернення 10.06.2012)

106. Смирнова В. Проблеми інтеграції знань: історико-педагогічний аналіз / В. Смирнова // Неперервна освіта: теорія і практика. – 2003. – Вип. № 3–4. – С. 43–48.

107. Сосюк А. В. Інтелектуальний автоматизований контроль знань в системах дистанційного навчання / А. В. Сосюк // Автоматика. Автоматизация. Электротехнические комплексы и системы. ААЭКС, 2008. №2(22), Информационно-измерительные системы. URL: <http://aaecs.org/sosyuk-av-ntelektualnii-avtomatizovani-kontrol-znan-v-sistemah-distancinogo-navchannya.html>. (дата звернення 15.07.2014).

108. Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. – Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>. (дата звернення 25.07.2015).

109. Студенты. Образ будущего. Международное исследование 2011 URL: <http://institute.gorshenin.ua/media/uploads/086/47/dba87ea76027.pdf>. (дата звернення 15.08.2015).

110. Тверезовська Н. Т., Лукін В. Є. Аналіз основних тенденцій розвитку автоматизованих систем навчального призначення / Н. Т. Тверезовська, В. Є. Лукін. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/ped/2012_97/Tverez1.pdf. (дата звернення 10.06.2015)

111. Тимчасове положення «Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців». – Наказ МОН України від 23 січня 2004 р., № 48. / Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес: нав. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Дмитриченко, Б. І. Хорошун, Б. І. Язвінська, В. Д. Данчук. – К.: Знання України, 2007. – 440 с.

112. Тиффин Джон, Раджасингам Лалита. Что такое виртуальное обучение. Образование в информационном обществе / Джон Тиффин, Лалита Раджасингам. – М.: Информатика и образование, 1999. – 312 с.

113. Тоффлер Олвин. Адаптивная корпорация / Олвин Тоффлер // Новая постиндустриальная волна на Западе / под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Академия, 1999. – 640 с.

114. Тюшев Ю. В. Сквозные (комбинированные) методы обучения взрослых в эпоху информационных технологий / Ю. В. Тюшев. URL: http://www.treko.ru/show_article_377 (дата звернення 20.09.2014).

115. The Worldwide Market for Self-paced eLearning Products and Services: 2009–2014 Forecast and Analysis. URL: <http://www.ambientinsight.com/News/NewsMain.aspx>. (дата звернення 15.07.2014)

116. Український інститут інформаційних технологій в освіті НТУУ «КПІ». Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті України: поточний стан, проблеми і перспективи розвитку (аналітичний огляд). – К., 2009. – С. 6. URL: [http://uiite.kpi.ua/ua/aboutuiite/public/singlerecord.html?tx_wfqbe_pil\[id\]=17](http://uiite.kpi.ua/ua/aboutuiite/public/singlerecord.html?tx_wfqbe_pil[id]=17) Ambient Insight's. (дата звернення 03.06.2014)

117. Україна на шляху до «розумного суспільства» Про інформаційно-пошукову систему «Конкурс»: наказ від 14 січня 2009 р. № 16 URL: http://www.osvita.org.ua/abitur/entrance/pravo/2009nak_mon_16.html. (дата звернення 12.05.2014).

118. Укрепление роли учителей в меняющемся мире: проблемы, перспективы, приоритеты. – ED/BIE/CONFINTED 45/3/. – Женева, 1996. – С. 8.

119. Качественное образование для всей молодежи: Вызовы, тенденции и приоритеты. Общее представление 47-ой сессии Международной конференции по образованию URL: <http://www.ibe.unesco.org/International/ICE47/English/Wdocs/docs/CONFINTED%2047-5-RU.pdf>. (дата звернення 09.08.2013)

120. Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України URL: www.umo.edu.ua (дата звернення 05.06.2012).

121. Успенский В. Б. Введение в психолого-педагогическую деятельность: учеб. пособ. / В. Б. Успенский, А. П. Чернявская – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 176 с.

122. Учителя принимают рефераты в «облаке», а компьютеры заменяют конспекты – СЕГОДНЯ.ua. Новости компаний. – 26 сентября 2013 г. URL: <http://www.segodnya.ua/ukraine/Uchitelya-prinimayut-referaty-v-oblake-a-kompyutery-zamenuyut-konspekty-460860.html> (дата звернення 15.10.2014).

123. Федорук П. І. Технологія розробки навчального модуля в адаптивній системі дистанційного навчання та контролю знань /П. І Федорук // Математичні машини і системи. – 2005р. – № 3. – С.155–165.

124. Федорченко В. Вища освіта: педагогічна стратегія сучасності // Вища школа. 2002. – № 1. – С. 35–41.

125. Филатов О. К. Информатизация современных технологий обучения в ВШ / О. К. Филатов. – Ростов: ТОО Мираж, 1997. – 213 с.

126. Хуторской А. В. Современная дидактика: учебное пособие / А. В. Хуторской. – М.: Высшая школа, 2007. – 639 с.

127. Чайка В. Основи дидактики: Тексти лекцій і завдання для самоконтролю. навч. посіб. для студентів вищих пед. навч. закладів /В. Чайка. – Тернопіль: Астон. 2002. – 244 с.

128. Шуневич Б. Обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання. URL: http://www.lp.edu.ua/tc.terminology/TK_Wisnyk490/TK_wisnyk490_shunewych.htm (дата звернення 20.10.2013)

129. Шуневич Б. Розвиток основних компонентів для організації дистанційного навчання в Україні /Б. Шуневич // Проблеми освіти. – К.: НМЦВО, 2003. – Вип. 33. – С. 45–56.

130. Элдсон К. Т. Образование взрослых: достижения, проблемы / К. Т. Элдсон // Перспективы. – 1986. – № 3. – С. 51–63.

131. Юдин В. Педагогические основы e-Learning /В. Юдин // Высшее образование в России. – 2008. – № 8. – С. 65–69.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ДН	– дистанційне навчання
ДФН	– дистанційна форма навчання
ЕКТС	– Європейська кредитно-трансферна освіта
ЕНМК	– електронний навчально-методичний комплекс
ЗО	– здобувач освіти
ЗППО	– заклади післядипломної педагогічної освіти
ІКТ	– інформаційно-комунікаційні технології
ІС	– інформаційне суспільство
ІТ	– інформаційні технології
НЗ	– навчальний заклад
ПК	– підвищення кваліфікації
ППО	– післядипломна педагогічна освіта
СПК КПКО	– система підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти
СППО	– система післядипломної педагогічної освіти
УВУПО	– Український відкритий університет післядипломної освіти
УМО НАПН України	– державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

Ляхоцька Лариса Леонідівна (нар.1957 р.) професор кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, академік Академії наук вищої освіти України, віце-президент Міжнародної академії культури, безпеки, екології та здоров'я, доктор філософії (PhD), кандидат педагогічних наук, доцент. Одна із провідних сучасних фахівців у галузі закладення теоретичних основ та впровадження в системі післядипломної освіти України дистанційного навчання.

Трудову педагогічну діяльність розпочала вихователем дошкільного освітнього закладу. 1977 р., з відзнакою, закінчила Київське міське педагогічне училище, 1983 р., також з відзнакою – Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка. У 1983 – 1988 рр. працювала вчителем російської мови та літератури, згодом заступником директора з навчально-виховної роботи спеціалізованої школи №149 м. Києва. В системі післядипломної педагогічної освіти з 1988 р. (Київський обласний інститут удосконалення вчителів (завідувачка кабінетом), Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка, Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти). Навчалась в аспірантурі Державної Академії керівних кадрів освіти (тепер ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України). У 2005 – 2014 рр. – завідувачка кафедри систем відкритої освіти. У 2015 р. очолила наукову лабораторію систем відкритої освіти Науково-дослідного інституту післядипломної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». Учасниця трьох наукових держбюджетних тем: «Науково-методичні засади підвищення кваліфікації керівних кадрів ПТНЗ у системі дистанційного навчання» (2003-2006 рр.); «Організація кредитно-модульної системи навчання за дистанційною формою підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти» (2007-2010), «Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій» (2011-2014 рр.). У 2015 – 2017 рр. – науковий

керівник держбюджетної науково-дослідної теми «Теоретико-методичні засади проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти».

Співавтор Концептуальної моделі проектування технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти. Як завідувачка лабораторії систем відкритої освіти Українського відкритого університету післядипломної освіти ВГО «Консорціум закладів післядипломної освіти – керує науково-дослідною роботою за темою «Теоретичні та методичні основи застосування технологій навчання в системі відкритої післядипломної освіти» (2016-2018 рр.). Одночасно – очолює виконання науково-дослідної роботи тимчасовим творчим колективом науково-педагогічних працівників кафедри відкритих освітніх систем та ІКТ ЦППО з теми «Теоретичні та методичні основи впровадження технологій змішаного навчання в систему відкритої післядипломної освіти» (2017-2019 рр.), а також, науковий керівник дослідно-експериментальної роботи (педагогічний експеримент локального регіонального рівня) з теми «Впровадження технологій змішаного навчання в систему відкритої післядипломної освіти» (2017-2018 рр.). Одна із авторів Положення про дистанційне навчання в закладах післядипломної педагогічної освіти (2015 р.), Положення про організацію освітнього процесу за дистанційною формою навчання в ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» (2016 р.). Вперше в ЦППО, застосувала комплексне використання сервісів Office 365 в освітньому процесі підвищення кваліфікації слухачів. Розробила і впровадила в освітню діяльність слухачів курсів підвищення кваліфікації ЦППО електронний кейс слухача.

Автор близько 200 наукових праць. Серед них: Електронний мультимедійний підручник для підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти (2013 р.); The training and professional development of development in Ukraine, 2012-2021 рр. (2012 р.); Управління знаннями у віртуальному педагогічному процесі (2012 р.); Психолого-педагогічні особливості навчання керівних кадрів освіти за очно-дистанційною формою підвищення кваліфікації (акмеологічний підхід), (2013 р.); Nachrichtentechnische Versorgung der wissenschaftlich-pädagogischen Funktionierung des Systems von der postgradualen Ausbildung (2013 р.); Підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти: технології дистанційного навчання (2014 р.); Впровадження нових моделей навчання з використанням ІК-технологій при підвищенні кваліфікації керівних кадрів освіти (2013 р.); Using innovation technology in the advanced training of managing staff and pedagogical personnel of education in Ukraine (2013 р.); Модернізація освітньої діяльності у ВНЗ ППО на основі очно-дистанційної форми навчання та кредитно-модульної організації навчального процесу (2014 р.); Теоретичні основи проектування сучасних технологій навчання в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти (2015 р.); Сучасні підходи та інструменти реалізації відкритої освіти та дистанційного навчання (2015 р.); Модернізація змісту дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти (2016 р.); Технологія формування функ-

ціональної ІКТ-компетентності керівника освіти в системі підвищення кваліфікації (2016 р.); Критерії ефективності дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти (2016 р.); Ключові аспекти дидактики дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників (2016 р.); Особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах e-learning (2017 р.); Використання технології роботи в єдиному інформаційному середовищі на основі Office 365 при підвищенні кваліфікації слухачів закладу післядипломної освіти (2017 р.); The role of a lecturer as a tutor of a postgraduate educational institution in managing an educational process (2017 р.); Методологічні підходи до організації освітнього процесу у закладах післядипломної педагогічної освіти з використанням електронних технологій навчання (2017 р.).

2017 року, вийшла друком її монографія «Науково-методичні основи дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти».

На конкурсі наукових розробок у номінації «Інновації в підготовці та перепідготовці педагогічних кадрів і їх адаптації до нових вимог Нової української школи» ІХ Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті – 2017 р.» м. Київ, 24-26 жовтня 2017 р. виданню «Організація освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти з використанням електронних технологій навчання: методичні рекомендації» за загальною редакцією Л. Ляхоцької, було відзначено золотою медаллю переможця.

Активна громадянська позиція авторки знаходить реалізацію і у широкій громадській діяльності. У 2006-2016 рр. очолювала Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги та входила до складу Національної ради жінок України. Тепер керує секретаріатом Проводу організації. Активний учасник численних акцій національно-свідомого громадянства міжнародного, всеукраїнського та локального масштабів. Тісно співпрацює з громадами української діаспори у багатьох країнах світу. Її професійна, просвітницька, добродійна діяльність відзначена Почесними Грамотами Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки та Національної академії педагогічних наук України, нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» та «Петро Могила», Міністерства України у справах сім'ї молоді та спорту «За активну громадську діяльність», Національної академії педагогічних наук України «Ушинський К. Д.», Українського фонду культури «За подвижництво в культурі», Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка «Будівничий України». Орденами Української православної церкви Святого Архистратига Михаїла, Святої великомучениці Варвари, медаллю «За жертвність та любов до України».

Навчальний посібник

Лариса Ляхоцька

**ДИСТАНЦІЙНА
ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ
В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ
ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ**

Літературний редактор *Тетяна Товалович*
Художньо-технічна редакція та макет
Володимира Ляхоцького та Володимира Романишина
Верстка *Володимира Романишина*
Відповідальний за випуск
Володимир Ляхоцький

Підписано до друку 06.03.2018. Формат 70×100 ¹/₁₆.
Гарнітура Minion. Друк офсетний.
Фіз. друк. арк. 20,9. Обл.-вид. арк. 18,8.
Наклад 300 прим. Замовлення № 36.

Надруковано Видавництво «Міленіум»
Свідоцтво ДК №535 від 19.07.2001 р.
Київ, вул. Кирилівська, 60.
Тел.: 067-849-34-60; 044-222-50-84. Факс: (044) 222-74-35
e-mail: milenium_ofis@ukr.net
www.facebook.com/vidavnistvo.millennium
www.milenium-book.prom.ua